

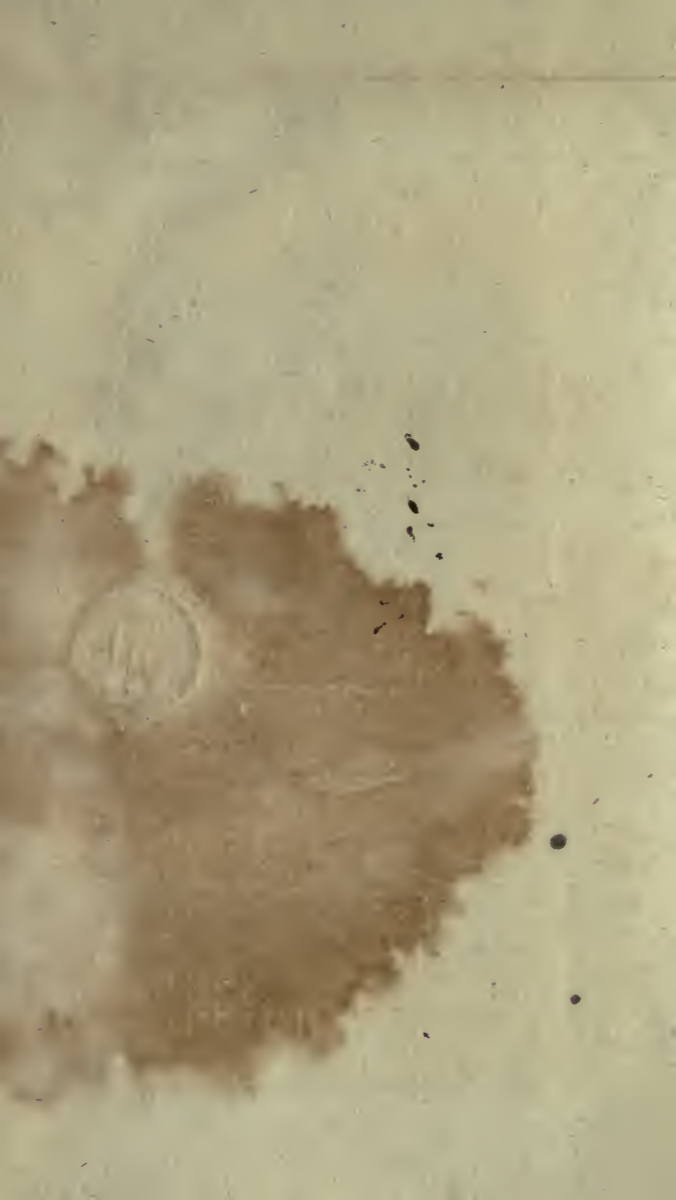

S. 580.

Basil Harrington Soulsby.
e C. C. C. Oxon.

Compt. Leiser.
dedit.
Algois 1482.

Vecko-Skrift

FÖR

LÅKARE

OCH

NATURFORSKARE,

VI:te BANDET.

STOCKHOLM,

TRYCKT UTI KONGL. ORDENS-TRYCKERIET,

År 1785.

WECKOSKRIFT

För

LÄKARE OCH NATURFORSKARE.

Sjette Bandet.

K. Vet. Acad. Nya Handlingar. 3:dje
Quart. 1784.

p. 169.

Lacerta bimaculata, en ny ödla
från America, af AND. SPARRMAN. Hon är
af Prosten D:r ACRELIUS gifven til DEGERISKE
Samlingen och med den kommen til Kgl.
Acad:s Cabinet; hörer til första Afdeln. af de
Ödlor som hafva *Cauda compressa, corpore Vestito,*
subsquamoso; des charaeter specificus är: *Cau-*
da carinata, denticulata, corpore duplo lon-
giore, digitis palmarum plantarumque lobatis.

Har för öfrigt likhet med L. Gecko.
Vistas i jorden och vatturännillar, i skog och
iholiga träd. Fins äfven i Pensylvanien.

p. 180. Om Rhabarber-jordens bestånds-
delar, samt sätt. at tilreda Acetofell-syran,
af C. W. SCHÉELE.

Sedan roten blifvit genom infusion i
varmt vatten så upplöst at jorden fått lösna
och falla på botten, samt så ofta blifvit tvät-

N. I. VI. B.

A

tad

tad at hon fått fullkomlig hvithet, fants 1
libr. Ostind. Rh. hålla 4 $\frac{1}{2}$ lod.

Denna Jord åger en Syra som ej af Vi-
triol-syra stod at utdrifvas, år således hvar-
ken Citron- eller Vinstens-syra (§. 3). Med
Saltpeter-syra hanterad, efter kokning i Vin-
stens-lut, upäcktes at dess bestånds-delar ej
annat åro ån *Kalk måttad med Acetofell-sy-
ra* (§. 5.) När Acetofell-syra hanterades på
samma sätt som Vinstens-Crystaller, af hvilka
Acidum Tart. cryst. beredes, upkom med
Krita et i vatten aldeles olösligt compositum,
som var en värkelig Rhabarber-jord, hvilken
ej heller släpte sin syra genom påjuten Vi-
triol-syra (§. 6.) Sluteligen har ock A. (§. 7.)
upäckt at Acetofell-syran år aldeles densam-
me som Säcker-syran, hvilket styrkes däri-
genom at man med Alkali vegetabile och
Säcker-syra kan få et värkeligt Sal Acetofel-
læ; således hafve vi Säcker-syra af Naturen
tilredd i örten *Oxalis Acetofella*.

p. 204. *Rön om Venerisk Starr och dess
Operation*, af J. L. ODHELIUS.

Tvåne Patienter, dem A. opererat på
Kongl. Lazarettet hafva gifvit ytterligare be-
vis på den Veneriske smittans benågenhet at
kasta sig på ögonen och at Iris bör hos så-
dana starrblinde vid Operationen icke skonas.

p. 209.

p. 209. *Rön om värkan af Håggbarks Decoct, (Prunus Padus L.) uti Venerisk sjukka, af* BENGT BIÖRNLUND.

A. har med II upgifne händelser utredt denne barkens värkan, brukad antingen alena eller med mercurialier tillika; af färsk eller torr hackad bark kokas 12 a 16 lod med en kannä Sjö- eller Källvatten til inkokning af hälften, däraf drickes dageligen et kvarter, i flere små portioner afdelt; i större myckenhet föker den med eckel och kräkning. Smaken är något besk, dock ej vidrig.

p. 240. *Försök, at utur Naturens Historia förklara de Nordiske gamla Kämpars Berserka-gång af* SAM. ÖDMAN.

Berserka-gång var et med konst gjordt Raseri, då Kämpen ej vidare kunde regera sig sjelf utan dråpte hvad honom förekom af Folk eller Få; han blef sluteligen så matt, som hade han nyligen upkommit af en svår sjukdom; Raseriet varade ungefär en dag.

Sedan A. underfökt hvad medel hårtill troligen må hafva blifvit nyttjat, håller han troligast at Flug-svampen, *Agaricus Muscarius*, varit den sanskyldige. Dets allmänna bruk i Norra Asien at åstadkomma en vållustig yrsel, hvartil tages från I til 4 svampar, hel eller i decoct, hvarigenom människan först blir lustig och sedan ursinnig med con-

vullioner, styrker denna förmodan, hållt *Oden*, härstammande från samma Landsort och införde Berferkärnes sed här i landet.

K. Medic. Societeten i Paris höll en allmän sammankomst d. 31 Aug. 1784, då Soc. förklarade at svaren på den 1783 upgifne fråga: *om sammanhanget emellan Lefrens och Hudens sjukdomar ej voro nöjaktige*, utan utstälde frågan til d. 1 Maji 1786, emot 606 Livr. præmium.

För svar på frågan: *om bästa sättet til barna-upfostran och medel at förekomma deras vanliga sjukdomar*, utdeltes 600 Livr. præmium, på det sättet, at en Guld-Medaille om 300 L. gafs til H. MUNNIKS, D. M. och Profess. Anat. et Artis Obst. vid Acad. i Gröningen; en dylik om 200 L. til H. BRET, M. D. i Arles och en om 100 L. til H. AMOREUX, Sonen, M. D. i Montpellier.

För besvarandet af frågan: *om den i Skotland och Sverige kände Hals-sjukan, Angina polyposa s. Membranacea (Strypfsjukan), äfven finnes i Frankrike, dess kännetecken och bästa botemedel?* utdeltes en Guld-Medaille om 100 L. til H. VIEUSSEUX, M. D. i Geneve. H. DUREUIL, Chirurgus, har fått en Medaille af en Guld-Jettons värde och H. BERNAND, M. D. i Bezjers blir med lof-

ord nämnd i Handlingarne.

Sedermåra utdeltes Guld-Jettoner til flere Franske Läkare för inlämnade Medicinske Topographiske Beskrifningar.

Vidare kungjordes följande tilkommande Tåflingsämnen:

1:o, Emot 600 L. belöning, frågas: *hvilka äro Nerveuse Sjukdomars kännetecken, t. e. Hysterie och Hypochondrie, och hvaruti skiljas de från Melancholie, hvilka äro deras allmänne orsaker och hvad bör göras i afsigt at bota dem?*

2:o, Emot 400 L. belöning, frågas: *hvilka försigtighets-mått böra tagas at efter et slutat Fälttog bevara Soldaternes hälsa i kvarteren och at förekomma de farsoter som där gemenligen angripa dem?*

3:o, Emot 600 L. præmium, frågas: *hvad är genom årfarenhet funnit vara orsaken til Stenpassion hos barn; har den gemen-skap med den hos dem påstående benväxien; huru kan den förekommas eller hämmas i sin fortgång?*

Desse priserutdelas Fastlags-tiden 1786, och svaren böra vara insände til d. 1 Jan. samma år.

4:o, Emot 360 Livr. præminm, frågas: *hvad förmån kan Läkare-Konsten vinna af de nyaste Uptäkter at utröna Luftens renhet, genom Eudiometrer?*

Detta utdelas Höstetiden 1785 och böra Ivaren vara inlämnade til d. 1 Julii f. ä.

Societeten påminner om Farfoters och Endemiske sjukdomars beskrifningar, hvilka 1786 komma at belönas, hvartil 4000 L. i större och mindre Guld-Medailler då komma at användas. (a)

Sedan uplästes följande afhandlingar, — om det vattnets Natur som genom H. PERRIERS Eld-Machin updrifves, och som förklaras ganska hålsöfamt, — H. FOURCROY om Muskel-Fibrernes Natur och Irritabilitetens fäte. — Secreteraren upläste Lof-Tal öfver H. GIROD, som infördt Koppymplingen i Franche-Comté — H. CHAMBON om Strypsjukan — H. HALLÉ om Camferts nytta i stora doses och dess kraft som et correctif af Opium.

Sessionen slöts med Åminnelse-Tal öfver Soc:s afl. Ledamot H. LORRY.

(Journ. de Paris N:o 248. 1784.)

FULICA Chloropus. Funnen i Sverige.

Nåbbet kullrigt, den öfre kåkens kant hvälfd öfver den nedre; nedre kåken bakom spetsen något knölig; vid roten mörkrödt, vid spetsen gulgrönt; lika långt med hufvudet;

(a) Se p. 232. B. 5.

det; något hoptryckt öfver näsbororne; öfre kåken längre, något nedbögd mot spetsen. — *Näsbororne* aflånga. — *Hufvudet* framtil bart; åfvanpå svartgrått. — *Pannan* bar, blekröd. — *Ögonringen* blekröd. — *Ögonstenen* svart. — *Nedre Ögonlocken* hvita. — *Tungan* trubbigt rundad; i spetsen flarfvig, hinnaktig. — *Halsen* mörk blågrå. — *Kroppen ofvanpå*, från halsen til stjerten, mörk-gulgrön, åfven ock Vingarnes öfra täckfjädrar. — *Kroppen under*, såsom bröstet, på sidorne af buken, något mer än hälften af lären blågrå, på sidorne af lären något mörkare. — *Buken* midt under, med hvita strimmor isprångt. — *Vingpennorne* de yttre och inre svartgrå; den första af de yttre vingpennorne på yttre kanten hvit; Vingarnas nedre täckfjädrar i kanten hvita, som likna vågor. — *Stjerten* kort, rundad; ofvan mörk gulgrön; under på sidorne hvit, midt uti svart. — *Stjertpennorne* 14, vid spetsen svartaktige; vid roten något rostfärgade. — *Benen* långa, gulgröna, något mörkare täer; något öfver knäet bar, med en brandgul ring omkring läret där fjädrarna sluta. — *Fötterne*, Vadare-fötter med mycket långa täer, fyr-fingrade, med en tunn smal hinna på hvardera sidan om täerne aldeles icke utklippte eller flikade. — *Medlersta Framtåen* längst med 3:ne leder. — *Yttre Framtåen* med 4 leder. — *Inre Framtåen* med 2 leder. — *Baktåen* af en led med

klo af lika storlek med Framtånernes. — *Storleken* af Fogelen är ungefär lika med en Hem-Dufva. Vistas vid stränderne utaf strömmar, hvarest Fogelen hämtar sin föda af vatten-insecter och Spongia. Blef skjuten vid Söderfors Ankar-Bruk utmed Dalålfvens stränder, uti slutet af April månad år 1784, då Ålfven begynte bli ren från Is, och vanliga Hafs-foglar kommo flytandes. Ingen har här å orten någon sin tillförene sedt den samma.

Förvaras nu upstoppad uti Herr Bruks-Patron GRILLS Fogelsamling på Söderfors Bruk och finnes väl hos von LINNÉ i Systema Naturæ samt hos flere Ornithologer förut nämnd, men är dock en ny recrüte för vår Fauna, ehuru fällsynt, hvarföre man ej hållit otjänligt at här anföra dess beskrifning, torde hånda, någorlunda fullständig och til en del skild från dem man på andra Språk förut åger.

P. G. LINDROTH,

*Nouveaux Memoires de l'Ac. R. des Sc.
et B. L. année 1781. Berlin 1783.
4:o 5 tab.*

Uti Experimental-Physiquen, visar Hr. ACHARD at vid Electricke Gnistror ingen Syra aflöndrat sig; han lät öfver 400 Slag,
ge-

genom Leidiske Flaskan, gå uti Alkali Volatile, men icke ringaste tecken til Medelfalt märktes. Positiv och Negativ electricitet göra vid åtskilliga tilfällen lika värkan; hvilken alltså icke beror på öfverflöd eller brist på electriciskt ämne, utan på delarnes refraction. Vegetabiliers gäsning och Animaliers röta befordras genom electricitet. — Uti cellulosa på åtskillige Djur har ock A. inblåst allmän Luft och allahanda Luftarter; den förre gjorde ingen vidare olågenhet sedan han blifvir insupen och svulnaden fördelt sig; *Saltpeter-Luft* var dödlig, nemligen, den i Cellulosa redan varande Luften blandar sig med henne, delar henne och det afskilde Acidum Nitri måste hafva denna skadeliga värkan; *Fix-Luft* gör ingen oordning i lifsrörelserne, utan insupes lätt och fort af de flytande delar, på hvilket sätt den torde kunna gagna i sjukdomar; Af *Inflamabel Luft* dog intet kreatur, utan blefvo tröge och sorgsne, til dess den hant blifva insupen; blef den genast åter utslåpt, sedan den varit i Cellulosa, så var den decomponerad. — Hr. ACHARD har ock med Eudiometer undersökt hvad värkan allahanda *Rökvarck* hafva på Luften; de förbättra honom icke, och phlogisticera honom åfven så litet, at det ingen fara blifver. — H. GLEDITSCH talar om SIMON PAULI falskeligen så kallade *Gramen Ossifragum*, (*Anthericum Ossifragum L.*) i

anledning, af en Boskaps farfot, där benen och brotken funnos som et symptome, fonderbrutne, men detta härrörde af elak föda och fördärfvade fakter, så at detta gråset ingen skuld hade.

(Gött. anz. 1784. St. 148.)

A. Treatise upon Ulcers of the Legs, in wich former Methods of treatment are candidly examined and compared With one more rational and safe &c. by SAMUEL UNDERWOOD. London 1783. 158 p. 8:0.

Denna Afhandling om Bensår är en fruckt af 20 års ärfarenhet. Af Torgskrikare har han först lärdt sig at bota dem utan at Pat. behöfver vara stilla och inne. — A. upräknar först de brukelige simplicia, såsom Conium, Solanum nigrum, hvars goda värkan han ofta erfarit, men som han dock håller för et både för kraftigt och osäkert medel; Nitrum, Bindor, Merc. præc. ruber, Bad i adstringerande medel, Calomel, Merc. sublimatus, och Kinabark; afföringar anmärker han, emot Heister, kunna sluteligen taga med sig både öndt och godt ur kroppen. Han gillar icke en för strång diæt, at vara ständigt stilla, inne i rummen och at hålla be-

nen

nen i horisontel ställning, hvilket sista är orsaken at bensår så lätt bryta up igen; icke heller tycker han om omslager och grötar. Tvåne Indicationer antager han, 1) at förbättra det såriga stället, 2) at skaffa et stadigt ärr. Digestiver blifva aldrig för starka, ty om man tillåter fri kropps-rörelse så reta de ej för mycket; däreft råder han til starkt ombindande med flanell, slitig kropps-rörelse och en oinskränkt förnuftig diät. Invärtes medel värka icke mycket, därest ej specifica fordras til vissa smittor. Merc. præc. ruber är i början det bästa at blanda ibland Digestiver; vid elaka rötfsår bör han icke tunt strös på, utan sären böra därmed fyllas; är såret nära en brosk, så brukar han frätande medel om bandager icke värka; är benet därtill angripit har han ofta rönt nytta af sidentyg öfverstrukt med färnissa. Kina gör stor nytta at styrka magen, hvartil äfven Vitriolica synnerligen tjänar för *Fyllhundar*, såsom gangræn därmed kan förekommas; äfvenledes en stark Decoctum Lignorum och Kalkvatten. — När såret börjar rena sig skal man lämna läkningen til Naturen och ej bruka torkande saker för bittida. För Rosartiga och orena sår brukar han en svag solution af Sal martis med litet Mercur. sublimatus. I Scrofulöse sårnader brukar han Merc. præcipit. ruber, som aldrig gjordt spottning; äfven nyttjar han Setaceum, Siftämde

de Solution är ock god för såra Bröst-
vårtor.

Mycken årfarenhet synes A. hafva och
hela Afhandlingen är Naturligen och lätt
skrifven.

(Gött. anz. 1784. St. 151.)

Uti Gött. K. Vet. Societeten upläste Hr.
Prof. GMELIN d. 28 Aug. 1784 sina försök
at förena Järn med Zink. Under det Me-
tallerne uti elden ständigt voro betäckte med
et lag af kolsfytbe eller Talg, kastade han
dit flytande Zink eller glödgande Zink-kalk,
eller glödgande Järnspån, eller ock tvårtom,
på sätt som sal. Prof. BERGMAN förenade Järn
och Tenn; åfvenledes på sätt som vid Mås-
sings-Bruk Kopparen coementeras med Gall-
meijan, i öppna och täckta Diglar; likaledes
med den af Hr. ILSEMAN och Bosc d'ANTIK
berömde Flussen har han fådt dem i någon
flytning; hvilka alla försök han anstält i mång-
faldiga proportioner Metallerne emellan; men
ganska fållan har han varit lycklig nog at vår-
keligen sammanmålta dem, och när det nå-
gon gång något lyckats har den blandningen
icke låfvat fynnerliga fördelar i allmänt bruk.
Vid några försök då han med nämde förlik-
tighet kastade glödgande järnspån i flytande
Zink och sedan starkt omrörde med en järn-
kåpp,

käpp, fick han värkeligen klimpar som mer hade färg af Zink än Järn och som på Kol för lampeld och blåsröret afbrann med Zinkläga, men lätt draga sig ganska lätt af magneten och förändrade ren Saltsyra, så at hennes färg och Gallåple-Tinctur, äfven som lut af Berlinerblå, ovederlägeligen gifvo Järnets närvaro tilkänna; men blandningen var i brättet helt rå och så skör at det vid första, föga starka, hammarlag sprang i flere stycken, van icke heller mera smidighet sedan det än en gång med Borax var sammanmålt. Då han smälte Zink-kalk med hälften så mycket Järn-ochra, Svasvel och kolstybbe, midt i Potaska inneslutit, fick han en blandning som drogs af Magnet och liknade mera Järn til färgen än Zink, men var i högsta mättan spröd och skör.

A. beklagar at HENKEL icke upgifvit det sätt han brukat, hvarigenom desse Metaller så lätt skola blifvit förente.

(Gött. anz. 1784. St. 154.)

Bref om beståndsdelarne af Spanskt Snus.

- - - Til at upptäcka orfakerne hvarföre det Röda Spanska Snuset förorsakat vissa olägenheter hos en min Vän, företog jag mig at med det samma göra följande undersökning: 1:o, Lades ganska litet därpå på et kol och
lä

lågen af et ljus staldes derpå med et Blåsrør. Det förbrändes då hastigt, med en liten lukt af Tobak och återstoden var et rødt pulver, lika med den allmänna Rødfärg som brukas på tråhus. Detta pulver med starkare hetta påblåst, smälte tillsammans til en svart slaggrusa hvilken drogs så qvickt som rent Järn af Magnetten. Det var då ej svårt at dömma, at detta pulvret bestod af en rød Crocus Martis eller Jern-Safran. At få veta huru mycket Snuset af detta främmande ämne kunde innehålla, lades 2:0, 100 skålp. Proberare-vigt på en ny Skärfvel och Calcinerades med stark glödnings-hetta. Därvid märktes, sedan Tobaks-lukten förgått, en blå läge med lukt af Svafvel och det återstående røda pulvret vägde nu 39 skålp. 3:0, Samma pulver afblåst med vanlig tillfats, som et jernprof uti Digel, gaf et rent jernkorn som vägde 15 skålp. eller proCent. Dylikt prof på halten gjordes ock på våta vägen medelst uplösning, som du känner, då en ren Berlinerblå därpå staldes, som gaf tilkänna, at Jernhalten rätteligen var 18 proCent. En ungefär lika Jernhalt erhöles at et annat dylikt rødt Snus som blifvit köpt för Franskt. Flere forter af det slaget har jag ej haft tillfälle at proba. Men då et lika quantum af den bleka sorten, eller så kallad *Havana Snus*, Calcinerades, förlorade det 75 proC. i vigten, eller gaf allenast 25 proC. hvit eller

ler ljusgrå aska, hvaraf Magneten knapt drog något synligt doft. Kan nu desse 25 proC. räknas ut vara aska ensamt af ren Tobak och du ånteligen af blekt Snus vil göra Costarika eller rödt Snus, få finnes, at du måste til 61 lod af det bleka eller af ren Tobak, lägga minst 39 lod Crocus Martis. Du lårer knapt vilja flutera din nåsta med Jernpulver, som innehåller en stickande Vitriolsyra i stället för Tobak; men torde dock vilja veta af hvad sort Crocus Martis hårtill mände brukas. Af mångfaldiga olika metoder, hvarpå en Crocus beredes, kan jag intet vift veta hvilkendera de hederliga Snus-Fabriqueurerne hårtill nyttja. De må vål intet vara så plumpa at taga vår allmänna rödfärg, utan torde hållt betjena sig af den jernräst, eller Colchotar Vitrioli, som fälles med Potaska, då Tartarus Vitriolatus för Apotheken tilvårkas, och som kan säljas ungefär til et halft runstycke lodet samt år ganska fin och liknar Spanskt Snus, då den torkas i luften, men blir rödare efter bränning: — Eller ock torde den Colchotar finnas tjenligast, som erhålles til lika godt pris vid Skedvattens Brännerier och har åfven den egenkapen at blifva fuktig i luften, hvarigenom Snufet hålles friskt och en piquant luft befordras, om litet Sallmiak tilfåttas. Hvilket preparat af Jern som hårtill hållt brukas, så år vift, at Fabriqueurn dåraf med

köparens bedragande, kan vinna minst 24 öre på et öres förlag, hvilket kan vara nyttigt at veta, både för säljare och köpare. Om du ville blifva rik, a la mode, genom fluteri, så skulle jag recommendera detta som en Secret; men som det intet är din Character, så må det divulgeras. Kanke detta Jernsnus kan vara nyttigt för den som plågas af nåsblod; men den som tänker nyttja sådant rödt Snus til ögonens upfriskande, tager sig et farligt oråd före, som snart kan förorsaka ögonens förlust.

Jag förblifver &c.

Anmärkning:

Auctor (a) förtjenar Allmänhetens högaktning för denna nyttiga upptäckt; men at befara *Synens förlust* af järnrästigt Snus kan ej med goda skäl försvaras. Snus i allmänhet gör samma värkan som Errhina, at reta näsan til ömrigare flytning och kan i den affigten ibland vara fördelaktigt för ögonen; men äfven det starkaste missbruk skulle med sin värkan troligast skada nashinnan måst, utan fara för synen; man ser ofta at starka Snusare omsider mista lukten och föga eller ingen känning hafva af det skarpaste Snus; hvartil, efter Auctors vackra undersökning det *Röda Spanska Snuset* bör räknas. J. L. O.

(Dagl. Alleh. 1783. N. 300.)

Mat-

Matordning vid 1784 års Veneriske Curhus i Fönköping, gillad af K. Collegium Medicum.

Matordningen inrättas få, at för hvar patient bestås til *middag* Köttfoppa kokad på en half mark godt Oxkött, afredd med hvetemjöl, hafre- eller helgryn (uti hvilken efter tilgång hvarjehanda Vegetabilier äfven kunna läggas), samt til *afton* antingen lika portion Soppa eller i desfalls ställe 3 quarter Vattugröt, kokt af sammanmalit Rågmjöl eller Hafregryn, hvartil bör gifvas et quarter fõt mjölk eller i desfalls ställe svagdricka med Sirap; hvarjämte på hvar person dagel. bestås et stöp svagdricka.

Til utspådande dryck kokas vatten på gröpt malt til behörig smak, hvilket utdelas til hvar och en efter behag; i hvilken dryck kan läggas efter Medicorum anordning, en liten portion af Cremor Tartari.

Uti K. Fr. Vet. Academien gjorde Hr. LAVOISIER d. 4 Sept. 1784, uti närvaro af Prints HENRIC af Preussen, försök at genom afbränning förvandla Spiritus Vini i rent vatten.

Chemici haiva väl sedt at lägan af Sp. Vini gaf vatten; hvartil endast fordras at den

råkar en kall kropp, emot hvilken den condenferas; GEOFFROIJ har ock af 8 uns Spir. Vini fådt 5 uns vatten; men som de öfverblefne 3 uns ej voro granskade, har Herr LAVOISIER nyttjat en ganska limpel inrättning, upfunnen af Hr. MEUNIER, hvarmedelst icke allenast hela quantum blifvit til vatten, utan ock en tilökning vunnits, så at af 16 uns Spir. Vini 18 uns rent vatten upkommit, hvilka 2 uns ej annat äro än en decomposition af den luft som åtgädt vid Spir. Vini afbränning. — Nytt bevis för Hr. LAVOISIERS lysande Theorie, hvarom förut talt är. (Se B. 5. p. 74.)

Utdrag af Hr. LE ROIJS Memoire uplåst J. d.

”Ett stycke Bernsten får genom gnidning den egenskapen at draga til sig låtta kroppar, dam och stoft. Denna ringa anledning har upptäckt Electriciteten, nemligen, lättet at upväcka den i hvarjehanda kroppar; men huru kan gnidning åstadkomma Electricitet? Kommer den från den gnidne eller gnidande kroppen? Det är det som Hr. LE ROIJ förefatt sig at utröna. Glastuber, som först nyttjades, hindrade at utröna vårkeliga beskaffenheten; likaså Glasgloberne, så at ingen möjlighet var at utransfaka det förr, än glas-skifvor antogos i de förras ställe. Herr LE ROIJ förefälte sig länge at Glas värkade som en pump och at det sög til sig Electricke
äm-

ämnet från de kroppar hvarmed det gnedts, hvilken gifsning ock blifvit bestyrkt genom dets nu anförde Rön. — *De visa at Glas suger til sig elden af de kroppar som nyttjas at gnida med och at tvärtom refiner, t. e. Spanskt Vax, gifva den från sig til de kroppar som de gnidas med. En Elektrisk Machin, upfunnen 1771 af Hr. LE ROIJ och känd under namn af La Machine de Nairne, upvistes vid samma tillfälle.*

Huru långvarig värkan Fördomar äga, bevises bland mycket annat, af det än i dag i Paris brukelige sättet at *Högtideligen tilreda Theriak.*

Denna urgamla Composition, som skulle förekomma och fördrifva alla både kände och okände Giftarter, borde följakteligen i vidskepelsens öfvertygelse med mycken omsorg beredas, hvilket ock i alla länder med synnerliga Ceremonier förrättades, men hvilka, i samma mån ärfarenhet och Chemiske uplysningar blifvit rådande, småningom äro afslagde och Theriaken reducerad til den simplicité som med bägge år öfverensstämmande, hvarpå egänteligen, och framför alla andra, vår Pharmacopoea Svecica är et lysande bevis.

Men i sjelfva det, i fysik mätto, up-

lyfte och lårerika Paris samlades ännu d. 13 Sept. 1784, uti College de Pharmacie, Lieutenant de Police, Hr LE NOIR, och Procureur DU ROI, Hr. DE BRUNVILLE med Deputerade af Medicinske Faculteten; då Hr DUHAUME, Prof. Pharmaciæ och Hr. LABORIE, Led. af Coll. Pharm. höllo hvardera et Tal öfver ämnet, och Hr. TAXIL, Ledamot af Coll. Pharm. *upviste offentligen ingredientierne* (som stiga til omkring 70 särskilte slag, då Ph. Sv. endast föreskrifver 10). Samma personer samlades ytterligare d. 30 Sept. på samma ställe, til at *upväga Ingredientierne* och den tredje offentliga Sammankomsten sker när de skola *blandas tillsammans*.

Huru länge skal et sådant uptog lidas? och huru kan det undvika namn af Charlataneri? Men i et land där Religionen myndigt lärer så mörka lärdomar, får man säkert länge vänta at Ljuset tors förjaga den egenlyttiga skymningen, äfven i andra Vetenskaper.

En Charlatan vid namn DU BEAUFORT har i Paris länge til et oskåligt dyrt pris såldt et så kallat *Eau Anti-putride*; som skal hafva Miraculösa egenskaper. K. Med. Societeten har genom Hr:re GEOFFROIJ och FOURCROIJ låtit undersöka det och funnit at det ej annat är än Acidum Vitrioli utspädt med
vat.

vatten, i proportion af 15 uns strömvatten til 1 uns och 1 drachma Acidum Vitrioli concentratum. (a) (hos oss ville en Gref BOLLIO för några år sedan, göra lycka med et dylikt hemligt medel, som han färgade rödt; men Kgl. Collegium Medicum uptäckte genast bedrägeriet).

(Journ. de Paris 1784. N:o 256. 262. 263. 265.)

C. Fr. WINZEL *Chymische untersuchung des Fluss-spats.* Dresden 1783. 8:o. 51. S.

A. har utfökt från Stollberg och Gersdorff de renaste stycken, lät dem springa sönder i vål tiltäckta uphettade kåril, sedan fint pulverisera, slamma, och lindrigt utglödga; han fant då icke allenast, som SCHÉELE, i denna Stenart en egen Syra, hvilken ock genom Phosphori och Arsenic-Syra stod at utdrifva, utan ock, som WIEGLEB och MEIJER, at Kiseljorden, som den gifver uti glaskåril, kommer allenast från glaset och är altså tillfällig. Utan tillsats gaf Fluss-spaten, i stark eld, något inflamabel Luft. A. fant ock, jämte Syran och phlogiston, Järn, kalk-

B 3

och

(a) hvar uplyft Läkare vet nog hvad gagn han kan i Rötfebrar, och fleresstädes, göra med Acida Mineralia; men det hör endast Bedragare til at utvidga des bruk til alla händelser.

och Alun-jord, men intet sporr til Kiseljord. Vid uplösningen af denna kalkjorden, i Acidum falis och Nitri, seck han Crystaller, som dock lätteligen smälte sönder.

(Gött. anz. 1784. St. 155.)

Petri Camper &c. Observationes circa mutationes quas subeunt Calculi in vesica. Pest. 1784, 4:to c. tab. æn. p. 36.

A. följer Blåfestenens åtskilliga förändringar efter och söker utreda sättet huru den uppkommer. Njurarnes och Blåfans glatta och med et klibbigt ämne förvarade håligheter äro så litet artade til en Stenskorpa danande, at det nödvändigt fordras en främmande kropp för at blifva kärnan uti en stenväxt, lika som om man ville bstryka et Uringlas innantill ofta med Olja och likafult hoppas få en stenskorpa däruti formerad. Hos en gammal Hustru fants en Oxeltand utgöra kärnan af en Blåfesten; hos en annan fants en spitsig kropp vara genom Musklarne kommen i blåfan, och då den blef utskuren hade redan mycken stenskorpa fåst sig däromkring. — Blåfestens skapnad beror dels på dess kärna, dels på kroppens ständiga rörelse, då Stenen blir aflång efter Blåshalsen.

Af

Af mycket hårda Stenar har han icke kun-
 nåt lösa det ringaste; hårdheten härrör icke
 af ålder och tid, som v. HALLER trodde, e-
 medan Stenar borde då vara hårdaft näst kär-
 nan, som icke alltid finnes, utan den härrör
 af skorpan egen beskaffenhet. Kantiga ste-
 nar göra icke alltid mycken smårta och blod-
 pifs. Uti alla kantiga stenar är kärnan lika-
 fullt glatt, hvaromkring skorpor samlat lig ef-
 ter obekante Lagar. En Sten om 27 lod
 gjorde Blåsan genom sin tryckning emot båg-
 ken-benen brokaktig. Blåsan drar sig ej al-
 lenast fast tillsammans omkring stora stenar,
 utan hon lyfter dem ock up med sig emot
 Os pubis. Därföre far man ock med son-
 den lätt under honom förbi. De stora Blås-
 stenarne sammanväxa icke af flere små, som
 ALGHISI och ALBINUS påstå; hvarenda, ån-
 skönt helt liten, sten, har sin egen kärna,
 stora stenar äfvenså icke mer än en. När
 flere stenar äro på en gång i blåsan, drar
 hon sig icke om dem ihop. En sten som
 vågde 10 lod och 1 quintin, och som länge
 varit i Blåshallen innesluten, uttogs slut-
 teligen genom en i perinæum upkommen fistel.
 Den vanliga stora tången, at sönderbryta blås-
 stenar med, kan icke fatta en stor sten; Blå-
 san sluter sig ofta om tången och är ibland
 schirros, så at hon ej nog kan utvidgas. LE
 CATS och LE DRANS tångar kunna ej fatta
 stenar som äro 2 til 3 tum tjocke. LE CATS

Stenbår kan ej nyttjas; A. önskar at AMMONII värktyg, som PLINIUS intygar utifrån sprängde stenar, må försökas. (Ib. St. 156.)

Neue Beyträge zur Natur- und Artzney Wissenschaft. von C. G. SELLE, M D. Prof. und Medicus des Charitéhauses zu Berlin 1783.

- - - Försöket at fylla Sjukrum med dephlogisticerad Luft har ännu icke lyckats efter önskan, ehuru stor fördel man ock låfvat sig däråf. En Paralysis blef hulpen genom Aër Fixus, använd efter HULMES Method; (Skulle icke de tillika brukade Bad och Nervstyrkande Salfvan något hafva bidragit?) Af 100 Patienter har det endast lyckats at bota 3 för Tvinsot med Aër Fixus. Exempel anföres på en Phthisis Pituitosa; af flere försök är funnit at Hectici så däråf andtåppa och bloden uphettas. Vid Stenpassion vants lindring af en blandning Bittersalts-jord med Vitriolsyra; vid en periodisk Tympanites, som var förknippad med en hårdnackad förstopning, uträttades genom Cliftirer at Fix Luft med straxt därefter gifna mjukande Cliftir, at den sjuke icke allenast genast feck öpning, utan ock flytande Gyllenåder, hvarpå Tympanites i 3 veckor blef borta. (Gött. anz. 1784 St. 161.)

---

*Utdrag af Prov. Medici D:r EKMARKS
Bref til K. Collegium Med. dat. Lo-
visa d. 23 Oct. 1784.*

Sedan den tiden nu til största delen är förbi, på hvilken Rødsfoten här i orten måst alla år vanligen plågar bland Allmogen graspera, och likväl ännu ingen särdeles farfot af det slaget här blifvit förspord, har man nu all anledning at hoppas, det denne Landsort för detta onda i år blir förskonad. Från 2:ne Församlingar äro väl Medicamenter requirerade och jämväl dit affände, sedan sjukdomen på barnen begynt visa sig; men lærer sedan afstadnat, så vida hvarken från Prästerskap, Krono-Betjening eller genom Refande någon ting sedan därom blifvit berättadt. Jag blir sålunda styrkt i den tankan, at, åtminstone här i orten, ombytlig väderlek från hetta til köld om Sommaren mera bidrager til denne sjukdom än brist på tjenlig och naturlig föda. Hungersnöden har i år varit så gråfelig och bland Allmogen allmän, och födan ganska onaturlig, men Sommaren väl til större delen kall, dock icke ombytlig, ty då värmen påstod, var den beständig. Det vore högeligen at önska, det Allmogen kunde bringas ifrån den fördärfveliga och ohyggeliga hushålls-methoden, at låta barnen hela Sommaren igenom från morgonen til aftonen springa halfnakna, blott med et gam-

malt linne klädde, som hänger löst på kroppen; jag är viss på, at mångas lif skulle sparas, som nu i Augusti och September månader i Rödsot förspillas.

Dito från Affsfor Montin, dat. Halmstad d. 18 Octob. 1784.

De ohyggeliga följder, som befarades i afseende på hålsan efter en svår hunger bland Allmogen och därunder nyttjad ovanlig brödföda, samt för tidigt tilgrep af ny gröda, hafva medelst Guds Nådiga bistånd blifvit så aldeles borta, at nästan ingen besvärats af Rödsot, ganska få haft Rötaktig feber, icke heller någon annan svårighet däraf märkts än vattenaktig svulnad i kroppen; som dock hos de flåsta af sig sjelf försvan, så at endast få nyttjade några doses Cremor Tartari och det med förmon. Detta har hos Kgl. Collegium jag Ödmjukast bordt vid handen gifva, jämte det jag äfven får berätta, såsom något oförväntat, at Kopporne aflupit långt lättare hos dem, som nyttjat bröd af halm med eller utan tilblandning af Såd, än där barnen haft bättre föda, och dageligen samlat röta i kroppen.

Casus om en dödelig Asthma Convulsivum.

En man om 53 år började klaga öfver andtåppa med svårighet at gå i trappor, hvilket småningom öktes med sorlande under an-

andedragen. Dets vanliga Medicus, som tillika kände honom vara hæmorrhoidarius, gaf honom Ammoniacum, lindriga afföringar och blodiglar, hvilket väl lifade honom, men plågorne tycktes ej med alfvare vilja minskas, utan infann sig snarare qvåfvande spasmer vid halsen med retelse til hosta och eckel; i samråd med en annan tillades nu kermes Minerale i Vört och togs några doser om dagen af Pulv. Ip. Theb. ph. sv. Äfven desse medel syntes gifva lisa, hållt jämte lindrige öpnningar hæmorrhoides Cœcæ viste sig, hvilka genom blodiglar aftappades; men den qvåfvande andtåppan kom skoftals, fast oordentligt ofta och hållt om nätterne igen med fara af hastig död, hvarföre som Pulsen var hård och aldrig intermittent, ådren inom 12 timmar öppnades 2 gånger, då tillammans omkring 9 a 10 uns blod togs, som fans bägge gångerne hafva stark crusta Inflammatoria; detta lättade väl ock, men Spasmerne kommo likafult tätare och starkare igen, och oaktat alla ytterligare försök med Vinätticke-ånga öfver Mentha crispa, Eau de Luce, m. m. affomnade Patienten på 17:de dygnet.

En så envis och håftig sjukdom gaf full anledning at förmoda något organiskt fel, hvarföre ock kroppen i flere Läkares närvaro öppnades, hvarom följande beskrifning vittnar:

Vid

Vid Fabriqueuren F. W. G - - - - LS obduction fants följande märkvärdigt vid Brösth-caviteten öppnande:

Lobus inferior pulmonis dextri starkt fäst vid diaphragma, men medius och superior ej adhärent med vidliggande plevra, hvilken äfvenså väl som nämde lunga var hård och där beströdd med större och mindre scirrhösa knölar.

Vänstra Lungan med sin nedre lobus ej sammanväxt med diaphragma, som den högra, men med den öfre lobus starkt adhärent med vidliggande delar hvilken ock hade flere scirrhösa, af hvilka en var af den storlek, at han uptog nästan hela öfre hälften af lobus superior samt tryckte bronchus sinister med dess grenar. Denna stora scirrhe var i synnerhet ganska hård, af en ljusgrå substans i ytan, men mörkare inuti med svarta fläckar; vid iskärandet hårdare än en steatome.

I Luftröret fants ej något utom ordentligt: Hjertat med dess vasa och pericardium äfven utan något märkeligt fel. (a)

Anmärkning:

Denne Andtåppa liknar mycket den af Engelsmän så kallade *Angina Pectoris* (Se om den

---

(a) Obduction förrättades och Beskrifningen är upfatt af Hr. EKMAN, som nu är Under - Chirurgus vid Kgl. Lazarettet.

den Band. I. p. 5.) och lärer vist blifva o-
 botelig när den hårrör af Schirrh, hvilka ge-
 nom sin storlek och tyngd trycka Bronchia
 och hindra respirationen. Här hade ock kan-
 ske någon sinnes oro del i sjukdomen. Jag
 har sedt någre dylike Casus som alla varit
 dödande; andre Läkare instämma ock däruti
 at de vid dylike sjukas obduktioner funnit or-
 ganiska fel circa bronchia et asperam arteriam,
 af växter, frätande Sår m. m. J. L. O.

Hundar anfällas ibland af en dödande
 sjukdom, som kallas *Morve*. De begynna med
 at nysa starkt och ofta, hvarpå följer en öm-
 nig flytning genom näsa och ögon af en gul
 slem; de blifva modfalte och mista matlusten.

På Slottet *Pinczow* i Pälän blefvo uti
 Febr. 1784 13 st. Jagthundar, af färskilte ar-
 ter, här af håftigt angrepne; man gaf dem 3
 dagar å rad, hvardera en dryck som bestod
 af et halft qvarter mjölk och et halft qvarter
 olja, men 4:de dagen dogo 3 st. Ågaren
 fruktade då at sjukdomen var smittosam och
 ville skjuta ihjäl dem alla, men någon af
 de närvarande påminte sig hvad värkan *Æther*
Vitrioli gjordt vid andra kreaturs sjukdomar,
 (Se Band. 5. p. 9.) och beslöt därför för-
 söka den. Han blandade 30 droppar *Æther*
 med et halft qvarter mjölk i en bouteille,
 skakade väl om och med tilhjelp at öppna
 Hun-

Hundarnes mun, hålde i hvardera denna portion och slåpte dem därpå lösa. Efter 24 timmar nyfte de icke mera, flytningen genom näsan var ej så stark och genom ögonen aldeles stannad, och matlusten kom åter med någon munterhet. Dagen därpå funnos de vara glada och lekte med hvarannan, samt voro efter 3 eller 4 dagar aldeles friske, utom en löpsk hynda, hvilken varit värst angripen; hon feck därför en dosis til och näsan retades med Eau de Luce som åstadkom en stark flytning. Två dagar därefter var ock hon frisk.

(Journ. Encycl. Oct. 1784. p. 156.)

Utkast til kalla Mineral-Källors undersökande och beskrifning. På K. Collegii Medici anmodan upsjatt af framl. Assesoren D:r GÖRAN ROTHMAN.

Härvid i akttages:

I:o, *Topographia et Oeconomia Loci:*

Lånet,

Häradet,

Socknen,

Hemmans-ågornes Natur, om de äro:

Kungsgård,

Säteri,

Fräl-

Frälse,
 Krono,
 - - purt,
 - - Skatte,
 - - Ruffhåll,
 - - Boställe,
 Stadsjord,
 Academie-Jord;
 Prästgård,
 Præbende,
 Kyrko-Jord,
 Hospitals-Jord.

Nu varande Ågaren eller Innehafvaren.
 Huru långt Källan ligger från närmsta Stad.
 Om och huru länge den, såsom Hålf-
 Källa varit i bruk.

Om stället är bebyggt.

Huru med Bruns-Intendents tillsättande
 hittills förfarits.

Om någre Oeconomiske inrättningar ä-
 ro stadgade vid källan til be-
 qvämlighet för Brunsgäster.

2:o, *Descriptio physica Loci:*

Källans vidd,

- - - djup,

- - - vatten-mängd; huru mycket rin-
 ner i timan.

- - - Om den alla årstider är lika.

- - - Aflopp.

Belägenhet och Negderne däromkring:

Berg,

Berg,
 Sandåsar,
 Slätter,
 Dålder,
 Skogar,
 Haf,
 Inlöar,
 Myror eller Mossar,
 Floder, Åar, Bäckar,
 Flere Källor,
 Mineral-strek,
 Bergvårk,
 Vattnets Sediment i Källan,
 Aflopps-ränniln,
 Ochra,
 Stenskorpa, som incrufterar,
 kalkårtig,
 Selenitisk, m. m.
 Vapores eller halitus:
 Deras värkan på:
 Smak,
 Lukt,
 Syn,
 Thermometer,
 Barometer,
 Metaller:
 - - polerad Jårn,
 - - - - - Koppar,
 - - - - - Silfver.
 — Skadelighet för djur,
 — Antåndelighet
 — Kraft at slåcka eld.

3:o, *Historia Naturalis Loci:*

Jordmonen och mineralier i och omkring Källan, *Oryctologia Loci.*

Växter, *Flora Loci.*

Djur, *Fauna Loci.*

4:o, *Sjelfva Vattnets beskaffenhet:*

Förändring af omskiften i årstiderna,

- - - - - Väderleken,

- - - - - morgon och afton,

- - - - - då källan nyligen runnit til, efter föregående tömning.

Om det har någon besynnerlig egenskap ock värkan på dem, som vanligen däraf dricka, e. g. at göra tänderne lösa, förorsaka ref. m. m.

För hvilka sjukdomar i synnerhet det visat värkan.

Underfökning af vattnet:

A) med utvärtes sinnen:

a) då det nyligen är hämtat ur källan;

Om det är

Klart eller grumligt;

Färgat, huru;

Luftigt, som visar sig med porlande ur källan och vid omsqualpning i en Bouteille, om pärlorne hålla sig länge.

Luktande, huru;

Smakande, huru;

Om källan går til Is om vintren, eller ej.

Om vattnet snart eller långsamt uppkokar.

Om Skalfruckter, såsom årtor, bö-
nor, m. m. då de kokas däri,
bli hårda eller upmjukna och
mosa sig.

Om Såpa och Tvål löser och lödrar
sig däruti, eller ej.

b) då vattnet stått uppe några timmar i
i fria Luften

Om det förlorar mycket af innevaran-
de luft.

Sätter pellicula, huru dan.

Sediment, huru dant.

Mister af utseende, smak, lukt.

Genomgår samma fysiska och
kemiska försök, som nyli-
gen hämtat.

B) Med Fysiska Instrumenter.

a) Vågning.

Friska vatnets gravitas specifica, vid
determinerad temperatur, mot destil-
lerat vatten.

b) Thermometer.

Vattnets köld och värma

Vinter och Sommar
i sjelfva källan.

C). Genom Kemiska försök.

De ämnen, som i kalla Vatten uti jor-
den hittills blifvit fundne, antingen genom sin
mechanisk delning och rörelse inblandade
och i Vattnet uppehållne, eller genom up-
lös-

lösning närmare med vattnet förenade, äro följande:

1:o, *Syror*

a) *Vitriolsyra*: fällan fri; bunden til Neutral- och Medel-Salt med Alkali vegetabile til Tartar, Vitriolatus. Sällsynt.

— — Minerale til Sal mirabilis Glauberi, Mångastådes.

— Kalk til Gips. Mera allmänt, hälft i brunnar.

— Magnesia alba til Bittersalt. På åtskilliga ställen.

— Lera til Alun. På åtskilliga ställen.

— Metaller. Se nedanföre 5:o.

b) *Saltpeters-syra*: icke fri; bunden med Alkali Veget. til Saltpeter. På flera ställen.

— Kalk til Calx nitrata. På många ställen.

— Magnesia alba til Magnesia nitrata. På många ställen.

c) *Saltsyra*: icke fri; bunden med Alk, Veget. til Sal digestivus Sylvii. Rart.

— — Minerale til Kokfalt. Mångastådes.

— Kalk til Sal ammoniacus fixus. Mångastådes.

— Magnesia alba til Saltaska. Mångastådes.

— Tungjord til Terra ponderosa salita. Anmärkt.

— Metall, Se nedanföre N:o 5:o.

Alla dessa 3 Syror finnas stundom i samma vatten.

d) *Flusspats-syra*: icke fri; bunden med Kifel-jord til Kifel. I de fläste vatten.

e) *Luftsyra*: fri och bunden.

Alla Vatten på Jordytan hyfa Luftsyra, åtminstone 1 eller 2 Cubic-tum på kannan; men de så kallade luftige befinnas äga 10, 20, 30 til 40 Cubic-tum. Denna Syra, fri, utgör det som i Hållö-Vatten kallas spiritueust och ætheriskt. I proportion af myckenheten häraf, som Vatten kan antaga vid pafs lika med dess egen rymd, får det en angenämare fyrilig smak, och, då Luftsyran är ömnic, nästan som Champagne-Vin.

Kan i Vatten vara bunden

med Alk. Veget. til Alkali vegetabile aëratum. I granskap med Torfmossar.

— — Minerale, til Alkali minerale aëratum. Stundom få öfvermåttadt af Luftsyra, at det trögt

trögt vil anskjuta, samt snarare benågit at deliquescera, än fatescera i Luften.

— Kalkjord til Kalkspat, eller vanlig Kalk. I de fläste Vatten.

— Magnesia, til vanlig Magnesia alba. Icke sållan.

— Metal. Se nedanföre 5:o.

Kalla Källor äro antingen *grofva*, som hålla föga mer Luftsyra, än gement vatn, eller *fina*, som hålla något mera.

2:o, Alkalier:

a) faste: knappast frie; bundne med ofvannämde förbindelser.

b) flygtigt: sållsynt fritt, men anmärkt.

3:o, Jordarter:

a) frie, genom mechanisk fördelning inblandade.

b) bundne:

Kalkjord	} med ofvanstående föreningar.
Tungjord	
Magnesia alba	
Lera	
Kiseljord	

c) Mucilageuse och extractive lämningar af Vegetabilier, upslamade.

4:o, Brånbare ämnen:

Kalla vatten, som Innehålla något *Svafvelaktigt*, äro sållsynte. Skola dock finnas.

Andre brånbare ämnen kunna vara upslammade och genom mekanisk delning inblandade.

5:o, Metaller:

a) mechanic fördelte och upslammade.

b) uplöste i svag Vitriolsyra:

Koppar, til Koppar Vitriol. I Cement vatten.

Järn, til Järn-Vitriol. I Svartkällor.

Zinc, til Zinc-Vitriol. Ofta inblandad i Cement vatten.

Nickel, til Nickel-Vitriol. Ej med visshet funnen i vatten.

e) uplöst i Saltsyra:

Brunsten. Anmärkt.

d) uplöst i Luftsyra:

Järn til Ferrum aëratum i Surbrunnar.

Om Arsenicaliskt naturligt vatten kan gifvas, är ännu icke aldeles afgjort; det är åtminstone icke hittills med visshet funnit. Hvit Arsenik är en metallisk Kalk, som väl är löselig i vatten; men dårtill fordras 90 til 100 delar vatten vid 50 graders värma, mot en del arsenik.

At undersöka hvilka och huru mycket af ofvan-

vannämde Åmnen i et Källe-vatten finnes, föreflås följande Method:

I. *Fria Luftsyrans affskiljande och mätande.*

Uti en med botten och Conisk brådd försedd Koppar-Cylinder passas en annan, som är öppen inunder, stående, på små fötter, uphögd litet öfver den förras botten, samt af så mycket mindre Diameter, at det blifver en lineas rum rundt omkring imellan bägge Cylindrerne. Den inre bör dessutom ofvantil vara slutet med et något kupigt lock, som midt på är försedt med en pip af 1-4:dels tum högd, hvars öfversta kant står minst en god half tum lågre än öfversta brådden af yttre Cylindrens Coniska brådd. Denne inre Cylindrens rymd bör ock vara afmätt och bekant.

Cylindren och större delen af Coniska brådden fylles med vattnet, som skall pröfvas på sin halt af fri luftsyra: en flaska utaf bekant afmätt rymd, fylld med upkokat och ännu hett vatten, ställes omstjelpt på inre Cylindrens pip så försigtigt, at ingen luftblåsa får intränga, och sedan sättas hela anstalten öfver eld. Så snart värmen börjar värka på den innom mindre Cylindren inneslutna del af vattnet, släpper denna sin lösa luftsyra, hvilken i kraft af sin lätthet genom pipen upstiger och samlas öfverst i flaskan, hvarunder en lika rymd af kokta vattnet utdrifves. När

en flaska blifvit til 3-4:delar tömd, borttages den, en dylik full sättes i stället, och så vidare, tills vattnet åtminstone 1-4:dels tima varit i kokning. Ömsningen med flaskorne bör med största skyndsämhet förrättas, och sker utan svårighet med tilhjelp af en rund, djup sked, som sättes under öppningen. Flaskorne ställas omstjelpte i en skål med hett vatten, och när de blifvit til en viss grad afvalade, mätes det rum, som i dem tyckes vara tomt. Härvid måste Barometrens högd, samt vattnets värma i flaskorne vid sjelfva mätningen, noga anteknas. Mätningen bör ske medan vattnet äger ännu 30 eller 40 graders värma, för at vara säker, at ingen luftsyra blifvit där af absorberad. Då man af andra försök vet hvad värkan olika tryckning och värma utöfva på denna syrans volume, kan den ändock för jämförelfers skull bringas til vist mått vid Barometrens medelhögd, (25 tum, 3 lin.) och medelvärma (då Thermometren visar 15 gr. öfver 0). Af inre Cyliodrens rymd, jämförd med den, som vundna Luftlyran äger, finnes sluteligen halten på en kanna eller annat mått efter behag. Til undvikande af irring bör inre Cyliodren, innan den brukas, med kokhett vatten väl tvättas inuti, at fullt befrias från all utvärtas vidlådande luft.

II. *Reactions och Precipitations-prof.*

Deffa anställas dels med friska Vattnet, ny-
li-

ligen tagit ur källan, dels ock, sedan dess volum är minskad genom evaporation.

A) Med *Lackmus-Tinctur*, gjord med rent vatten, och så utspädd, at den är fullt blå. Denna rodnar af Syror och blir blåare af Alkalier, samt lika så af Kalk och *Magnesia*, i syra uplöste. När häraf litet efterhand drypes i vatten, upkommer således röd färg, om någon slags *fri-syra* deri är närvarande. Finnes den icke uti tillräckelig myckenhet at ändra färgen af Tincturen, försökes med pappers-lappar blekt färgade i *Lackmus* eller där-af något dragande i rödt; blifva de mera blå än förut, är i vattnet antingen *Alkali* eller *Magnesia*, eller *Kalk*, uplöste i *Luftsyra*.

Papper, färgat rödt med *Fernbocks Tinctur*, blånar ock af alla *Alkalier*, *Kalk* och *Magnesia*, men blir mera rödt af *Acida*.

Papper färgat gult med *Gurkmeja* blir brunt af *Alkali* och *Kalk*, som är fri från *Luftsyra*, men knapt af *Magnesia*. Stundom röjes icke effecten af dessa *Reagentia* förr än vattnets volum genom evaporation blifvit minskad, och de i ringa myckenhet ingående ämnen blifvit concentrerade.

Om friskt vatten af *Lackmus-Tincturen* rodnar, men ej det som varit kokadt, bevisar det at den *flygtiga Luftsyran* varit den enda närvarande Syra.

B) Med *Tinctura Gallarum*, gjord med *Spiritus Vini rectificatissimus* och väl mättad. Om Vattnet blifver håraf rödaktigt, violet, mörkblått eller svart, bevisar det *Järns* närvaro. Visar sig denna effect endast medan Vattnet är friskt, slutas däraf at ej annat Järn, än det som i Luftfyra är upplöst, därtill är orsaken, men om ock upkokadt och til en del evaporerad Vatten visar sporr af Järn, är denna Metall i Vitrioliskt lynne närvarande, och källan således en Svartkälla.

Vatten som håller *Zinc* blir brunaktigt af Galläpple-Tinctur, och *Brunsten* om den är i Vattnet, fälls gulgrå af samma Tinctur.

Med *Blodlut*, några droppar i et spitsglas Vatten, röjes ock *Järn* genom et högblått præcipitat, eller Berlinerblå, som förr eller senare visar sig. Om i Vattnet ingen Syra är förhand, och Järnet således icke upplöst, bör Blodluten neutraliseras med destillerad Vinätticka, för at åstadkomma denna värkan.

Blodluten röjer ock de andre Metaller, som med Vitriolfyra förente i vatten kunna finnas, neml. *Koppar* med gulbrunt præcipitat, eller ljusgult, om Kopparen är til ringa mängd, och *Zinc* med hvitt præcipitat.

Bresiljetråds-spånor fånga det vatten blått, som håller någondera af dessa Metaller up-

upplöste i Vitriol-syra. Blir vattnet af Bre-
siljan rödt, håller det *Auln*.

C) *Med Alkali vegetabile fixum* upplöst i de-
stillerad vatten; om få droppar afskilja et
hvitt præcipitat är det *Kalk*, *Magnesia*, el-
ler *Lera*; Om all jorden härmed fälles,
och det klara inkokas, och därpå fås Tar-
tarus Vitriolatus, har förenämde Jordarters
menstruum varit *Acidum Vitrioli*.

D) *Med concentrerad Vitriolsyra*; om några
droppar i et spitsglas vatten upväcka blåfor,
förena de sig med *Alkali* eller *Magnesia*, som
förut varit måttade med Luftsyra, hvilken af
den starkare utdrifves. Visar sig ej någon
ändring i friskt vatten, försökes på samma
sätt, sedan genom kokning och evaporation,
ämnen blifvit bragte innom mindre rymd.

E). *Med Sockersyra, måttad med Alkali Ve-*
getabile til et neutralt Salt. Detta Salt är gan-
ska tjenligt at röja minsta spår af *Kalk*, ty
därpå decomponeras alla andra föreningar med
Kalk, til och med Gips. Om en liten smu-
la af detta Salt släppes i et spitsglas vatten,
som håller någon mängd af *Kalk*, blir vågen
strax synlig i vattnet genom hvita strimor;
är *Kalken* sparsammare tilstådes, samlar sig
först på botten omkring den nedfallna Cry-
stallbiten et gråaktigt præcipitat, och det in-
om en högst 2 minuter. Ännu ringare mängd
af *Kalk* gör ock trögare præcipitation.

F)

F) *Med Silfver-Solution af Saltpeters-Syra*; om *Vitriol-* eller *Saltsyra* eller *båda* åro närvarande, blir vattnet här af grumligt och blackt, ty desse Syror åga starkare frändskap med Silfret, än Saltpeters-Syran; som följaktligen afdrifves, och de nya föreningarne falla til botten. Blir af fällningen *Luna Cornea*, har *Koksalt* eller *desse syra* varit i vattnet.

G) *Med Qvicksilfver Solution af Saltpeters-Syra*, gjord med värme för vatten-profver. Drypes här af i vattnet och en gul Kalk eller *Turpethum Minerale* fälles, bevisar det at *Vitriol-Syra* är närvarande; är åfven *Saltsyra* tilstådes, lägger sig et hvarf hvitt præcipitat ofvanpå, och det gula inunder.

H.) *Med Solution af Mercurius sublimatus corrosivus i destilleradt vatten*; den præcipiteras röd om *fritt Alkali Veget. fixum*, brandgul om *Alkali minerale*, och hvit om *Alkali Volatile* är i vattnet.

I) *Med Koppar-Solution af Saltpeters-Syra*; om vattnet färgas här af blått, håller det *Alkali Volatile*.

K) *Med Alkali Volatile*; om vatten här af blir blått, håller det *Koppar*; ju starkare färg, ju mera.

L) *Med Kalk-vatten*; om det blandas til friska vattnet och där af förorsakas grumling och Kalkpulfrets fällning, sker sådant af *Luftsyra* som yftar och nederflår den uplösta Kalken.

M)

M) *Med crystalliseradt Blysocker*; om härmed fälles et hvitt fint pulfver, som icke löses i destillerad Åtticka, är det Blyvitriol, och bevisar *Vitriol-Syrans* närvaro i vattnet; löses åter det sålda pulfret i destillerad Åtticka, hafva *Luftsyra* och *Koksalts-syra* förorsakat dylikt præcipitat. När fällningen är hvit, utmärker det at intet *Svafvelaktigt* eller *brännbart*, utom hvad väsendtligen kan tilhåra falter eller järn är närvarande; emedan mörkhet däraf annars borde upkomma.

N) *Med grön eller Järn-Vitriol*; om en cry stall däraf lagd i vattnet decomponeras och under uplösningen afskiljer järnet under form af Ochra, bevisar det at i vattnet finnes *Kalk* och *Magnesia*, löste af *Luftsyra*, hvilka attrahera *Vitriol-Syran* mer än Järnet.

O). *Med poleradt Järn*; om *Koppar* finnes i vattnet præcipiteras den på Järnet med sin metalliska färg.

III. *Evaporation.*

I. §. Uti en Täljstensgryta, eller i brist däraf, et glaserat Stenkärl af flere kannors rymd, inmätas noga vissa, til exempel 3, 4, eller 6 kannor af vattnet, men ej mera, än at kärlet har tilräckeligt koknings-rum, och sättes på koleld; i början täckes det med et läck, tils värman blir så stark, at imman kan afhålla stoft och sal-aska.

2. §. Så snart vattnet hastigt, men fullt upkokat, slås altsammans, med det som fallit til botten, hvilket vål och aktsamt skiljes från kårlet, på et stadig. Filtrum af papper, hvarefter det i filtro stadnade vål torkas, några våges med Prober-vigt, eller ock accurat Medicinal-vigt, och vigten anteknas.

Det som med blott upkokning afskiljes är *Kalk* eller *Magnesia* eller *Järn*, som i Luftsyra varit uplöste, eller alla desse åmnen blandade, emedan de vid 100 graders eller koknings-hetta lämnas af sit flygtiga menstruum. På det fælde och torkade pulfret anmärkes, om den liknar Ochra, samt smaken om den röjer något martialiskt; en afvågdel af pulfret lägges i destillerad Åttika, och i akt tages om någon fråsning därvid upkommer, som bevisar at det i Luftsyra varit upløst; det lämnas i digestion några timar, affilas, och om något är oløst, sköljes det med destilleradt vatten, torkas och våges.

I den affilade Åttikan drypes ren Vitriol-syra, som, om den fälles med det i Åttikan upløsta til Gips, beviser det samma hafva varit *Kalk*. Skulle med Kalken hafva följt någon inblandning af *Magnesia alba*, röjer sig denna genom det Bittersalt, som i sådant fall, sedan Åttikan blifvit afhåld, genom anskjutning bland Gipsen borde skönjas, eller ock kunde med litet i sånder påslå-

slagit destilleradt vatten från Gipsen utlakas, och efter afdunstning visa sig.

Det af Åttikan olösta är en *Järnkalk* eller et lindrigt *dephlogisticeradt Järn*, hvilket smak och utligt röjer, och ännu blir ögon-skenligare genom reagentia. Det samlas, torkas och väges, hvarigenom utfinnes huru mycket et vist mått, e. g. en kanna däraf innehåller.

3. §. Det silade vattnet (2 §.) fåttes åter på elden och hålles inemot kokande, tils det afdunstat til torrhet. Men skulle smaken utmärka någon ömrig salta i vattnet, eller någon hinna eller skorpa visar sig ofvanpå, bör det tagas af elden, filtreras och fåttas til anskjutning. Det vundne Saltet samlas och torkas. Affilningen låter man sedan afdunsta til torrhet, i fall icke imedlertid någon förnyad filtrering och anskjutning finnes nödig.

Efter dessa silningar utlakas Residua i filtro varfamt med litet efter hand påslaget hett destilleradt vatten, för at uplösa det saltaktiga, och utlakningarne slås til affilningen at afdunsta och anskjuta.

4. §. Residua i filtro väl torkade vägas noga tillsammans och undersökas på följande sätt:

En afvägd del här af uplöses i Vitriol-fyra; blir där af Gips, bevisar det at jorden är *Kalk* (cfr. 2. §.) Om Tungspat skulle märkas, slutes där af at jordarten är *Tungjord*;

jord; finnes däraf anskjuta Bitterfalt, har jorden i samma mån varit *Magnesia alba*; skulle Alun anskjuta är jorden ren *Lera*. Om något olösligt finnes kvar, som icke röres af Vitriol-syran, är det *Kiseljord*.

Gips igenkännes dels af Selenitiske Crystaller, som äro hoptryckte sneda tårningar med hopgående kanter, och ganska svårlosta, dels ock genom tillagen Lut af Alkali Vegetabile, som förenar sig med dess Syra til Tartarus Vitriolatus och lämnar kalken frj.

Tungspat igenkännes af sin stora specifika tyngd, 4,500, och af sin olöslighet i vatten. Sjelfva dess basis eller Tungjorden gifver med Saltpeter-syran fasta Crystaller, och med Ättika et deliquescent Gumi.

Bitterfalt eller Engelskt, Epsoms, Seyschütfer eller Seidlizer-Salt igenkännes af bitter smak, löslighet i vatten och Crystallernes figur: de äro dels smala fyrsidiga och rätvinkliga prismer med fyrsidiga pyramider på ändarne, dels kortare dylika prismer, med 2 motsatte sidor nog bredare, än de 2 öfrige, samt spetsade allenast med 2 hopgående plana i form af et tak. Om Bitterfalt lägges i godt kalkvatten, decomponeras det, och Vitriol-syran öfverger *Magnesian* at förena sig med kalken. Härigenom kan det ock skiljas från *Glaubers-Salt*,

Salt, hvilket det eljest nog liknar, emedan detta ej kan förstöras af kalkvatten.

Alun igenkännes af sin stråfva smak, och sina Crystaller, som äro tårningar med 8 trekantiga sidor eller plana; den fälles lätt af Alkalier, Kalk, Zink, Järn.

Kiseljord igenkännes däraf at den ej uplöses af Vitriol-syran eller någon annan utom Flufs-spats-syran, som därmed gör Kisel. För blås-rör smälter den icke ensamt; med Borax lätt, utan rörelse; med Alkalier under håftig rörelse; med Lera och Kalk flyter den strax.

5. §. Det samlade Saltet (3 §.) undersöktes på följande sätt:

Fins något tort, mjöligt, som icke velat crySTALLISERA sig, slås Vitriol-syra til måttning; om däraf blifver Glaubers-salt är det *Alkali Minerale*, men upkommer Tartarus Vitriolatus är det *Alkali Vegetabile*; om härvid sker fräsning, äro nämde Alkalia *Aerata* eller med *Lustsyra* mättade.

De anskutne Salter röja sig af dessa egenskaper:

Glaubers-salt på ofvanförde sätt.

Tartarus Vitriolatus har kantiga klara gryn, sprakar i eld, fatescerar icke, hepatescerar för blås-rör på kol.

Salt peter har 6-sidiga prismatiska Crystaller med 6-sidiga pyramider; fräser eller detonerar i eld.

Kokfalt har cubiska Crystaller, decrepiterar eller sprakar i eld.

Sal digestivus sylvii har 4-sidiga prismatiska Crystaller, eller cubiska med skarpare smak än kokfalt. Om destilleradt Vatten häraf måttas, och däri drypes rent Acidum Tartari sker præcipation, emedan Vinstens-syran förenar sig med Alkali Vegetabile til en ren Tartarus regeneratus, som faller til botten.

Sal ammoniacus fixus har sammanhängande Crystaller hvilka snart deliquescerar. Vitriol-syra nederslår kalken härutur med hetta och fråsning til Gips.

Finnes en brun pellucid Massa, som icke crySTALLIFERAS, om icke i strång köld, och som lätt deliquescerar och på kol detonerar nästan som Saltpeter, är det *Calx nitrata*. Uplöst i vatten släpper den kalken om Alkali tilkommer.

Magnesia nitrata har prismatiska fyrkantiga spathhaltiga Crystaller utan apices och deliquesceras lätt i fuktighet; det har ock en skarp och bitter smak. Om et i dens solution doppadt papper torkas och itändes, brinner det med grönaktig låga. Om Vitriol-syra hålles i solutionen tager den åt sig Magnesia från Saltpeters-syran, men välles ej förän evaporation minskat menstruum, eller Spiritus Vini rectificatissimus tillsås, som absorberar vattnet.

Saltaska eller *Magnesia salita* är ofta i sällskap med Bittersalt och Kokfalt. Den är för sig sjelf af ganska bitter smak och crySTALLIFERAS ej gerna om icke inspisferad i kokhetta och håftigt utfatt för stark köld, då små nålar anskjuta, som snart deliquescera. Saltaska löses i Spiritu Vini. Den kan snarast upptäckas, om på en del af Saltet hålles stark Vitriol-syra, som tager åt sig den uplösta Magnesian ifrån Saltsyran; och om hoprullat i vatten doppadt papper hålles däröfver, visar sig en hvit rök, som lucktar *saltsyra*; dennes ångor äro i torr luft osynlige, men visa sig i hvit rök; då fuktighet träffas. Anförde sätt är det beqvämaste at i hast upptäcka minsta smitta af Saltsyra.

Terra ponderosa salita igenfinnes på lika sätt.

Hvart och et ämne som särskilt kan bekommas, våges noga, för at få veta huru mycket däraf innehålles i et vist mått e. g. en kanna vatten.

6. §. *Extractive* och *mucilagineuse* lämnningar af Vegetabilier röja sig lätt med den färg de gifvit Residua i filtro, och med det kolde lämna då något däraf lättet för blåsrör eller eljest brännes. *Svasvelaktigt* ämne likaledes om det skulle förekomma.

7. §. Metallernes myckenhet utrönes på följande sätt:

Om annat *Järn*, än det, som i luftsyra varit upplöst (2 §.), finnes i vattnet, fås det

når hela Residuum (4 §.) utlakadt med destilleradt Vatten; torkat vid 100 gr. värma och vägit, begjutes med någon Mineralisk Syra, som löser Järnet och sedan afhålles, och massan åter torkas och väges å nyo, då skilnaden i vigten utvisar Järnets mängd. Härvid bör dock noga aktas, at syran icke är för mycken, för stark eller värkar för länge på massan, ty då kan ock någon jord uplösas och göra irring i utslaget. Säkrare är at med Blodlut fålla Järnet utur solutionen af massan, gjord med svag färglös saltsyra; solutionen utspådes och tillås så mycket af Blodluten at full præcipation åstadkommes, snarare mer, än mindre. När det blå præcipitatet, eller Berliner-blåen fatt sig, utrönes med några droppar af Luten, som drypes i det öfverstående klara, om allt Järnet blifvit faldt. Häræfter silas genom et noga vägd filter af tryckpapper, och all spillning undvikes; ingen ting lämnas i kårlet, allt samlas på filter, som sedan sorgfälligt och varfamt med varmt Vatten lakas fritt från all frammande syra. Sluteligen torkas filter och väges, samt des egen förut bekanta vikt afdrages, så erhålles vigten af Berliner-blåen. Som det är bekant, at 6 delar Berlinerblå svara mot en del rent Järn, finnes snart järnhalten af Berlinerblåens vigt och genom jämförelse af vattnets myckenhet, som gifvit residuum, huru stor järnhalten är på et annat mått, e. g. en kanna.

Koppar, som af Reactions-profverne blifvit röjd, fälles, då vattnet ännu är friskt, eller bättre då dess volum genom evaporation blifvit minskad utur sit menstruum, *Vitriol-syrån* af tillagdt *Alkali fixum*. När full præcipation är förrättad afhålles *liquidum* och *Kopparkalken* torkas och våges.

Zink och *Nickel* på samma sätt.

Brunsten utrönes, sedan vattnet genom evaporation blifvit minskadt, genom *Galläpple-Tinctur* och *Blodlut*. Desse fälla *Brunsten* ur sina solutioner såsom en lätt gulgrå jord. Detta nederslag fullkomligen fäldt ur vattnet af *Blodlut*, löses icke af *Mineraliska syror*. Det samlas, torkas och våges.

Utdrag af Herr: Prov. Medicorum til K. Collegium Medicum inlämnade Embets-Berättelser för år 1784.

I:o) *Prov. Medicus* i *Eksjö* District af *Jönköpings Län*, *Doctor J. A. WADSTRÖM*.

Juni och *Julii månader* hörde man icke talas om *Farsoter* bland större folk, men barn blefvo så mycket kraftigare angrepne af *Koppor* och *Kikhosta*, af hvilka i synnerhet de förslånade tiltogo alt som värmen i luften ökades, och ehuruval man icke kan säga

at vi detta år haft mycken Sommarhetta, tilväxte dock Köppornes antal dageligen. De voro vårkeligen hos pluraliteten ganska maligna och dödade ganska många; jag har dock haft den lyckan at ej mista mer än en patient och det tror jag mig böra tillskrifva den kylande Regimen och Kinan, hvilken jag dock velat hushålla med på bästa sätt och ej nyttjat henne oftare, som af Recepturen synes, än då nödvändigheten och yttersta nöden det fordrat. Bättre Folk här i orten äro mera prävenerade emot Kinkinan än Allmogen, och jag känner den som tillskrifvit detta välsignade medel orfaken til sit barns död, ehuru väl det kunnat sauveras om Kinan i tid blifvit brukad.

Kikhostan har varit gängse hela Våren och Sommaren, men nu emot Høsten afstannat. Den har börjat hos de fläste som en vanlig flufshosta och ej decouvrerat sin Natur för än efter längre tid. Merendels har den varit irreguliere och hos somlige ej gifvit relache någon dag. Hos många har hon varit förenad med Feber och hos många andra blandat sig med Köpporne. Emetica och Leniora Laxantia har hos somlige gjordt tillfyllest; andra hafva blifvit hulpne igenom Squattran (Ledum) andra åter igenom Huscuren med Äggegula och Tjåra; men hvad jag funnit göra den bästa och kräftigaste nyttan, har ofelbart varit Hr. LETTSONS Methode, hvilken jag

jag således flera gånger nyttjat, præmissis præmittendis, scilicet evacuantibus Rhabarbarinis & Salibus mediis. Jag har åfven sedt detta medel endast minska, men ej utrota sjukdomar och det har tör hånda hårrört där-af at man ej gifvit sig tid at fortfara. Jag har åfven anledning at tro det alla 3 ingredientierne tilsamman vårka det som intet af dem *per se* fullkømligen skulle göra. Vårkan af medicamentet är tillförlitelig, dock icke infallibel. (B. 2. p. 249.)

Uti *Augusti* månad visade sig *Rödsfoten* på några få ställen, sedan hördes den icke af för ån i *October* då han åter *Sporadice* började yppas i *Ekesjö*, *Hullt*, *Sandsjö* och *Bålaryds Socknar*. Ehuruval således flera varit angripne, hafva dock icke någre refor varit af nöden. Luftens tiltagande kyla och god regime hos dem som varit sjuke hafva betagit smittan sin utspridande kraft.

Jag har vid flere tillfällen sedt god vårkan af *Ledum palustre* sedan *Emetica* och *Rhabarbarina* förut blifvit nyttjade, dock måste jag bekänna at den åfven ofta slagit felt; det är dock icke utan at den med nytta uti *Rödsfot* kan nyttjas, fastån icke alla subjecter finna sig väl af et och samma medel. Jag har åfven vid långsamme diarrheer med fördel betjent mig af denne ört.

Veneriske Sjuke tiltaga mer än förr inom *Distriktet*, ehuruval både *Curhus* inråttningen

gen i Jönköping och den vård fårskilte Sjuke af ProvincialMedici undfå, tyckes hafva bort förminska denne smitta. På en enda har jag haft tillfälle försöka Doctor CIRILLOS Ungvent (a) med Mercur. corros. albo; försöket lyckades til mitt nöje- och et år år nu passerat, utan at den Sjuke haft minsta utbrott.

Rhachitiske Sjukdomar äro här nog gångbara och kallas *Skjörfvän*. Man brukar en Huscur med skärning vid bröstgropen och därefter ingifves några droppar blod. Lika få litet som jag kan utgrunda orsaken hvarföre desse sjukdomar ikola härja här mer än annorstådes, lika få liter skål kan jag gifva til den allmänt antagne Curen, hvilken jag dock ingenstådes sedt reusslera.

Opium emot invetererade Veneriske sjukdomar har jag några gånger utan radical nytta försökt. Det enda han syntes göra har varit at stilla nattvärkar, ehuru väl jag äfven sedt patienter som blott i början haft lindring där af, men sedan man hunnit til II a 12-gr. på dagen, ej försport den minsta lindring. Jag behöfver häruti mera årfarenhet, förän jag vågar aldeles bestrida dess kraft, men jag fruktar jag blifver länge en tvekande Thomas.

Doctor BUCKHAVES medel, Geum urbanum, hade jag förleden Vår tillfälle at försö-

(a) Se Band. 3.: p. 330.

föka; den lyckades på tvänne med tilhjelp af *Salia Digestiva*, men misslyckades på 4 Sjuke.

Herr Professor TUNBERGS Försök med Ol. Cajeput för Podager och Gikt, har jag med bästa förtroende och fullkomligaste aktning för dess Auctor, dock ej vågat försöka; men af en händelse kom jag en gång at nämna det för en förnäm Herre i Orten, som sedan sjelf försökte det med den framgång, at han nu beständigt, då gikt eller podagre plågorne håftigt angripa honom, nyttjar samma medel, utan at det på minsta sätt repellerar, men i dess ställe endast lindrar den odrågeliga värken. För gikt-tandvärk, äfven där *caries* varit orsaken, har jag icke en utan flere gånger förordnat *Ol. Cajeput* och alltid med nytta för hvar gång.

Decoct af Ledum palustre och cortex Ulmi invärtes nyttjad och utvärtes bader med *Ledum*, har jag sedt göra en önskad värkan emot en invetererad Venerisk sjukdom, sedan Patienten förledit är passerat hela Sommaren *Methodo Mixta* utan minsta förmon.

Arsenicum album har en Bonde på egit bevåg nyttjat för sig uti en kräftskada och med den förmon at han är aldeles frisk. Jag har icke sedt personen utan genom berättelse hört det af en trovärdig Man, som sedt skadan och som sjelf har insigt uti *Medicine*. Detta gaf mig anledning at under min varelse i

Norrköping förleden Augusti månad examina de medel den bekante Östgötha Bergsmannen emot kräftan nyttjar. De medel jag fåg, tycktes bestå af Vegetabilier, men patienten som i smyg kallat mig tillika med en af Stadens Läkare, berättade at det förnämsta medlet är et hvitt pulver, hvilken ingen annan får röra än Bergsmannen sjelf; at detta pulver är ganska corrosivt och at han är ganska forgfällig at torka af den knif på hvilken han haft pulsfret. Detta allt tyckes gifva anledning til arseniken och om så är, är ej medlet nytt, emedan Hr. LEFEBURE nyttjat samma medel. (a)

Fotvatten nyttjat om mörnarne under 10 minuters förlopp har jag sedt förlånga tiden emellan podagriske acceerne, men ingen nytta förspordt af Solutio Gummi Guajaci.

Quacksalfvare sväfva här i landet likasom Gråshopporne i Ægypten. Antingen finnes då ingen tillräckelig kunskap hos Medici eller böra de vara otiosi Spectatores? Uti hvilcendera händelsen man betraktar faken, blifver alltid fölghden farlig. Präster, Klockare, afskedade Ryttare, Soldater, Kåringar och flera blifva snart fullkomlige Läkare och man måste med stillatigande lämna allt för at ej störa den lilla pratique som de behåga läm-

---

(a) Aldrig utvärtes utan uplöst och invärtes; en method som dock aldrig hos oss visat någon god utan snarare en farlig och dödande värkan. ODHELIUS.

lämna. — O! tempora — O! Mores! I bland andra år äfven en Bonde som vänt sig ifrån plogen til Æsculapii Tempel. Han curerar Veneriske sjukdomar i synnerhet och nyttjar följande method: Den sjuke infys uti en skinnfäll som är igenomrökt af Cinober; uti denne blifver han liggande 8 dagar, under hvilken tid ej njutes annat än tunn Hafrefoppa och mjölkvälling; sedan rökes han med pålls och alt uti Cinober 2:ne gånger; därefter går han i badstuga 2:ne gånger, ligger åter insydd 8 dagar och sedan han hållit 8 dagars quarantine, förklarar han frisk och ledig ifrån skinpålsen. På detta sätt cureras många i tyfthet, men om curen blifver tillräckelig, det visar framtiden. Fordras ej mera än Cinober och skinpåls til denne sjukdoms curerande, hvartil tjenar då Sublimat och frictioner? Skadar åter sådant förhållande med rökning, bör det då icke i tid hämmas, innan generation tager för mycket skada? Fortf. e. a. g.

Bevis på värkan af Cauterium Potentiale vid galna hundars bett. (Journ. de Paris 1784. N. 324.)

— En Trågårdsmästare blef biten af en rasande bandhund i läppen; hvilket han förak-

aktade och ville ingen ting bruka. En ung dräng om 22 år, som strax därefter kom in i Trågårdens, där hunden var lösfläpt, blef af honom öfverfallen och biten på 25 särskilte ställen, oberäknat 50 resvor i huden, innan hjälp kom, som dödade hunden. Hr. SABATIER, som tredje dagen därefter blef kallad, lått vidga bleffurerna med mer eller mindre djupa korfande incisioner och cautererade såren därefter i botten och på kanterne med Butyrum Antimonii (Cauft. Antim. ph. Sv.), samt alla ställen, där huden var afrifven, med hufvuden af stora knappnålar, hvilka i lågeld voro rödglödgade, hvartil åtgång 2 hela timar.

Trågårdsmåstaren, som var så obekymrad, angreps 55:te dagen därefter af Hydrophobie och kunde ej räddas, men den frimodige ynglingen, som utstod så hård smärta af Cauterisation, undvek all fara och blef fri för denna hiskeliga sjukdom; des sårnader blefvo efter vanligheten öfverdragne af en escara, hvilken i sinom tid föll bort och såren läktes utan at lämna honom minsta betydande oläglighet.

Anmärkning:

Denna Casus styrker ögonskenligen sanningen däraf at denna hiskeliga sjukdom såkraft förekommes genom medel som värka

lo-

localt och således at incisioner, som väl få blöda, skarpa pålagde vesicatorier eller ock, såsom här brukas, Acida Mineralia samt Cauterium potentiale, åro de tillförliteligaste medel emot rasande hundars bett, allenast det nyttjas i någorlunda tid, hvilket här lyckeligen aflopp fastån 3:dje dagen efter skadan redan var inne. Alla andra medel synas vara af mindre säker kraft, ehuru de icke böra försummas.

I början af September 1784 intogs på K. Lazarettet en 12 års gäffe som 8 dygn förut var biten af en galen hund tvärtöfver vänstra handen, hvilken nu var svullen och hade 3 ft. öppna sår efter tänderne; Jag lått strax lägga öfver hela handen et skarpt vesicarium och förbandt sedermera med Digestif-safs och pulvis Cantharidum, samt gaf morgon och afton en half dr. pulvis rad. Belladonnæ, som bringade patienten i lindrig däfvenhet; efter 14 dagar tillåt jag sären at läkas. Gässen gick då ut frisk och munter och har sedermera til årets slut ingen den ringaste olågenhet kändt. J. L. ODHELIUS.

Geschichte eines d. 18 Dec. 1783 glücklich Vollbrachten Kaiserschnitts bey der Frau von L. in Weymar, vobey Mutter und Kind am leben geblieben, Jena, 36 p. 4:o. 1784.

Ju fällfyntare sådane vigtige och lyckeligen aflupne Operationer åro, justörre heder gör denna åt Hr. Professor STANK i Jena, igenom hvars försigtighet och mödosamma tagfärdighet, så väl som modrens stora ståndaktighet, utgången blifvit så önskelig; i anseende til et inåt bäckenet vuxit ben var ingen möjlighet at förlofsningen kunde ske naturligen, icke heller genom synchondrotomien. Inskåringen skedde i linea alba och symptomerne viste nog fara, men likafult aflopp alt efter önskan.

Detta alt uplyser A. ytterligare genom åtskillige bifogade nyttige anmärkningar.

(Erlang Gel. anm. 1584. St. XLVIII.)

Försök med Kråftmedlet (a), insändt til Kgl. Arch. och R. BÄCK af C. H. DENEKE (b).

En ogift qvinsperson, 40 år gammal, kom til mig 1784 i Februarii, och frågade mig om råd, hvad hon skulle bruka för sitt sjuka bröst. I det högra bröstet hade hon en Induration, som varat 16 år och härledde sig från en stöt, men hvaraf hon ingen olägenhet försporde och som i storleken, sedan den

(a) Se Band. 5. p. 353.

(b) Regem, Fältskär i Stralsund.

den tiden, ingen ting hade tiltagit. Men däremot hade hon, för et år sedan, i det vänstra bröstet bekommit en svulnad, som ganska mycket i storleken tilvuxit, och nu redan hade upbrutit. Utur öppningen hade en svampaktig svulst framskuttit, som var 4 tum i längden, samt på några ställen nästan 2 tum bredt utsträckte sig öfver det tilhårdnade bröstet, därutur rann et tunt, gulaktigt och stinkande vahr. Hela bröstet var öfveralt hårdt; värken var icke alla dagar lika stark, men när reningstiden instundade var den i synnerhet ganska svår, likaledes uppsvalde hela bröstet mera denna än någon annan tid.

Det märkeligaste var, at hon förut, innan svulnaden i vänstra bröstet yppades, ofta plågades af Spasmer, hvilka, sedan vänstra bröstet tilhårdnat, aldeles uphörde. Denna Patient var lång til växten och ganska mager, haft mycken sorg och ångslan, men kunde eljest icke föregifva någon orsak til Sjukdomen.

I anseende til diæten, rådde jag henne at äta Vegetabilier och i synnerhet at dricka mycket mjölk.

1784 d. I Martii blef den svampaktiga svulsten med Kräftmedlet helt tunt beströdd, som skedde klockan 2 eftermiddagen, uppå det hårda af bröstet lades en compress, fuktad med Spiritus salis ammon. c. Calce viva
Al-

(Alkali ammoniac. caust. Ph. Sv.) en drachma och brunnsvatten 4 Uns, detta förnyades hvarannan och hvar tredje tima, samt alltid kall pålades.

Den 2 Martii blef hon kl. 4 eftermiddagen först förbunden; hon klagade sig, at gårdags-aftonen kl. 9 på det stället, hvar-est pulvret blifvit påströdt, hafva känt värk, ehuru icke håftig, men som stundom varat en half, och stundom en hel tima, at hon delsemellan sofvit, men af samma plåga åter upvaknat; denna värk hade ock varit starkare än den, som kräftan tilförene i bröstet förorsakat.

Den svampaktiga svulsten hade i högden och bredden märkeligen aftagit, och ytan af densamma var öfverdragen med en hvit ehuruvål något svartaktig skorpa. Det tunna vahret hade nu starkare, än tilförene, afslutit, men hade ingen stank, som det förut hade haft. En tima efter första förbandet feck hon svindel, hvilken försvan inom en tima. Jag frågade den Sjuka, om i underlivet, eller i bröstet, eller i någon annan del af kroppen kändes någon plåga, hvartil hon svarade nej. I dag påströddes å nyo litet pulver.

Den 3:dje Martii: en tima efter gårdags-förbandet bekom patienten åter liten anstöt af svindel, hvilken då icke påstod så länge som förra gången. Klockan 8 om af-

tonen började fåret mycket flyta, och från kl. 10 e. m. til kl. 7 om morgonen därpå hade hon haft en dragande värk, som lämnat henne föga hvila. Det svampiga låg svartare och slappare ut, och hade ingen känsl, när man med skarpt Instrument rörde därpå. I dag beströddes växten för tredje gången med pulvret.

Den 4:de Martii. Efter förbindningen förleden gårdag hade Patienten ingen svindel, utan endast känt liten hufvudvärk; värken i bröstet hade aldraförst begynt kl. 6 om aftonen och varat en timma; därefter hade hon varit fri från liditnämde plågor och sofvit i god ro. Förbandts nu endast med vattnet.

Den 5:te Martii. Förleden natt hade hon sofvit väl och ingen plåga haft. Från Kråft-fåret var ingen ting lälsnat, men jag lässade med en Sax hela ytan, hvilken var ungefär et finger bred i tjockleken. I dag förbandts fjerde gången med pulvret.

Den 6:te Martii. Värken varit drågelig; Menses hade denna natten infunnit sig. Vid förbindningen nyttjades allenast vattnet. Bröstet var mera updrifvit än tilföre.

Den 9:de Martii afstodnade Menses.

Den 10:de Martii förbandts med vattnet såsom de föregående dagar.

Den 13:de dito bekom hon feber med kyla, hvarföre China förordnades.

Den 17:de dito feck hon en torrhosta, och hade denna dagen 8 stolgångar.

Den 24 dito var febern märkeligen förminskad.

Den 2 och 3 April skar jag med en bistourie mycket bort; ingen ting var af sig sjelf låfsnadt.

Den 6:te April afskars åter något. Menfes hade intet visat sig.

Den 11:te dito borttogs mycket och såret blef redan djupt. Under hela denna tiden brukades ibland vattnet och stundom pulvret.

Den 13 och 15 dito blef något förderfvat fett åter borttagit.

Den 18 dito fants et ställe aldeles rent, hvilket blef helt tort förbundet. I dag afskuros åfven några lod.

Den 28 dito. Feber infant sig emot aftenen med kyla och hetta.

Den 30:de var et ställe åfvantil på bröstet aldeles rent; klagade öfver en tryckning i regione epigastrica, som ofta besvärade.

Den 10:de Majj bortskar jag öfver 6 lod; Den 14:de åfven så mycket.

Den 22 dito feck hon en håftig tryckning öfver magen; det lidande stället frotterades med Camfert-olja.

Den 27:de låg man öfver 2 och en half tum friskt kött.

Den 29:de blef man varse huru det renblefna stället började helas. Patienten begynte blifva mycket matt, hvarföre jag nu började ofta förbinda endast tort.

Den 3:dje Junii bortskars åter något.

Den 6:te Junii berättade den sjuka, at hon ej kunde ligga på vänstra sidan, och at det vore, likasom i underlifvet något vältrade sig ifrån högra til vänstra sidan, som förorsakade mycken olågenhet; utvärtes kunde ingen ting märkas. Hon beklagade sig ofta öfver en bitter smak och tryckning öfver magen, hvarföre icke såltan gafs litet Rhabarber. Feber instälte sig ofta.

Den 19 Junii var hon mycket matt och febern varade ännu.

Den 24 dito afskilgdes mycket af hårdheten.

Den 25. I dag afföndrade sig det sista stycket af den stora Schirren, på djupet låg en tjock materia, som ej förr än 3 dagar efteråt fränskildes.

Den 30. Vid inre sidan af bröstet var et rent sår, vid den yttra började svulsten blifva tjockare och större.

Den 2 Julii. Fötterne voro mycket svulne; febern hade icke ännu fullkomligen öfvergifvit henne.

Den 10:de dito. I regione epigastrica ända til nafen var den sjuka svullen och hård som en sten, fötter och ben voro o-

dematöfe ända til knäen, och når svulnaden i dem aftog, blef den i underlifvet få mycket större, och få tvårtom; krafterne aftogo.

Den 13:de. Nu kunde Patienten icke mera vara uppe; fötterna och underlifvet voro mycket upfvälde; matlusten förgeck; afföndringen i fåret obetydelig.

Den 25. Lånderna började åfven at svålla; underlifvet blef ofta mycket updrifvit; fömnen ringa. Plågan i bröstet var drågelig. Vid yttre sidan af bröstet, hade det mycket gifvit sig up och svulnat; men vid inre sidan låktes det, och såg här rent ut.

Den 27 feck hon en håftig feber; fåret såg ännu rent ut, där var också allenast en fjattedel af bröstet ännu öfrig. De sista dagarne blef hvarken pulvret eller vattnet mera brukat.

Den 28. Febern återkom i dag emot aftonen. Den sjuka var nu öfver måttan kraftlös, kunde och ville icke heller i dag låta sig förbinda.

Den 29. Den förledne natten hade hon varit ganska orolig, sovvit litet och dog om morgonen kl. 7. Hon hade inga convulsjoner, klagade blott öfver matthet, men kände inga plågor.

Jag har funnit detta Pulver i Kräftskador visa följande värkan:

1) Borttager straxt, åtminstone såkert andra dagen, den lukt Kräftfår vanligt sprida.

2) Men

2) Men förmår icke, enligt föreskriften, värka Kräftknölen affallande den andra eller tredje dagen.

3) När jag flere dagar efter hvarannan förbandt tort, började fåret at luckta; litet pulver fördref strax denna stanken.

4) Upväcker icke fällan feber, när mycket därpå pålagges; och är hårdheten i Schirren stor, så måste det ofta nyttjas, eljest går hårdnaden icke bort.

5) Knölarne afföndra sig bittals genom pulvrets nyttjande, ungefärligen på 3 veckors tid, ibland litet förr och stundom sednare. Fettet kan däremot snarare afskiljas.

Vattnet värkar ganska långsamt; det förtager icke den stinkande luckten, men förorsakar ofta mycken sveda, i synnerhet då allenast litet därpå tränger sig til den friska delen, eller därpå lägges. (a)

(a) Hr. Reg. Fälttk. berättar ock i Bref af d. 26 Oct. 1784, at han sedt god värkan emot *Hamorrhagia Uteri* af saft prässad ur färska Rönbär (*Sorbus Auc. L.*). Ipecachuanna i de smärsta doses har ofta gjordt kräkning hos sensibla och hysteriske Fruntimmer.

*Väderleken och gångbare Sjukdomar i
Stockholm, Månaderne October, No-
vember och December 1784.*

October:

1. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,83. midd.
8 gr. v. Bar. 25,91.
2. Morg. dimma, 2 gr. v. Barom. 26,06.
midd. 10 gr. v. Bar. 26,09.
3. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 26,12. midd.
klart, 8 gr. v.
4. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 26,08. midd.
mulet, 7 gr. v.
5. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 26,02. midd.
8 gr. v. Bar. 26,04.
6. Morg. mulet, 7 gr. v. Bar. 26,04. midd.
8 gr. v. Bar. 25,94, om aft. norrsken.
7. Morg. mulet, 2 gr. v. Barom. 25,90.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,86.
8. Morg. klart, 5 grad. v. Barom. 25,84.
midd. 11 gr. v. Bar. 25,87.
9. Morg. tjock dimma, 3 gr. v. Bar. 25,92.
midd. klart, 9 gr. v.
10. Morg. strömoln, 4 gr. v. Barom. 25,75.
midd. mulet, 10 gr. v.
11. Morg. mulet, 4 gr. v. Bar. 25,73. midd.
strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,76.
12. Morg. klart, 1 gr. kalt. Barom. 25,86.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,91.
13. Morg. klart, Therm. O, Bar. 25,84. midd.
8 gr. v. Bar. 25,77.

14. Morg.

14. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,75. midd. 10 gr. v. Bar. 25,76.
15. Morg. tjock dimma, 4 gr. v. Barom. 25,73. midd. 7 gr. v. Bar. 25,71.
16. Morg. strömoln, 7 gr. v. Barom. 25,46. midd. 10 gr. v. Bar. 25,34.
17. Morg. strömoln, 6 gr. v. Barom. 25,39. midd. 9 gr. v. klart, Bar. 25, 47.
18. Morg. strömoln, 3 gr. v. dimma. Bar. 25,55, midd. 10 gr. v.
19. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,49. midd. tunna moln, 11 gr. v. om afton. rågnstänkte.
20. Morg. mulet, 7 gr. v. Barom. 25,28. midd. 10 gr. v.
21. Morg. klart, 5 gr. v, Bar. 25,37. midd. strömoln, 9 gr. v.
22. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,35. midd. 7 gr. v. Bar. 25,37, rågnade afton och och natten.
23. Morg. mulet, 6 gr. v. Bar. 25,10. midd. 4 gr. v. Bar. 25,21, rågn om natten.
24. Morg. mulet, 10 gr. v. Barom. 25,01. midd. 9 gr. v., rågn f. m. starkare e. m.
25. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,18. midd. 8 gr. v. Bar. 25,33.
26. Morg. duggrågn, Bar. 25,50. midd. 7 gr. v. Bar. 25,61.
27. Morg. mulet, 4 gr. v. Barom. 25,74. midd. 2 gr. v. Barom. 25,76, om natten rimsnö.

28. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,83. midd.
4 gr. v.
29. Morg. duggrågn, 3 gr. v. Bar. 25,74.
midd. 5 gr. v. aft. vackert rågn.
30. Morg. duggrågn, 7 grad. v. Bar. 25,84.
midd. 7 gr. v. aft. duggrågn.
31. Morg. mulet, dimma, 7 gr. v. Barom.
25,83. midd. 7 gr. v. Bar. 25,81. midd.
o. natten duggrågn.

November:

1. Morg. mulet, 7 gr. v. Bar. 25,76. midd.
7 gr. v. Bar. 25,72.
2. Morg. mulet, 6 gr. v. Barom. 25,56.
midd. 6 gr. v. smått rågn hela aft. o.
natten.
3. Morg. mulet, 4 gr. v. Bar. 25,47. midd.
6 gr. v. rågn til afton o. natten.
4. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,51. midd.
6 gr. v. mulet, Bar. 25,57.
5. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,66. midd.
7 gr. v.
6. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,66. midd.
4 gr. v. Bar. 25,64. rågn e. m. och
natten.
7. Morg. mulet, 3 gr. v. Bar. 25,55. midd.
rågn, 4 gr. v. rågn e. m. och natten.
8. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,47. snö-
flask, midd. 3 gr. v. smått snöflask f.
och e. m.

9. Morg. mullet, 3 gr. v. Bar. 25,24. midd.
4 gr. v. Bar. 25,14, litet snöglöpp f. m.
10. Morg. rågn, 3 gr. v. Bar. 25,08. midd.
4 gr. v. rågn hela förmidd.
11. Morg. mullet, 2 gr. v. Bar. 25,13. midd.
7 gr. v. Bar. 25,02, smätt rågn hela
dagen, natten storm.
12. Morg. rågn, 8 gr. v. Bar. 24,77. midd.
7 gr. v. Bar. 24,84.
13. Morg. mullet, 5 gr. v. Bar. 24,82. midd.
6 gr. v. Bar. 24,97.
14. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,26.
midd. 3 gr. v. Bar. 25,33, aft. Barom.
25,47.
15. Morg. rågn, 5 gr. v. Bar. 25,35. midd.
7 gr. v. Bar. 25,13.
16. Morg. strömoln, 7 gr. v. Barom. 25,10.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,16.
17. Morg. klart, 5 gr. v. Bar. 25,28. midd.
7 gr. v. Bar. 25,33.
18. Morg. rågn från midnatt. 3 gr. v. Bar.
24,82, midd. 2 gr. v.
19. Morg. mullet, Therm. O. Barom. 24,77.
rågn för och efter midd. Midd. 1 gr.
v. Bar. 25,23, snö-yrade hela afton.
20. Morg. urväder, 1 gr. v. Barom. 25,10.
midd. 2 gr. v. snöslask hela dagen.
21. Morg. snö, 2 gr. v. Bar. 25,30. midd.
2 gr. v. Barom. 25,44, små snö hela
dagen.

22. Morg. Inö, 1 gr. v. Bar. 25,45. midd.
1 gr. v. Barom. 25,40, Inöglöpp hela
dagen.
23. Morg. mullet, 3 gr. kalt. Barom. 25,22.
midd. 3 gr. kalt.
24. Morg. klart, 6 gr. kalt. Barom. 25,26.
midd. 2 gr. kalt. Bar. 25,32.
25. Morg. strömoln, 3 gr. kalt. Bar. 25,33.
natten hade isen lagdt sig på Clara-fjer-
den. Midd. 1 gr. v. aft. våt Inörågn.
26. Morg. mullet, 3 gr. v. Bar. 25,41. midd.
2 gr. v. Bar. 25,54.
27. Morg. duggrågn, 5 grad. v. Bar. 25,60.
midd. 5 gr. v. mullet; isen var upsmält.
28. Morg. mullet, 7 gr. v. Bar. 25,44. midd.
7 gr. v. Bar. 25,34.
29. Morg. rågn öfver hela natten, 6 gr. v.
midd. 5 gr. v. Bar. 25,27, rågn til aft.
30. Morg. klart, 3 gr. kalt, Barom. 25,48.
midd. en half gr. kalt. Bar. 25,40.

December:

1. Morg. mullet, 2 gr. v. Bar. 25,11. midd.
3 gr. v. rågnstånkte.
2. Morg. klart, 3 grad. kalt. Bar. 25,28.
midd. 2 gr. kalt Bar. 25,32.
3. Morg. litet Inöyra, 2 gr. v. Bar. 24,76.
midd. 5 gr. v. Inögade e. m.
4. Morg. mullet, 3 grad. kalt. Bar. 24,44.
således mycket låg. Midd. 5 gr. kalt.
Bar. 24,71.

5. Morg.

5. Morg. mullet, 11 gr. kalt. Bar. 24,79. Clara-fjorden åter tilfrusen, midd. 14 gr. k. Bar. 24,81. aft. litet urvåder.
6. Morg. klart, 13 gr. kalt, Bar. 25,00. midd. mullet, 11 gr. kalt, afton klart, 15 gr. kalt.
7. Morg. urvåder, 8 gr. k. Barom. 25,11. midd. 4 gr. k. Bar. 25,08. Inögade hela dagen.
8. Morg. mullet, 3 gr. k. Bar. 25,01. midd. 3 gr. kalt, aftonen Inögade.
9. Morg. mullet, 2 gr. v. Bar. 25,16. midd. 1 gr. v. Inö om aft. och natten.
10. Morg. mullet, 1 gr. v. Bar. 24,95. midd. 1 gr. v. Bar. 25,04.
11. Morg. mullet, 5 gr. k. Bar. 25,49. midd. 6 gr. kalt.
12. Morg. mullet, 1 gr. k. Bar. 25,36. midd. 2 gr. kalt, Inögade f. m. och natten.
13. Morg. mullet, 3 gr. k. Bar. 25,27. midd. 3 gr. k. Inögade afton och natten.
14. Morg. urvåder, 1 gr. k. Barom. 25,14. midd. 1 gr. k. urvåder hela dagen.
15. Morg. mullet, 2 gr. kalt. Barom. 25,41. midd. 3 gr. k. Inögade hela dagen.
16. Morg. mullet, 6 gr. k. Bar. 25,47. midd. 4 gr. kalt.
17. Morg. mullet, 12 gr. k. Bar. 25,71. midd. 5 gr. k. Bar. 25,76.
18. Morg. mullet, 9 gr. k. Bar. 25,76. midd. 8 gr. k. Bar. 25,66. e. m. Inö.
19. Morg.

19. Morg. dimma, $1\frac{1}{2}$ gr. v. Barom. 25,44.
midd. 1 gr. v. stark dimma.
20. Morg. Inögade, 1 gr. k. Barom. 25,15.
midd. 1 gr. k. stark inöyra hela dagen.
21. Morg. urvåder, 3 gr. k. Barom. 25,19.
midd. 4 gr. k. Bar. 25,24.
22. Morg. mulet, 7 gr. k. Bar. 25,48. midd.
7 gr. k. Ridderholms-fjerdén tilfrös.
23. Morg. klart, 12 grad. kalt. Bar. 25,45.
midd. 11 gr. k.
24. Morg. klart, 11 grad. kalt. Bar. 25,36.
midd. 8 gr. k.
25. Morg. dimma, 7 gr. kalt. Bar. 25,40.
midd. 6 gr. k. Bar. 25,42.
26. Morg. dimma, 6 gr. kalt. Bar. 25,52.
midd. 7 gr. k.
27. Morg. klart, 11 gr. k. Barom. 25,72.
midd. 9 gr. k. Bar. 25,76.
28. Morg. klart, 7 gr. kalt. Barom. 25,72.
midd. 7 gr. k.
29. Morg. dimma, 4 gr. kalt. Bar. 25,65.
midd. 4 gr. k.
30. Morg. mulet, 3 gr. kalt. Barom. 25,55.
midd. 2 gr. k.
31. Morg. urvåder, 2 gr. kalt. Bar. 25,45.
midd. 3 gr. kalt.

**

**

**

Sjukdomarne voro Catharrhale; hos någre en Angina benigna, hos andre Remitterande Febrar, som dock ibland förvärrades til

til Rötaktige och Fläckfeber, hållt i mindre renlige och luftige Rum. Mot Jul dogo flere gamla. I allmänhet har detta året varit mindre sjukligt, än flere föregående.

Berättelse om dödligheten omkring Fateburs-Sjön på Södermalm, uppsatt af DANIEL WICKMAN; Fattig-Medicus och K. Coll. Med. Notarius.

Fateburs-Sjön, en liten Insjö eller stor Pufs, belågen i sjelfva dålden på Södermalm, som sträcker sig ifrån öster til väster, emellan Högsbergs- och Gôthgatan, och omgifven på 2:ne sidor af Fateburs-holmen, äger en vidd af ungefärligen 3 a 4000 alnar.

Til denna lilla Insjö, som visserligen underhålles af någon underjordisk rännil, flyta flere trummor och rännstenar, hvilka, i synnerhet Sommartiden, öka det stillastående vattnets obehagelige luckt, då det kommer i rörelse. At den äger en eller flere dy-bottnar vet jag med visshet; ty då framledne Äldermannen DJURBERG, som den tiden bodde på Gôthgatan uti huset N:o 10, och desß grannar erhöllo vid 1770 års Riksdag rättighet, at, emot någon årlig afgift til Staden, intaga en liten Ångsrimsa emellan berörde Insjö och deras Trågårdar, sedan en stor

stor reservoir vid ändan af Fateburgsgatan blifvit utdömd, beslöt bemålte Älderman at med Staquet instånga den delen däråf, som honom tilhörde. Sedan pålar af 14 eller 15 alnars längd voro uti sjö-botten nedslagne, tycktes en af dem ej vara så fast och djupt nedtryckt som de andre, hvarföre Äldermanen befalte arbetarne at med kran-bulten gifva denna pålen ännu et slag. Efter et enda slag blef pålen med hast osynlig, och des öfversta ånda eller spets kunde ej kännas under isen med en stång af sex alnars längd.

Et litet källsprång som man för 14 år sedan förmärkte vara vid sjelfva sjökanten, men har nu genom Ångens vallning och strandens utlandning avancerat äfven så många alnar ifrån sjökanten up i Trågårdens, som hörer til hufet N:o 10 vid Göthgatan, gör alltid isen osäker utanför Staquetet under sjelfva hårdaaste Vinteren.

På det tilgång skulle finnas til vatten vid upkommande eldsvådor, blef väl hos Magistraten resolverat, om jag noga mins, år 1778 eller 1779, at en Bro-byggnad skulle ske ifrån stranden af Fateburgsgatan: Pålar blefvo samma år nedslagne, men med Bro-byggnaden har sedermera, jag vet ej af hvad ordsak, aldeles kommit at afstadna.

Rudor berättas för flere år sedan blifvit planterade, uti denna af Naturen inrättade

de Rud-damen, för Stockholms Stad; men nu finnas däruti, så mycket mig vetterligt är, inga andre lefvande djur och kråk, än våre vanlige Ödlor och Grodor; någre Species Dytisci med flere Vatten-Insecter. En otrolig myckenhet af Ephemeræ - släktet furrar om sommar-aftnarne omkring des s strand-der.

Då denna Insjö vid Vår- och Höst-tiden af den smälte snöen och af trummors och rånstenars starkare tillflytande stiger, rinner vatt-
net uti en Canal, som sträcker sig genom Tobakslanden på berörde Holme til Sinkens Damm, med sådan hastighet, at en Mjöl-
Qvarn med 2:ne par stenar, och en Hamp-
stamp, Herr Bruks-Patron SJÖBERG tilhörige, där af drifvas; och sådan faller det ut i Må-
laren. Åtskillige växter framkomma sederme-
ra, efter det öfverstigande vattnets aflopp,
omkring des gyttjefulla stränder, såsom: A-
corus calamus, Hottonia och Caltha palustris,
Ranunculus aquatilis och sceleratus, Solanum
Dulcamara, Gallium palustre, Rumex acutus
och aquaticus, med flere. Då det lider lång-
re in på Sommaren, uprefser Butomus um-
bellatus öfver vattnet här och där sina täcka
och med flere färgor af Naturen utstrade
blommor, och härefter blifver Sjön aldeles
öfverdragen med Potamogeton natans, och
med Lemnæ af flere slag, hvilke då de blom-
ma, tyckes Sjöens yta snarare likna en blom-
ster-

ster-rik Ång. Vid infallande storm, då berörde vatten-våxter förskingras och vattnet af blåsvådret upröres, upftiger den obehageligaste stank, som, jämte reservoierne vid huset N:o 41 på Timmermansgatan, vid huset N:o 146 på Högbergsgatan och vid huset N:o 10 på Göthgatan, nederst i gränden, hörnhuset af Fateburs-gatan, förgifta luften, och sedermera har jag under de 3:ne åren, som Medici Pauperum-Syftan på Södermalm blifvit af mig förrättad, förspordt ibland fattigt Folk, som bo omkring stränderne af denne Insjö, Synochus putrida, Dysenterie, och då det lider längre inpå hösten, de envifaste quartaner, som ej vika för något medel, merendels förorsaka bulning eller hårdheter uti innanmäten, hvarigenom den sjuke kastas uti en obotelig Vattusot. Af förstnämde sjukdom dogo 4 personer år 1782 uti gården N:o 146 vid Högbergsgatan, hvarest den stora och med as upfylde reservoiren är belågen, oaktadt de kraftigaste medel emot anförde sjukdom blefvo nyttjade. Fråssor och Rådsot hafva i synnerhet visat sig ibland arbetarne vid Herr Fabriqueuren PAULIS Fabrique, som bo uti den nederst på Fatebursgatan vid sjökanten belågne Tråbyggningen, där den af Ständerne utdömde reservoiren nu dageligen tiltager. En fattig Flicka, som förledit år bodde vid ändan eller slutet af Timmermansgatan, hvarest den 3:dje svampdo-

dofan i ordningen sig visar, och hade öfver et års tid dragits med en envis quartan, som hon ej kunde öfvervinna, flytte, på min inrådan, tådan til sin Syfter, en Järnbårare-Enka i Skinnarviken. Hon blef hårefter snart til hålsan återståld med Tinctura foetidā ph. p. upblandad med litet Tinctura colorynthidis; et enfaldigt dock kraftigt medel emot anförde sjukdom för fattigt folk, at förtiga flere dylika händelser. Öfvertygad därom, at en ren och hålsosam luft för sjuke, är äfven så nödvändig vid sjukdomars botande, som de bästa och tjenligaste Medicamenter, och at utom den samme, Läkemedlen föga eller alsintet uträtta, råder jag nu fattige sjuke vid anförde årtider, som bo på förenämde trakter, at flytta tådan om någon tillgång finnes, til vänner och anhörige som bo på lundare ställen, och har jag med glädje årsarit at sjukdomens utgång hafver i slikt fall merendels varit lyckelig, och at mit vålmenta råd således haft en god och önskelig värkan.

Försök med Opium uti Venerisk Sjukdom.

Förleden Maji månad 1783 blef en medålders Man smittad med en Gonorrhoe. Åtskilligt quakselfverie gjorde den til Virulent och at den ena Tistikeln svulnade. En Fält-

skår blef kallad, genom hvilken hjälp han tycktes blifva bättre. Men 5 veckor därefter feck han en Venerisk svulnad vid halsen, med hvilken han plågades en lång tid utan hjälp. Medio Augusti kallades åter Fåltskåren. Svulnaden vid halsen hade då minskats, men i det stället hade han fått några Veneriska får på högra armen, och et stort får inpå vänstra benet. Han började då en lindrig salivations-cur med Mercurio Dulci och Decocta Lignorum, hvarmed continuerades i 4 veckor; men som han tyckte sig ej blifva restituerad under denna tiden, qvitterade han Fåltskåren och sökte en så kallad kloker man, som åter med fåfånga försök drog ut tiden i 3 a 4 veckor. Därpå kallades åter samma Fåltskår, som å nyo började med sin salivations-cur. Härigenom läktes fåren på högra armen; men en olikelig värk upkom, som måst plågade nedre Extremiteterne; han var ibland fri därför i några dagar, men värken återkom desto grymare, ehuru med Mercurio continuerades.

1784 d. 4 Januarii blef jag kallader; Patienten ytterst utmår glad; hade et grufveligt rötfsår inpå vänstra benet; de öfrige såren ville ock bryta up. Men värken var om nätterna den grymmafte man kan föreställa sig i alla leder, i synnerhet uti knäen, hvilka voro stora, upsvålde, röda och blå. At ändra curen, så at han med mera nytta kunde

de nyttja Mercuren, tillåto ej hans svaghet och grymma plågor, hvarföre jag genast ordinerade Piller af Opium jämte tilträckelige diluerande drycker. Januarii d. 4 om afton 1 gr. Opium. Någon lifa om natten. D. 5 om morgonen 2:ne grans Piller af Mercurio dulci; aftonen 1 gr. Opium. Om natten nästan samma svåra värk, som förr. D. 6 togs lika in, hade om natten någon ro. D. 7 om morgonen 2:ne Mercurial-Piller och om afton 2 gr. Opium; om natten var all värk borta, sof litet och blef munter. D. 8 togs lika; hade om natten liten känning af värken. D. 9 gafs 2 gr. Opium morgon och afton, men hade dock värk ifrån kl. 4 eftermiddagen til kl. 1 om natten. Sedan continuerades med 4 gr. Opium til den 13. Hade tämmelig ro, men ibland känningar af värken. Den 13 om afton 4 gr., sof godt om natten, ingen värk; var för öfrigt munter, åt litet och hade jämna öppningar. Såren artade sig vål, svulnaden i knäen minskades, men värken kändes ibland litet. Den 18 gafs om afton 5 gran, och sedan 4 gr. om mornarne och 5 om aftnarne. Patienten tycktes aldeles vara frisk, munter, glad, sof om nätterne vål, men ej ovanligt, öppningar hvar dag; värken var försvunnen och såren bättrades; han hade velat stiga up, men krafterne voro ej ökade. Den 21 togs 5 gr. morgon och afton, hvarmed continuerades til

den 31. Han var måftadelen munter, hade god appetit och sof vål allenast sin vanliga tid; hade tilräckelig öppning, och såren, som förbants med Solutio aquosa Mercurii Sublimati artade sig öfver måttan vål. Den 31 återkom stickningar i såret, språngningar och någon värk i desfs knå. Februarii d. 1 ökades således 1 gr. morgon och afton. Samma värk och spänningar continuerade, så at han ej heller fick sofva denna natten. Den 2, 3 och 4 lika, men den 5 blef han fri för värken om afton och sof vål den natten. Den 6 togs 6 gran om morgon och 7 gran om afton, men fick åter igen samma värk och språngningar. Den 7 togs in lika, värken blef mycket lindrad och sof vål om natten. Den 8 togs allenast om morgonen 7 gran, om afton intet, fick om afton samma värk igen, och tillika värk uti smalbenet; såret inflammerades och han blef matt och svag. Den 8 togs 7 gr. om morgon och 8 om afton. Spänningarne i knåen continuerade hela natten. D. 9 lika. D. 10 togs in lika; var munter och glad hela dagen, ingen värk och sof vål om natten. Den 11 togs 8 gr. morgon och afton, han var munter, sof vål och ingen värk: såret bättrades til läkning. Den 12 togs in lika, men samma afton fick han värk uti knåen, smalbenen och språngningar i armarne. Den 13 togs 8 gr. om morgon och afton; samma värk och språng-

nin-

ningar continuerade, hvarföre han ej fick någon ro om natten. Den 14 och 15 lika; men fåren inflammerades och blefvo orene, hvarföre han tog tillika 4 gr. Calomel på eftermiddagen. Den 16 togs 9 gr. morgon och afton och på eftermiddagen 4 gr. Calomel, värken continuerade til kl. 1 om natten. Den 17 togs lika; kände allenast liten värk om afton. Den 18 togs lika in. Värken blef borta, sof vål och fåren liknade sig bättre til läkning. Den 19 lika, men då 10 gr. Opium togs om aftonen kändes åter samma värk, såsom förut, hela natten. Den 20 togs lika; hade inga språngningar, utan sof vål. Den 21 lika. Den 22 lika Opium: men 8 gr. Calomel, sof vål och ingen värk, Den 23, 24 och 25 lika, men blef något oroligare om natten. Den 26 togs lika in, var mycket matt men sof vål om natten. Den 27, 28 och 29 minskades hvar dag 2 gr. Opium. Han var matt, men hade god natt-ro. Den 1 Martii lika, den 2, 3 och 4 var han ån svagare och tog då ingen ting in. Såret blef til det måsta låkt. Den 5 och 6 var han åter något munter och åt litet. Den 7 och 8 var han mattare och svagare. Den 9 något munter. Vi höllo nu aldeles up med intagningen, sökte på bästa sätt at styrka honom; han var ibland munter, men ibland mycket svag til den 18 på eftermiddagen fick han feber, yrade litet och

hade små convulsioner. Den 19 och 20 mädde han bättre, men den 21 kom febern och hufvudvärken åter. Hade förut fått uphöstningar, som nu dageligen allt mera tiltog. Tilståndet variabelt med hosta, matthet och feber ibland, til den 1 Maji, då alla krafter förföllo, så at han affomnade natten emellan den 12 och 13 Maji.

För at se hvad Opium, dels allena, dels combineradt med Mercuren, kunde uträtta, har jag noga hållit denna Journal. I början föll jag i förundran öfver den förträffeliga ändring, som detta Medicament gjorde, men det tycktes dock mera likna et Palliative. Hade Patienten intet förut varit så mycket utmår glad, och hade hans svaga bröst ej tillika förtårt krafterna, så hade jag förmodat lyckeligare slut. Men uti så stort elände var det dock oyårderligt at kunna lifa des plågor.

J. G. WAHLBOM.

Uti Kongl. Lazarettet i Stockholm hafva år 1784, 497 personer blifvit värdade; Sjukdomarne voro:

Venerisk smitta af allehanda grader	-	204.
Inflammatoriske Bröstfebrar	-	13.
Febrar af alla slag	-	69.
Vattusigtige af alla slag	-	21.
Blodspottning, Lungfot och Hectique	-	15.

Transp. 322.

	Transp.	322.
Inflammationer och Bulningar	-	19.
Förkylningar och brände Sår	-	7.
Åkommor, som fordrat Chirurgiske Operationer, såsom Vatten-bråk, Sten i Blåsan, m. m.	-	20.
Chroniske Sjukdomar, såsom Gikt, Torrvärk	-	34.
Ben-brott och ledvridningar	-	24.
Ögon-sjukdomar, bland hvilka 8 st. blifvit för Starren opererade	-	14.
Blod-får af olyckshändelser	-	11.
Öfverblefne til år 1785	-	46.

S:ma: 497.

Af desse åro 400 friske utgångne, 51 dogo och 46 voro kvar til 1785 års början.

Uti Sahlgrenske Sjukhuset i Gøtheborg hafva år 1784, 182 personer blifvit vårdade, af hvilka 15 voro kvar vid 1785 års början, 146 utgådt friske, 3 förbättrade, 2 ohulpne och 16 blivit döde. Sjukdomarne voro följande:

Remitterande Febrar	-	10.
Flussfebrar af flere slag, oordentlige och illa artade	-	68.
Tertian	-	6.
Trån-feber (Hæctic)	-	5.

F 4

Transp. 89.

Trupsp. 89.

Koppor	-	-	-	2.
Ursinnighet	-	-	-	2.
Mjåltfjuka	-	-	-	2.
Fallandesot	-	-	-	1.
Skörbjugg	-	-	-	3.
Gickt och Torrvårk med och utan Contractur	-	-	-	5.
Lungfot	-	-	-	5.
Kräfta	-	-	-	1.
Scrophler	-	-	-	1.
Vattenfot	-	-	-	7.
Rödfot och långvarig Lefversjuka	-	-	-	9.
Benbrott af flere slag	-	-	-	6.
Afskuren Strupe och Hufvudskador	-	-	-	3.
Benskador med Røtfår	-	-	-	11.
Växter, Svulnader och Varfamlingar	-	-	-	7.
Barnfång	-	-	-	28.

S:ma: 182.

Utaf disse hafva 90 haft fritt underhåll och 92 betalt för sig. Bland de fødte voro 13 Gællar och 18 Flickor, af hvilka två dött inom någre dagar. 119 hafva utom huset fådt fria Medicamenter. Under detta år har Stats-Rådet och Ridd. af K. Nordst. Orden Hr. CASTEN RÖNNOW gifvit 1650 R:d. til at uprätta och årligen underhålla en Sång, hvilken ock blifvit gjord af Ek, genast försedd med Inventarium, och fådt til påskrift: *Stats-Rådet, Archiatern och Riddaren af K. Nord-*

*Nordstjerne-Orden Valborne Hr. CASTEN RÖN-
NOW skänkte, år 1784, 1650 R:daler specie
til denna Sjuksängs uppsättande och beständiga
underhåll.*

Sjukhuset har kostat 1375 R:daler Spec.
at underhålla. Fyra nya Sångar skola ännu
inrättas, sedan detta Sjukhus vunnit K. Maj:ts
Nådiga Resolution, at få upbåra de inom
Staden Gôtheborg fallande Lazarets-medel,
(en fölgd af K. Collegii Medici underdåni-
ge föreställning), så at Fri-Sångarne blifva in-
alles 13. De öfrige äro 17, för hvilka be-
talning erlägges.

*Summariskt utdrag ur Hufvud-Boken vid
Publ. Barnbörds-Huset från Midsom-
maren 1781 til 1782 samma tid.*

Förlöste Qvinnor - - - - - 258.

Af dem voro:

Gifte - - - - - 23. } 258.

Ogifte - - - - - 235. }

På Hufets kâst - - - - - 244. } 258.

På egen kâst - - - - - 14. }

Lefvande utgångne - - - - - 205. } 258.

Döde efter förlossningen 3. }

F 5

Döp-

Döpte Barn	-	-	-	-	248.
Gäfflar	-	-	-	140.	} - 261.
Flickor	-	-	-	121.	
Dödfödde	-	-	-	-	14.
Tvillingar	-	-	-	-	6.
Döde efter förlofsningen	-	-	-	-	17.

---

*Kongl. Vet. Acad. Nya Handl. Vol. 5.
Quart. 4 för Oct. Nov. o. Dec. 1784.*

*P. 272. Försök at utreda Frågan om Quart-
sens naturliga uplösning-medel, af GUY-
TON DE MORVEAU. Cancellar vid Acad.
i Dyon.*

En klar Cristall upvistes för några år sedan i Par. Vet. Academien, hvilken skulle vara tilredd af ACHARD i Berlin; tilredningsfättet är ock upgifvit, bestående i Vatten måttadt med Luftsyra, som skall i en med dubbla bottnar försedd Cylinder tränga sig igenom den där inlagde Jordarten, och anteligen efter 10 veckor lämna Crystaller på convexa sidan af nedersta bottnen.

Desse skola blifva hvita och hårda af Kalk-jord, ännu hårdare om Alun-jord tillades, samt Rubin-färgade af järnhaltig Jord.

Men desse försök, ehuru 13 månader fullföljde af *Par. Vet. Academien*, gäfvo inga Crystaller, ej heller lyckades det i *Dyon*.

Nu

Nu som Bergcrystaller och Quarts genereras på våta vägen, hålft i Krit- och Kalkberg, troligen af Vatten imprægnerat med Luftfyra, ehuru med annat menstruum blandat och Ådla Stenar hafva efter BERGMANS och ACHARDS underfökningar lika grundämnen, neml. mycken Alun-jord, Quarts, litet Kalk och järnhaltig jord m. m., har A. vägat förnya ACHARDS Rön med någon ändring i metoden.

Rågnvatten väl måttat af Luftfyra, och starkt Kalkvatten gjordt af Rågnvatten, blefvo blandade vid 3 gr. värma, tils et klart Mephitiskt Kalkvatten århölts, med så mycken Kalk som ville uplösas; denne vätska flogs uti 4 Crystall-flaskor; til den ena lades tillika 7 bitar Bergcrystall, den andra 6 bitar Bergcrystall och 4 bitar Alun-jord, den 3 9 bitar Bergcrystall samt en 5 tumslång Järnten och i den 4:de i unts otvättad sand af Crystallisk Quarts. Flaskorne stältes up och ned vände.

Efter 9 månader öppnades flaskorne. I den andra och fjerde syntes ingen ting besynnerligt; Crystallen i andra flaskan tycktes ej hafva lidit minskning, men de i den första tycktes hafva förlorat $\frac{1}{6}$ gr. af vigten; i tredje flaskan åter var Järntenen så starkt angripen, at 2 gr. Martialiskt Residuum efter afdunstningen århölts, och Bergcrystallerne hade förlorat $\frac{1}{4}$ gr. i vigten; Järntenen som var

var öfverdragen med rost, drogs sagta genom destillerat Vatten och torkades i fria luften, då vid kanten af ena sidan fanns en glasaktig punct, hvilken dock är så liten at figuren svårligen kan utredas, men genom godt Microscop finnes bestå af reguliere planer, som slutas uti en pyramid; han tyckes ock vara rödaktig. Samma sida af Järntenen har flere så små Crystall-puncter, at deras skapnad ej kan med de bästa Microscop synas. Fast Järntenen drogs genom Skedvatten, har ej Crystallerne visat någon gånning eller blifvit uplöste.

P. 286. *Anmärkingar om några Foglar af Loxia-slågte på Goda Hopps Udden, af C. P. THUNBERG.*

Desse angå *Loxia Astrild*, *L. Sulphurata*, *L. Capensis*, *L. Orix* och *L. Castra*, hvilka utan utdrag förtjäna läsas.

P. 289. *Anmärkingar vid Ört-slågtet Albuca, m. m. af JONAS DRYANDER.*

Detta Ört-slågte, som hittills endast haft 2 species beikrefne, riktas nu med 4 nya species, så at det nu består af *A. altissima*, *A. major*, *A. minor*, *A. coarctata*, *A. fastigiata* och *A. viscosa*; hvartil kommer *A. abyssinica*, som af H. B. R. JAQVIN snart blir beskrifven.

P. 299. *Pera Arborea*, et nytt Öрте - slägte från America, af JOSEPH CELETSINO MUTIS.

Detta vackra Tråd växer i Mariquita, på 5 gr. Nordl. Lat.; är en vårkelig Dicecist, med många Stamina, 4 pistiller, et enda bukigt blomblad, som är nedhängande, frukten en Capsula.

P. 301. *Fiskljusens (Falco Haliæus) hushållning och Historia*, af SAM. ÖDMAN.

A. rättar efter egen förfarenhet hvad LINNE, PENNANT, SALERNE och HALLE i ämnet skrifvit. Han bygger sin bo, icke bland Rör, utan i de högste Tråd i granskap med träsk, värper 3 ägg, något större än Hönsägg; kläcker i Julii månad, lever af Fisk, Ormar och Snokar.

P. 315. *Berättelse om en Bonde hvilken förlorat alla ut- och invärtes sinnen, men efter 12 års tid dem hastigt återfådt*, af A. FAXE.

Patienten är nu i 41:sta året; har i ungdomen tjent til sjös och varit i fara at förgås; sjuknade 1771 af feber, hvarunder han först förlorat målet och därpå hastigt alla ut- och invärtes sinnen; efter en månad var febern borta, men kroppen var atynad, han blef liggande orörlig på rygg, med ögonen
mä-

måstadel's tillflutne, i II år, til Sommaren år 1782, njöt ingen annan föda än litet Mjölck, samt mycket fållan litet Vin eller godt Brånvin; Kroppen blef icke hudlös. Efter Ijuma Vattenbad 1782 fyntes han få känsel, samt långsamt komma sig före, hvarefter han ock badade hufvudet med kalt vatten. På III:te året d. 8 Aug. 1783, då han hölt på at tvätta sit hufvud med kalt vatten, började han tala helt sakta, några bloddroppar flöto bort och förståndet återkom, med ihugkomst af alt som före sjukdomen händt, kände alla, och undrade at de fågo så gamle ut, men visste af ingen ting som händt under sjukdomen.

P. 319. *Insect Calender för år 1783, af CL. BIERKANDER.*

P. 330. Utur Academiens Dagbok anmärkes: at framl. Hof-Quartermåstaren ERIC SUNDBERG testamenterat, under K. Vet. Academiens disposition, 800 R:d. sp. som præmium för den som uppter de säkra och tilförlitliga Rön, hvarigenom Njur- eller Blåsesten, och den sednare utan operation, radicalement kan botas.

Läkare Nyheter:

Prov. Medicus i Wasa Lån af Österbot-
ten, Assessoren Dr: BARTHOLD RUDOLF HAST,
dog

dog den 3 October 1784 i des 61:sta år. Han var bland mycket annat känd för sin nit at i Österbotten införa Koppymningen, hvarom mera framdeles.

Qvaksalvare straffas i Preussen alfvarsam-
ligen; en dylik, Ull-arbetaren MATTHES,
som 1784 i Berlin nyttjat signeri och vidskep-
pelse at narra til sig de enfaldigas pennin-
gar, dömdes d. 9 October af Öfver-Collegium
Medicum til 2 månaders Tuckhus-straff.

Konungen i England har gifvit til Des
Academie i Göttingen 100 Ducater specie,
at årligen som præmium utdela til de Stu-
derande, som bäst på Latin besvara en af
hvardera 4 Faculteterne föreståld Fråga. Så-
ledes får hvardera Svaret en Medaille i Guld
til åndamålet slagen, med Konungens Bild,
om 25 Ducaters värde, hvilken utdelas den
4 Junii, Konungens Födelse-dag. Medicin-
ska Faculteten har til 1785 uppgifvit följande
Fråga:

*Olea Unguinosa värderas af Läkare el-
ler Konstnärer olika, efter som de til vissa
affigter nyttjas. Men som många förmoda at
de släste Oljor kunna ömsom, utan skilnad,
nyttjas, begär Faculteten at til sakens afgö-
rande, de Oljor, som i Läkare-konsten an-
vändas, må i anseende til gravitas specifica,
förändring af köld eller hetta, benågenhet at
blandas med vatten genom tjenlige medel,
värkan på Svafvel, Salt eller Metaller, som
til*

til läkedom tjäna, samt kraft emot lefvande Maskar och Insecter, blifva sins emellan jämförde och pröfvade.

Prov. Medicus i Kymenegårds Lån D:r C. D. EKMARK, har den 7 Septemb. 1784 blifvit i Näder hugnad med Assessors namn och heder.

Likaledes Stads-Physicus i Gefle Doctor PEHR APELBAUM den 17 Nov. f. å.

Doctor JOH. FREDR. LOBSTEIN, berömd Anatomicus i Strasburg, dog därstädes af Vattusot den 11 siffl. October i des 49:de år.

Assessoren i K. Collegium Medicum D:r DANIEL WEHSE, affomnade den 25 Dec. 1784 i des 42:dra år, af Fläckfeber. Han hade studerat i Upsala, lärdt Chirurgen i Stockholm, var Practicus i Södermanland flere år, därefter Reg. Fältskår vid Kongl. Lifgardiet och siffl. Assessor. Saknas i Hufvudstaden såsom en af de lyckliga Practici; efterlämnar Enka med en Son och 2:ne Döttrar.

Hr. OTTO FRED. MÜLLER, Kgl. Dansk Conference-Råd och Ledamot af K. Sv. Vet. Acad. m. m. en berömd Historicus Naturalis, dog i Köpenhamn uti Dec. 1784 i des 55 år.

Vid Gött. K. Vet. Societetens allmänna sammankomst den 13 Nov. 1784, var intet Svar inkommit på den 1782 af Physiska Classen för andra gången förestälte Frågan om

Alkali Minerale et Lixiviosum, (Se denna Vecko-Skr. B. 4 p. 119) hvarföre 50 Ducaters præmium var utlofvat; och blef således detta ämne icke vidare yrkat, utan skulle man tänka på andra upgifter.

Hr. FRED. HERM. LUDV. MUZEL, Kgl. Preussisk Geheime-Råd och Lif-Medicus, dog i Berlin, den 7 Dec. 1784 i dets 69:de år. Han har utgifvit *Medic. und Chir. Wahrnehmungen* uti 2:ne Band in 8:o, senare Uplagan år af år 1772.

Hr. D:r L. J. MONTIN, Assess. o. Pr. Med. i Halland, afled d. 3 Jan. 1785, på 62:dra året gammal. Han var, jämte lycklig Practicus, mycket snäll Historicus Naturalis, samt bidrog af egne medel til flere unga Svenskars upmuntring för denna Vetenskap. Efterlämnar en vacker Samling, som dels Syfterson, DRYANDER, (En snäll Svensk, nu hos Presid. BANKS i London) skänkt K. Vet. Acad.

Medicinæ Pract. Professoren vid K. Aca-
demien i Lund, D:r EBERHARD ROSENBLAD,
en Bror til framledne Hr. Arch. o. R. von
ROSENSTEIN, har den 13 Dec. 1784 undfådt
Nådigt Afsked från sit Lärare-Embete, med
bibehållande af lön och öfrige förmåner.

Assessoren Doctor GUSTAF JONAS HJERT-
ZELL år den 17 Januarii 1785 i Näder förord-
nad at vara Stads-Physicus i Christinæhamn.

S. D. år Med. Licent. Adjuncten och
Profectorn JOSEPH GUST. PIPPING befordrad
til Stads-Physicus i Åbo.

Under d. 18 Nov. 1784 har K. Maj:te Nådigt tillagt Prov. Medicus i Elfsborgs Lån, Doctor DAVID HULTMAN, Assessorns namn och värdighet.

K. Lif-Medicus Hr. ELIAS SALOMON intog den 3 Februarii 1785 Säte och Stämman i Kongl. Collegium Medicum.

Stads-Physicus i Gefle, Assessorn D:r PER APELBAUM, dog d. 4 Martii 1785 i des 32 år. Hade studerat i Upsala, varit Bruks-Medicus vid flere Bruk och efterträdde sin Bror, Prov. Med. i Nyköping D:r APELBAUM, uti Stads-Physici Syftlan.

Utdrag af Pr. Medicorum Embets-Berättelser för år 1785. (Fortf. fr. p. 59).

2) *Pr. Med. i Calmare Lån D:r JOH. NY-ANDER.*

Märkeligt är at jag i allmänhet de senare åren af min practique aldrig funnit så god och liflig blod som i början, utan alltid är den ändrad til färg, proportion och consistance, åtminstone des lymphatiska och sereusa del: och sjukdomarna mycket olika mot förr, med många larver förskapade; aldrig ser jag någon ren Fråssa, ren Pleuresie, som förr; men mycket mer af Spasmodiska sjukdomar, än förr: ja sjelfva de gångbara Febrar participera af mycket Spasmodiskt. Och

Och ordfaken är väl lefnadslättets förfämring, som medfört mer känfel-ömhhet igenom lasternes corruption och de fastare delars försvagande.

Men! särdeles har mycket Veneriskt (åfvenså nog förskapat) i detta districtet oc-cuperat mig, som mine, tid efter annan till Kongl. Collegium Med. ingifne Memorialer nogsam- bevittna: och beklageligen är denna smitta här ännu nog gångle, ehuru jag curerat väl 800 personer. Och i anledning af min lilla årfarenhet, får jag yttra mina tankar, i afsigt at tjena till gagn och förbättring i Mercurial-Curer, och dem med så-krare effect och mindre kostnad . . .

Några lyckliga casus har jag erfarit vid Svarta Starren utaf repeterat Snus-pulver hvar 3:dje eller 4:de dygn, utaf finrifvit Merc. præcipitat. rub. med litet Radix Ari och pulv. fol. tobaci tilhopa.

Tvåne Maniaci, en Ståndsperson och en Bond-drång, har jag botat med följande procedere: 1) Bra åderlätning genom Pann-åderen eller Arteriæ tempor: 2) Dagelig continuation och copieust bruk af Nitrum och mell aa $\frac{1}{2}$ uns tart. emet. 8 gr. på $1\frac{1}{2}$ Sk. Vatten: 3) Slå kalt Vatten öfver kroppen i-från hufvudet, så ofta raseriet stigit högre: och så ofta anslaget börjar mer rödna och svälla (gemenligen i 4 dagar emellan) åderlättes på fötterna: NB. förhögde doses af O-

piater göra härvid ibland någon god effect, ibland ingen; men copieuft tagen Nitrum och ftåndigt underhållen åckel bringar dem mer til raifon ån man tror.

Jag kan nu åfven med trygghet anföra en märkelig obfervation, fom jag i flere år fullfölgd, i anfeende til defs fållfamhet hos Flickan ANNA MÅNSDOTTER här i orten, hvilken nu, litet öfver 8 år gammal, år komplett och mogen i fit kön. Historien år denna:

Då Barnet var innom och til 40 veckor gammalt, mådde det helt vål, fast tidtals ifrån det famma märktes gå en leg hvit flem, fom ftårkelse; men vid nämde tid vifades förfta röda menftuation i 3 a 4 dar, med blod, mörk fom Tjåra: när famma period 4 veckor efter åter inföll, fick hon tillika med reglerna en continuerande diarrhoée, fom jämte ordentlige månadtliche regler fortfor och få afmattade, at hon hvarken kunde gå eller ftå. Defts bekymrade Föråldrar trodde detta onda vara tillogat af elaka männifkor, eller fom i vådret kommit flygande, dels ock fom en fort röd ålta, hvarföre föktes hyarjehanda råd och kofmerier: de gofvo ock Barnet in ftillande faker at taga bort denna röda åltan, hvaraf menftuation uteblef i 12 veckor; men under deffa veckor mådde Barnet mycket värre, tils det åter vifade fig igen i fin ordning.

Befynnerligt är, at ifrån första åren har pubes marquerats alt mer och mer med tillväxt, tils den nu åfven är komplett; och at, i början af denna flöd, mot hvar gång den skulle infalla, så upsvälde Brösten som små nötter, tils de nu sedermera småningom växt til och äro åfven ordentlige och upsvälde små Bröst.

Under nämde långvariga utfot afgick bara mjölken, som var dels enda föda; då åfven en skalkaktig Bror, som skulle sedan sköta och tilse hennes renlighet, ökte hennes elände med hunger och svält, på det han ej måtte incommoderas af at hålla henne ren och fri för afgångar: under samma tid vardt hon ock rachitisk med stora hand- och fot-leder; på tredje året först vardt hon litet bättre, men kunde ej gå: var circa 4 år gammal innan hon kunde krypa eller gå: var sveg och slankig i kroppen tils 6:te året; men det har nu sedan småningom aldeles månats bort; på det sätt, at för två år sedan vid Jul, fick hon utslagna händer och fötter, med blåsor, fyllda med vatten och dels med vahr, som gick bort inom 14 dagar. Året därpå vid Kyndersmåssotiden kom och bortgick et lika utbrott, och förleden Vintras bröt det ut bara litet på händerna, så at nu ej något rhacnitiskt är at finna. Hon var förr blek och blå under ögonnen, men har nu en sund hy, god matlust,

luft, stadgade lemmar (om ej litet svagare knän) och starkare ån efter dens år, så at hon i flere sysslor arbetar ute och inne, fast hon alltid varit litet tung och ovig af sig. Målföret är nog gröfre ån hos barn; munter och rask, af stadig gång och åtbörder, låttrört, ömt sinne, godt förstånd och mogna tankar, fast något blygsam öfver sit tillstånd.

För observationens vidare fullföljande vore skada, om hon skulle nu borttryckas af Kopporna eller Kikhosta, som hon ånnu ej hafvit.

Efter anstälde rön och årfarenhet i eget hus, kunde jag under sistledne hungersnöd med säkerhet föreslå och kungjorde Allmogem i hela Lånet, at bereda sig en sund spis och bröd af Ekållon, med någon ringa tillsats af Såd, hvarutaf blifvit et födande och vålsmakande Bröd, som räddat många tusende lif ifrån undergång af svält, hvilket af hogsående certificater stadfästes (u).

Af lika årfarenhet kände jag äfven, at då rå, torkade Ållon, antingen med för liten eller ingen tillsats af Såd, nyttjades til bröd eller annor spis, så skadar det genom
tor-

(a) Meddelte af Präster, Adel och Ståndspersoner i orten och infände til K. Maj:t af K. Colleg. Medicum, som af denna anledning anmält Pr. Medicus til Nådige åtanka.

torka, hetta, magplågor, flinhet, värk, svulnad, obstructio alvi & glandularum, samt är af vidrigare och bårsk smak, som alt försvinner och rättas til en sund spis, då Allonens adstringerande kraft genom en stark förvällning borttages: och faciliterades denna invention mycket därigenom at denne frukt under 1783 års starka torka var ej, som vanligen, stråf, besk och snörpande, utan af mildare och sötig smak.

Min kungjorde beredning var denna: Mogna friska Allon kokas först väl och förvällas i tillräckeligt vatten, at skalen spricka och fränskiljas, hvarest kårnan, antingen torkas och males til mjöl, som åter afåckes med varmt vatten innan det skall blandas, eller ock kan på den kokta och från skal rengjorda frukten, i et rymligit kåril, åter slås vatten och omröras samt efter en stund afhållas, hvarpå massan circa et halft dygn lämnas orörd, at därpå med en trästöt väl arbetas och sedan med lika eller minst en tredjedel af ordinairt mjöl sammanknådas kraftigt til deg, som sedan under bra värma stålles til någon längre gåsning at väl gråddas och bakas. Sårdeles fårskt smakar detta bröd rätt godt, men ännu bättre och smakligare, då tilfålle varit at, i stället för vatten, til degen taga inkokad Enbårs-vört.

Denna föda befvårar ej magen, är närande, stärker och bekommer kroppen väl, och bör alltid präfereras för spis af flög fåd, med fråken, agnar och damb samt barkbröd.

Ja, utom de många flere hushåll, som förra svåra åren på min tillstyrkan nyttjat detta närings-ämne; utan någon olågenhet, är ock en stark karl och stenbrytare, liflig och frodig, som med Hustru och Barn nyttjat det detta år: och kommer det bara an på at frukten är väl mogen och frisk; 2) At den på et eller annat sätt med vatten väl utläckes och förvälles; 3) At deg-massan mer och längre arbetas och bringas til fullkomlig gäsning med surdeg eller gäst. Man kan ock genom tröskning skilja skalen ifrån Ållon och på detta mjöl slå flere varma vatten at afrinna, tils alt austerum och adstringens är borta; hvartil man kan nyttja et råste-kar at låta vattnet afläckas igenom och sedan därmed procedera som sagt år.

Brist på föda var här allmän och eländet här i orten desto större, som Folket förut var aldeles utarmat genom böter, hade intet at köpa för: och hvad tilgängeligt båt-tre närings-ämne kunde de väl råddats med, ån härigenom? nyttan var allmän och slagit väl in tils dato, och kunde dylike flera vitnesbörder öfver hela Lånet fås, om så tarvades.

Ibland goda och välsmakande Vegetabilier, får jag upgifva den så kallade Håslé-kålen (en ganska vacker companula) som tidigt om Våren, då ej annat grönt är att tillgå, ger en smakelig föda både stufvad och til Kål kokad; bladerne smaka nog likt Spinat och rötterna mjälla och saftige, uplösande: växer i dalige, goda gräs-tomter och ångar, icke allmänt, och framgifver sedan i Augusti månad, från en råt, odelt och kantig stjolk, aldraförst en ring med lutande, präktiga, vackra blommor utaf en skön och lysande gredlin färg: därtillmed är roten perenn och förtjenar så i Oeconomiskt som Medicinskt affeende cultiveras.

Förledit är under min resa i Landsorten, utrönte jag en nog gångle sjukdom hos Få-kreatur och Får, med långvarigt illamående, svaghet och förlamning, dels styfnad i bakdelen, at de föllo kull utan at kunna sjelfve upresa sig: vid närmare skårskådande af ordfaken fant jag, at nämde misfväxt-års stora torra producerat en ovanlig mängd af *Cicuta virosa*, *Phellandrium* och *Sium*, som dels kommit i fodret, dels hade de uthungrade kreaturen under foder-nöden förleden Våras, då de släpptes ut och ej annat grönt fanns, vid stränder, vattendrag och uttorkade sankta ställen, förtärt de grönskande skått och rötter af nämde örter; hvarföre jag ock

förleden Sommar låt kungöra en allmän varning hårföre, med någorlunda lik målning och beskrifning på samma giftiga örter utseende. Fortf. e. a. g.

Vid K. Medicinska Societetens allmänna Sammankomst i Paris den 15 Februarii 1785, anmälte Secreteraren:

1) At på den 1783 förestälte Fråga: *Om smittosamma Sjukdomars art m. m.* (Se Band. 5 p. 232) inga nöjaktige Svar inkommit, hvarföre Frågan å nyo upgifves, med tilökning i belöningen af 200 Livres, så at den nu blifver 800 Livres, hvilken kommer at utdelas 1787; och böra Svaren vara insände inom d. 1 Maji s. å.

2) Som det skulle blifva mycket nyttigt i practiquen, om man noga kände egenkaperna af allahanda slags Mjölk, har Soc. emot 600 Livres Præmium förestält följande ämne: *At genom Chemisk och Physisk undersökning utröna Naturen af Qvinno- Ko- Get- Åsne- Får- och Sto- Mjölk.* Hvilka Mjölkslag noga böra granskas til sina beståndsdelar, på särskilte årstider och särskilte orter. Denna belöning utdelas 1786 och Afhandlingarne böra vara insände til d. 1 Maji s. å.

3) Emot lika belöning, på samma tid, begäres, *Rön om desse Mjölkslagens Medicinska*

ska nytta, deras förmåner och olågenheter, medel at förekomma de senare, och upgift på de särskilte händelser där det ena Mjölkslaget kan förtjäna företräde för det andra. Alla Afhandlingar och Svar böra insändas til Societetens Secreterare Hr. VIQ-D'AZYR.

4) På den år 1781 förestälte och 1783 ä nyo uppgifne frågan: *om Naturen af de Antiscorbutiske örter som kallas Cruciferae m. m.*, (Se Band. 4 p. 395) äro tvänne Svar fundne förtjäna Societetens upmärksamhet, emedan de innehålla Chemiske undersökningar, som med mycken flit äro gjorde, och slutatser som grunda sig på mycken årfarenhet. Societeten beslöt därför dela belöningen emellan bägges Auctorer, och at gifva hvardera en Guld-Medaille om 150 Livres. Den första tilföll således Hr. GVERET, Apothekare i Strasburg, hvars Afhandling var tecknad: *Dulce ridentes Socios Amabo*; den andra til Hr. TINGRY, Ledamot af Colleg. Pharm. i Geneve, hvars Svar var tecknat: *In hoc gaudeo aliquid discere, ut doceam.*

5) Societeten har 1783 och 1784 begärt Svar på den Frågan: *Om en hetsig Skörbjugg gifves?* (Se l. c. p. 394) hvilket ock Hr. GOGVELIN, Med. Doctor i Moncontour i Bretagne, til Societetens nöje fullgjordt; som til hans heder nu berättades.

6) För Medicinska Topographiske Beskrifningar utdeltes en Guld-Jetton til Hr. Gu

GUYETANT för des beskrifning på Staden Orgellet.

Accessit tildömdes Hr. DIDELOT, M. D. för des beskrifning på Landsorten omkring Mirecourt.

7) Utdeltes 3 Guld-Jettons, 1:0) til Hr. Reg. Fåltsk. JACQVINELLE för 2 des Afhandlingar, den ena om *Tarm-canalens sten-gyttningar*, så vål hos Männikor som Håstar, och den andra om den *våta Gangranen* i Sjukhus. 2) Til Hr. RAMEL, Med. D. i Aubagne, för des beskrifning på de hårskande sjukdomarne vid Handels-Contoiren Bonne och Calle i Africa. 3) Til Hr. LEFEBURE DESHAYES, hemma i nya Plymouth, för 2 des Afhandlingar, den ena om *ortens Mineral-vatten* och den andra om *Albinos* eller hvita Negrer.

Societeten har ock med välbehag uptagit et Rån af Hr. MASSIÉ, Med. Doctor i Bordeaux, öfver vissa svåra olågenheter som träffat det arbetsfolket hvilket inpackade och vådrade Gethudar, komne från Lovisiana, hvarigenom flere förlorade lifvet.

Sedermera uplåste Hr. LASSONE et försök som han gjordt i samråd med Hr. CORNETTE, af et nytt tilrednings-sätt på Æther Nitrosus och Spiritus Æthereus Nitrosus, samt deras nytta i Läkare-konsten.

Secreteraren upläste därefter Åminnelse-Tal öfver Hr. MACQVER.

Hr. CAILLE anförde Rön om den bilieufa Peripnevemonie som härskade 1782, 83 och 84, så vål i Paris som i Provincerne.

Hr. MAUDUYT upläste Rön om Electricitetens värkan emot de darrningar, som häröra af Qvicksilfers-ångor; emot paralysis efter Målares Coliquer; emot svåra inrotade Rhevmatismer, Torrvärk, Ryckningar och Styfva leder.

Hr. LAVOISIER förestälte de förändringar som Luften undergår genom folkets förëning i samfund.

Sessionen slöts med Secreterarens Åminnelse-Tal öfver af Hr. TARGIONI TOZETTI, Med. D. och Historicus Naturalis i Florens.

(Journ. de Paris 1785 N. 51.)

Ögats altför starka rörlighet är et af de största hinder vid *Starr-operation*, til hvilket afhjelpande mångfaldige utvägar äro vidtagne; Hr. DEMOURS, Sonen, Ledamot af Parisiske Faculteten, har nyligen upgifvit, i det ändamålet, et nytt instrument, kallat *Ophthalmostat*, hvilket förenar alla de fördelar man i detta afseende önskar.

De af Medicinska Faculteten utnämde Commissarier, som bivistat den *Starr-operation*

tion

tion bemålte Hr. DEMOURS gjordt på Grefvinnan LONGVERAT, hafva om Instrumentets fördelar lämnat det nöjaktigaste intygande, utom hvilket operationen hade blifvit ogörlig, i anseende til Ögats convulsiviske beskaffenhet. (Ibidem N. 55.)

Puerperal Febern, som uppkommer hos Barnsångshustrur straxt efter förlossningen, egenteligen i Barnbörds-hus, är en sjukdom som nästan tråtsat all konstens och Naturens motstånd. Hr. DOULCET har väl med nästan specific kraft öfvervunnit honom, om hans method blifvit vidtagen mycket snart, sedan de första tecken därpå yppat sig; denne består i: *Vomitiver af Ipecachuanna, en potion af Mandel-Olja, Alibe-sirup och Kermes Minerale, en Tisan af Linfrö, Scorzonera och Alibe-sirup, samt afföringar*; men några få timmars uppskof har alltid gjort all råddning fruktlös. Nu har dock denna Methode lyckligen räddat lifvet på en Hustru, ehuru den ej komi at nyttjas förr än 36 timmar efter sjukdomens utbrott, hvilken således var blefven ganska våldsam. Hårom är en omständelig beskrifning införd i Journal de Medicine af Hr. DE BRISE-ORGUEIL, K. Lif-Medicus och Lazarets-Medicus i Melun.

(Ibidem N. 62.)

Utdrag af Bref från Hr. Lic. PEHR AFZELIUS (Se B. 5 p. 62) til Öfver-Directeuren vid Chirurg. Societeten m. m. Hr. D:r THEEL, dat. Paris d. 1 Martii 1785.

- - - Innelyckt har jag åran til Kongl. Chirurgiska Societeten insända en Beskrifning på 2:ne Hufvud-skador, som nyligen blifvit observerade på Hospitalet la Charite, och en Berättelse om sjukskötseln i Lyon och om de händelser, som under mit vistande därstädes på Hospitalet förekommit. Om Kongl. Societeten behagar anse dessa med vanlig välvilja, har jag vunnit min önskan och det skall upmuntra mig, at hädanefter med mera noggranhet, än mit sjukliga tillstånd hitintills tillåtit mig, göra räkning för mina arbeten i Chirurgiska vågen. - - -

- - - Efter några månaders vistande härstädes har jag årat begifva mig til Rouen och därifrån frampå Høsten til London och Edinburg. Om Chirurgiska Societeten gillar denna förefats, har jag dubbelt skål at sätta honom i vårket, och om densamma benågit tacktes lämna mig del af de saker, om hvilka jag i synnerhet bör skaffa mig underrättelse och uplysning, skuile det ej allenast lätta mina undersökningar, utan också sätta mig i stånd at i betydligare mån vara til nöjes - - -

Tvåne Hufvud-skador, observerade på Hospitalet la Charité i Paris.

Jean LE BRUN, 52 år gammal, gjorde den 21 Januarii 1785 et fall af Håsten, som i det samma gaf honom et starkt slag med foten på högra sidan af hufvudet. Han förlorade hårvid ej sansningen, men klagade öfver yrsel och at det svartnade för ögonen, hvarjämte hufvudet begynte ansenligen svulna. Samma afton, några timmar efter olyckan, inbars han på Hospitalet. Ansligtet var rött och updrifvit, Pulsen snäll och hård. Patienten kunde ej hålla Hufvudet uprätt, klagade öfver stark värk på skadade stället, hade svindel och benågonhet til kräkning. Hufvudet rakades straxt, då man uptäckte en stark contusion öfver Angulus posterior inferior ossis bregmatis, förenad med benets nedtryckning til en Riksdalers vidd. Som det var för sent på aftonen uppsköts operation til morgondagen, och hela skadan jämte en contusion, den Patienten fädt på högra ögat, förbundos med compresser doppade i eau marinée (Vatten hvori Koksalt blifvit uplöst, som brukas här mycket i contusioner). Den 22: Integumenterna öppnades med en crucial-incision, 2:ne Trepan-kronor applicerades straxt bredevid hvarandra på deprimerade benbiten och mellanstycket borttogs, hvarigenom lämnades utlopp åt en ej betydlig mängd lefrad blod. Förbandet skedde med

torrt

torrt Charpie och vanlig Bandage. En åderlåtning gjordes på armen och förnyades om aftonen på foten, tillika fick den sjuka et Lavement och invärtes antiphlogistica och temperantia. D. 23: Patienten hade tilbragt natten ganska roligt, såg munter ut och klagade nu mera öfver ingen ting sedan alla förr omtalte symptomer försvunnit. Vid förbandet utflöt något mera blod. Invärtes fortfors med pulvis temperans och Emulsio nitrata. D. 24: kanterna af Såret voro torra och supurerade trögt; man applicerade därför i dag på skadan en Gröt af Rågmjöl med vinum aromaticum, som ombyttes 2:ne gånger om dagen. D. 25: Pat. fortfor at må väl och utom en rodnad på kindbenen samt en slags hebetudo sensuum, hade man intet skäl at misstänka något förborgadt ondt, i synnerhet som Patienten sjelf ej klagade öfver någon af de plågor, som plåga förebåda en inflammatio cerebri. Man gaf honom i dag af förseende dubbel dosis af et drastiskt purger-medel, hvilket vårkade förfärligen, hindrade den nys begynta Suppurationen och afmattade den sjuka så, at han under förbandet flere gånger föll i svimning. D. 26—29: Man hade hittils continuerat med Calaplasmet ex vino aromatico, men därmed uphöordes i dag, sedan man genom en incision, som blifvit gjord på dura mater, hvilken fallit i gangrene, lämnat utlopp åt en

myckenhet stinkande vahr. Patienten hade i eftermiddag en stark rysning, som varade 2:ne timmar. D. 30 och 31: krafterna aftogo i samma mån som diarrhéen continuerade, kanterne af såret blefvo bleka och flaccida, varet tunt och stinkande, dura mater kom i fullkomlig mortification, ansigtet rödblått, pulsen liten och hastig, den sjuka blef soporosus. D. 1 Febr: Såret förbants med Balsamus Fioraventi. Alla elaka symptomer tiltogo. Patienten föll om aftonen ur sängen då han skulle luta sig ned för at uptaga Bäckenet, och dog några timmar efteråt. — Vid Kroppens öppnande funnos integumenta capitis kring såret fasthängande och ej, som man hade anledning at tro, skilda från benet. Fracturen på os bregmatis sträckte sig ungefär en half tum framom och lika långt bakom det stället där Trepankronorna blifvit applicerade, hvilka befunnos vara på det måst decliva stället af skadan. Något nedom detta ställe fans yttre taflan af benet vara litet nedtryckt, utan at vara fullkomligen lös. Dura mater var gangrenerad i hela fracturens vidd. Uti Hjernan fans en samling af materia liknande tjock Vindrägg, som sträckte sig från Trepanations-stället mellan lobus medius och posterior til origo nervi optici och corpora striata. Hela Hjernans substance var desutom mer röd än vanligt och ventriclarna fyllda dels af extravaserad blod, dels af en gul

gul lympha. — Ehuru man ej kan påstå at den starka purgationen förordfakat Patientens död, har den dock onekeligen påskyndat densamma ansenligen. Sådane olyckor äro ej rara på de Hospitaller där Hospitals-Medicus föreskrifver alla invärtens medel, äfven för de Chirurgiska sjuka, och hvilken sällan äger nog mänsklighet för at underrätta sig om den sjukas tillstånd, och sällan få mycken vänskap för Chirurgen, at han frågar honom til råds innan medlen förordnas. POTT i sin Afhandling om Hufvud-skador observerar redan, at symptomata commotionis et inflammationis cerebri ofta ej yppa sig förr än flera dagar efter skadans undfående, och hämtar därutaf et skål at råda til Trepanationens anställande i god tid. — FISCHER i sin Dissertation de Inflammatione et Suppuratione cerebri occulta, gör samma anmärkning, och denna anmärkning är et nytt exempel därpå. Saken är af mycken vikt i Medicina Forensis, emedan på vissa ställen den som gifvit slaget befrias, då inga symptomter yppat sig inom 9:de dygnet. Den olyckliga utgång som nästan alltid följdt på Trepanationen, har gjordt, at den i somliga Hospitaller aldeles ej mera företages, och det är som oftast vist, at de samma symptomter som göra honom indispenfabel, bevisa tillika det han skall bli fruktlös. Malicen påstår at ordfaken hvarföre den så ofta lyckats för

Hr. POTT, skall vara den, at han så ofta blifvit onödigt vis företagen, men oakadt dessa motskäl hafva vi för många bevis på Trepanations nytta, för at ej företaga den samma, då han möjligt vis kunde vara nyttig och i sig sjelf aldrig medför några skadeliga värknin-
gar.

2:do) Skräddare - Gefällen JEAN N. från Fribourg i Brisgau skulle den 6 Dec. 1784 om morgonen i mörkret gå utföre en trappa, men gjorde et falskt steg, föll hufvudstupa utföre och stötte Hufvudet mot en träpelare som nedanföre var upfatt vid trappans början. Vid bullret tillupo des kammerater med ljus, då de funno honom liggande med hufvudet mot pelaren, utan all fansning, munnen full af blod, blödande ur näsa och öron. En Fältskårs - Gålle tillkallad öppnade strax ådren på bägge armarna och om mid-
dagen på foten, utan at Patienten gaf minsta tecken til känsla. Han uphostade blod och fortfor at blöda ur näsa och öron, ehuru i mindre mängd. Följande dagen förnyades åderlåtningen 2:ne gånger och man hå-
de tid efter annan i den sjuka en Decoct. vulner. utan at därigenom förordsakades någon förändring i tillståndet. Tätta kråkningar af et klart vatten förenade sig nu med de öfriga symptomerna. D. 8 Dec. om morgonen på 3:dje dagen efter fallet, infördes den sjuka på Hospitalet. Utvårtes syntes in-
tet

tet tecken til contusion. Patienten låg utan fansning med till slutna ögon; hade stundtals kräkningar, uphöftade ibland et blodblandat skum och blödde ännu något ur öronen. Ansigtet var rödt, andedrägten djup, långsam och snarkande. Pulsen hvarken särdeles hög eller snäll. Hr. DESAULT, som ännu var kvar vid Hospitalet, lät straxt lägga den sjuka i en varm säng, och sedan hela Hufvudet blifvit rakat, applicerades på det samma et starkt vesicatorium, som sträckte sig från mellersta delen af pannan til öronen och nacken. Oaktadt den sveda som detta nödvändigt förorsakade, förblef dock Patienten ännu i dag uti samma soporeusa tillstånd, åtföljdt af äfvannämde symtomer. D. 9: Flugan, som hade dragit ganska väl, aftogs och epidermis bortkliptes, hvarvid den sjuka först började visa en utmärkt sensibilitet och tecknade at Pannan i synnerhet värkte. Pulsen var högre och snällare, ansigtet hade förlorat sin röda färg, andedrägten var fri. Blodflödet ur öronen och kräkningarna hade til större delen uphördt, men blodhostningen fortfor ännu lindrigt. Flugan förbants med digestiv acueradt med pulvis cantharid. D. 10: Resten af epidermis borttogs och såret förbants med simpelt digestiv. Patienten började tala och jämrade sig ej öfver annat, än den sveda som Flugan förordsakade. Utaf den rening, som stora vesicatorier vanligt åstadkom-

ma i blåsan, hade han mycken svårighet at låta urinen och det skedde med starka skårningar. At håfva denna olågenhet föreskrefs et flitigt bruk af Decoct. Sem. lini med Emulf, nitrata och då och då några Camphert Boli. Tillika förordnades en strång diæt. Den II — 14: Patienten fick tid efter annan Lavements och lindriga evacuandia. Flugan hade suppurerat vål och lämnades at torka. Alla symptomer hade småningom försvunnit och Patienten började återfå appetit och krafter. D. 15: den sjuka började i dag åter igen beklaga sig öfver svaghet, tyngd i hufvudet och benågenhet at sofva. Hr. DESAULT fruktande för et nytt anfall, lät straxt å nyo raka hufvudet och applicerade et Vesicatorium lika starkt, men mindre än det förra. Så snart detta gjordt sin värkan, uphörde dessa fruktansvärda olågenheter, men svårigheten vid urinerande återkom som förr, och förgick ej utan genom et långt bruk af lenande drycker och Emulfioner. Suppurationen underhölls en 8 dagar, men sedermera, då Patientens förbättrade tillstånd ej gaf anledning at befara några nya anfall, lämnades Flugan at torka. Under hela curen gafs då ock Lavements samt lindriga afförande och den strångaste diæt i akt togs. Födan öktes i samma mån som Patientens krafter och välstånd tiltogo. Sluteligen brukte han et par veckor Mineral-vatten, purgerades några gånger

ger och lämnade den 17 Jan. 1785 Hospi-
talet, fullkomligen återstald til hållan och i
stånd at med nöje återgå til sina förrättnin-
gar. — De första symptomerna hos denne
sjuka voro visserligen mera betydliga, än i
den händelse jag förut beskrifvit. Icke des
mindre har utgången emot förmodan varit
lyckelig, och den sjuka har at tacka de Span-
ska Flugorne för sin räddning; hvilka Me-
del i dylika fall blifvit med lika mycket skål
recommenderade, som med framgång an-
vända.

Om Sjuk-skötseln vid Hotel-Dieu uti Lyon.

Hotel-Dieu uti Lyon är i anseende til
sin storlek et af de betydligaste, och i an-
seende til sina goda inrättningar, sin snygg-
het och noggranna sjukskötsel, et af de måst
seensvärda Hospitaler i Frankriket. Belägen-
heten utmed Rhoneströmmen är den beqväm-
ligaste man kunnat utvälja för våderväxling
och tillförsel, men genom en hop af oförlä-
teliga fel, som vid byggnaden blifvit begång-
na, då man mera haft afseende på utvårtes
pragt än invårtes beqvåmlighet, har händt
at man snarare hindradt än betjänt sig utaf
dessa naturliga förmåner; lägger man nu här-
til en annan olågenhet, gemensam med alla
de Lazaretter jag hittils sedt, St. Jacques i
Toulouse undantagit, at nödiga afdelningar
efter sjukdomarnas art och beskaffenhet felas;

och at flere hundrade sjuka måste ligga tillsammans i en och samma Sal, ofta flere i en fång, finner man lätt ordfaken hvarföre luften åfven på detta ställe, som annars råknas för et af de sundaste i Frankriket, vissa årstider är så förskåmd, at de i stora och ofnygga Hospitaler vanliga sjukdomarna *Fievre et Gangrene d'Hospital*, bortrycka en betydlig mängd af de sjuka. Sjuk-nummern stiger vanligt til 1000:de, af hvilken mellan 2 och 300 tilhåra Chirurgiska Departementet. Dessa sednare åro fördelte uti en stor Sal för Manfolken, en mindre Kors-sal för Qvinfolken, samt 2:ne små för dem af hånge könen som blifvit opererade. Convalescenterne åro vid åndan af stora Manfolks-Salen, från hvilken de afskiljas genom et betydligt mellan-rum, som tjänar til Gudstjänsts förrättande. Öfver-Chirurgus är, *Gagnant Maitrise*, altid en ung Karl, som, sedan Hospitals-fonden underhållit honom 2:ne år i Paris, bibehåller syllan i 6 år, utan annan lön ån det ymniga tilfållet at öfva sig. En inrättning som borde efterföljas. Denna sylla bestriddes nu af Hr. DESSAUSSON, en ganska skickelig och snåll Operateur. Under-Chirurgi åro 10, som qvarblifva 3 år, under hvilken tid de födas och klådas af Inrättningen. Års-nummern af sjuka stiger vanligt til 16—18,000, af hvilka hvar 14:de eller 15:de dör. Hvad Hospitalets oeconomiska inrättning angår, är den

den noga beskrifven af Hr. HUNCZOWSKY i dess Medicinisch-Chirurgische Beobachtungen. Jag skall framdeles låta den blifva et ämne för en comparativ afhandling och nu endast yffnellåta mig med beskrifningen på utvårtes sjukdomars skötsel.

Allahanda slags *Rötsår* uptaga här, som på andra ställen, mer än hälften af det antal Sjuk-sängar, som blifvit destinerade för utvårtes sjukdomar, och om de här i proportion finnas til större myckenhet, bör det tillskrifvas den försigtigheten, at ej utan i högsta nödfall göra amputationer. Hospitalet som i brist af rum, ofta måste lägga 2:ne sjuka tillsammans i en säng, blir härigenom onödigt vis upfyldt med sjuka, som oftast lättingar, hvilka med all sorgfällighet hindra läkningen af sine skador, som, utan at göra särdeles vederbörliga försök, förskaffa dem en så lätt tillgång på föda och kläder. Denna olägenhet skulle lätt undvikas, om de hade at befara delens förlust, som et billigt straff för sin lastbara industrie. *Rötsår* förtjena med stort skål namn af *crux Chirurgorum*, de uttrötta som oftast vårt tålmod, och de olika sätt hvarpå de i hvart enda Lazarett skötas, vittnar nog huru litet man ännu är ense om rätt methoden til deras behandling. Emedan de som oftast bero af invårtes ordsaker, är klart at de ej kunna botas innan de samma genom tjenliga medel blifvit häfna, men så

bidrager också onkeligen et förnuftigt användande af utvårtes medel ansefligen til deras helande. Plåster och Salfvor äro nästan allmänt och kanske för mycket förkastade, och man har i det stället antagit andra metoder, som fela däruti, at de blifvit för mycket generaliserade. Således brukar man i Rom endast Såcker med Camphert, i Neapel Goulards-vatten, i Marseille Grötar med rött Vin, på la Charité i Paris tort Linne-skaf, åtminstone i de sista händelser. Hvert och et af dessa medel kunna vid sina tilfällen vara nyttiga, men så äro de åter igen uti andra helt och hållit skadeliga. Det skulle vara lika oförnuftigt, at förbinda et orent Rötfsår med feta Salfvor, som et retligt eller sådant som är färdigt at cicatrifera sig med tort Linne-skaf. De allmänna fel som begås vid Rötfsårs skötsel äro, at man under förbandet hela timmar onödigt vis exponerar dem för luften, och at man handterar dem ovarsamt med torkande och kramande kring kanterna. At lämna luften fritt tilträde är visst lika, om ej mera skadeligt, än at underhålla rötan med et fett Plåster och at beständigt reta sårbråddarne, genom hvilkas förening årret skall förena sig, är et säkert medel at aldrig erhålla någon förbättring. Denna senare olägenhet är nästan oundvikelig, då man betjänar sig af tort Charpie, och då suppurationen ej är nog ymnig för at upblöta och af-

skilja förbandet. Man måste då vid hvart och et ombyte, som det sker vid la Charité, upblöta Linneskafvet med varmt vatten, hvilket relacherar och förderfvar såret. På intet ställe läkas Benfår fortare och båt-tre, än på Kongl. Lazarettet i Stockholm, fölgd af et förnuftigt användande af Mundi-ficantia, Digestiver och Exsiccantia. Uti Lyon förbindas alla sår nästan utan åtskilnad med plumaceoler, doppade uti en decoction gjord med rött Vin och några Aromatiska plan-tor. Detta förtager ganska väl stanken och håller i allmänhet såren rena. Dessutom vi-far det god värkan i sådane ulcera, som å-ro torra, suppurera trögt och hafva calleusa kanter, til hvilkas uplösande man förfåkrade mig det Scarificationer aldrig behöfts sedan Vinum Aromaticum blifvit vedertagit. Vid andre tilfällen är det åter igen tydeligen ska-deligit, då neml. såren åga en viss retlighet, hvilket hånder då de åro complicerade med Siphilis eller Skörbjugg, en i Hospitaller o-undvikelig sjukdom, det förordfakar då en odrågelig sveda och ökar den sanieusea sup-purationen. Exempel därpå såg jag hos en Man som hade et ulcus venereo-scorbuticum vid radix penis. Detta förvårrades och vidgades dageligen genom Vini Aromatici application, men man fortfor icke des mindrer därmed mera af vana än öfvertygelse, til des Pa-tienten fick en Hefstisk feber cum diarrhoea col-

colliquativa och dog. Vid detta tillfälle hade man bordt förlöka tort förband eller sönderkrossade Vegetabilier, hvilka jag sedt med få mycken förmån brukas på vårt Lazaret och som jag här ej underlåt at tilstyrka. Plåster och Salfvor brukas nästan aldrig, utan då såren äro färdige at läkas förbindas de med Goulards-vatten. Då såren äro mycket orena brukas China med Camphert, Mel æruginis, Ungv. de styrace eller cauterium actuale. Andra mundificantia, som Borax, Ledum, merc. corros. rub. har jag ej sedt blifva nyttjade. Uti de fall då delen tillika är svullen, hvilket gerna händer, då såren äro betydligare, och i synnerhet då de häröra af supprimerade evacuationer, är compression et af de kraftigaste medel. Den förekommer ej allenast delens rörande, som til läknings erhållande är aldeles nödvändigt, utan befördrar också resorption af det fluidum, som blifvit extravaseradt och hindrar våtskornas för starka tillöp. Engelsmännen fåtta mycket värde därpå, och man betjänar sig däraf med förmån vid flere Franska Hospitaller, äfven i de slags svulnader som upkomma efter contusioner, ledvridningar, benbrott &c. Vid bindans anläggande observeras at den altid börjas från yttersta ändan af tårna eller fingrarna, samt continueras sedermera med tåta spiraler til 3 tvårfinger öfver skadan. I fall detta ej i akt tages stran-

guleras det stycket som är nedanföre och faller snart i gangrene, lika som vi se ske uti fracturer, som förbindas af okunnige Empirici och för hårdt tillsnöras.

Ulceræ Gangrænosa äro allmänna vissa årstider då frisk luft ej lätteligen kan erhållas. Man brukar uti dem Scarificationer, Cataplasmata eller cauterium actuale; af dessa medel har jag sedt god värkan och i synnerhet en erylipelas gangræ. cruris arreteras därigenom, at Chirurgus gjorde med en glödgad knif en circular incision i gränsen mellan det sjuka och friska. Nyligen har man til deras skötande vedertagit en ny method, som med första lår bli beskrifven uti Chir. Acad. Handlingar, hvilken heftår däruti at såret betäckes med China til en tums tjocklek, på hvilket sedermera småningom drypes Therpentins Spiritus tils massan blir som en deg. Då denna torkar formeras en skorpa, hvilken kvarlämnas tils den af sig sjelf affaller. I fall då ej separation skedd och god suppuration etableradt sig, förnyas samma förband och repeteras så ofta som finnes nödigt. Jag har sedt all önskad värkan af denna method, i synnerhet i de händelser, då gangrene kunnat anses som et vitium locale, hvilket den gjerna är i den så kallade *gangrene d'Hospital* och då Pat. krafter och våtskor varit i någorlunda godt tillstånd. Skorpan blir kvarsittande alt som det efter Pat.

constitution fordras mer eller mindre tid til Separationens fullbordande, och den affaller ej förr än han nödsakas därtill af den mängd vahr, som innanföre samlat sig. Utom Chinsans antiseptiska kraft bör detta medels goda värkan förmodeligen tillskrifvas den yttre luftens uteslutande, hvars tillkomst i dylika skador är så högst skadelig, och desutom hindras ej därigenom sårets utdunstningar så fullkomligen som af Plåster, hvilka just af den ordsak öka rötan. Dessa ändamål upfyllas på långt när ej så väl af Catapl. Saturn. hvilket blifvit recommenderat i ulcera gangren: och jag sedt ej utan nytta användas. Uti *Ulceræ cariosa* brukas mycket at, då så ske kan, underhjelpa exfoliationen genom benets skrapande med rongien, efter hvilken operation benet förbindes med digestiv, emedan man funnit at tort Charpie retar för mycket.

Amputationer voro fordom mera allmänne, i synnerhet då Hr. Puy var Öfver-Fältskår, hvilken äfven haft den, kanske ej aldeles klanderlösa, driftigheten, at 3 gånger göra *Amputatio femoris in articulo*, jag behöfver ej säga med hvad utgång. De äro nu af de ordsaker jag äfvanföre anfördt, mera sällsynta och kanske för mycket; åtminstone såg jag en Man, som med en knif afskurit art. brachialis 3 tvår finger från armhålan, fätta lifvet til, då man genom amputationen, i tid anstald, efter all sannolikhet

het kunnat rådda honom. Operationen sker annars a deux tems, men med rak knif, som efter Hr. DESAULTS råd blifvit nästan allmänt vedertagen. Man har försökt ALENCONS method at afskåra hud och kött nedifrån upåt och inåt, men funnit 1:mo, at den påsyftade besparingen af hud och kött därigenom ej mera vinnes, än då retraction sker med klufna compressen; 2:do at ligatura vasorum är svårare at förrätta och 3:tio, at den åger samma olägenhet som operation en lambeaux, at stora och långsamma suppurationer formera sig under sårarna, hvilka försena läkningen ansefligt. Det är en afgjord sanning, at Musclarnes retraction alltid är obetydlig, så länge tela cellularis, som håller dem tillsammans, ej blifvit upplöst. Således ser man straxt efter amputationer nästan ingen denudatio ossis, men denna blir betydlig i samma mån som suppuration etablerar sig och förstör cellulosan, som förut lämnat Musclarne stöd och hindrat deras tillbaka dragning. I anledning häraf åger man redan a priori et skål emot detta operationslätt, där retningen alltid är betydligare, såret tiltåppes och en ymnigare suppuration således måste formera sig. Hr. DESAULT har nyligen börjat vedertaga den gamla methoden, at anlägga ligaturen på arteren ensam, utan at tillika innefatta kringliggande delar, som Hr. PETIT först påfunnit och som seder-

mera blifvit allmänt och med framgång på andra ställen efterfölgt. Hr. DESAULT påstår sig därigenom, ej allenast undvika en onödig retning och de olägenheter som ibland upkommit af Nervernas innefattande, utan fåger också, at hæmorrhagien därigenom såkrare förebygges. De olyckliga händelser, som föranlätit Chirurgen at öfvergifva denna method, tillskrifver han den oförsligtigheten, at de för hårdt tildragit ligaturen, hvarigenom händt, at Puls-ådens inre hinnor blifvit afknipne, då stumpens mortification och separation äfvanföre knuten blifvit en nödvändig följd. At förvissa sig om det så sker, har han gjordt flera försök på lefvande djur och funnit at ruptura tunicarum interiorum altid åstadkommes då ligaturen öfver en viss point tildrages, i anledning hvaraf han råder, at ej forcera knuten vidare, än til dess endast något litet blod exfunderar ur öppningen. Jag har ännu ej sedt denna method tillräckeligen, för at kunna med säkerhet döma om dess företräde framför den vanliga. Vid detta tillfälle bör jag äfven omtala de försök Hr. DESAULT anställt, för at förvissa sig om möjligheten af de slags consecutiva anevrismer, hvilka vissa Theoretici påstå upkomma då någon af arterernas hinnor brutit eller tillfälligt vis blifvit öppnade och då, som de säga, kårilet på detta ställe vidgar sig, emedan resistancen mot blodens styrka blif-

blifvit försvagad. Han har blottadt carotis på Hundar, börtdissequerat så mycket möjligt varit de yttre hinnorna och låtit såret sedermera läkas. Då djuret efter några månader blifvit dödadt, har han funnit Pulsådren på detta ställe snarare coarcterad än dilaterad. Samma phenomene har äfven visat sig, då inre hinnorna blifvit på äfvanförde sätt afknipna. Om detta så förhåller sig, hvär på jag ej bör tvifla, äger man et nytt bevis på huru liten tro bör fåttas til raisonnementer, då de ej besannas af förfa renheten, och huru lätt det är at bevisa möj ligheten af sjukdomar, hvilka, dels bättre, i sjelfva värdet ej existera.

Fulslag och Læsiones digitorum et apo nevrosum manus med hvassa Instrumenter, stickor &c. kunna föras under samma titel, ty de värka på samma sätt och åga enahan da följder. Desse anses gemenligen i början som obetydeliga, men håftig värk med svul nad tilkommer snart, ej allenast handen utan också hela armen updrifves af en erysipela teus svulnad, den sjuka får ibland convulsio ner och antingen tillår gangrene, som innan kort gör slut på Patientens dagar, eller ock så formera sig vidlöftiga suppurationer, som uplösa både hud och cellulosa, så at Musclar na ligga liksom dissequerade och Patientens lif förlättes i största fara. Det är besynner ligt, och HEISTER gör samma anmärkning,

at dessa skador på långt när ej äga så svåra följder i våra Nordiska Länder. Jag påminner mig ej hafva sedt mer än et exempel och det i Upsala, på en Man som stuckit sig i lillfingret och var hardt när döden, men undslapp genom stora suppurationer, som räckte hela 3 månaderne och slutades med en anchylose i armleden. Uti Lyon och Paris har jag sedt många, alla komma til den högd, at armen varit ansenligen svullen med odrågelig värk. Utom en enda, där aponevrosis palmaris blifvit skadad genom et skott och där Kallbrand med convulsioner, oaktadt alla använda medel, tillfog, hafva alla lyckeligen blifvit botade genom tillräckeliga incisioner, at förekomma spänningen och lämna den samlade materien fritt utlopp, hvarpå delen beständigt blifvit hållen nedfänkt i varmt vatten til dess all svulnad bortgådt. Med läkningen har alltid dragit ganska långt ut, innan de tendines och aponevroser, som blifvit blottade, hunnit exfoliera sig. I de fall då erysipelas gangrænosa tillslagit, har man gifvit ymnigt China och förbundet såren med vinum aromaticum blandat med Spirit. vini Camph. Dessa slags skador förekomma ej sällan bland Chirurgiæ Studiosi, som under dissequerande oförsigtigt såra sig med Scallpellen.

Hvita Inflammatoriska Svullster, Ängelsmännernas White Swellings och Fransöfernas
In-

Inflammations blanches, äro sjukdomar som jag ej sedt i Sverige, och om de där förekomma låra de vara ganska rare, åtminstone vet jag ej at man observerat deras första eller inflammatoriska stadium. De äro annars litet kända til sin natur och ännu mindre til cur-art. Vi hafva beskrifning därpå af MONRO och SIMPSON i 4 Tom. af Edinburgska *Medical Essays*, af CHESTON i desfs *Pathological Inquiries and observations in Surgery*, af HEVIN i desfs *Patholdgie et Therapevtique Chirurgicales*, och i synnerhet af BELL i desfs sköna *Treatise on the Theory & Management of Ulcers*, under namn af *Rheumatic White Swellings*. Dessa åga i början alla möjliga inflammatoriska symptom, som svulnad, värk, spänning, hög puls &c., utom rådnad, hvilket gifvit anledning til deras namn. De igenkännas lätt af ätvannämde tecken och af en specifique spånstighet, som ej lämnar grop efter fingret, samt af en egen *sensus fluctuationis*, liknande den man känner i djupt liggande abscesser. At de ha sit låte uti vasa lymphatica, är så mycket troligare, som de allmånast förekomma på de ställen, där desse finnas som ymnigast, t. e. kring-articulationerna, och man altid funnit dem anfenligen dilaterade. Vid de dissektioner, som efter delens amputation blifvit anställda, har man hvarken funnit benen eller synovia skadade, ej heller någon betydelig

famling af materia, utan endast ligamenta, tendines och aponevroser updrifna til en ovanlig tjocklek. Då sjukdomen varat någon tid, uphöra symptomata inflammatoria, svulnaden tiltar, materien blir skarp och tumören öppnar sig i flera små fistuleusa öppningar, som ge en tunn rödaktig materia; då dessa igenläkas upkomma nya hål, så at svulsten omsider blir full af små årr. Men innan sjukdomen kommit til denna högd har Patientens hålsa redan lidit ansenligen genom absorption, han får hastig puls, nattsvett, coliquativ diarrhée med andra heftiska symptom, som snart störta honom i grafven, i fall ej amputation sker. Ordsaken til denna sjukdom är utom utvärtes våldsamheter allmännaft en diathesis rheumatica. Hvad curen angår har man rådt til åderlåtningen, antiphlogistica och vidlöftiga vesicantia på locus affectus, men i stället för dessa sistnämde har man vid Hospitalet i Lyon börjat med ganska god framgång bruka et annat utvärtes medel, som består däruti, at sedan de första inflammatoriska symptomerna blifvit håfne, betäckes hela svulsten med sönderstött Gips til en tvårs hands tjocklek. Detta appliceras så varmt Patienten kan tåla och ömsas då det kallnat. På detta sätt befordras resolution småningom och svulnaden förgår efter en 14 dagar, lämnande efter sig en styfhet, som svårligen öfvervinnes. Jag har sedt någ-

ra exempel på denna methods goda värkan, men om man vil vänta lycklig utgång, fordras det curen skall företagas i sjukdomens första stadium. Då tumeuren antingen själf upbrutit eller blifvit öpnad, känner man intet annat medel til Patientens räddning, än delens aftagande. Vi hafva flera exempel, bland annat hos Hr. HUNCZOWSKY i desz äfvananförde Bok, på de olyckor som blifvit förordsfakade, då Chirurgus, förledd af den fluctuation han trodt sig känna i svulsten, öpnat den samma antingen med knif eller trois-quart.

Tårfsifflar förekomma ganska ofta och äro fölgher af de ophthalmier, som uti Lyon vissa tider epidemice grassera. De skötas efter Hr. PETITS method med god framgång. Läkningen sker gemenligen på 14 dagar, så framt ej tårfsäckan tillika är utvidgad, i hvilket fall det drar oändeligen långt ut. Injectioner med Anels Instrumenter brukas sålilan och deras nytta kan ej vara betydlig, så framt de ej nyttjas simpelt scopo detergendi. Jag har sedt compression brukas i dilatatio sacci, som förordsfakade mycken värk men ingen nytta. Uti en af de händelser jag såg var tårfsäckan fylld af en liten polyp, som hade sit fäste på os ungviss och nedsteg med en liten appendix i ductus nasalis. JANIN omtalar en dylik i desz Memorial sur l'oeil p. 299. MEJEANS och POUTAUS methoder,

der, den förre at införa *Setaceum* genom puncta lacrimalia och den sednare at, til undvikande af årr, öppna *saccus lacrimalis* på inre sidan af ögonläcket, hafva blifvit försökta utan särdeles framgång. De åga ockå onekeligen flera olägenheter än förmåner.

Hydrophthalmie såg jag en, som resisterade mot alla använde medel. Man trodde densamma hafva blifvit förordsfakad af en åderlåtning oförsigtigt anstald på den sjuka, som förut var afmattad af en intermittent feber. Det är besynnerligt huru mycket åderlåtningar disponera til *dissolutio sanguinis*, och jag tycker mig hafva funnit då Röt- eller Hospitals-febern är gängle, at de sjuka snarast fastna för densamma, på hvilka man anstält copieuse venæsectioner.

Starren opereras med Sax, sedan en liten öppning förut blifvit gjord på *cornea* med en *Lancette* efter Hr. DAVIELS första method, som här vid Hospitalet ständigt blifvit fölgd. Jag tycker mig ej åga skål at gilla densamma, ehuru jag sedt honom som oftast slå vål ut. Denne operations lyckeliga utgång beror desutom mindre på methoden, än Patientens constitution och skötseln efteråt. *Crystallen* uttages med *curetten*, sedan *capsula lentis* blifvit öppnad med *cystotomen*, emedan Hr. DESSAUSSOY anser det tryckande, som vanligt användes til *lentis* utdrifvande, för högst skadeligt, och han torde däruti åga skål.

Ögo-

Ögonen förbindes efter operationen ej med våta compresser, utan täckas endast lösligen med tort och mjukt charpie, som då och då aftages för at borttvätta de orenligheter som samlat sig. Man har funnit och Herr JANIN & PELLIER DE ZUENGSY göra samma anmärkning, at inflammationen härigenom bättre förekommes än då ögat beständigt hålles fuktigt. Tr. Thebaica Ph. lond. som i denna affigt berömmes af Engelsmännen, har jag ej sedt brukas. Jag såg äfven här en artificielle pupills öppnande, sedan den naturliga genom en efter Starr-skårningen äkommen inflammation sammangrodt. Cornea öppnades och Iris klöfs med en vals Sax nedifrån upåt efter JANINS råd, som funnit, at kanterna åter sammanväxa då incision sker transverselt. Patienten återfick synen.

Bråkskärningar förekommo tvänne, bägge herniæ scrotales, ej mycket stora och utan betydeliga adhæranter. De aflupo lyckeligen, ehuru tarmarne i den ena händelsen voro nära at falla i gangræne. Det är bekant at man mycket tvifstat om dilatatio annuli abdominalis bör ske utåt eller inåt, för at undvika art. epigastrica, hvars læsion är af så mycken betydighet. Så den ena som den andra af dessa metoder, hafva sina stora förfågtare, och bägge hafva vid sina tillfällen haft olyckelig utgång, af den orsak, at arteren nästan lika ofta befinner sig på in-

re som på yttre sidan af annulus, och det blifvit anset för omöjligt at innan operationen förvissa sig om dess läge. Herr DESAULT påstår sig, genom en stor mängd observationer, dem han dels sjelf gjordt, dels erhållit af andre, hafva funnit det Puls-ådren beständigt befinner sig på samma sida som funiculus Spermaticus, så at dilatationen med all säkerhet kan ske inåt, då Sâdessträngen ligger på yttre sidan af Bråksäckken eller vice versa. Ordsaken til denna disposition är svår at förklara. Som det medför liten eller ingen svårighet, at efter Bråk-säckkens öppning underrätta sig om Cordonens belågenhet, är upptäckten af stor betydighet, och det vore at önska at den ville besannas af vidare förfarenhet.

Sten-skärningen sker efter en egen method, som i vissa delar liknar Raws. Pat. lägges på et sluttande Bord och hålles af 3:ne hjelpare. Operator håller algali med lilfingret, uplyfter Scrotum med annularis och medius och spänner huden med pekfingret och tummen af vänstra handen. Incisionen sker med en Bistourie, mera rak och något större än de vanlige, a deux tems, om Pat. är fet, men på en gång om han är så mager at creneluren eller fonden kännes genom integumenterna. Knifven dirigeras ej directe åt tuber ischii, som vanligt, utan litet nedan om densamma, hvarigenom art. pudenda båt-
tre

tre undvikas, men man löper mer fara at skada intestinum rectum. Olågenheten af denna lilla knifven, som annars är säkrare och bättre at styra, än de stora och breda lithotomerna, är den, at proftata ibland, i synnerhet på feta personer, ej tillräckeligen kan genomskåras, i det fallet dilateras med Hawkins Gorgeret tranchant efter Hr. DESAULTS förbättring. Då incisionen skedd införes fingren och på densamma tenetten. Om stenen ej straxt kan fattas, göres injectioner som hindra blåsans sammandragning och lätta calculi igenfinnande. Man vet at insprutningen blifvit förkastad af somlige, men Hr. DESAUSSOY, som ännu ej under 104 Operationer haft den olyckan at ej kunna uttaga stenen, påstår at man utom dem i vissa fall ej kan vinna sit ändamål, och at de händelser, då stenen efter döden funnits innesluten uti en appendix vesicæ ej existerat före operationen, utan upkommit därigenom, at man lämnat blåsan tid at contrahera sig. Det tyckes äfven vara naturligt at man vid sonderingen ej skulle känna en således innesluten sten. Bland 5 calculosi dem jag såg opereras i Lyon, var en Gässe af 6 år, på hvilken äfven appareil lateral bruktes, och et Fruntimmer från hvilket stenen af et Dufäggs storlek uttogs genom urethra, som dilaterades med en incision. Alla gingo lyckeligen igenom och läktes på kort tid, u-

tom en enda, hos hvilken en fistel kvarblef. Af omkring 50, som här årligen opereras, dör knapt hvar 10:de, hvilket är ovanligt. Då stenen är så stor at han ej kan uttagas genom laterella methoden, brukas haut appareil, den man med alla sina olågenheter håldre utväljer, än underkastar sig de olyckor, som man tror följa på stenens våldsamma sönderkramande. Hr. Louis råd at lemna stenens uttagande til dess suppurationen relacheradt får-bråddarne, förkastas af de flåsta, och jag har ännu ej sedt detsamma blifva efterfölgt. — I Rom såg jag 4 sten-skårningar lika simpelt som illa förrättas. Incisionen skedde med Moreaus stora lithotome, då den ej var tillräckelig dilaterades hon med fingrarne och med stenens uttagande gick så oförsigtigt tilväga, at bitar af blåsan underfundom medföljde. De opererade dogo alla af hæmorrhagie eller gangrene.

Simpla Benbrott inrättas här aldrig innan svulnaden til större delen lagdt sig, så framt de sjuka ej inkommit i så god tid, at densamma ännu ej tillkommit. Delen lägges endast i tjenligt läge, emollierande grötter appliceras och då svulnaden bortgådt, göres först reduction och bandagen anlägges måst med circulairer. Man har härstådes vedertagit emollientia i stället för resolventia uti alla de svulnader, som upkomna efter lindriga contusioner, ledvridningar, benbrott

m.

m. m. Man påstår at de göra- lika snar vårkan, samt at den styfhet som gerna efteråt kvarblifver i delen, bättre förekommes. Då svulnaden bortgådt smörjes delen en lång tid med Olja. Ordsaken til drögsmålet med Fracturernas reduction är, at man vil förut se hvad utväg naturen sjelf vil taga, och ej öka retningen genom et nytt bemödande, då partierne förut äro spända. Dessutom har man sedt delen komma i gangrene, då bandagen blifvit anlagd innan svulnaden kommit til sin högd. Hvad detta angår så har man alltid at befara delens mortification, då bandagen för hårdt tildrages eller anlägges endast på sjelfva brottet; men då den börjas från yttersta extremiteterna och sedermera continueras med aftagande tryckning til två hand öfver skadan, är intet medel så krare at hindra och fördrifva svulnaden. Hvad åter benens inrättning vidkommer, så låter den väl i vissa fall ej göra sig innan svulnaden til en del bortgådt, men så tyckes det vara-rådeligit at göra densamma ju förr dess håldre, af orsak, at benen efter en viss tid då succus osseus ej mera utfläas i tillräckelig myckenhet, svårligen taga fäste. Jag tyckte äfven at Fracturer läktes senare här än på andra ställen, och jag såg en fractura femoris där benen aldeles ej sammangrodde.

Fracturæ claviculæ et patellæ, har jag sedt på flere ställen merendels öfverlämnade
 åt

åt Naturen, då de förra läkts med liten difformitet och de fednare med knåets orörlighet. Dessa fölgher kunna ej heller undvikas med de vanlige onyttige bandagerna.

Fracturæ complicatæ äga här lika olyckelig utgång och skötas på samma sätt som på andra ställen. Jag väntar med första tillfälle at få se nyttan af *Cataplasmata aromatica*, dem Hr. DAVID med så mycken framgång nyttjat i complicerade *Fracturer*, *Skottfår* och *Contusioner*, och genom hvilkas bruk han undvek stora dilatationer.

Sedan min ankomst til Paris har jag haft tillfälle göra hvarjehanda märkvärdiga anmärkningar, så angående *Benbrott* i allmänhet, som i synnerhet om *Fracturæ complicatæ*, *claviculæ*, *patellæ* och *colli femoris*, samt om *ruptura tendinis achillis*. Dessa skall jag med första öfverfända.

Utom de *Sjukdomar* och *Operationer* jag åfvanföre anfördt, förekommo under den tid jag frequenterade *Hospitalet* i Lyon, flera andra af mindre betydighet, dem jag ej trodt löna mödan at lårskildt nämna, utan skall inrycka det hufvudsakeligaste i de berättelser jag framdeles kan få tillfälle at infända.

*Utdrag af Bref ifrån Doct. BUCCHAVE til
Assess. HEDIN, dat. Köpenhamn den
12 Martii 1785.*

För Kikhostan, som grymmeligen härskat denne Vinter, har jag til min stora glädje funnit et ganska godt medel, hvilket jag til allmän nytta vil uppgifva. Det består uti Radix Belladonnæ, som gifves i pulsver från et halft til 6 gran, med Säcker rifvit, efter som Patientens ålder är, och har inom 8 a 14 dagar, därest Kikhostan icke råckt desto längre, eller varit altför hård, denna svåra sjukdom därigenom blifvit aldeles öfvervunnen. Härvid har jag dock ibland gifvit Emetica hvar 4:de dag, samt för öfrigt Belladonna morgon och afton.

En obotelig oförmögenhet, at nedsvälja mat eller dryck, härrörande af magens (ventriculi) sammansnörpning, genom Scirrheusa hårdheter, å denna och närliggande delar i Regio epigastrica, beskrifven i Bref til G. D. och R. af ACREL, af P. G. LINDROTH, Examinerad Chirurgus.

Hr. E. O. en Man vid några och 30 år, hade på de 2:ne sednare åren, och i syn-

lyennerhet från October månad sistledne, varit ganska mycket plågad af en stor svårighet vid nyttjandet af någon mat; emedan då maten hunnit ner til et vist ställe, nästan midtför maggroppen (Scrobiculus Cordis) har den ej längre kommit, utan tyckts aldeles fastnat där, såsom en stopp, hvilken antingen efter några timmar, et halft eller til och med et helt dygn, först kunnat sjunka riktigt ner; eller ock i annat fall måst racklas och spottas up. Samma olågenhet kändes ock vid tunna sakers förtårande.

Första anfallet af denna sjukdom var egenteligen Vårtiden 1783; då han efter en skål kallt vattens ovarsamma drickande, under det han var svettig och varm, straxt feck känning af en svår magplåga, som dock, efter någon tids nyttjande af Rhabarberina och andra balska samt Aromatiska medel, blef så vida håfven och hjälpt, at han ej klagade sig öfver någon betydelig olågenhet häraf på mer än et års tid; men måste dock alltid äta litet i sänder och ofta, om han skulle må väl af maten.

Men i October sistledne, efter någon ådragen förkylning, ansatte sjukdomen åter; då flere Läkare rådfrågades, efter hvilkas ordination han nyttjade åtskillige balska och magstyrkande saker hela tiden bortåt, hvarunder dock sjukdomen allt mer och mer tiltog. De första månaderna af detta sjukdomens

mens sednare anfall, kunde han ibland flere dagar få riktigt nyttja och behålla maten; men åter andra dagar, var det omöjligt at få ner något, utan at stanna qvar på vanligt stället, då liten värk och ömhet kändes på stället, men i synnerhet en stark oro och ångslan, så länge maten satt qvar, hvarunder han äfven tvingades til flera slags bemödningar, at antingen få denna stopp at sjunka ner, eller at komma tillbaka up: såsom i förra fallet, at ligga på magen, trycka honom mot bordet, sitta framstupa med bröstet mot knåna; eller i sednare fallet, söka genom något retande i halsen tvinga sig til kräkning; ty under hela sjukdomen var han annars fri från kräkningar, icke en gång retelse därtill, om ånskönt maten sutit qvar hela dygnet; ingen svårighet var vid nedsväljandet uti matstrupen, utan maten gick ganska lätt därigenom; ej heller någon betydlig känsla och ömhet på stället där maten kändes fastna, utom på sista slutet af sjukdomen. Under alt detta förmärktes intet tecken til någon feber, utan et beständigt afmattande och afmagrande.

Vid slutet af sistledne Januarii månad blef jag af Patienten rådfrågad, då han redan til krafterna var mycket afmattad.

Hvarjehanda medel, som sedan blefvo försökta, i anledning af de råd Hr. General Direct. och Ridd. ACREL härvid täcktes mig med-

meddela, såsom utvårtes med Vesicatoria, Dragplåster, baddningar af ljumma Linfrösgrötter med Camphert uti öfver magen och på ryggen, samt ljuma vatten-bad i kar, äfven några lenande och afförande medel, som någon gång kunnat nyttjas invårtes, har dock alt varit utan lindring eller nytta; sjukdomen ökade sig sluteligen så, at den ringaste födas nedsväljande blef honom omöjelig, och Patientten måste nästan til slut svälta ihjäl; ehuru man som oftast sökte uppehålla lifvet med födande Clistirer. På något öfver 8 dagars tid förmådde han ej nedsvälja det ringaste, utan med en fjäder doppad i Vin och Vatten, måste man endast stryka på hans läppar och tunga at därmed lindra hans hetta och törst.

Under de olideligaste plågor på de sista dygnen, då han ej kunde ligga i sin fång, utan framstupa i en annans knå, och efter et sluteligt krafternas afmattande, afled han den 24 Martii om morgonen.

Dagen därpå den 25 öppnade jag Liket, och uptäckte följande sjukdoms-ordfäcker, hvilka, ehuru hittils fördolda, likväl i det närmaste voro, för döden, misstänkta:

1:mo, Omentum fants aldeles bortsmält.
 2:do, Lobus Minor Hepatis på des convexa sida fast vid Diaphragma och Bröstbenet, til en Riksdalers storlek.

3:to, På desfs concava sida med magen hopväxt til en flat hands vidd, hvilket ställe var förhårdnad til et Cartilagineust och Scirrheust väsende, som gick til hälften in uti Lefrens substance, hvilken dock för öfrigt var naturlig, utan får eller svulnader.

Lobus major hepatis var aldeles oskadd.

4:to, Sedan Lobus minor hepat. var skild från Ventriculus, syntes dock ej något fullkomligt tecken til Mage, utan altsammans var hopväxt uti en hårdhet, som til consistencen liknade fullkomligt bråk, och til utseendet var hvitgult, liknande en samling af fett eller talg, utplattadt i en rundhet, såsom en liten talrick, fastväxt vid ryggraden och aldeles intryckt åt ryggen.

5:to, Sedan Magen (Ventriculus), på sätt som man kunde för den Cartilagineusa eller Scirrheusa växten skull, var skild från de underliggande delar, med knifven, öppnades han från Cardia ända til Pylorus, då han befants så hopdragen, at knappast et halft kvarter vatten däruti skulle kunnat inrymmas.

6:to, Cardia, seu Orificium Sinistrum Ventriculi, var väl något tjock och omgifven af nämde hårda växt, men dock icke så tät, at ju maten därigenom tyckes kunnat komma ner i Magen; ej heller fants där eller på något annat ställe i den Scirrheusa växten, ringaste tecken til något heteroge-

neum, som var supponerat, hvilket jag på det nogaste underfökte.

Arcus major Ventriculi och vid dess Extremitas sinistra var til någon del fritt från hårdhet, af en tums bredd, såsom et band längs efter stora curvaturen, men från detta band tiltog hårdheten och tjockheten allt mer och mer, ju närmare man kom åt Arcus Minor och Orificium Dextr. Ventriculi, hvarrest Magens kanter och tunicæ ventriculi voro aldeles förvandlade och intagne af samma hårda ämne, och så tjocke, at närmaft Pylorus och Arcus Minor ventriculi, då den genomskars, var den af 2 två fingers tjocklek, och så hård at man hade svårighet at med knifven kunna skära därigenom, likasom man hade skurit i Epiphyses costarum nära intil sternum.

7:mo, Pylorus var aldratjockast och hårdaft; sjelfva öppningen ganska trång och nu upfyld med et gulgrönt var eller materia. Och tycktes således svårigheten för matens nedkommande, haft lit egenteliga hinder uti Magen af dess litenhet, hårdhet och scirrheusa egenskap samt trångseln vid Pylorus.

8:vo, Oesophagi slut och Duodeni början voro mörke, svartaktige, sladdrige och sköra, förmodeligen af den vid dödsstunden tilkomne gangrän; åfvenså voro ock alle öfrige intestina, så Tenuia som Crassa på lika sätt beskaffade, samt helt tomma, utom in-

intestinum colon, som innehölt ännu någon samling af föeces, som dock icke voro hårda.

9:no, Pancreas var helt och hållen fastväxt med Magen framtil och med Rygggraden baktil; aldeles förvandlad i en scirrheuse växt, likasom Magen, tillika med glandlarne i mesenterio, och utgjorde en hård knöl stor som en knytnåfva, och då man skar däruti syntes inga tecken til suppurationer eller andra Hæterogenea, utan var aldeles likadan ända igenom.

10:mo, Lien var aldeles frisk och i naturligt tillstånd.

11:mo, Renes voro ock utan fel, ehuru på de sista veckorna af sjukdomen, den sjuke klagade öfver värk i dem, urinerade ofta och mycket, fastän intet vått under den tiden kunde nedsväljas eller njutas.

12:do, Ren Succenturiatus Sinister, såsom närmast den scirrheusa växten, var ock äfven af samma hårdhet angripen.

13:tio, Diaphragma på den delen som är uti Regione Epigastrica var ock något intagen af samma scirrheusite.

14:to, Således var hela Regio Epigastrica med dess måsta contenta intagen af denna besynnerliga scirrhus.

15:to, Bröftet med alla dess innehållne delar voro oskadde och fullkomlige, utom Cartilago af den 7:de Costa vera på högra sidan nära intil apophysis ensiformis, som ha-

de på sig en knöl, likasom efter något brott; här var Lobus minor hepatis märkeligast fastväxt vid bröstet. Det blef mig ock nu berättat, at den döda för några år sedan fått et hastigt slag (contusion) på detta stället, orsakat af et fall genom stjelpning med en Chaise, som förmodeligen blifvit illa vårdat, ofördelt och lagt grunden til dessa indurationer.

Detta var hvad jag vid den döda kroppens ransakande i akt tog. Och ehuruväl i detta och dylika fall, platt ingen hjelp kan förväntas, gifva dock de updagade ordfakerna efter döden, bästa ljus om ordfakernes rätta beskaffenhet och bodelighet. Läkarens förutslago om ordfaker och utgång i en sjukdom, emottages håldre af den sjuka och anhöriga, än blotta ovilsheten. Hela förloppet bör ock tjäna dem til varning, som lidit någon ntvärtes våldsamhet på kroppen, såsom våra skakningar och stötningar, at håldre misstänka det onda, fast det icke synes, och i tid göra sit bästa til fölgers afböjande, än at vårdslöst öfverlämna alt til tiden och ödet.

Väderleken och gångbare Sjukdomar i Januarii, Februarii och Martii Månader 1785.

Januarius :

I. Morg. klart, II gr. k. Bar. 25,38, midd.
10 gr. kalt. 2. Morg.

2. Morg. klart, 16 gr. kalt, Bar. 25,35.
midd. 11 gr. kalt, Inögade om natten.
3. Morg. mulet, 5 gr. k. Bar. 25,18. midd.
4 gr. kalt, Inögade hela dagen.
4. Morg. mulet, 10 gr. kalt, Bar. 25,18.
midd. 10 gr. k. Bar. 25,24.
5. Morg. mulet, 9 grad. kalt, Bar. 25,48.
midd. 7 gr. kalt, Inögade.
6. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 24,90. midd.
1 gr. v. Bar. 24,87.
7. Morg. mulet, 13 gr. k. Bar. 25,98. midd.
14 gr. kalt, Inöyrade hela dagen och
natten.
8. Morg. urväder, 12 gr. k. Bar. 25,52.
midd. 12 gr. k. Bar. 25,70.
9. Morg. klart, 17 och en half gr. k. Bar.
26,03. midd. 10 gr. k.
10. Morg. mulet, 2 gr. k. Bar. 25,76. midd.
Therm. O.
11. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 25,67. midd.
1 gr. v.
12. Morg. måst klart, 6 gr. k. Bar. 25,51.
midd. 5 gr. k.
13. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 25,51. midd.
3 gr. k.
14. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,64. midd.
2 gr. k.
15. Morg. Inögade, 2 gr. k. Barom. 25,55.
midd. 1 gr. k. Inögade hela e. m.
16. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,50. midd.
4 gr. k.

17. Morg. klart, 4 gr. k. Bar. 25,66. midd.
9 gr. k. fnögade om natten.
18. Morg.ullet, 1 och en half gr. v. Bar.
25,36. midd. 2 gr. v. om natten dugg-
rågn.
19. Morg. duggrågn och dimma, 3 gr. v.
Bar. 25,30. midd. 2 gr. k. Bar. 25,38.
fnögade e. m.
20. Morg.ullet, 8 gr. k. Bar. 25,70. midd.
9 gr. k. Bar. 25,77.
21. Morg.ullet, 8 gr. k. Bar. 26,03. midd.
4 gr. k. Bar. 26,04.
22. Morg. klart, 9 gr. k. Bar. 25,90. midd.
5 gr. k. Bar. 25,84.
23. Morg.ullet, Therm. O. Bar. 25,73.
midd. 3 gr. v.
24. Morg.ullet, 2 gr. v. Bar. 25,69. midd.
3 gr. v.
25. Morg.ullet, 1 gr. k. Bar. 25,70. midd.
Therm. O. Bar. 25,71.
26. Morg.ullet, 1 och en half gr. k. Bar.
25,82. midd. en half gr. k.
27. Morg.ullet, 5 gr. k. Bar. 25,74. midd.
2 gr. k. Bar. 25,64.
28. Morg. klart, 6 gr. k. Bar. 25,38. midd.
Therm. O. Bar. 25,24.
29. Morg.ullet, 2 gr. v. Bar. 24,86. midd.
2 gr. v. Bar. 24,77, fnögade f. m.
30. Morg. klart, 5 gr. k. Bar. 25,11. midd.
1 gr. kalt, Barom. 25,21, fnögade ef-
termiddagen.

31. Morg.

31. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 25,25. midd.
2 gr. v.

Februarius:

1. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,45. midd.
2 gr. k. Bar. 25,50.
2. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,76. midd.
3 gr. k.
3. Morg. mulet, 2 gr. k. Bar. 25,63. midd.
1 gr. v. Bar. 25,59.
4. Morg. mulet, Therm. O. Bar. 25,40.
midd. 1 gr. v. Bar. 25,34. e. m. rågn-
blandad snö.
5. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,19. midd.
2 gr. v. Bar. 25,15, snöflask e. m.
6. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,17. midd.
1 gr. v. Bar. 25,10, snö hela dagen.
7. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 24,93. midd.
2 gr. v. Bar. 24,87, snö hela dagen.
8. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 24,90. midd.
4 gr. v. Bar. 24,93.
9. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 25,13. snö-
gade. Midd. 3 gr. v. Bar. 25,21, snö-
gade litet.
10. Morg. strömoln, 2 gr. k. Bar. 25,27.
midd. Therm. O. Bar. 25,58. snögade
e. m.
11. Morg. klart, 5 gr. k. Bar. 25,91. midd.
3 gr. k. Bar. 26,03.
12. Morg. klart, dimma, 12 gr. k. Barom.
26,24. midd. 5 gr. k.

13. Morg. strömoln, 9 gr. k. Bar. 26,02.
midd. 2 gr. k. Bar. 25,96.
14. Morg. mulet, med litet stänkfnö, 1 gr.
k. Bar. 25,61. midd. 2 gr. v. våt fnö
och litet rågn e. m.
15. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,24. midd.
1 gr. v. Bar. 25,07, om afton. storm
och yrväder öfver natten.
16. Morg. N. storm och urväder, 14 grad.
k. Bar. 25,04. midd. 15 grad. k. yrde
hela dagen.
17. Morg. storm-urväder, 3 gr. k. Bar. 24,97.
midd. 5 gr. k. fnögade hela e. m. och
natten.
18. Morg. mulet, urväder, 5 grad. k. Bar.
25,45. midd. 4 grad. k. urväder hela
dagen.
19. Morg. urväder, 13 gr. k. Bar. 25,44.
midd. 9 gr. k. Bar. 25,36., yrde hela
dagen.
20. Morg. fnögade, 5 gr. k. Bar. 25,02.
midd. 1 gr. k. Bar. 25,07.
21. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,18. midd.
3 gr. k.
22. Morg. yrväder, 5 gr. k. Bar. 25,07.
midd. 5 gr. k. fnögade hela dagen.
23. Morg. strömoln, 16 gr. k. Bar. 25,25.
midd. 11 gr. k.
24. Morg. klart, 19 gr. k. Bar. 25,32. midd.
12 gr. k.

25. Morg. mulet, småfnögade, 10 gr. kalt.
Bar. 25,31. midd. 9 gr. k. fnögade hela dagen.
26. Morg. mulet, 19 grad. k. Bar. 15,76.
midd. 17 gr. k. Bar. 25,88, klart.
27. Morg. klart, 27 gr. k. Bar. 26,12. midd.
21 gr. k. Bar. 26,13, aft. 27 gr. k.
28. Morg. mulet, fnö-yra, 19 gr. k. Bar.
25,71. midd. 20 gr. k. mot aft. 5 gr. k.

Martius:

1. Morg. klart, 11 gr. k. Bar. 25,28. midd.
15 gr. k. Bar. 25,57.
2. Morg. mulet, fnögade, 13 gr. k. Bar.
25,57. midd. 3 gr. k. fnögade f. och
e. m.
3. Morg. mulet, Therm. O. Bar. 25,54.
midd. 5 gr. v.
4. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 25,53. midd.
4 gr. v.
5. Morg. mulet, 2 gr. k. Bar. 25,47. midd.
5 gr. v. klart.
6. Morg. klart, 2 gr. k. Bar. 25,58. midd.
5 gr. v.
7. Morg. klart, 4 gr. k. Bar. 25,63. midd.
3 gr. v.
8. Morg. klart, 5 gr. k. Bar. 25,50. midd.
5 gr. v.
9. Morg. mulet, 7 gr. k. Bar. 25,27. midd.
3 gr. k.

10. Morg. fnögade, 3 grad. k. Bar. 25,16.
midd. 4 gr. k. fnögade, aft. klart, 13
gr. k.
11. Morg. mulet, 11 grad. k. Bar. 25,12.
midd. 2 gr. k. yrde f. m. aft. Barom.
24,95, 8 gr. k.
12. Morg. klart, 12 gr. k. Bar. 25,02. midd.
9 gr. k.
13. Morg. klart, 16 gr. k. Bar. 25,20. midd.
10 gr. k.
14. Morg. klart, 18 gr. k. Bar. 25,25. midd.
2 gr. k.
15. Morg. mulet, 8 gr. k. Bar. 25,19. midd.
Therm. O.
16. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,38. midd.
8 gr. v.
17. Morg. klart, 2 gr. k. Bar. 25,38. midd.
2 gr. v. Bar. 25,52.
18. Morg. klart, 8 gr. k. Bar. 25,52. midd.
2 gr. k. Bar. 25,62.
19. Morg. klart, 10 gr. k. Bar. 25,44. midd.
2 gr. k.
20. Morg. urväder, 6 grad. k. Bar. 25,06.
midd. 6 gr. k.
21. Morg. klart, 14 gr. k. Bar. 25,16. midd.
8 gr. k. Bar. 25,06.
22. Morg. klart, 18 gr. k. Bar. 25,03. midd.
10 gr. k. Bar. 25,17. yrde litet f. och
e. m.
23. Morg. strömoln, 11 gr. k. Bar. 25,31.
midd. 6 gr. k.

24. Morg.

24. Morg. strömoln, 15 gr. k. Bar. 25,40. midd. 7 gr. k.
25. Morg. klart, 14 gr. k. Bar. 25,44. midd. 4 gr. k.
26. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,30. midd. 4 gr. v. aft. snö-yra.
27. Morg. urväder, storm, 6 gr. k. midd. 6 gr. k. klart.
28. Morg. klart, 15 gr. k. Bar. 24,98. midd. 9 gr. k.
29. Morg. klart, 20 gr. k. Bar. 25,10. midd. 7 gr. k. mulet.
30. Morg. klart, 17 gr. k. Bar. 24,97. midd. 2 gr. k. Bar. 24,87. mulet.
31. Morg. urväder, 4 grad. k. Bar. 24,66. midd. 2 gr. k. yrväder hela dagen.

***

***

***

De allmännaste Sjukdomar voro Catharre, Hosta, Angina och en Remitterande Feber, som på flere ställen var Maligne med fläckar och röta, hållt i de hus där frisk luft och snygghet felades. En bedröfvelig fördom och fruktan för drag våller således mängens förlust af hälsa och lif, så mycket ovedersägeligare, som flere af Fläckfeber illa sjuke blifvit denna tiden förde til Kongl. Lazarettet, hvarest dock ingen fara däraf upkommit hos de många andra där varande Patienter.

*Sått at bereda och öfversända döda Foglar, för at däråf göra Samlingar. In-
sändt af P. G. LINDROTH.*

Härtill fordras at i akttaga 5 färskildta delar:

1:mo, At få af skinnet.

2:do, Dets präparering med påströdt Alun-
pulfver eller Aska.

3:tio, Dets upstoppning med Blåner, Hå el-
ler Dref.

4:to, Dets torkning i fria luften eller varm
Ugn.

5:to, Dets inpackning i lådor med Aroma-
tiska Krydder eller örter.

Förut observeras:

Om man har fått Fogeln lefvande, dö-
das han därmed, at man kramar honom un-
der vingarna, midt öfver kroppen, hvarige-
nom han låttaft dö, och tillika undvikas då
fjädrarnas ruggning och nerblödning.

År han skuten eller på annat sätt dö-
dad, observeras noga at blodet med grått
sugpapper blir väl aftorkad, på de ställen,
där den fastnat på fjädrarna, och det hålft
innan blodet torkat fast. Äfven ses efter
om blod är i näbben eller ögonen, som bort-
tages och instoppas i stället grått sugpapper,
at hindra blodens vidare uttrinnande.

Det

Det första eller at *afflå skinn*et, sker på följande sätt:

Fogelns skinn upskåres från nedersta delen af bröstbenet, eller nästan midt under buken, ånda til fjerten, då fjådrarne förut åro undanvikne åt sidorna. Skinn

et skiljes då med fingrarne från kroppen och sidorna af inskärningen, til dess man finner låret, hvilket upskjutes eller updrages och afskåres i leden. På samma sätt göres med det andra låret.

Skinn

et skiljes vidare vid gumpen eller fjerten från kroppen med varsamhet: sedan drages det ner öfver vingarna, som böra, på det vingbenet, som är närmast kroppen, vara knäckte eller afbrutne, hvilket hållt göres med smala kanten af en hammare, eller med en tång. Då man nu hunnit vända och draga skinn

et öfver vingarna, skiljes det med vingarna från kroppen, på det stället där vingbenet är afknäckt.

Vidare fortfares med dess afdragande af halsen, hvilket sker nästan på samma sätt, som man omvänder en handske eller et korfskinn.

Man fortfar med skinn

ets afdragande ånda til hufvudet, och om det är af de Foglar som det låter sig göra på, så drager man skinn

et af ånda til näbben, då man noga bör akta sig vid öronen och ögonen, at ej skära hål på skinn

et, som lätt kan ske då
man

man med knifven här måste lossa huden; därför måste man här alltid skära åt nacken til, från huden som är omvänd, tils den lossnar först från öronen och sedan från ögonen. Men är det af någon annan sort Foglar, såsom Ånder, Lommar och Hackspikar, så låter ej huden få sig öfver hufvudet. Då kan man lätteligen öppna dem framuti halsen, då huden sedan lätt kan flås af ånda til näbben, som är bäst, eller ock får man endast til nacken och nöjer sig därmed.

I båda fallen afskåres sedan halsen vid hufvudskålen i nacken, hufvudet rånas ifrån hjernan och ögongloberna borttagas tillika med alt kött och fett, som finnes i vinggropparna, på hufvudskålen, vid stjerten samt anordnades på huden; äfven ock tungan.

Då nu således skinnet helt och hållit är flått af Fogelns kropp och halsen med kroppen skild därifrån, har man tomma skinnet kvar, hvarvid hufvudskålen, näbben, vingarna, fötterna och stjerten äro fastsittande. Då följer

Det andra, som är, *at preparera skinnet*, hvilket sker således:

Man tager helt fint sönderstött Alun, härmed beströr man hela skinnet innantill på köttfödan, och äfven införer häraf i hufvudskålen, ögonhålen, vinggropparna, det tomma af låren samt vid stjerten.

Eller ock gör man en blandning af sönderstött Alun och Svafvel med vatten, hvaruti är kokat Malört och Tobaksblader, til en consistence af en tjock vålling. Med denna blandning bestrykes med en pensel eller fjäder, hela skinnet på inre sidan och de förenämde ställen. Detta sednare bestrykes dock med varsamhet, at det ej blöter för mycket up skinnet, eller våter och nerfmuttar fjädrarna.

Men är Fogeln mycket fet på skinnet, såsom största delen Sjö-foglar, måste man först beströ det innantill med aska, hvarvid aktas i fynnerhet de hvita fjädrarna från smuts. Denna askan bör då ligga kvar i Fogelns skinn öfver natten, och dagen därpå tagas den bort, då man tillika med varsamhet söker bortskrapa det kvarblefna fettet, hvarpå sedan det förenämde Alun-pulvret eller blandningen nyttjas.

Det tredje är då *at upstoppa skinnet*, så at det beqvåmligen kan transporteras, och tilgår på följande sätt:

Til stoppning åt de minsta Foglar betjänar man sig af Bomull eller fina Blår, åt mellanforten af gröfre Blår samt åt de största af groft Dref eller Hå.

Dref, sådant som uprepas af gamla tjåriga tågstuppar, och vanligen nyttjas til at drifva och diktå Båtar med, tyckes vara det bästa at upfylla Fogel-skinnen med, hållt
då

då det nyfs är uprepat och ännu lucktar mycket af tjåra, som fåkert hjälper til at conservera Fogel-skinnen från Infecternas ofredande.

Då man utvaldt håraf det, som tjenligt är, och som man kan hafva til hands, börjar man med at upfylla hufvudskålen och Ögonhålen, hvartil hålst nyttjas finare Blåner och Bomull; då Ögonhålen åro upfyllda nästan lika med hufvudet, har man til hands antingen trinda årter åt smårre, eller knappar, runda trä-kulor eller bönor åt större Foglar; håraf infåtter man i Ögonhålet en sådan, som passaf efter Fogelns storlek, i det borttagna Ögats ställe. Eller också fyller man så mycket som Ögats proportion fordrar, endast med Blårne eller Bomullen. Då detta är gjordt drages eller våndes skinnen tillbaka i sin råtta ställning öfver hufvudet, och man passaf så, at Ögonlocken eller Öpningen för Ögonen på skinnen, komma at noga svara mot Ögongroparna i hufvudskålen, och den stoppning, som dåruti är fylld. Man utvidgar då varlamt Ögats kanter i lagom proportion, så at Öpningen blir helt rund, och aktas i synnerhet vål, at de ej blifva vikte, utan jåmna, slåta och runda, dock icke för mycket utspånnde. Då nu Ögonen med hufvudet är fårdigt och fjådrarna dårpå jåmnade, slåtade och neddragne, upstoppas halsen, det tomma af låren och fjelfva kroppen.

Hår-

Härvid märkes, at man ej bör stoppa mycket hårdt, eller utvidga skinnet mer än det bör vara, utan snarare mindre; ty det är bättre at fylla skinnet icke mera än tre fjerdedelar, eller hälften af det som det kunde innehålla; i synnerhet bör detta observeras med halsen. Uti vinggruparna eller på sidorna åt vingarna bör nästan ingen ting stoppas, emedan, om desse ställen blefve för mycket fyllde,inge man ganska svårt at sedan kunna hjälpa det.

Då nu huden med denna varsamhet är uppfylld, hopfyr man med nål och tråd den öppningen, som gjordes under buken, äfven den i halsen, om man där har måst öppna Fogeln. Fjädrarna dragas och läggas sedan jämna och i ordning. Hela skinnet ligger i en utsträckt ställning på längden; Vingarna bindas jämt utmed kroppen, med en pappersrimfa, tråd eller band, som fästes midt om kroppen. Fötterne dragas eller läggas jämt ut åt stjerten.

Härpå följer det fjerde, som är *at tor- ka skinnet då det är upstoppadt.*

Detta sker då det antingen lägges på et bord, uphånges i et tak, med en tråd, trådd igenom näsbororna, at i fria luften tor- ka; eller ock kan man lägga det på et brå- de i en lagom varm ugn. Då fötterna med täerna lå mycket torkat, at de med svårig-

het kunna böjas och åro hårda, så är skinn-
net nog torrt.

Nu återstår allenast det femte, som är
*at inpacka desse upstoppade och torkade Skin-
nen uti Lådor*, så at de med säkerhet kun-
na transporteras, som sker på följande sätt:

De bästa och tjenligaste Lådor härtil å-
ro sådane, som åro gjorde af hårdt och kåd-
aktigt tråd, med skottläck på. I öfrigt är li-
ka mycket, allenast de åro väl tätta, så at
intet vått eller några insecter kunna komma
därin.

Uti en sådan Låda, som är lagom åt
de största Foglar, som man tänker bevara
dåri, så at Fogeln kan läggas utsträckt til he-
la sin längd, beströr man botten til en fin-
gers tjocklek med et groft pulver af bästa
aromatiska och skarpa örter, såsom Malört,
Tobaksblader, Campner eller dylika, härpå
lägger man et hvarf med nämde Fogel-skin,
åter et hvarf af kryddorna, så at skinnen
väl betäckas; vidare et hvarf skin och con-
tinueras på samma sätt, de större Foglar un-
derst och de smärre öfverst, till dels Lådan
blir full. Ofvanpå strös mått af kryddorna,
och tillika läggas hela qvistar af Malört öf-
verst. På detta sätt kunna desse Fogel-skin
förändas så långt man åstundar.

Bref från P. G. LINDROTH til A. F. HAGSTRÖM, om framledne Herr Archiatern m. m. OLOF RUDBECK, den yngres, målade Samlingar af Svenska Naturalier.

För några veckor sedan hade jag tillfälle at vid *Löfstad Bruk*, uti Herr Baron och Kammarherren *CARL DE GÉERS* präktiga Bibliothek, noga beskåda det sköna målade Verk om Svenska Insecter, Örtor och i synnerhet Foglar, som framledne Herr Archiat, och Med. Profess. i Upsala D:r *OLOF RUDBECK den yngre*, med egen hand och naturliga färgor sjelf målat; hvilket framledne Hofmarskalken och Commendeuren Hr. Baron *DE GÉER*, af vanlig nit för Natural-Historien, för en betydande penninge-summa sig tilhandlat. — Och som detta Verk är så ganska litet kändt, så torde ej illa uptagas at jag meddelar några underrättelser därom.

De aftecknade Foglarnas antal äro 232, alla Svenska i naturlig storlek och så lifliga, så naturliga färgor och ställningar, at de jämnförde med *BUFFONS*, *EDWARD'S* och *FRISCH'S* Illuminerade Plancher, tager mycket företräde för dem alla, i anseende til naturlighet och ej för mycket prälände färgor; ehuru *FRISCH'S* Fogel-Cabinet var ganska väl och naturligt gjordt. Jag hade i detta sköna och ansefliga Bibliotheque ej alle-

naft tilgång til desse vackra Böcker, utan där fants nästan alla Auctorer uti Ornothologien, såsom ALDROVANDUS, JONSTONUS, RAIJUS, RUYSCH, CATESBY, PALLAS med flere. Skada at jag nu få kort tid ägde tillfälle at uppehålla mig där.

De största Foglarne äro på lösa Plancher 35 stycken, alla i naturlig storlek. De öfrige mindre Foglar äro endast en på hvar blad, utom de smärsta och några där hanne och hona äro på samma blad aftecknade. Alla desse äro i Regal folio inbundna. Ingen beskrifning finnes härtil, utan endast små lappar mellan bladen liggande, hvarpå Auctor sjelf citerat de äldre Auctorer, ALDROVANDUS, GESNERUS, WILLUGHBY, RAIJUS m. fl. samt skrifvit några äldre namn.

Nedunder hvar Planche har Hof-Marsk. Barön DE GÉER skrifvit namn efter LINNÉ *Syst. Nat.* 10:de Edit. Framför de inbundne Foglarne äro 55 pag. med Svenska Insecter uti naturlige färgor afmålade, samt et löst Portrait, förmodeligen af Auctor, Arch. OLOF RUDBECK, gjordt 1720.

Utom desse Taflor äro äfven 12 stora folianter med vackra på samma sätt målade Örter; men som Tit. vet at kundskapen om Foglarne, varit den del af Natural-Historien som jag måst vinlagdt mig om, så uppehölt jag mig ej länge vid de öfriga sakernas betraktande; utan gjorde mig en kort beskrifning

ning öfver hvar Fogel, efter RUDBECKS ritning, som nu gör mig mycken nytta vid kânnedomen af de Foglar jag nu är syffelsatt med at upstoppa och confervera för Herr Bruks-Patron AD. ULR. GRILL.

Observations on the method of curing the Hydrocele by Means of a Seton. London by I. HOWARD, 8:o 1783. 56 p.

A. försvarar sin Lâromåftares, den bekanta H. POTT, Method och gör i den af sigten en jämförelse med den *Elfska*. Han påstår: at Setaceum gör lindrigare inflammation än Causticum, bereder pus bättre och åstadkommer mindre håftiga anstötter, samt förkortar Curen, hvarom han, efter 10 års årfarenhet, blifvit öfvertygad. Hos mycket ömtålige Patienter kan man aldeles icke bruka Causticum, men väl et Setaceum af 8 a 10 tråder. Suspensorium gör han af Flanell.

Seltene Chirurgische und Medicinische Vorfälle, beobachtet von CARL LUDVIG SCHMALZ, Med. & Chir. Doctor, mit Kupf. Leips. 1784. 239. p.

I denne väl författade afhandling finnas 50 Casus och 3 Berättelser uti Medicina Fo-

rensi; af desse anmärkes följande märkvärdi-
 ge: 1) om en monstruös Äggstock, som man
 hade anfedt för et foster. 2) om Vattuso-
 ten hos en hafvande. 4) om en svart Starr,
 upkommen efter en för tidig börd hos et
 18-årigt Fruntimmer, hvilken botades genom
 fotbad, vomitiver, kylande afföringar och
 extr. Pulsatillæ. 10) om en stor Böld vid A-
 nus, som tillika öpnat sig i Urin-blåsan; vid
 dess läkning gjorde Conium god tjenst. 14)
 om en Blodsvulst vid knät, hvarutur vid öpn-
 ingen flöt en half kanna blod; den sjuke
 frisknade genom torrt förband, insprutningar
 och lindor. 15) om operation af et Bröst
 som vägde 30 skålpund; af Arsenic och Buc-
 holz svarta plåster har A. sedt god värkan i
 Bröst-Schirrer. 20 & 21) Årfarenhet om O-
 pii kraft vid Gangrän i tår. 28) om en
 Bröst-böld som läktes genom Gurksaft. —
 Koppympling recommenderar han på det
 högsta och ympade under 1782 års epide-
 mi med bästa framgång. 31) om en lång-
 varig Spasmodisk sjukdom, som ånteligen bo-
 tades med Camfer och Asa foetida. — Hån-
 delser med Dibarn, som blifvit af deras Am-
 mor smittade med Veneriskt. 39) om Ma-
 nie, som botades genom extr. stramonii; i
 samma sjukdom såg ock A. god värkan af
 Camfer en half Scr. 4 gånger om dagen och
 af Tart. Tartaris, et halft lod om dagen.
 41) om Fractura Patellæ, hvartil recommen-
 de-

deras fal. Prof. i Jena KALTSCHMIEDS Förband. 49) 4 ft. Bevis om kraften af Gummi-Gutta emot Binnickemask, m. fl. mycket nyttige anmärkningar.

(Allg. Litt. Zeitung 1785. N:o 77.)

Vid Gött. K. Vet. Societetens sammankomst den 12 Febr. 1785, upviste Hr. Prof. BLUMENBACH en Vatn-Salamander, (*Lacerta lacustris*), på hvilken han i Maj 1784, efter anledning af Hr. BONNET (Oeuvres d'Hist. Nat. T. V. P. I. p. 355) utskurit största delen af det vänstra ögat, hvilket nu är i fullt återväxande. På 3 andre af samma djur-slag, där han helt och hållit utskurit bulbus oculi vid nervi optici insertion har intet återställande af ögat visat sig, utan utur nervus opticus växte en hvitaktig och, som af obduktion efteråt befans, hel tät svamp, som upfylte ögonhålan, hvarvid djuret svälde och dog inom några månader. Men på den förstnämde hade han först öppnat Cornea, låtit cristallen och ögonvåtskorne rinna ut och därefter utskurit de sammanfallne hinnorne på en liten del när, som han låt sitta kvar vid nervus opticus. Vid en noga undersökning i rent vatten, af det utskurna, fanns det, til det minsta, utgöra fyra femte-delar af ögongloben, innehållande hela Camera anterior,

Lens och processus ciliares, samt störste delen af Camera posterior och den öfverblefne en femtedel var således ej annat än små öfverlevvor af de 3 gemensamme ögonglobens hinnor.

De nästa månader här efter syntes ögonhålan såsom betäckt af palpebrerne, men i November började de åter öppna sig och det visste sig då i början en mörkblå kropp, hvilken i Januarii småningom skickat sig mer och mer til et vål bildat öga. Ännu är det vål mycket mindre än det högra, Cornea mindre convex och något dunkel; men man kan bakom helt tydeligen se den nyväxte Lens cristallina och den gyllene pupillen. När det hinner til sin naturliga storlek, årnar Auctor göra en lika operation med andra ögat, hvarigenom utrönes om djuret väckeligen ser med det nyväxta.

Hr. Hof-Med. MICHAELIS anmålte ock den af honom fundne *reproductio nervorum*, hvarom vi vilje anföra det hufvudsakeligaste med hans egna ord: "jag blottade nervus phrenicus på en Hund, af hvilken jag 4 veckor förut bortskurit et stycke om en god tums längd och fant efter vanligheten en de öfrige nerverne aldeles lik, fast något tunnare återväxt substans och då jag noga lös-præparerat nerven från alla andra delar, samt knep honom öfver, under eller på det nyväxte stället, kände Hunden icke al-

”allenaft håftig smärta, utan feck ock de
 ”starkaste convulsioner i diaphragma.” —
Bref om Nervernes Regeneration, från FR.
MICHAELIS til Hr. PET. CAMPER Cassel 1785.
 19 p. 8:o, handlar omständligare både om
 nu nämde och dylike andre försök.

(Gött. anz. 1785 St. 47.)

Utdrag af Hrr. Prov. Med. Embets-Be-
rättelser för år 1784. Se det före-
gående p. 106.

3) *Prov. Medicus i Hedemora district, Asses-*
soren C. M. BLOM.

Utom *Koppor* visade sig ingen enda
 sjukdom, oaktadt man sådant likväl bordt bå-
 de frukta och förmoda, i anseende til den,
 på många ställen, tryckande brist på föda
 bland Allmogen. Det är väl fant, at den
 icke var så stor som åren 1772 och 1773;
 men den hade dock kunnat anses för tilråk-
 kelig, för at skämma chylus och blodet,
 samt til följe därpå upväcka smittosamma fe-
 brar och rötter.

Desse hade ock utan tvifvel i år inträff-
 fat, därest icke Naturen Sjelf vidtagit et an-
 nat och motsvarande medel at förekomma
 dem. Det var, efter min tanka, den svaia
 och tempererade, samt hela Sommaren och

Hösten fortfarande, merendels rena luften och våderleken. Genom desse bibehölls beständigt den til hållan så nödvändiga elasticitas Vaforum et fibrarum så, at af alt hvad i kroppen af otjenlig föda kunde inkomma, intet skadeligt i tarmarne, blodet eller våt-skorne fick kvarstadna, utan genast bortfördes, dels genom de vanlige Vias naturales, dels genom en tillräckeligt underhållen och alltid i jämn gång varande perspiratio Sancto-riana. — Jag har ock til denna min mening så mycket mera skäl, som, sedan luften i slutet af October och början af November detta år, började blifva mer rå, våt, töcknig och fuktig, en *Febris lenta Nervosa* infann sig, som visade tydeliga tecken til inertia fibrarum och congestiones bilioso-pituitosæ in primis vüs.

Den kunde väl icke anses som Epidemie; men gick dock sporadice och angrep flere. — Dets förhållande bestod uti en remitterande, merendels oordentlig, feber (*Hemitritæus*), med stark matthet och *Collapsus virium* strax från början: spånd Mage med bullrande våder-plågor i underlifvet; åckel och svimningar, så snart den sjuke restes up i sängen: mycken slummer och därunder colliquativ svett: hvit, men ej mycket oren tunga; samt oskuren och merendels blek urin. — Denne feber var långsam och varade hela månaden samt därutöfver; dock dödde in-

Ingen däri, utan halps med lindrige afförande och slemlöfande medel, (hvaribland *Mixtura Salina Ph. Sv.* författ med litet Renskt Vin, tycktes göra bästa gagnet) och Kinkina til slut, så snart som tungan börjat blifva ren och urinen, med et frofslikt sediment, skåra sig.

I December var icke eller, utom nyls förenämde feber och ännu, sedan förra året, fortfarande *Koppor*, någon sjukdom å bane, utan förspordes det allestädes lika hålfosamt och friskt.

4) *Prov. Medicus i Vesternorrlands Län, Assessoren Doct. JOH. SAHLBERG.*

Venerisk smitta. Utom Jemteland, hvar-est denne sjukdom i någre år visat sig, har man här i Länet ej stort hört talas om Venerisk smitta, förrän Rapport därom inkom til Landshöfdingen från Ulånger Socken och i synnerhet från Åsia Gästgifvaregård, samt kort därpå från Saltvik och Brån, Byar i Såbrå Socken. Denna sjukdom, dels såsom nykommen, dels medan den var midt i stora landsvägen, väckte mer Herr Barons och Landshöfdingens upmärksamhet, så at flere Bref afgädt och ordinerade resor skedt för denne sjukdomen skull.

Symptomérne hafva varit åtskillige, *Bubones et Phimoses* hos några få: *verrucae et condylomata ani et genitalium*, samt *exosto-*
ses

ses hos flere, samt ulcera exesa faucium och i synnerhet större och mindre ulcera sparsa corporis, hos ganska många, som alt nog tyckes characterisera sjukdomen, jämte smittosamheten och modus contagium propagandi, dels genom dia-gifvande, dels genom fånglag.

Händelser.

Saccharum Saturni (Qual-Socker) hade i Jemteland blifvit gifvit en Gravida, hvaraf hon fådt otidig börd, med så stark hæmorrhagie, at den slutats med döden.

Tobaksrökande lindrade den värk, som Veneriska får i munnen förordsakade, somlige smärre får läktes ock därpå; således är tobaksrökande i dylika händelser ej allenast allätit, utan ock nyttigt; vid Ulånger tyckte karlar sig mindre smittas af mun- och halsfår, då de rökte Tobak; men de kunde dock med Tobak hvarken befria sig från smittan eller sjukdomen.

Nouffers Mask-medel. Några som på Landsbygden tagit detta medel, men ej fått nog afföring, medan purgantia ej varit för dem tillräckelige, hafva sedan länge kändt svår värk i magen, utan matlust &c., hvilka tilfällen sedan af intagne purgantia ej velat hjelpas. Rad. Filicis gör bästa värkan om den ej pulveriseras förr än nyls före intagningen, länge pulveriserad gör den ingen värkan.

Decoctum Radicis Levistici.; en af fluore albo plågad Bondhustru berättade sig alltid af denna Decoct befrias från sin sjukdom, men då hon uphörde med Decocten, återkom sjukdomen efter några dagar.

Colica gravior hysterica. En tjock fet 50 års Capellans-hustru, ofta plågad af Hysteriska tilfällen med Colique, sjuknade mot vanan håftigt d. 20 Febr. af en svår värk i högra sidan, som dagen därpå flyttade til vänster med fördubblad håftighet; som jag ej kunde resa til henne, emedan hon bodde utom Lånet, sändes ordinationer. Åderlåtning, Lavements, Fomentationer, tjenlige Laxantia, Opiata, gjorde ej ringaste lindring; ånteligen tog hon et halft Muskott stort Björn-galla (troligen helt upriktig) då värken quasi incantatione stillades.

Männe all Galla skulle göra det samma, eller männe Björn-galla är kraftigare? De gamle hafva berömt den, Bönderna bruka den och nämde händelse var et tydligt bevis på dens kraft.

Hvitkål. En Phthisicus fick alltid Colique af Hvitkål på vanligt fått tilredd, men med Mjolk kokad hade han där af ingen olågenhet, andra händer ofta tvärtom; men denna var stark Phthisicus.

Utslag förordsakadt af Unguentum Mercuriale. Båtsmans-Enkan BRITA JONSDOTTER WIK, 27 år gammal, mistånkte sig sjelf för
Ve-

Venerisk smitta, ehuru intet visste sig utom en svår hufvudvärk om qvällarne och at hon omgäts med smittade, fick därför ungv. mercuriale; efter första smörgningen, som skedde på ena benet, låret och lånden helt tunt, slog om natten ut fina vattublåsor, med hetta och rödnad; desse blåsor kunde med fingret lätt sönderklåmas, då vatten strilade ut dropptals; 3 dagar efter smordes andra benet, då äfven utslag visste sig, men endast uphögt skarpt, rött, som ej innehölt vatten; sedan visste sig ej vidare sådant vid de andra smörgningarna. — Hennes Barn, en Flicka om 3 år, hade en liten Reforms-lik rödnad på högra kindbenet; Hustrun tog af ungv. en hvit årt stort på fingret och smorde därmed Barnet på kindbenet; natten därpå slog ut öfver hela kroppen som en melsling, med feber, oro, hetta, törst; utslaget var ej likt Modrens, utan torrt, skarpt vid påkännande, rött och uphögt; sedan smordes Barnet ej mer.

Crusta lactea infantis. På et spädt Barn, som öfver större delen af hufvudet hade en dylik crusta, lades empl. merc.; efter 3 dagar var huden helt ren, utan minsta tecken til crusta eller sår; några dagar därpå kom en hosta, men som aldeles stillades af en laxering och Tinct. Pectoralis c. opiatis. Curen skedde om Vintren, utslaget kom ej igen, åtminstone inom en månad.

Mania. Männe starka Sudorifera ej skul-
le utmärkt gagna i denna sjukdom. GISSLER,
en tokug Student, som dock hade tilstånd
gå lös i Hernóland, geck en dag i Februa-
rii månad i stark köld en mil utom Staden,
hemfördes om morgonen åter til Staden,
men kom mot middagen i sådant raseri, at
han dödade 3 och lindrigt sårade en. En
annan Maniacus, MOSELL vid namn, rasade
starkast om Vintren; en Sommardag då alt
folk voro lyslosatte med Hå-bårgning, måste
han bindas ute på gården med tåg, under
detta kom en stark rågnskur och därpå stark
solhetta, Mannen somnade och vid folkets
hemkomst var han vid sundt förnuft, lefver
ån och är tåmmeligen förnuftig; männe han
ej af detta ombyte kommit i svettning. Pro-
fessor AURIVILLIUS berättade i Upsala at en
Maniacus blef altid svårare af köld; men cu-
rerades af sudorifera. Männe Svett-medel ej
förtjente försökas. Den omtalte GISSLER är
nu under Domstolen för sit mord och kan
med honom intet försökas tils vidare.

Cophosis diuturna. En 60 års Man, som
möt en nog svår döfhet fåfångt försökt Ve-
ficatorier, laxantia, åderlåtning, många sor-
ter ör-balsamer &c., låt mot sin tiltagande
döfhet hålla *Spiritus therebintinae* in i örat,
håraf upkom en nog svår värk med susande,
smållande och hetta, som fortfor i 3 dagar,
hvarpå hörslen återkom; en 4 a 5 månader
där-

därefter kom åter någon döfhet, men på långt när ej som förr.

Scorbutus visste sig mer allmänt detta år än de föregående; många som drucko af Stadlens Surbrunn, fingo alla Symptomata Scorbuti mer upprörde af Brunn; matthet, dolores artuum, maculæ Cœruleæ crurum, scelotyrbe, maculæ faciej, öktes hos många. Männe denna årgång hade sådant fårskildt med sig, eller männe all värk, som af Bruns-cur upväckes eller ökas, kan misstänkas för Scorbutisk.

Lycopodium clavatum. (Lusgrås) Decocten häraf brukas på Landet mot Cardialgia med fördel; en Man, som mot vomitus cruentus brukat mycket förgäfves, blef änteligen hulpen af denna Decoct.

Miliaria alba. At de ej alltid komma Regimine calido, visar följande: En ung Flicka, 14 år gammal, sjuknade vid slutet af en Bruns-cur, anstald mot maskar. Under Bruns-curen visste sig flere Signa Scorbuti, därpå kom feber med ganska stark matthet, svår hufvudvärk, ömhet i hela kroppen och små kråkningar; sedan lindriga emetica, repetita laxantia och refrigerantia nitrosa utan lindring voro brukte, gafs i 2 dagar China, medan man fruktade billigt för rötfeber; men som tungan strax blef tjock och magen hård, uphöordes därmed och efter et laxans bruktes Spirit. vitrioli tenuior med Syr. violar.

Man fortfor med desse och andra sura saker, samt frisk luft, rökte med Åttika &c. Detta alt oaktadt kom på 13:de dygnet miliaria alba öfver hela kroppen, kort därpå fridor dentium, delirium, coma, och på 19:de dygnet döden. Miliaria voro således hvarken critica eller ex Regimine calido.

Strypsjukan. En 49 års fetlagd Fru fick denna sjukdom med alla tecken, hastigt och håftigt, hjälptes med emetica och sinapismer mellan axlarna. Denna sjukdom var hos en enda fullkomligt characteriserad, men många andre hade vid samma tid hals-flussar med mindre håftighet. Måne Strypsjukan bör anses för en mindre grad af vanlig hals-sjuka hos en pituitosus.

Casus Phthisticus mentiens. Gåstgifvaren i Ålan, mellan 50 a 60 år, hade ganska mycken matthet, liten torrhosta, stark nattsvett, ingen matlust, tålte ej vara ute i fria luften, ej en gång midt i Sommaren; brukade på eget råd en tid bortåt Gisslers Decoct, som är en vidlyftig blandning af amara, subaromatica och laxantia; men utan nytta. Därpå försöktes Bruns-cur, sedan pectoralia, lacticia &c. alt utan nytta, motion förmädde han ej taga, utan måste hållas vid sängen; Tungan litet hvitaktig. Änteligen räddes han dricka Decoct. Radic. Juniperi, efter några dagars bruk ökades mattheten, så at han nödgades uphöra; men å nyo öfvertalad af nä-

gon, började han åter, drickande få mycket han förmådde om dagen. Efter 8 dagars bruk, en Torsdag, kom håftiga kråkningar med en gelatineuse materia til flere liber på en gång. Som han häraf kände sig märkeligen lättad, fortfors med Decocten med fördubblad ifver. Exact efter 8 dagar, nästa Fredag, kom åter kråkning af lika beskaffad materia. På detta sätt fortfors med Decocten, och kråkningarna kommo hvar Fredag i 6 a 7 veckor, men hvarje gång var mindre af den gelatineusa materien; ånteligen blef han så frisk at han nu förrättar alla Bonde-arbeten utan hinder. Måne denna Decoct agerat som et specificum, eller endast såsom diluerande och likasom ljunt vatten gjordt kråkning och mechanic värvat curen.

Bark-Mjöl. De som i Sädes-brist brukat detta, hafva däraf aldeles intet fådt diarrhoe, utan snarare obstruction; men vanliga värkan däraf är Cardialgia sputatoria.

Tinct. Thebaica. Både af köld så väl som af tiden deponeras Opium, hvaraf den blir svagare, tyckes således vara för litet Spirituosa.

5) *Prov. Medicus i Nerike Doctor* JOH. LYMAN.

Såsom besynnerligt får jag hafva åran gifva Kongl. Collegium vid handen, at på det året hvarken Epidemiska eller Sporadiska

Åka sjukdomar synnerligen härjat, ehuru det var nästan allmän misfväxt öfver hela Lännet. Den förligtiga hushållning och lättade tillgång på Spannemål gjorde at nöden ej var så stor som år 1773.

Förledne Våras yppades en Maligne Feber uti Knidstad Församling, men den dämpades strax i början, så at endast et par st. i början dödde, ehuru öfver 40 personer voro sjuka där och i annexen, Hidinge.

Veneriske Sjukdomar både döljas och fortfara, och til deras hjälpande är hvarken fond eller rum på Lazarettet nu mera.

Koppor hafva varit sällsynta, åtminstone har därför ej någon requisition blifvit gjord.

Besigtningar på döda kroppar föreföllo 6 stycken, de 3 första månaderne af året, hvarföre jag, i brist af Provincial-Fältskår, måste resa. Tvänne voro til döds slagne, 3 ihjälfrusne och en omkom af med vilja intagen Arsenic.

6) *Prov. Med. i Borås Distrikt af Elfsborgs Län, Doct. CARL CL. FLODIN.*

I Januarii månad började Kopporna visa sig uti Kinds Hårad och Lenghems Socken, samt något här ikring Staden, några få Barn hördes däraf på somlige ställen dö.

Den 3 var den starkaste köld här på orten, som sedan min hitkomst varit, Ther-

mometeren gick 28 grader under Frysningspuncten om morgonen kl. half til 8.

I Mars, April och Maji månader graserade *Kopporne* mycket, hvaraf flere Barn på Landet och några i Staden dogo. Några och 20 ympade jag, hvilka alla gingo lyckeligen och vål igenom.

I Junii månad började *Rödfoten* visa sig uti Hellstads Socken, men afstodnade genast, sedan til samma Förfamling Medicamenter blefvo utskickade.

En Handlandes Son, 16 år gammal, hade under sin hemresa upifrån Landet, kändt en värk på vänstra sidan af Hjertgropen under Refbenet, hvilken dageligen tiltog; då han kom hem blef jag kallad dit, han hade feber, oro, kråkningar och obstruction, plågan var värst om qvällarne och nätterne, om förmiddagarne mädde han tämmeligen bra; han klagade det stack som nålar, var blek och mager, hade för några år sedan varit mycket plågad af mask, hvarföre jag mistrodde det vara maskar. I början gaf jag honom Mixt. Salina jämte Refrigerantia och mot aftonen Elect. Lenit en half uns med pulv. Rad. Jalap. 12 gran, hvilket om morgonen ej hade gjordt någon värkan, hvarföre han då fick Sal Cathart. Ang. I uns; men utan afföring hela dagen, värken blef tvärtom starkare; jag lät då sätta honom et Lavement, som förskaffade en enda öpning;

tre

tredje dagen tog han in afförande Mask-mos och lades Empl. foetid. öfver värkande stället, samt mot aftonen Elix. Jalappæ compos. hvaraf han hade några öppningar, men plågan var lika och ingen mask visade sig, han fortfor med Mask-medlet 8 dagar, dock utan lindring. Han klagade sedan öfver en håftig värk, som flyttade sig som oftast ur foten til armen och åter tilbakars. Jag fruktade då at någon Gickt-materia hade fåstat sig på det stället som värken var så stark, hvarföre han nyttjade en Decoct af Lign. Sassa. Rad. Gram. och Glycyrrhiza samt Elect. Mundif. mornar och qvällar, samt Spec. Resolv. utvårtes; häraf tycktes han blifva några dagar bättre, men plågan tog åter til på 14:de dygnet, då han fick at nyttja Spec. Emoll., som koktes i Mjölck och slitigt ömfades på det värkande stället; efter et par dagar visade sig en liten uphöjning, men ingen rodnad; med grötarne fortfors i 8 dagar, då bölden blef mogen och öppnades, hvaraf utflöt en myckenhet materia. Gåssen blef frisk sedan han legat i beständig plåga 4 veckor.

Uti Julii och Augusti månader gick *Hetsig Feber* på Landet, som continuerade hela Hösten; somlige dogo inom 7:de dygnet, andre lågo längre tid; i Kinds Hårad var den värst, men som Bönderne håldre sökte hjelp af kloka Gubbar och Gummor, som

hår på orten äro måst en i hvar Socken, hvilka med signerier och stöppningar hjälpa dé sjuke, så hafva få sökt hjelp af Läkare.

Hals-fluss med svulnad och bulning var i September månad mycket gängbar, så på Landet som i Staden, dock dogo ej många där af. En Bonde i Timmeleds By och Redvägs Hårad, skall på 5:te dygnet blifvit qvafd af en böld i halsen; en stund efter sedan han var blefven död, upkom en myckenhet materia; förmodeligen hade denne kunnat hjälpas om någon varit tilstådes som i rättan tid öppnat bölden.

Ehuru stadig Vintren var i December, gick *Rötfebern* ändå ganska starkt. En del blefvo så hastigt angripne, at då de den ena dagen blefvo sjuke, kunde de den andra hvarken gå eller stå; sömnen orolig och gaf ingen hvila, lågo likfom i djupa tankar ständigt begräfne, lågo förvirrade ut, andades tungt och klagade endast öfver mattighet, men efter några veckor återkommo merendels til hälsan. Den starka dimman som dageligen continuerade torde mycket därtill bidragit.

Jag skulle längesedan haft åran inlämnat underrättelse om det här i Staden inrättade *Lazarettet*, men i hopp, at tillika med beskrifningen få lämna underrättelse om dess fond, den jag i denna dag saknar, har jag därmed drögd.

1775 den 7 November, då Lands-Cancellie hölts här i Borås, och bland annat förestältes af Lånets Högdinge nödvändigheten af Lazarett i Provincerne, enl. Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af d. 10 October 1765 och d. 29 Julii 1774, rörande Lazarets inrättningar, faststältes flere puncter, såsom: At et Lazaret måtte inrättas här i Staden Borås särskildt från Vennersborgs: At de Medel och Sammanskott, som här i Districtet äro samlade sedan 1765, skulle komma detta Lazaret ensamt tilgodo: At til frivillige sammanskott Allmänheten skulle upmuntras. Genom Stambok, Collect eller eljest vilja Invånarne efter sin förmågo dock utan tvång bidra. Desse puncter blefvo af Kgl. Maj:st den 3 Sept. 1781 bifallne och gillade, med den erindran, at Landshögdingen skulle söka förmå Lånets Invånare om et enda Lazaret sig förena. I anseende til detta Kongl. Maj:ts Nådiga Bref, skedde allmän kungörelse, at den 4 Febr. 1782 skulle Lånets Invånare genom visse Fullmäktige från hvarje Stad, Hårad eller Församling, sammantråda på Lands-Cancelliet i Vennersborg, at om Lazarettet sig utlåta och sins emellan öfverenskomma, då hela detta Districtets Deputerade aldeles affade sig någon befattning med det i Vennersborg kommande Lazarettet, utan begärde sit enskildta i Borås.

Detta yttrande affändes sedermera från Lands-Cancelliet i Vennersborg d. 16 Febr. 1782.

Til Lazarets Inrättningen anslogs då en summa stor 1000 R:daler specie, för hvilken Hus inköptes och Inrättningen blef i ordning fatt til den 1 Julii, då 5 Sjuk-rum voro inredde och 6 Sångar färdige. Härpå lät Lands-höfdingen utgå allmän kungörelse i Districtet, at Lazarettet var kommit i det stånd, at 6 sjuke kunde emottagas, hvilka dock skulle betala 4 skill. sp. hvardera om dagen til föda och de fattige få fria Medicamenter.

Sedan Lazarettets början hafva här varit inne 25 sjuke, hvilka alla, utom en som var så svag af Venerisk smitta at han straxt efter ankomsten dog, gådt friska ut.

Fortf. e. a. g.

An Account of a new Method of treating Diseases of the Joints of the Knee and Elbow, in a Letter to P. Pott by H. PARK, of Liverpool Surgeon. London 1784. 51 p. 8:0.

Anledning til denna Method feck A. af hvita Svulster (samling af var i Led-hålor, Skott och andra Sår) där man var van at altagå hela Leden, och gjorde han sina första försök 1781 på döda kroppar; han gjorde

de en inskärning af 2 tumms längd öfver och 2 tum under knåskålen, tillika med en tvårskärning öfver henne, tog så Patella bort, afskalade de skåmde stycken af ömselides ben, som utgöra leden, samt sågade slutligen af dem, först undra delen af Femur och sedan hufvudet af Tibia. Ungefär lika förfor han vid armleden, där han dock först måste såg bort Olecranium, på det han måtte kunna disloquera och aflåga benen. Han anförer en händelse af Hr. WAINMAN, som vid armens ledvridning affågade den nakna utstående delen af Humerus och därefter lyckligen helade skadan så at ledens rörelse blef aldeles bibehållen. Elaka complicerade Benbrott läkas fortare i Liverpool än i det för folk-rika och osunda London. Genom denna method kan man bibehålla handen och fingrarne, som är en stor förmån. På lefvande gjordes 1781 i Julii månad försök med en Skotsk Matros om 33 år, som i 10 år haft et elakt knå, som tillika var scrophulöst; af Femur borttogs 2 tum och af Tibia en tum; Musklarne drogo sig så tillsammans, at de affågade ändarne rörde hvarannan; en enda liten Arter var öpnad, som lätt stillades; Såret håftades lindrigt med några sting och förbandet skedde i en Tennlåda. Gröt af Rofvor fant han förmänligare än af Morötter, hvilken hastigt och väl förbättrade elak stank i såret. Ledens läge gaf

A. mycket besvär under helningen, som drog ut inemot et år, för åtskillige elaka tilfötter, och foten blef endast tre fjerndels tum kortare, men för öfrigt aldeles bra.

När det onå år altför långt kommit, måste man amputera. I somliga händelser torde en half inkärning om knå-leden vara tilräckelig.

(Gött. anz. 1785. 15 St.)

Beobachtung bey einer Frau, die eine Frucht in ihrer Muttertrompete drey Fahr und einige monat getragen, welche durch den Hintern entbunden worden, &c. von JOSEPH GERSON, Doct. und Geburtshelfer zu Hamburg. Hamburg 1784. 4:o 44 p.

A. är en Lärjunge af den berömde Prof. SAXTORFF i Köpenhamn; denne Casus är märkvärdig nog, ehuru just ej af de fälltynaste. Först upräknas dylike grossesser af andre anmärkte, och sedan börjas närvarande händelses beskrifning. Hustrun hade en gång förut födt Barn, en gång aborterat och blef nu tredje gången halvande i sit 40:de år; hon märkte snart en hårdhet öfver höggra Robenet, som blef småningom mera smärtefull;

full; därefter åkom henne genom magens öfverlastande en stark kräkning, som efter et intagit emeticum väl förgeck, men hon förblef ständigt sjuklig, tills, vid påfs 4 månader därefter, en myckenhet blod geck från Lifmodren bort; hvilken blodflöd ofta kom igen, jämte stark värk öfver ryggen och et håftigt durklopp, som afförde en myckenhet var och lefrad blod. Buken blef då smänningom mindre och mjukare, den hårda Svulsten aftog och plågorne minskades. Durkloppet stadnade dock ej och efter 4 månader återkom Reningen. Patienten blef sedan sjuk af en hetlig feber, af hvilken hon väl tilfrisknade, men durkloppet fortfor med stinkande varfull afgång. Under desse plågor och ombytligheter voro snart 3 år förledne sedan hon blef hafvande, då några benknor af det rutnade barnet började visa sig, dem A. uttog genom stolgången, hyarmed efter hand fortfors, tills nästan hela benranglet af barnet gådt bort denna vågen. Därefter båttrades Hustrun märkeligen; men icke långt efter upkommo nya elaka anstötter, hon förtvinade och dog ånteligen af kraftlöshet.

Vid Likets öpning fants, utom andra felaktigheter, Intestinum rectum, Lifmodren och högra Trompeten sammanvuxne, och Trompeten var uttögd til en vid säck, som hade öpning inåt Rectum. Därutaf kunde
man

man således se at fostret legat i Moder-trompeten och därifrån giordt sig våg til åndtarmen.

(Allg. Lit. zeit. 1785 N. 39.)

Bref från Lif-Med. MICHAELIS til Prof. BLUMENBACH, upläst i Gøtt. Vet. Soc. d. 15 Jan. 1785, angående några vilfarelser i kannedomen af Morer och Americaner.

Morernes Hjerna, Blod, Galla och Svett m. m. har A. funnit lika och icke svartare än andra Människors — De finnas i 5:te generationen lika svarta i America. — Det är ej heller sant at Negerne, Norr om Linien, aldrig få Kopporne före det 14:de året och at de, Söder om Linien, aldrig skulle få dem. — Nordamer: villa Indianskorne hafva sin rening lika ordentligen med alla andra; de undvika alt fånglag under den tiden; deras barn fôdas icke öfverklâdde med en fin ull, såsom ofôdde Morer hafva i pannan; Indianerne blifva äfven skåggige. — I bland de villa i N. America måste de, som låta misbruka sig til pederastie, klâda sig som qvinfolken. — Hundarne blifva ock galne därstädes. — De skålla ock som annorstâdes. — Hundens på Newfoundland är et eget

git species, som skiljes genom sine til simmande inrättade fötter. — Det är icke sant at de, som haft Siphilis, skulle få recidiv dårest de äta Skölpaddor eller Igvaner.

(Gött. anz. 1785 St. 26.)

Utdrag af Hrr. Prov. Med. Embets-Berättelser för år 1784. Se det föreg. p. 184.

7) *Prov. Med. i Stockholms Låns Södra Distrikt, Doct. C. H. WERTMÜLLER.*

Koppor voro detta året nästan den enda och allmänna farlot. De började blifva epidemiske mot slutet af förra året, då de med putridisk complication voro mer dödande, men blefvo lindrigare mot Våren.

I Wadsfunda Församling var nästan intet Barn som icke haft Kopporne, och oakad farlotens början var svår, blef den sedan så lindrig at allenast 4 dogo.

I Sänga och Skå Församling voro Kopporne måst gängle i Januarii månad. Af 50 Barn somingo Medicamenter, dödde 3:ne.

Samma månad i dylik farlot, blefvo tjentlige Medicamenter med instruction om deras utdelande, fände til Kyrkoherden i Westerhanninge, och var nästan intet Barn i Församlingen, som icke haft smittan, af hvilka 16 dogo.

Lindrigt laxerande medel och ymnog dryck af Grynloppor eller Korn-vatten blandat med Oxymel, blefvo i denna Kopp-Epidemie använde.

Nåstan en sådan *Feber*, som förra året, visade sig äfven i Junii månad detta år på Svartsjölandet, med oren och torr tunga, åckel, stygn och fläckar med yrsel, men mindre våldsam och dödande. Ömning dryck af Korn-vatten, blandat med Åtticka, Emetica och Laxantia, frisk luft och dageligit ombyte af friskt gransis i rummen, voro de medel som härvid blefvo använde.

Af 22 Personer, som fingo Medicamenter, dogo 3:ne.

8) *Prov. Medicus i Malmöhus Län, Doct. P. UNGE.*

I första början af förledit år yppades uti Igellösa Förfamling i Torna Härad, en *Hetsig Feber* med *Hals-sjuka* hos de flåsta, och hos en del med Håll och Styng; men alla hade svår hufvudvärk, merendels med yra och fläckar efter några dagars förlopp. Sjukdomen spridde sig til många Byar där omkring och angrep äfven i början af April några personer af Betjäningen på Svenstorps Såtesgård.

Den 3, 12 och 19 Maji inkom berättelse från Herrar Pastorer GULLANDER, ÅKERMAN och STENHOFF, at *Rötfeber* med fläckar,

kar, mycken hetta, oro, hufvudvärk, yrasamt oftare förstoppning än durklopp, var gångse i Araskoga och Kerrstorp i Fårs Hårad, samt i Lyngby i Bara Hårad, och visade sig på listnämde ställe hos en del sjuka någon blodig uphostning.

Den 26 Julii berättade Pastoren i Wålinge Hr. EVERLÖF, at uti Kattarps Socken i Lugudde Hårad, en farfot med fläckar hos en del och hos alla med stark hetta och hufvudvärk, samt någon yra eftermiddagarne, upkommit, förmodeligen däraf, at en Soldat af Garnisonen i Landscrona och några fattiga från Halland, haft sjukdomen med sig och blifvit där sängliggande.

Mot denna farfot, hvilken förmodeligen öfver alt var densamma, nyttjades förnämligast Laxantia och stundom Emetica i första början, dock med den skilnad, at de, som före sjukdomen varit starke, sjuknat håftigt med svår hufvudvärk, stygn m. m., blefvo åderlätne, hålft i början af året, hvarest stundom Spanska Flugor bruktes. Sedermera föreskrefs syrlig dryck samt pulver af Nitrum, Sulphur Antimonii præcipitatum och Campher, och påmintes framsför alt, at de sjuke måste dricka öfverflödigt och håldre kalla vattnet, än at törsta, hvilket, i synnerhet när utfot slår til, intet fallan hånder.

Pastor BILLING i Igellösa berättar, at af 24 sjuka äro 3 döde, en den 10:de, en d.

14:de och en 20:de dagen, samt at de snarast och inom 11:te dygnet förbåttrats, som genast låtit öppna ädren, och bröt sig sjukdomen med svettning. Däremot har Pastor GULLANDER af 58 sjuka saknat 13, af hvilka en del för sent fått Medicamenter, och någare af förseende åter sjuknat, sedan faran tyckts vara förbi.

Uti Kattarps Socken har de dödas antal varit ringa, emedan, som Pastor EVERLÖF berättar, Församlingens välgörande Herrskap, Frökvarne CEDERCRANTS, utdelat Rhabarber, Cremor Tartari och hvad som hållt funnits tjenligt till de sjukas hjälp och vederqvickelse.

Om *Rödsfoten* inlopp berättelse från Pastor HOFFGARDT i Söfde och Blåntarp den 19:de Augusti, från Probstén BILLBERG i Bunkesjö den 20 September och från Probstén HOFWERBERG i Barsebäck den 10 October, hvaremot föreskrefs Kråk- och Laxer-medel efter vanligheten, med utelämnande af *Diascordium*, hvilket likväl mig ovetande blifvit, efter min för flere år sedan tryckte beskrifning, på et eller annat ställe nyttjadt. Om de sjukas och dödas antal saknar jag ännu underrättelse; men det har jag tydeligen sedt, at hvarken *Fläckfebern* eller *Rödsfoten* just alltid kunnat skrivas på hungrens räkning, emedan aldeles ingen brist på uppehälle var å färde uti Igellösa och omkring Svenstorp,

aldraminst i Januarii, ej heller i Kattarps Socken, ånskönt senare på året. De många Krono-Bagerierne, de förmögnares samman-skott til arbete för torftigt och friskt, men iyslolöst folk, samt den hjälpsamma hand, som allestädes råckt til dem, som med tiggande måste söka sin bärning, hafva gjordt, at hungersnöden intet varit så svår, ej heller ödande sjukdomar, hvilka onekeligen oftast följa hungren i spåren, så gängse, som på många andra orter i Riket.

Förutan förenämde sjukdomar har ock Martii månad Venerisk Imitta yppats i Fjellestorp i Luggude Hårad och Brundby Socken, där et qvinfolk från Dannemark anituckit en Husman, des Hustru och Barn, tillsammans 6 personer, hvilka under min sjuklighet på min och Sockneboernes anmodan äro curerade af Hr. Doct. ÅKERBERG, som i Helsingborg boende och således knappast 2 mil ifrån de sjuka, kunde oftare och med mindre kostnad besöka dem. Intet långt därefter, eller den 29 Martii, reste jag på Hög-vederbörlig befallning til Fjelle By i Torna Hårad, där en Socken-Skråddare hade Hals-sjuka och Skabb af Venerisk ordfak. Någon tid därefter rådfrågade mig en Rusthållare från samma By för åkommor af samma slag.

9) *Provincial-Medicus i Upsala Län, Doc. Jo-*
NAS P. HALENIUS.

Uti nu förledne år hafva inga egentliga farfoter varit gängse här i Lånet ibland Allmogen, mera än i början och slutet af året, då en mycket svår feber (*Synochus Putrida*) på några ställen yppat sig, och berättelse därom ifrån Prästerskapet inkommit. Uti Februarii, Martii och April månader gick denna feber uti Ehrentuna och gamla Upsala Socknar, dock juft icke mycket allmänt, då jag ock straxt, efter undfången under rättelse därom, dit utlände Medicamenter tillika med skriftelig Regime. I slutet af Martii månad reste jag äfven sjelf dit ut, då jag vål där icke fann mer än en eller annan då varande sjuk, hade likväl tilfalle at bättre underrätta mig om sjukdomens förhållande, nemligen at denna feber var mycket svår och håftig, så at de dödde däruti omkring 9:de dygnet. Somlige, som inga Medicamenter nyttjat, hade fått en stark långsam diarrhée under sjukdomen och gådt lyckeligen igenom. En del hade i början äfven något Pleuritiskt combinerat. Petechiæ hade hos en och annan visat sig, äfven Parotides. De måste hade haft stark yrsel. Den syntes ock vara något smittosam, emedan ej allenast de fläste i huset, där den inkommit, blifvit sjuke, utan äfven de, som ifrån andra Hus och Byar umgäts i de sjuka husen.

Uti Ehrentuna, dit Medicamenter första gången affändes den 17 Februarii, halva 34 personer haft denna feber, och af dem äro 4 blefne döde, utan at hafva brukat några Medicamenter, och sedermera äro äfven 6 blefne döde, hvilka väl brukat något litet af de utfände Medicamenter, fast oordenteligen och för sent, sedan sjukdomen redan för mycket fädt taga öfverhanden.

Ifrån gamla Upsala tillsades ej hos mig sjukdomen, eller begärtes några Medicamenter förr än den 2 April, fastän denna feber då länge förut här och där i Socknen varit gängle, och flere däraf äfven redan blifvit döde. Och hafva där omkring 30 personer varit sjuke, hvaribland 11 blifvit döde.

Här i Upsala har äfven samma feber uti Februarii och Martii månader i några hus varit gängle, hvaraf ock någre då blifvit döde. Den continuerade här äfven uti April, Maji och Junii månader, dock ej mycket allmänt. Var just icke heller dödande, där riktig skötsel nyttjades, ehuru den eljest var nog svår, fäseligen afmattande, tillika med mycken hosta och heshet, hvarmed de fläste besvärades, dock utan synnerlig oppression därvid på Bröfvet.

Mot Hölsten hafver den här något mera allmänt visat sig, dock, Gudi lof, just icke varit dödande, fast nog långvarig och afmattande hos de måste.

Frässen (Tertiana Simplex et Duplex) visade sig åfven här i Staden, uti April och Maji månader, dock sparsamt. Den var väl ej mycket svår, fordrade dock hos de mätte China, innan den öfvervans.

Kopporne, som jag hört sägas skola i en och annan Socken under Sommaren hafva varit gängle, fastän ifrån intet ställe något därom blifvit tillagdt, ej heller någon hjälp begärts. Uti Enköpings Stad och åfven i Vårfru Kyrko-Socken, gingo Kopporne allmänt uti Julii och Augusti månader, som jag fick höra, då jag i början af Sept. var uti Enköping för at visitera Apotheket. Stads-Fältskären SEBARDT, som under den tiden varit af flere anmodad at sköta sjuka Koppbarn, berättade mig då at Epidemien där varit nog svår, så at flere barn däruti blifvit döde. Under min därvarelse hade jag tillfälle at se et års gammalt Barn, som just icke haft så mycket svåra Koppor, men som nu, efter koppornas affallande, hade bulnande svulnader både i armvecken, ena knäet och åfven under ena örat, och hade tillika fel på ena ögat. Häremot gaf jag de bästa råd jag visste at Hr. SEBARDT, som skötte Barnet. Eljest fades kopporna i det måsta nu vara här affadnade.

I December månad började *Rötfeber* åter visa sig ute på Landet, så at jag ifrån

3:ne förskildta Socknar af Prästerskapet blifvit anmodad om Medicamenter däremot.

Uti Tegelsmora hafver, efter en af Kyrkoherden därstädes, vid årets slut, mig lämnad omständelig berättelse, denna feber börjat visa sig redan i medio Julii, men endast uti en By, innom hvilken den ock hölt sig, utan vidare kringspredning, tils mot slutet af September, under hvilken tid den ock varit ganska lindrig emot hvad den sedermera blifvit. Men ifrån den tiden hafver den börjat alt mer och mer utsprida sig kring Socknen, och äfven blifva svårare. I början, då sjukdomen ännu var lindrigare och ej dödade, frågade de litet eller intet efter några Medicamenter, och voro ganska tröge at begära och taga emot dem, så at en liten rest af de Medicamenter, som Kyrkoherden hade öfrig ifrån förra året, då en dylik feber där äfven var gängle, var tillräckelig, tils det hände at 3 personer uti et hus inom 4 dygn blefvo döde, de där länge legat sjuke, utan at fråga efter några Medicamenter. Men af denna händelse blefvo de så skrämda, at de sedermera rätt gärna begårt och nyttjat de utskände Medicamenter, hvarigenom flere, som i tid och rätteligen nyttjat, äfven märkeligen blifvit hulpne, ja så, at somlige ej ens behöft intaga lången. Uti denna feber hafva til årets slut 135 personer där varit sjuka, och af dem äro 11 blef-

ne döde. Uti Kyrkoherdens eget hus hafva 12 personer varit sjuke och alla blifvit friske, utom en Piga, som dödt, hvilken det ock varit omöjeligt at öfvertala at emottaga minsta Medicament. Ibland dem som blifvit döde, hafva en och annan hårdat ut til 41:sta dygnet, någre hafva dödt på det 24:de, äfven på det 14:de dygnet, och för dem som varit hårdt angripne af sjukdomen, men dock kommit igenom, har det dragit ut på hela 9, 10, ja 11 veckorna, innan de återfådt krafterna.

De fläste sjuka hafve haft stark yrsel, och skall hos en eller annan sjuk visat sig blod-upkastning, och de som den haft, hafva alle dödt, utom en enda, som dock blifvit frisk. Hos någre sjuke skall febern slutat sig med svettning, hos andre med någon frosse, men hos flere med et svårt utslag. Hos en mycket robust Dräng har febern continuerat i 42 dygn, ifrån hvilken tid han först börjat få någon sömn och visa tecken til bättring.

10) *Prov. Med. i Wexiö, Læctoren Doct. JOH. GEORG COLLIANDER.*

Ibland de sjukdomar, som i början af förledit år visade sig här i Lånet, voro *Koppor*. Desse continuerade hela året igenom, och voro nog lindrige i början, men sedan svårare, så att många Barn därpå dödde. Af
en

en Scholæ-perfon, som förde smittan hit til Staden, tog jag tilräckeligt kopp-vahr och ympade därmed, efter föregången præparation, Kopporna på 19 Barn.

Alla gingo ganska lätt igenom Kopporna, utom minsta lyte eller märkelige kopp-årr. För små Barn, som icke kunde nyttja præparations medel i form af piller eller pulfver, ordinerades Syrupus Hydrargyri med mycken förmån.

Emot en *vattenaktig svulnad i hela kroppen*, hvaraf ganska många af Allmogen befvårades, hvilka i brist af tjenlig föda varit nödsakade at förtära ovanlig och skadelig spis, blefvo af mig tjänlige och lätt fångne Läkemedel föreslagne, jämte utförlig underrättelse om deras bruk, hvilken underrättelse Hr. Landshöfdingen lät trycka och alla Pastores tilstålla, hvarest önskelig värkan försports hos alla dem, som dessa Medel nyttjadt.

Fluss-Febrar och Hetsiga Febrar hafva icke varit sällsamma ibland Allmogen, men i synnerhet började *Rödjoten* håstigt grassera i Augusti, September, October och Novemb. månader. Efter inkomne Rapporter och skedde Requisitioner skickades Medicamenter och nödige underrättelser.

Denne sjukdom stillades ändteligen, men med så mycket större svårighet, som många af Allmogen, tryckte af fattigdom och hun-

gers-nöd, håldre ville dö af sjukdom, än hunger.

I October . månad blef åfven Rödsloten hit til Staden förd af någre Stadens Invånare, som bevistadt Landt-Marknaderne på de smittade ställen i Lånet; men en allvarsam författning emot smittans utspidande, som Loff. Magistraten härstades, i anledning af mitt d. 8 October ingifne Memorial, vidtog, medförde den goda värkan, at sjukdomen snart stillades, utan at en enda dåraf dödde.

Som ingen ting smittar luften med skadeligare dunster för de lefvande, än stinkande ångor af de dödas förruttnade kroppar, samt inarare kan åstadvörda smittosamma och folk-ödande sjukdomar, ån det allmänna bruket, at begrafva de döda uti och omkring Kyrkor, fårdeles i Städer, så understålte jag i et til Consistorium d. 21 April ingifvit Memorial, som åfven denne Stads- och Lands-Församling på allmän Sockneståmma comunicerades.

1:mo, Om icke den gamla plågseden, at begrafva Lik i Kyrkor, såsom stridande emot affigten med första inrättningen af Kyrkor, borde aldeles afskaffas, så i Staden, som på Landet.

2:do, Om icke begravnings-plats borde utom Staden utfes, och för Domkyrkans råkning inköpas eller hyras, som icke allenast vere nog rymlig, utan ock belågen på et fritt

fritt och höglåndt ställe, hvarest vådret ågde tillfälle, at obehindradt få skingra de ifrån ruttnande kroppar upstigande giftiga dunster, hålft den gamla Kyrkogården i Staden år så trång, at den ena döda måste låna den andra sin lågerstad, och den upkastade dödas ben blifva så utstälte, at de ej mera få någon hvila i jorden m. m.

Den första propositionen blef bifallen, men i den sednare gjordes motstånd af fördomar intagne personer. Detta oaktadt hoppas jag vinna min önskan.

II) *Provincial-Medicus i Wadstena District,*
Doc. ERIC RYDBÅCK.

Denna orten har i år, Gudi åra, ej blifvit angripen af några svåra och befarade smittosamma Epidemiska sjukdomar, utom *Koppor* och *Kikhosta*, af hvilka den förra, genom beständig ympning af för detta *Bataillons-Chirurgis GÖHLE* och *DREFS* hela året blifvit underhållen i full gång, och ännu fortfar i Åby Socken och flerstådes; den senare afstodnade i slutet af September; och således har jag ej behöft, enligt Kgl. Collegii tryckta *Circulaire*, förr än nu besvara K. Colleg. med *Sjuk-Rapporter* härifrån orten.

Rötfeber härjade grufveligen i Torpa mot Hösten; sjukdomen börjades med huvudvärk, som ökades med febreus tiltagande, til den olideligaste grad, då hela krop-

pen och alla leder blefvo så värkande och ömtålige, at Patienten af plågornas håftighet och en brännande hetta och törst, föll i yra och raseri. De som blefvo döde, afledo gemenligen vid 4:de dygnet; men de öfrige lågo i flere veckor, svartnade i munnen, och tånderna, som svartnade, föllo alldeles ut. Dock kommo sig större delen före, fast efter lång tid. At febren var smittosam, tyckes med visshet kunna slutas däraf, at då han kom in i et hus, kunde ingen undslippa, och de som såge til de sjuke, förde den med sig och utspredde den vidare, så at han omsider gick öfver gränten in i Doct WADSTRÖMS District.

Likaledes måste jag ock, på vördige Prästerskapets i Fornåsa och Lönsås Församlingar, hos Konungens Befallningshafvande utvärkade höggunstiga skrifvelse, resa til Byn Hyttringe, i Lönsås Socken, hvarest de sjuke af et Commando Soldater, under sin återmarch från Carlscrona blifvit inqvarterade, och af hvilka en eller annan blef död där i Byn. De hade en ganska Maligne Rheumatismus acutus, som värkeligen smittade; ty i de gårdar i Byn, hvarest Gäststugor voro at lägga de sjuke uti, blef ingen af hemfolket smittad; men där man var tvungen at logera dem i hvardagsstugan, undslapp ingen af husfolket, hvarken äldre eller yngre. Aldraförst då denna sjukdom yppades

des var jag ej hemma, utan rest åt Eksjö-orten och Ydre Hårad, hvarföre min Embetsbroder Hr. Doct. HAGSTRÖM beordrades at skicka de sjuke tjenlige Medicamenter; men vid min hemkomst och i anledning af då ankommen skrifvelse af d. 3 November, reste jag d. 8 i samma månad til Hyttringe och fant 15 ft. mer och mindre illa sjuke.

Til Thomasmållo-tiden, då jag andra gången var så vål i Hyttringe som Rå, voro alle friske och lunde.

Utom de anförde ställen, som af beskrefne sjukdomar varit anfatte, har Allmogen, emot hvad man, efter et på föda så bristande och svårt är kunnat förmoda, varit frisk i allmänhet at räkna; utom det, at den kalla och våta Sommaren förorsakade Hals-flusfar, hvaraf många af ungdom och tjenstehjon hade olågenhet, men utan farliga påföljder. — Såsom någon fårdeles och under min Practique rar Calus, får jag åran gifva up följande.

En Man, några och 50 år gammal, mindre lång än kort, fetlagd och underfåttig til växten, Blond, Phlegmatico-Sangvi-neus, född af Rosaktig Moder, började förledne Sommar få svullna ben, hvilket han trodde vara en följd af Skjörbjugg, som med Medevi vattnet kunde hjelpas, hvilket han årnade håmta 4 och 3 fjerndels mil. Han frågade mig därom; men jag afrådde håmt-
nin-

ningen och tillstyrkte at dricka med största varsamhet på stället, hvarest Affessor WÅHLINS råd vore at tilgå. Icke des mindre, och för någon economisk beqvämlighets skull, började han at dricka hemma, hvaraf benens svulnad ansenligen tiltog. Då uphöordes med drickningen, och vattnet, som ej ville gå med urin, afdrets omsider med tjenliga Diureticis, så at han tyckte sig vara rätt frisk, tils i Augusti månad, då kl. 5 hvar eftermiddag en hjertklappning påkom, hvilken hade en särdeles oro och kyla med sig, som slöts i början med svettning, men sluteligen med en död-lik bortsvimning, och när han därpå upvaknade, gaf han öfver alt hvad han förut åtit, kom i svettning och tyktes sedan vara frisk til samma stund den andra dagen. När jag såg detta första gången, hade han til middag åtit saltgrön Bringa och stufvad Spenat, utom annat: af köttet fans ej den ringaste öfverlefva; men det gröna var i samma tillstånd som han det förtärt. Jag gaf honom et uns Kinkina i Decoct hvar förmiddag, då alla desse symptomer andra dagen uteblefvo, och Mannen blef frisk, reste, åt och drack, som i sit friskaste tillstånd, tils d. 2 Nov. nåstledne; då han, efter en liten resa hemkommen, utan at klaga öfver minsta plåga, geck til fångs om aften, och i det samma han vände sig åt väggen, gaf up andan.

I anledning af den *Ophthalmostat* som Hr. DEMOURS uppgifvit (se ofvanföre p. 109) anförer han dess skilnad från Hr. RUMPELTS (se Richters Chirurgie och 1783 års ed. af Platner) bestå däri, at Hr. DEMOURS Instrument består i 2 skifvor, som omgifva pek-fingret och slutas i en spets, på det sättet at yttersta ändan af fingret likafullt är fritt, så at nedra ögonläcket kan därmed nedhållas, under det samma man ställer Instrumentets spets emot Cornea; Hr. RUMPELTS Instrument är däremot likt en fingerbor med spits, hvilken lättas på Ringfingret eller Långfingret, men Pekfingret nyttjas at nedhålla undra ögonlocket, hvilket såkerligen är mindre beqvämt och gagnande vid operation.

(Journ. de Paris N:o 97. 1785.)

Vid K. Chirurg. Academiens allmänna Sammankomst d. 7 April 1785 öppnades den genom et Tal af Hr LOUIS öfver den uppgifna Frågan: *i hvilke händelser skårande Saxar, som så mycket blifvit missbrukade, kunna bibehållas vid konstens utöfning; hvilken skåpnad de i hvarjehanda afseende böra hafva; af hvad orsak de böra väljas framför andra skårande Instrumenter och hvilka methoderne äro vid deras nyttjande?*

Be-

Belöningen som består i en Guld-Medaille af 500 Liv. blef tilerkänd Hr. PERCY, som år Regem. Fältskår vid Cavallerie-Regementet Berry.

De 5 små Medaillerna lämnades til Hrr. EUSTACHE, Chirurgus i Beziers; MONTUSIGNON, K. Lif-Chirurgi Medhjelpare, i Chateau Thiery; CALMETTES, K. Lif-Ch. Medhjelpare i Narbonne; BERNARD, Reg. Fältsk. vid Reg. Champagne; och LOISEAU, Chirurgus i Feuquieres.

Den Medaillen af 300 Livres, som Drottningens Accoucheur Hr. VERMONT utdelar til upfinnande af Förlossnings-konsten, blef gifven til Hr. DESGRANGES, Chirurgus i Lyon och Acad. Correspondent. Denna Medaille prydes af Drottningens Bröstkild; på andra sidan ses en Mirthen-krants, midt uti hvilken en inscription gifver den höga Skyds-Gudinnan tilkänna, som består belöningen, med följande ord: *Artis obstetriciæ incremento Favente Regina. C. F. VERMONT instituit.*

Sedan åtskillige lärarika Memoirer blifvit därefter uplåste, flöts sammankomsten med et af Hr. LOUIS uplåst Åminnelse-Tal öfver Hr. DE LA FAYE.

(Ibidem N:o 103.)

Sedan Hr. ALPHONSE LE ROY (a) anmärkt den nit, hvarmed Chirurgi nu uphöja den nästan alltid dödeliga Operatio Cæsarea öfver Sectio Symphyseos, anförer han et bevitnat Protocoll på en den 12 Martii 1785 i Paris lyckeligen gjord Synchronotomi, så lydande:

”Jag undertecknad ALPHONSE LE ROY,
 ”Doctor Regens och Professor Medicinæ vid
 ”Faculteten i Paris, blef kallad d. 12 Martii
 ”1785 kl. 9 om aftonen til Fru MORLAY,
 ”edsvuren Barnmorska, til at förlossa et främ-
 ”mande Fruntimmer. Hon hade börjat kån-
 ”na barnvärkar kl. 11 aftonen förut; de ha-
 ”de småningom tagit til i håftighet och för-
 ”lofsnings-arbetet kom i full gång kl. 10
 ”följande morgon. När jag samma afton
 ”kl. 9 infant mig, voro värkarne ganska håf-
 ”tiga; Fruntimret befans vanlytt af rachitis
 ”och jag fant snart omöjeligheten af at hon
 ”kunde föda på naturligt sätt; värkarne fort-
 ”foro at vara fruktlöse och blefvo snart far-
 ”lige både för Modren och Föfret, sedan
 ”feber började visa sig, hvarföre jag, i sam-
 ”råd med Hr. PHILIP, fordom Decanus af
 ”Faculteten, beslöt at förrätta Synchrono-
 ”tomien, i närvaro af Mad:lle DUGÉS, (Dot-
 ”ter til Fru DUGÉS, Barnmorska vid Hot. l
 Dieu

(a) Se om honom och detta ämne mera i Band. 5 pag.
 374.

”Dieu) af Hr. PHILIP och Hr. DE MATTHIIS,
 ”Kon. i Neapel Medicus, Hr. ASDRUBAL,
 ”från Rom och Hr. LEPINE, Med. Stud.
 ”m. fl.

”Operationen lyckades fullkomligen och
 ”förlossningen slutades efter önskan. Den
 ”förra var lätt, kort och mycket litet plåg-
 ”sam för Modren, som därefter icke klagat
 ”öfver något betydligt ondt.

Til sanningens bestyrkande är detta un-
 derskrifvit af MORLAY, PHILIP, DUGÉS, DE
 MATTHIIS, LEPINE, ASDRUBAL och ALPHON-
 SE LE ROY.

---

*Dödligheten i Stockholm, i et Tal för Kgl.
 Vet. Acad. granskad då Præsidium nedla-
 des d. 16 Febr. 1785 af JOH. LÖR. ODHE-
 LIUS, M. D. Assessor, m. m. 32 sid. 8:o.*

Jämförelse gjord emellan Stockholms
 Invånares antal, har vållat den besvärande
 slutsatsen: *at Stockholm torde vara dödligare
 för dess Inbyggare än de flästa andra Folkri-
 ka Städer, i hvilka omkring hvar 28:de a
 30:de, men i Stockholm hvar 20:de a 22:dra
 skulle årligen med döden afgå.*

Sanningen i et så betydligt ämne har
 A. företagit sig at utleta. Han har då fun-
 nit at 1) Flere betydelige Folkskåckar vistas
 inom Stockholm, som aldrig blifva i Man-
 tals-

talskrifningen uptagne, 2) at Stockholms Physike beskaffenhet snarare är hälsofar än dödade, 3) at Läkare-Corpsen icke skålligen kan anklagas, 4) at i Stockholm flere än på många andra ställen hinna til 70 år och däröfver, 5) at där äro goda anstalter för de fattiga och 6) at proportionen slår långt fördelaktigare ut, än som föregifves, när man jämför et såkert antal lefvande och döde, så at ehuru därunder räknas de dödeligaste af Människans åldrar, neml. första lifs-året och ålderdomen, dock icke mer än hvar 25:te a 26 af detta antal årligen afgådt med döden.

Således håller A. troligt at öfverhufvud ej mer än högst hvar 28:de årligen dör i Stockholm, i anledning hvaraf han upgifver Stadens nuvarande Folk-nummer til 95,000 personer.

Sluteligen föreslås hvarjehanda nödiga förbättringar til Stadens ytterligare fullkomlighet, då til förmodandes är, at Stockholm kan blifva et af de hälsofaraste ställen at, som Stad, hysa en stor Folkmångd med minsta fara för Inbyggarnes hälsa.

*K. Vet. Acad. Nya Handlingar, Tom. VI.
1:sta Quartalet. St. 1785.*

*P. 17 Om Frukt- och Bår-Syran af C W.
SCHEELE.*

Desse förfök angå egenteligen Svenska Frukter, och hade til föremål at utforska hurvida de stämma öfverens med Citron-syra. (a) Omogna Bår åro alltid valde. Här förekommer a) *Krusbårs-Syran*, som innehåller ingen Acetofell-syra, utan öfverenskommer fullkomligen med Citron-syra, hysandes dock dårjämte en annan Syra: b) *Äple-Syra*, hvilken innehåller aldeles ingen Citron-syra, utan en så egen art Syra, som jämte den första blandar sig nästan i alla Bår-syror och förtjänar sit egit särskildta namn. Citron-syra, med litet Äple-syra blandad, finnas i *Tranbär, Lingon, Håggbär, Bår af Solanum* och *Nypon*; men Äple-syra utan eller ock med ganska litet Citron-syra blandad, finnes uti *Barberisbär, Flåderbär, Slånbär* eller *Stårkbär, Rønnbär, Plomon*; följande åter innehålla vid pafs hälften af hvardera: *Krusbär, vinbär*, hvita, röda och svarta, *Blåbär, Oxelbär, Kårsbär, Smultron, Hjortron, Hallon*. Syran i omogna *Vindrusvor* och *Tamarinder* är hel och hållen *Vinstens-syra*. Uti Citronsaft åro ock spår til Äple-syra.

Äp-

(a) Se om honom i denne Vecke-Skrift A. 5 p. 332.

Äple-syran låter ej *Cristallifera* sig, utan är *deliquescent*; med *Kalk* upkommer små oformlige *Cristaller*, som fordra mycket kokande vatten til uplösning, men lösas i *Kalkvatten* om *Syran* är rådande. *Zink* är den enda *Metall* som därmed formerar vackra *Cristaller*.

Skilnaden från *Citron-syra* består däri: at hon kan med tilhjelp af *Saltpeter-syra* lätt förvandlas i *Socket-* eller *Acetofell-syra*, hvilket ej lyckas med *Citron-syra*; *Calx* förent med *Äple-syra* är långt lösligare; hon faller *Merc. calc.* och *Nitrat. Plumb. Nitrat. Arg. Nitr.* och med des s vatten diluerad faller hon *Guld-solution*, som här af reduceras.

När följande ämnen handterades med *Saltpeter-syra*, fants at: *Gumi Arab.* gifver både *Äple-syra* och *Socket-syra*, likaså *Manna*; *Mjölksocker* ger 3 syror, nemligen *Äple- Socket-* och *Mjölksocker-syra*; *G. Tragac.* likaså, jämte litet *Calx saccharata*; af *Stärkelse* fås, utom annat, både *Socket-* och *Äple-syra*. *Potates* förhåller sig som *Socket*, med litet *Calx saccharata*; *Salep* ger *Äple-* och *Socket-syra*, samt mera *Calx sacch.*; *extr. Aloës aquosum* ger bägge syrorne och mister nästan aldeles sin bäska smak; *extr. Colocynth.* ger ganska litet *Socket-syra*; *China extract* och flere, gifva alla *Äple-* och *Socket-syra*, samt litet *Sal acetofellæ*; *Inf. Coffè concentr.* ger bägge syrorne; äfvenså *Rhab. Infusion*,
 1 2 jäm-

jämte annat; *Extr. Opii* och *Gallåple Infusion* likaledes. Destillerade Oljor visa litet eller intet spor därtill, men *Oljan af Persiliefró* förvandlas hel och hållen i dessa bågge fyror.

Med concentrerad *Acidum Nitri* fås af *Lim Socker-* och *Äple-syra*. Likafå af *Husblåfs*, *Ägg-hvita*, *Ägg-gula* och *Blod*.

Äple-syran är för öfrigt mycket lik *Mjölksyran*, endast at *Kalk* förenad med *Mjölksyra* är löslig i *Spiritus Vini*, men ej når den är förenad med *Äple-syra*.

P. 28. *Beskrifning på Nio slags Näfslor från Jamaica, hemsände af O. SVARTZ (a) meddelt af Baron CLAS ALSTRÖMER.*

Alla beskrifningarne äro på Latin och utgöra en märkvärdig tilökning i *Systema Naturæ*; desse recruter kallas: *Urtica radicans*, *U. diffusa*, *U. reticulata*, *U. lucida*, *U. Ciliata*, *U. sessiliflora*, *U. humilis*, *U. Crenulata*, *U. Nudicaulis*.

P. 37. *Fyratio, til större delen obekante Curculioner, från Goda Hopps-Udden m. m. af AND. SPARMAN.*

Af desse äro 31 aldeles nya och af de 9 återstående äro väl 5 förut beskrefne, men
sak-

fakna figuror och 4, ehuru både beskrifne och afritade, blifva här till flere variationer noga aftecknade.

Curculionis Genus går således med denna tilökning snart till 300 species och lårer bland Coleoptera vara det talrikaste.

P. 57. *Beskrifning öfver et nytt Natfly, Phalena Tinea Betulinella, af GUSTAF PAYKULL.*

A. önskar med skål, at Entomologer li-
tet mera ville vinlägga sig med läran om In-
secternas förvandlingar, hvarigenom mycket
ljus skulle upkomma.

Larven till denna ph. fant A. i Maji
månad i Boletus Betulinus. Den beskrives
således först; efter medium Junii framkom
Phalænen, som beskrives och afritas.

P. 68. *Om Sjukdomarnes förhållande un-
der Tio års tid, uti K. Örlogs-Flot-
tans Sjukhus i Carlscrona, af ARVID
FAXE.*

Åren åro 1774 — 83 inclusive; under
hvilken tid 16,097 Man varit sjuke, hvaraf
581 blifvit döde, som per medium år hvar
30:de.

Bland invårtas Sjukdomar hafva *Remit-
terande Febrar* och *Scorbutus*, samt bland ut-
vårtas *Contusioner* och *öppna Sår* varit talri-

kast. Julii månad är i allmänhet den sjukligaste, som lärer hårröra af det årliga ombytet af Arbets-menskap kort förut och at de nykomne af ovan föda och arbets-fått sjuknat.

Påminnelser för dem, som Surbrunnen på Södermalm bruka villa (a).

Följande korta berättelse lärer i förstone vara af nöden för de Brunsgäster, som i Stockholm på Södermalm sig infinna och eljest ingen underrättelse om Surbrunnars bruk hafva, at i akt taga, på det de Guds godhet och gåfvor ej illa bruka, och i stället för åstundad hålsa, genom vattnets oordentliga bruk, af ovetenhet sig sjelfve icke skada och största ohälsa tillskynda måge; hvarigenom sedan de, som til sin hålsas förbättring och åtnjutande, nåst Guds hjälp, däraf sig betjåna, kunde afskräckas, ja ock sjelfva Brunnen, med största otack emot Gud, uti et vrängt och elakt rop och omdöme råka torde, måste fördenskull

I) Kroppen och Magen, efter patienternes och personernes beskaffennet och egen-

(a) Detta införes til bevis om förändrade tankar hvad Mineral-Vattens nyttjande angår. Sjelfva Brunnen är ännu tilfinnandes; hvarom mera framdeles.

genskap, genom en purgation, förr än man något dricker, präpareras och skickelig göras.

2) Måste Brunsgästerne ifrån kl. 4 til 7 om morgonen, så vida vederbörandes tillstånd och krafter det tillåta och tåla, sig infinna och sin Cur afbida, och i begynnelsen sig akta, intet för många och olika glas at dricka, ej heller medan de än varma och svettiga äro, påbegynna, utan med 2 a 3 eller 5 börja, intet drickandes så mycket at naturen bjuder emot, eller våmjelse däraf förorsakas, och hvar dag småningom med et eller två glas påöka, til dess man til 11, 12, 13, 14, 18 och til 24 hinner, tagandes sedan på samma sätt åter af, som han begynte öka.

Och hafver här ingen at råtta sig efter den andra uti myckenhet af glas, utan måste hvar och en låmpa sig efter sin egen constitution och ålder, jämväl måste man ock göra med drickande åtskilnad vid årsens tider, ty där nöden så påfordrar at man Vintertiden dricka måste, står det enom icke fritt, ej heller är det gagneligt, dricka så mycket då, som om Våren eller Sommaren.

3) Är nödigt och rådeligit, at hvar och en måter sit glas, afpassandes därtill et halft kvarter, hvilket han, om han så står och orkar med, på en gång utdricker, hvar ock icke må han väl drickat i 2 gånger ut.

På detta sättet kan hvar för sig veta, huru mycket han i lånder och efter handen dricker. Och som 2 eller 3 glas äro druckne, går man et stycke omkring och spatserar något dåruppå, vid pass til 600 eller 1000 steg, och sedan igenkommandes om en liten stund åter och dricker, alt som han är högt kommen til i räkning och påökning af sine förefatta glas. Ehuruval man icke hvar dag til drickande är lika skickelig, då man val kan moderera glafen naturen til viljes, och fårdeles måste man ock härvid observera våderleken, at man betänksamt går tilväga med drickande, när som vådret är bitert, våldsam med blåst eller ock fårdeles regnat, på det man icke dåröfver förorsakar sig olågenhet af ref och annat sådant.

Til at få mycket bekvåmare bruka Brunnen, kan man taga något af Mage Morfellerne, Fenkol, Coriander eller Anis-Confect at tugga des emellan. Hvilkens natur eljest våmjes vid lött eller Säckar, den kan bruka Själfva, nu berörde, frö eller korn. Där ock vattnet genom stolgång, urinen och svettande ej nogsam afföras skulle, måste naturen hjälpas och understödjas, hvartil bekvåmligast och bäst de lindrige Purger- och Laxer-Morfellerne samt andre tjenlige medel brukas kunna. Uti det öfriga hafva vederbörande i slike och andre händelser sig hos Medicum at angifva, samt des undervisning och

och inrådande at inhämta, hvad vid lyckande af Curen för Medicin åntel. at bruka, nödige pröfvas kunde.

4) Skulle nu Surbruns-vattnets drickande på några dagar icke visa något fårdeles värkande, måste man fördenskill ej taga fruktan til sig, inbillandes sig alt vara förgåfves och ingen värkan at förmoda, emedan den hos somlige förr, hos somlige långsammare sig förspörja låter. I hvilket fall sådant igenom andre tjenlige medel hjälpas kan.

5) När man vid drickandet eller straxt därpå märker någon hufvudvärk, är sådant för intet ondt tecken at uptaga, utan hårrörers af den flyktiga Acido Volatili, hvilket öppnar alla förstoppelser i hjärnan, af hvilka en svag syn, susande för öronen och andra flussar komma.

Diäten angående, eller huru man sig i mat och drick, ro och rörelse, sömn och vakande hafver at förhålla, är korteligen följande anledning at i akttaga af dem, som af sådane Surbrunnar för detta sig ej betjent.

1) Måste man förmiddagen, sedan man druckit hafver, ånteligen hålla sig från sömn och hvila, kan det ock ske eftermiddagen, då är det så mycket bättre, hvar ock icke, så kan man efter första concoctionen sofva en time, antingen sittandes på en stol eller intet liggande för lågt med hufvudet. Vare sig då at en eftermiddagen ville dricka 3, 4

a 5 glas, hvilket står enom fritt, men då måste man aldeles hålla sig ifrån fömn.

2) Skall motionen och kroppens bemödande ej vara för stark, och när man därvid svettas väl låta aftorka svetten med varma kläden och fervietter.

3) Är ej mindre nyttigt och nödigt att akta sig för förargelse, ifrande, bekymmer, samt djupsinnigt arbete och tankar och på hvarjehanda sätt sådant fly så mycket möjligt år.

4) Intet måste man åta någon torr, rökt eller salt fisk och kött, ej heller Svin- eller Gås-kött, ingen Mjölk, Ost, Fisk, ingen Sallade, Hvítkål, Gurkor eller Meloner, akta sig ock för Citroner, Vinbår samt flera Kjersbår.

Dåremot efterlåtes och tillståndes:

5) Att åta och förtåra ungt Oxe- Kalf- Gås- Lamb- och ungt Gris-kött, såsom ock Höns, Kycklingar, unga Dufvor och allehanda vildt, jämväl af Fisk, Abborrar, Gårds och små Gåddor samt Kråftor.

6) Står dem fritt, Korn- och Hafregryn, item Hvete- och Rågmjöls-gröt med Öl, Hvalska eller Mjöd att åta.

7) Sammaledes att hafva uti och på maten Ruffin, Corinter, enkannerligen Bruneller och Svifkon.

8) Af Trågård-frukt kan tagas och kokas: Endivier, Lactuc, Spenat, Persilja, Årt-skoc-

Skockor, Turkiska Bönor, Pom de China, Petrosilier, unga Morötter och Socker-bönor.

9) Öfver måltiden må man dricka et glas vin, få ock et par skedblad Brånvin, när någon känner sig stinner, eller af flatibus och våder incommoderad.

10) Skulle någon ej kunna afbida mid-dags-målet til kl. 12, den må taga sig en varm Soppa, eller doppa litet Hvetebroöd i Vin och därmed förekomma det svidande och onda han känner i magen.

11) Emedan i synnerhet det stora miss-bruket vid Brunnar spörjes, at somlige väl en fjerdedels, ja half tima och längre, där-vid blifva ståendes, som intet allenast för häl-san är skadeligit, utan ock de andra Bruns-gåsterne, som nödigt hade at dricka, hin-derligit; altså förmanas hvar och en härmed välment, således sig härvid at skicka, at ej mera än två rader eller två personer bakom hvarannan i sänder däromkring stå måga. Och när desse äro depecherade och hafva njutit sin portion och del, då kunna åter an-dra tiltråda, och på det fåttat utan trångsel, alla efter hand accomoderas och betjänas; så at de som först drucket, medan de andra och följande påhålla, göra sin första och an-dra tour och spatsergång, och sedan åter hvar efter annan, så mycket bättre därtil komma kunna. Och emedan hårtill den tjen-ligaste tiden är ifrån kl. 4 til 7 om morgo-nen,

nen, ty måste de, som med flaskor och bouteiller äro vane at taga och hånna vatten, det före kl. 4 göra, på det de, som til Brunnen komne vattnet at bruka, ej måga dårifrån stängas: vetandes at vattnet efter kl. 7, förmedelst Solens värkande och hetta vid bårandet sin kraft bortmister.

12) At de samma som genom Guds nåd äro hulpne, måga til nytta för sine med-Christna, hos Medico sig angifva, på det han sådant må annotera och andre därigenom af slike tilfällen måga nytta hafva.

Den som vidare underrättelse åstundar, huru han sig i mat och drick, ro och rörelse, sömn och vakande förhålla skall, finner det utförligen i Doct. URBAN HJÄRNES Traktat om Medevi Sårbrunnar, utgången Anno 1680.

CHRISTIAN HERÆUS. D. (a).

Embets-Berättelser för år 1784.

12) *Prov. Medicus i Kymenegårds Län, Assessoren Doct. EKMARK.* Fortf. fr. p. 204.

Af gångbara sjukdomar, som kunna komma under namn af farfoser, hafva i detta år visat sig följande:

Röd-

(a) Se om honori mera i Pr. BERGH Tal om Stockholm m. m. p. 157.

Rödsfoten, den man med så mycket skål, i anseende til den ovanligen svåra hungersnöden, fruktade skulle blifva både svår och allmän, har dock på många år icke varit så lindrig som förledne Sommar. Midt i Junii månad hördes väl en och annan begära råd och bot mot Rödsfot, som dock icke var svår at häfva: men sjukdomen blef dock icke hvarken allmännare eller svårare förr än mot slutet af Julii månad, då från Perno, Artsjö och Mörskom Församlingar Prästerskapet berättade til mig, at Rödsfoten i någon By af hvardera af nämde Socknar upkommit, samt begärde Läkemedel och råd där emot. Ipecacuanha, Rhabarber, Linolja och Vin-Åtticka, samt et pulver af Fol. Scordii, Cathecu och Rad. Tormentillæ, blefvo genast på alla ställen affändade til Prästerskapet, med beskrifningar på sättet til desse medels nyttjande. Från ingendera Socknen fick jag sedan någon underrättelse, förr än sent på Høsten, då jag tillfälligt vis fick veta at sjukdomen snart uphördt och allenast dödat några Barn, som måst blifvit angrepne, och hvilka icke kunnat förmås at taga Medicamenter, hvilket som oftast händer. Bruket af *Ledum Palustre*, som jag altid beskrifvit och tillstyrkt, har ännu ej blifvit af Allmogen antagit; om ordfaken ligger däruti, at de haft sig detta medel från längre tider bekant och sålunda förakta det såsom gammalt och för

fimpelt, då det fås i deras skogar öfver alt; eller om de funnit det icke värka så snar och hastig hjälp, som de åstundat, vet jag icke. Ingalunda skall jag dock uphöra, at framdeles på något sätt bringa folket til bruket häraf, ehvad utväg jag ock kan upfinna til vinnande af detta ändamål.

Misväxt och hungersnöd tror man allmänneligen til smittosamma sjukdomar och synnerligen Rödsfot gifva anledning. Jag kan icke fåtta mig emot denna mening; men vägar dock, til någon uplysning häruti, följande anmärka. Svårare hungersnöd än här i orten var sistledne Sommar, vet ingen, ehuru gammal, omtala at här förr varit; men smittosamma sjukdomar, i synnerhet sådane, som från denne ordfak med något skäl kunna dragas, voro här utom den omrörde lindriga Rödsfoten inga. Däremot var år 1783 Rödsfoten här så allmän och dödade, som man någonsin hört omtalas, fastän hungern icke var så allmän. Vissa Socknar hade fullkomlig skörd och led o ingen nöd. Desse trakter blefvo dock icke i minsta måtto mera skonade för den härjande Rödsfoten, än andra, där värkelig och betydlig hungersnöd var. Sådant har jag ock förra åren altid likaledes funnit. Jag har således varit föranlåten at efterlöka någon annan ordfak til den här ärligen och måst på Barnen gångbara Rödsfoten; men har ännu ingen annat kun-

nat finna, ån den som från våderlekens beskaffenhet om Sommaren samfält med allmogens sått, at klåda sig och Barnen, i synnerhet kan härledas. Allmänna bruket bland Allmogen här på orten, at hålla Barnen hela Sommaren, ja Høsten också hela Vintren klådde, år det, at om man från Barnen af båda kōnen skulle taga bort et på kroppen löst hängande, oftast trasligt och nog smutligt linne, så blefvo de så blotta, som de til verlden fødde blifvit. I denna efter folkets tanka i alla afseenden, jämvål i hushålls-vågen, nog viga klådnad, springa Barnen från morgon til afton nästan beståndigt, utan afseende på köld och värma, ute under bar himmel, och oftast med bara fötterna långa stycken på is och snödrifvor. Denne sednare omständigheten tror jag dock icke mera kunna skada dem, ån at de få en liten hosta; men når om Sommaren i heta dagar kropparne starkt transpirera och afton blifver ganska kallt, eller våderleken ifrån heta den ena dagen til mycket kulen den andra ombytes, som här så ofta sker, så tror jag at en från ytan på tarmarna ömning indrifven transpiration, åstadkommer slapphet och diarrhée, samt då gemenligen rōta år förut i kroppen, riktig dysenterie. Detta torde vål synas nog underligt tänkt, då frågan år om en Allmoge, som man vet från heta badstugu-lafvan, kastar sig i kalla vattnet eller

ler vältrar sig i snödrifvor; men det är dock at märka, det desse hiskelige ombyten dock slutas med Badstugan, hvarifrån man går så någorlunda klådd, eller med den aktsamhet åtminstone, at den ännu påstående svettningen ej hastigt uphörer. Är detta icke enda och rättafe ordfaken til Rödrot bland Allmogen här på orten, så är det någon annan, som jag ännu ej hunnit låra känna. Missväxt och hungersnöd är åtminstone i min tanke, icke mera den endaste och rättafe här, som folket i brist af Såd til bröd, åta ändarna af Halmen med tomma axen, samt barken af Tallar och den så kallade Möslian, roten af den i Måssar och fumpige stäl-len nog växande Calla, som, ehuru bitter och brännande, då hon rå smakas, genom deras berednings-sätt, af hett vattens påhållande flere gånger, blifver dock sådan, at hon torkas, males och åtes.

I Maji månad begynte så väl i Staden, som på Landsbygden här ikring, Hetlig Feber (Synochus) sporadice at visa sig, och voro hos somlige nog tecken til röta, som doch icke funnos längre fram på Sommaren; blefvo icke heller många döde i denne sjukdom, ehuru med fullkomlig restitution drog ut til 5 a 6 veckor.

Sjukdomar som allmännaft angripa Barnen, hafva här i detta år varit gångbare, såsom *Kikhosta*, *Koppor* och *Måssling*.

Kikhostan var från början på året sporadice gängbar, men blef sedan mera allmän, samt i September, October och November allmännaft och varade til årets slut. Denne Epidemie var icke ibland de svårare, hvarföre ock af ringare folk icke ofta råd håremot föktes. Dock vet jag at Barn, som af mindre öma och omtänksamma, kanske ock fattiga Föräldrar, lämnades utan all vård, i anseende til både Diät och Läkemedel, häruti blefvo döde. Kråkmedel, slemlöfande Laxativer, Kinan och stundom något Moschus är hvad jag allmännaft brukade åt bättre Folks Barn, och det med förmån, samt Infusum Ledi åt några Allmogens Barn, som fökt hjälp.

Kopporna gingo här från årets början lindrige och sparsamt; men blefvo i April månad allmännaft, dock icke särdeles svåra, samt uphörde, så nog jag fick veta, i Augusti månad. I slutet af året kom samma sjukdom åter up, svårare och rårer ännu. Hos Allmogen och ringare folket brister alltid antingen förstånd, vilja eller förmåga, at i denne sjukdom göra deras Barn den hjälp och biträde, som vederbör; hvarföre ock ganska fållan någon rådfrågar sig häruti, eller efterkommer hvad tillstyrkt blifvit.

Mäfslingen, af tämmeligen svårt och hårdt slag, föllade sig i Maji månad til förenämde Barn-sjukdomar, så at på ganska måna-

ga ställen alla 3 dessa sjukdomar, den ena efter den andra, anföllo Barnen, innan de hunnit väl återställas til hälstan efter den föregående.

Sjukdomar, som hos Fruntimmer förekomma vid negotium menstruationis, hafva förleden Höst och Vinter så ofta visat sig, så at på denne tiden jag flere gånger blifvit håruti rådfrågad, ån förut skedt på 5 a 6 år samfält. Jag kan icke finna någon allmän ordsak härtil. De, hos hvilka denne evacuation emellan 40 a 50 år nu skulle uphöra, hafva ganska många därvid blifvit af stora plågor och svårt lidande anfallne. Vid de tillfällen, där Ipecacuanhan i liten dosis, efter Hr. Bergs-Rådet DALBERGS upgift, med skål kunnat brukas, har den visat en besynnerlig nytta.

Den *Veneriska sjukdomen* har varit och är ännu den som måst bekymrat och oroat mig, så vida den måst angriper den fattigaste och uslaste delen af folket, som ånskönt de med Medicamenter blifvit försedde, dock lida brist på alt annat, til och med hus och hem. Nyligen kom en gammal Man til mig och visade sin hals, den han sjelf förstod vara af Venerisk lärnad angripen, så vål som armar och bröstet; han berättade, at då han icke feck eller vågade viftas i Byn bland andre folket, har han hela Vintren bodt i en Kol-koja långt in uti skogen. Jag öfvertalte
en

en annan af hans grannar, som ock var smittad af Veneriskt, at taga honom i sit hus och där låta honom bruka de undfångne Läkemedlen. Huru nödigt är icke et Cur-hus här, där sådane uslingar, som denne, ofta förekomma. Det är icke svårt at finna i hvad bekymmersam omtanka jag blir bragt, då en sådan anmåler sig, innan jag kan skaffa honom i skick at kunna bruka Medicamenterna, då med föda och hemvist alla mindre omständigheter brista.

At den Veneriska smittan nu mera än förr, utbredd sig i Rikets Provincer, är en oemotfägelig sanning, som bestyrkes af Hans Kongl. Maj:ts vidtagne Nådiga beslut, at til afhjelpande af detta onda, utlöka någon utvåg genom en allmän författning. Ordsakerna til denna betydliga och bedröfveliga omständighet och allmänne olägenhet öfver hela Riket kunna vara mångfaldige; jag känner dem icke vidare, än af hvad här i Lånet skedd, där jag måste beklaga, at mit bemödande, at få denne sjukdom här utrotad eller minskad, ännu varit fruktlöst. Om jag således endast anser detta Lånet, och lämnar hvad på andra orter kunnat hånda, ehuru saken på andra ställen icke torde vara mycket åtskild, så menar jag brist på tillfälle, at rätt, under flitig tillsyn, kunna sköta de Veneriske sjuka, torde utgöra en betydlig orsak til sjukdomens tiltagande, Då någre u-

flingar af Allmogen uptäckas at af denne sjukdom vara smittade, få de Medicamenter, med utförlig beskrifning på bruket därpå samt alfvarsammasse tillfågeller, at noga efterlefva de gifne underrättelser, om förhållandet vid alla infallande ändringar i sjukdomen. Därmed lämnas de under egen vård, och fås ofta på längre tid ingen kunskap om förloppet af sjukdomen. Oftast händer det, at efter någon tids bruk af Medicamenter förstå svårigheten af de måst kånbare symptomerna förgår, då den sjuke aldeles lemnar alt vidare bruk, under hopp om nu återvunnen hälsa, eller fortfar vårdslöst, tils Medicamenterna åro alla, och därmed år i hans tanke hela Curen ock all. Men efter 5 a 6 månader, mer eller mindre, bryter det onda åter ut; ledsen och ångslig döljer han sit tillstånd någon tid och imedlertid smittar andra, tils plågornas tiltagande nödgar honom at åter söka hjälp. Sålunda har här tilgådt, det jag icke bör förtiga, och har jag på det fåttet hela året och längre haft med samma Patienter at skaffa, oaktadt jag på det högsta ålagdt dem, at lyda föreskrifter och lämna ofta underrättelser ifrån sig. Då, det jag nu vågar hoppas, tilfälle blir, at i et Sjukhus sköta sådana sjuka, kan deras Cur både läkrare och alfvarsammare inrättas. Det vore för gammalmodigt at tro, det med saliven under salivation någon del af Veneriska gif-

tet

tet skulle bortflyta. Jag tror det ock icke, men at en lindrig smörj-cur til mera fåkerhet i framtiden är i de flåsta tilfällen tjenlig, dårom tror jag mig vara öfvertygad, och kan det icke underlåta, då tilfälle därtill gifves, som ofta saknats, då Curen på flere miles afstånd ifrån mig skolat förrättas, och skulle den sjuke därigenom komma i liten salivation, så håller jag före at det icke har vidare fara med sig, än at det är et tecken det Mercuren nog penetrerat, och både den sjuke och jag blir läkrare för recidive. Detta har blifvit anfört blott för at vila nödvändigheten af et Cur-hus; och anhåller jag härmed aldraödmjukast om K. Collegii Medici undervisning och rättelse, om min yttrade tanka om smörje-curens nytta, til fåkerhet i längden, finnes felaktig, som är ganska troligt, sedan nu i lång tid bruket varit, at lindrigare och til mera beqvåmlighet för de sjuka anställa deras Cur; och underkastar jag gärna Hr. Archiaterns och K. Collegii ompröfvande, om samma method i någon mån kan anses bidragande til det nu befundne Veneriska ondas tiltagande.

Förteckningar öfver de sjuka i de Församlingar där Farsoter detta året varit gångbare, har jag ännu ej kunnat erhålla, ehuru jag både munteligen och skrifteligen dårom anhållit. Härmed går alltid trögt, och vet jag mera intet lätt, at hjälpa det. Sant är

vål det, at detta året, som här i orten varit så svårt och fattigt, har i betalning för undfångne Medicamenter, af Allmogen ingen ting kunnat inflyta; det är mig af Prästerskapet berättadt, det de, som afhämtat Låke-medlen, alla utlätit sig, at om de skulle betalas, de då icke ville hafva dem.

På vederbörlig Requisition äro detta året 3:ne döda kroppar öppnade och Attester däröfver til Domstolarne aflämnade; annat har i Medicinal-Lagfarenheten icke förekommit.

13) *Prov. Medicus i Uleåborgs Län, Doct.*
CHR. HERM. CARGER.

Kopporne, som ifrån Södra Finland och Wasa Län, genom smitta i detta District inkommit, hafva ifrån sistledne Sommar- Höst- och Vinter-månader, både här i Staden och fläste Socknar, varit epidemiske och än fortfarande; dock ej så härjande, som rygtet förmåler dem sig förhållit i Södra delen af Österbotten.

Fullständige underrättelser om skötsel, diät och regime, samt afförande och kylande medel m. m. äro til Socknarne expedierade.

Ehuru smittan var allmän, anstältes likväl uppå trägen anhållan af vederbörande Föräldrar, Koppympling, på de här i ödmjukhet

het bilagde verificerade Koppympnings-liflor uptagne Personers Barn, hvilka med lätthet och Föräldrarnes synnerliga nöje genomgådt lyckeligen: tvänne af desse Barn fingo ovanligen mycket, och förmodeligen redan förut besmittade; men genomgingo alla sjukdomens stadier: Några veckor efter, sedan rufvorne alla voro affallne, fingo de en diarrhoea purulenta, många bölder samt Tårsk (Aphthæ) hvaruti den ena dog 7 och den andra 9 veckor efter Koppympnings-dagen. Vid nogare efterspanande fick jag den såkra uplysning, at Barnen, som voro 3:ne år gamla, då Kopporne affallit, skorpan afpläckt och den upåtit, som utan tvifvel varit ordsak til deras död.

Altsedan mitt intråde, såsom ordinarie Läkare, har jag haft all möda osparad, at jämte andra trågne Ämbets-göromål, befordra Kyppympnings framgång här i Landet, med den nit, som de årligen til Kgl. Collegium i ödmjukhet infände berättelser, med trovärdiga betyg, utvisa.

Utom vanlige och allmänna händelser, som sysselsätter dageligen en Läkare, har i synnerhet det sistförflutne och närvarande år, fåst mig med fistulösa Sårs botande, hvilka ej sällan varit utan Anchylosis både Spuria och purulenta, måst alla på vänstra sidan, Arm, Låret och Benet: Lycklige Incisioner, dem jag i brist af kunnig Chirurgus, sjelf e-

requerat, samt behörig och dagelig skötsel, Calomel Piller med Campher och andra alterantia och antiscorbutica interna nyttjade, utan at de blifvit förlamade eller vanlytte, fast flere, som krymplingar med tvänne kryckor ankommit, men efter en tid ej behöft någöndera. Forts. e. a. g.

A Chemical analysis of Wolfram and examination of a new Metal, wick enters into its Composition, by Don JOHN JOS. and Don FAUSTO de LUXART, translated from the Spanish by CHARL. CULLEN, Esq. to wick is prefixed a translation of M:r SCHEELÉS Analysis of the Tungsten or heavy stone, with M:r BERGMANS supplemental remarks. London 1785. 67. p.

Det som framl. Pr. BERGMAN så skarpsinnigt gissade, at neml. den af honom så kallade Tungstens-syran, torde vara grundämne til en ny Metal, har årfarenheten nu bestyrkt; det bevisa hans Lärningar H:r D'ELHUYAR i närvarande Afhandling, De söka ock visa at detta väsende icke ursprungeligen är surt, utan des s syra härstammar från den, vid des vanliga beredning, nyttjade

de Salpeter-syran och, som är ännu vigtigare, at det finnes rikeligen i *Wolfram*, en bergart, som hittills, utom Tenn-grufvorne i Cornwall, endast funnits i Sachsiske och Böhmiske Tenn-Grufvor, förenat med Brunsten, Järn och en ganska ringa del Qvarts och Tenn; ehuru det ännu ej lyckats at af desse ämnen sammanfatta Wolfram. Deras fått att granska Wolfram liknar merendels BERGMANS method med Tungsten; hvarjämte de noga beskrifva Wolframs yttre och Chemiske egenskaper. När han under Muffel rätteligen utglödgas blir han gul, smaklös, löser sig aldeles icke hvarken i vatten eller syror, ehuru han mjölkar vattnet och länge synes förenad därmed; i Caustic lut och Alkali Volatile löser han sig och fälles därutur med Salpeter-syra; för Blåsröret brufar han med Sal urinæ, Borax och Alk. Minerale och ger et blått glas med den första; allena smälter han icke; är öfver 6 gånger tyngre än vatten; i stark dag och ännu snarare i solskin blir han blå; i en stark, vål betäckt Degel blef han smält til fullkomliga, ehuru små mörkbruna, Metall-kulor, som icke hänga fins emellan tilsammans, hvilka hvarken uplösas i enkla mineral-syror eller Aqua Regis, undantagandes en liten Järnhaltig del och äro ganska svåra at bringa i flufs, kunna ej heller lätteligen, i detta lynne, vål och likställigt samman-smältas med andra Metaller.

A. är benågen at kalla denna nya Metall, *Wolfram-Metal*.

(Gött. anz. 1785 St. 68.)

Bästa Jättet at tilreda Eau de Luce (Alk. Amm. Succin.).

På det denne blandning må erhålla en vacker hvithet och bibehålla sine ingrediencier utan frånkilnad, bägge sådane egenskaper som i allmänhet äro svåre at århålla, tilreder man först en Tvål af hvitt Vax, på följande sätt: Man smälter i hett vatten 2 uns hvitt Vax, därtill lägges 1 dr. sal Tartari, då blandningen strax grumlas, Vaxet förenar sig med vattnet och utgör en Tvål, så hvit som grådde. Alkali Tartari har icke aldeles måttat syran i Vaxet, utan bereder det endast til förenig med Alkali Volatile.

Därefter blandar man til Alkali Volatile några droppar oleum Succini och tillågger en åttondel Vax-tvål. Flaskan skakas därpå ganska starkt, hvarigenom blandningen får en skön hvit färg; desse 3 ämnen blanda sig då så väl med hvarannan, at liqueuren hvarken skårer sig eller de någonsin skiljas åt. De utgöra en Volatil Såpa, som liknar vanlig Tvål i alla dess egenskaper och har därjämte en angenäm lukt.

Man

Man skulle ock kunna smälta Vaxet uti Alkali Volatile, men blandningen blir då aldrig så fullkomlig, utan Vaxet flyter ofvanpå uti rimför.

(Journal de Paris 1785 N:o 121.)

Läkare Nyheter:

Kongl. Lif-Medicus Doct. BENJAMIN HUNTER dog d. 7 April 1785 på sin Sätessgård Nås i Östergöthland, i sit 81:sta år. Han hade lärt Chirurgen under sin Farbror, då varande Regements-Fältskår vid K. Lif-Gardet, reste sedan utomlands och Promoverades i Rheims til Medicinæ Doctor. Har några år, i början af 1740-talet, varit Bruns-Intendent vid Medevi, men för öfrigt icke mycket befattat sig med Läkare-Konstens utöfning: Om honom kan mera läsas i Prof. BERGII Tal om Stockholm nu och för 200 år sedan, tr. 1758.

Hr. DOMBEY, som gjordt en Botanisk resa til Spanska America, år den 22 Febr. 1785 återkommen til Cadix med 78 kistor fulla af Naturalier, enligt bref därifrån til K. Fr. Vetenskaps-Academien i Paris. (Se om honom mera B. V. p. 323.)

Apothekaren i Christianstad Hr. J. C. HARTMAN, afled d. 16 April 1785, 65 år gammal.

Es-

Efter Doctor CARL NORELL blef Med. Licent. ERIC ODHELIUS vid slutet af Januarius 1785, utnämnd til Adjunct vid Artis Obstetriciæ Professjonen.

Med. Doctoren JOH. L. WESTBERG och Lic. B. R. HAST äro den 19 Maji Nådigt förordnade til Prov. Medici, den förre i Halland och den senare i Wafa. S. d. blef Med. Doct. AND. L. SANTESON utnämnd til Stads-Physicus i Gesle.

Profectoren vid Theatr. Anat. i Stockholm Doct. AND. J. HAGSTRÖM, blef d. 22 Maji Nådigt förordnad til Professor Anatomix Extraord. och Secundus.

Framl. Arch. och Ridd. v. ROSENSTEINS Afhandling om Barn-sjukdomar, år Påsktiden i år utgifven 5:te gången med tilläggningar, enkannerligen om Maskar, af Hof-R. och Ridd. MURRAY i Göttingen.

Uti Upsala hölts en högtidelig Promotion af Medicinska Faculteten den 14 Junii 1785, då följande Herr til Medicinæ Doctores creerades af Promotor, Medicinæ & Botan. Professoren Doctor CARL PETR. THUNBERG, hvilken först höll et Tal om *Diæten*, i synnerhet för Academicici.

1) K. Lif-Medicus Hr. ELIAS SALOMON, i anseende til desz lyckliga åtgård vid Kgl. Maj:ts högstbeklageliga Arm-brott på Parola Malm,

Malm, och därefter, under vidlöftiga Reforuti Kongl. Maj:ts Svit, då Konungens dyra hålla varit honom anförtrodd.

2) Hr. Jos. GUSTAF PIPPING, från Åbo, Stads-Physicus, Adjunct och Professor vid Åbo Academie; Disputerat 1779 om *Sciagraphia Morborum* i Åbo och 1783 om *Gangræna Scroti* i Upsala.

3) Hr. PETR. AFZELIUS, Phil. Mag. o. Westgöte, Disp. i Upsala 1781 om *Anevri-ma Arteriæ Femoralis*, 1782 *Chemiæ progressus* 1784, *Historiæ Morborum*. Refer nu utomlands.

4) Hr. GABRIEL BONSDORFF, Phil. Mag. från Åbo, Disp. i Åbo 1781 om *Sciagraphia Morborum*, 1782 om *Djurfången i Tavastland*, 1783 om *Boskaps-Påsten i Finland* och i Upsala 1785 om *Cirsocèle*.

5) Hr. ERIC ODHELIUS, Westgöte, Adjunctus Artis Obst. i Stockholm, Disp. i Upsala 1781 om *Tabulæ Arteriarum*, 1785 om *Morborum Casus*.

6) Hr. PETR. GUSTAF TENGMALM, från Stockholm, Disp. i Upsala 1778 om *Variolæ* och 1785 om *Ruptura Cordis*.

7) Hr. JÖH. GUST. LODIN, från Södermanland, Disp. i Upsala 1783 om *Nova Plantarum Genera*, 1785 om *Tumores Salivales*.

8) Hr. PETR. ULRIC BERG, från Upland, Disp. i Upsala 1783 om *Nova Plantarum Genera*, 1785 om *Medicina Africanorum*.

9) Hr. ANDR. HESSELIUS, Westgöte, Disp. i Upsala 1782 om *Tabulæ Arteriarum* och 1785 om *Aloë*.

10) Hr. OLOF SVARTZ, Östgöte, Disp. 1781 om *Methodus Muscorum Illustrata*. Refer nu i Norra och Södra America.

Af de 6 närvarande var Adjuncten Hr. Doct. ODHELIUS af Faculteten utnämnd til Primus och besvarade med nekande Doctors-Frågan: *Num superflua censenda sint ea medicamenta, quæ nobis subministrant remotissimæ Indiæ Orientalis & Occidentalis regiones?* som framstältes af Hr. Adjuncten ADAM AFZELIUS; Hr. Doct. BONSDORFF, såsom ultimus, höll de vanlige orationer.

Vid slutet af Junius 1785 öfverlämnade Hr. OL. J. EKMAN Under-Chirurgi-fyslan vid K. Lazarettet til Hr. L. A. PALANDER.

---

15) *Embets-Berättelse för år 1784 af B. BJÖRNLUND, Prov. Med. i Björneborgs Län och Assessor.* Forts. från p. 232.

I Junii månad förekommo 2:ne med *Elephantiasis* besvärade ifrån Landet, den ene en Man, den andra en Piga. Hos den förra märktes knölar i ansigtet och på kroppen,

pen, tillika med heshet, hvaraf han hade stark tåppning i halfen. Han hade en tid brukat Tjåru-vatten med någon förmån, hvaraf svulnaden i Benen, som voro glånsande och spånade, något hade lagdt sig. Denne tillrådde jag, at bruka Getpors (Ledi Palust.) Decoct, eller Infusum, hvartil allestädes var tilgång, hela året öfver, med begåran tillika om tidtals efterrättelse om dets sjukdom och curens förlopp, som ej skedt, så at han sedermera lätit höra af sig. Hos Pigan utmärkte sig sjukan, som varat i 3 år, med knölar på kroppen och glånsande hårda spånada Ben, något rödaktige stycketals, jämte heshet. Inga knölar voro ännu upslagne i sår. Henne recommenderades Ledi Decoct til bruk, samt at hon då och då skulle låta höra af sig, som ej skedt. Uti Saftmola Socken skall *Gulfot*, Vintren öfver förekommit och vist sig hos många, men hade nu afstadnat. Förebud därtill hade varit åckel, ibland med kråkningar en vecka förut eller mera, hvarpå gulhet begynt visa sig på kroppen. Efter 2 a 3 veckor har den öfvergådt. En mindre passande och snarare skadlig cur därför, hade en del brukat, med Syrup och Brånvins hopblandande, nyttjande. Flera hade inbillat sig förr härigenom hafva sluppit Gulfoten, och at de kunnat hindra utbrottet däremot.

Den 22 Junii öppnades lill Raumo Brunn, eller Gustafs Kålla, hvarvid sig insunno för Rheumatisme 6, Arthritis 2, Svaga och rinnande ögon 2, Flussar 5, Hypochondriasis, Hysterie och elak Maga 16, Tænia 7, Lumbrici 3, Skörbjugg 2, tillsammans 43 personer. Rheumatisme botades hos 2 personer, hos de andre lindrades och förbättrades. Svaga och rinnande ögon blefvo förbättrade och Flussar, dels aldeles, dels till större delen afhulpne. Med Hypochondrie, Hysterie och elak Maga besvärade, rönte måsta delen förbättring af Brunnen, hvaraf någre tyckt sig blifvit til hälfan återstälde, som haft elak Maga. Tænia visste sig, dels af sig sjelf, under drickningen, dels afdrefs igenom Nufferska medlet. Ibland togs Pulveret af Rad. Filicis 1 lod i första eller andra glasfaset och 1 a 3 lod Engelskt Salt, för laxering skull, vid slutet af drickningen för den dagen, som oftare framdref Tænia kylsevis eller uti et knippe. Några togo curen ordentligt hemma med Bolus, dock med drickningens utfåttande för den dagen. Lumbrici visste sig, samt afdrefvos åfven igenom tagit Mask-pulver. De med Skörbjugg besvärade miste all tyngd, trötthet och styfhet i lemmarne, och tycktes deras sjuka såsom i lindrig grad botad.

Vid medium af Julii månad berättades at et 3 års gammalt Barn blifvit bitit af en
Orm,

Orm, af hvad slag kunde ej beskrivas, hvar-
 efter hela kroppen upfvulnat; dock har det-
 ta Barn blifvit friskt efter några dagar, ige-
 nom söt Mjölks drickande blandad med ski-
 rat Smör, som i förstone gjordt upkastning,
 men sedan ej. Utanpå magen och bröstet,
 som varit intagne af svulnad, har omslag af
 Ätticka, hvaruti Salt varit smält, blifvit lagdt,
 äfven uppå färet eller bettet, dock i försto-
 ne Bomolja, hvaraf litet varit til hands.

Vid Michaelis-tiden begynte Rötfebern
 i Loimioki Socken hastigt tiltaga och utbre-
 da sig, som under Sommaren varit mindre
 hårskande, genom tjenstefolks flyttning och
 ömsning denna tiden, hvarigenom den kring-
 fördes til åtskillige Byar, som därför varit
 hittils förskonte. Denne olyckan ökades med
 den, at de sjuke ledsnade vid at köpa sig
 Medicamenter af det inom Socknen varan-
 de förrådet, öfverlämnande sig håldre at sit
 öde. Härom inberättade Kyrkoherden CA-
 RÉN til mig, hvarföre, at kunna uträtta nå-
 got godt, åtminstone hos de fattige, och at
 desse ej igenom vanskötsel och brist på Me-
 dicamenter, måtte åfventyra at omkomma,
 jag ditskickade et litet partie Medicamenter
 af kråk- och Laxer-pulver samt Feber-drop-
 par bestående, til utdelning ibland desse.

Änteligen, vid utspridd sjuka, obenä-
 genhet at taga andra Läkemedel, än dem
 som sngos för intet, fant Kyrkoherden sig

nödfakad, följande October månad, at här-
om gifva Landshöfdinge-Embetet vid handen,
som omsider gaf ordres om refas företagan-
de dit til Socknen.

Uti Björneborgs Stad begynte Rötfebern
i October at tiltaga, utbredande sig til flere.
At til någon del afhjelpa detta blef jag för-
anlåten at bispringa de fattiga, som utgöra
en stor del at folkhopen, med Medicamen-
ter å Medicinal-fondens räkning, hvilka an-
nars legat utan någon vård i anseende härtil.

Fläckar viste sig hos de måste vid min
ankomst, hvartil rummets trångsel och för-
summad vådervåxling med dörr, spjäll eller
fönsters öppnande, synes bidragit, hållt man
mera var mån om hetta och värma i rum-
met. För den ordfaken måste jag oftare gö-
ra besök om dagen, för at få nödig våder-
våxling i rummet desto nogare i akttagen,
och som hade den värkan, at inga fläckar
vidare förspordes hos de tilkommande sjuka.
Ingen dödde häraf, eller i et par andra går-
dar, som jag hade fattige sjuka at ordinera
före och besöka, hvars antal utgjorde 14 per-
soner.

Hos en af desse sjuke åkom vid börjad
förbättring mällöshet, som i 8 dagar varade;
sedan har vål målet återkommit, dock gick
därmed flera veckor ut, innan målet blef al-
deles redigt, ehuru åtskillig medicinering, så
in - som utvårtes härpå blef brukad. Döf-
het

het tiltog ibland emot slutet, som efter hand öfvergick. Diarrhœ har blifvit hulpen med China och Dialcordium. De fläckar som förekommo viste sig måst å armarne och bröstet.

Uti början af November inkommo koppor hit til Staden, som voro af en svår art och confluentes, hvaraf flere Barn dödde. Efter en a 2:ne månader begynte desse på det lättet at mildras, at lindrigare gingo tillika med de svårare. Det ena Barnet kunde ha af det värre slaget, at det med möda räddades, och de andre däremot af de lindrigare. Desse bägge slagen hafva fortfarit hela Vintren öfver, dock at det svåraste slaget varit måst rådande och hvaraf flere Barn dött. De måsta häraf hade dock tordt kunna räddas, om god skötsel tilkommit, som Föräldrarne ej låtit vidtaga, ehuru råd här om blifvit afgifne igenom kungörelse på Predikstolen.

Uti December hafva Rötfeber och Koppor gådt om hvarandra uti Björneborgs Stad, samt bägge med smittans utbredande fortfarit hela Vintren öfver, hvartil kommit Målslingen vid början af året, som starkt angripit och utbredt sig ibland barnen, och ej heller skonat då och då äldre. Af Kopporne, som til större delen nu afstannat, har et antal Barn omkommit, af Rötfeber flere och af Målslingen några få. Desse hafva antin-

gen af svåra lemningar af Måfslingen, eller nyfs hafde Koppor förut, och svaghet at kunna uthårda bågge sjukdomarne, blifvit medtagne.

Åtskillige Gonorrhœer uti färskild practique, har jag förledne år skött, som blifvit måst afhulpne igenom Decoeters bruk af Rad. Altheæ, Saffaparill: Bardanæ, Saponariæ, hopblandade, Laxativer, Conii piller och Mixtura Mineralis någon tid nyttjad. En kunde ej nyttja Mercurialier, ehuru lindriga, utan fick därigenom altid Feberaktighet och andra anstötter, men öfvervant igenom lindriga diluerande Decoeter, jämte Conii piller, Gonorrhœen. Efteråt hafva dock desse piller med mercur. dulci författe, någorlunda kunnat tålas, som för säkerheten skull någon tid blifvit brukte.

Mask-curen har hos några blifvit practicerad, oberåknade dem, som under Bruncuren betjänt sig häraf. En Man, som för 3:ne år sedan nyttjade samma medel, med afgång af 30 alnar och 3:ne hela Maskar, har år 1784 tagit samma, efter funnit behof därtill, och med mistning åter af 4 hela maskar. Få kunna öfvertalas at repetera curen för säkerheten skull, sedan den medfört värkan til några Maskars afdrifvande, förr ånde efter några år få häraf besvärande kännning åter. Hos en hafva afdrifvits 2:ne Maskar af 20 alnar, tillika med Ascarides, och hos

hos en annan en hel Mask af 9 alnars och något mera, längd. Tvåne andra hafva haft afgang af mask, dock ej hel, utan styckevis framkommen. Et Fruntimmer, som ej kunde behålla pulfret på vanligt fått intagit, eller med oblat, ehuru härmed gjordts försök, eller uti piller, jämte andre små anstalter, har utan hinder fått behålla pulfret, sedan det med en Theekopp Gröt blifvit intagit. Vårkan häraf blef med afgang af en hel Mask och en annan söndrig.

Fortl. e. a. g.

Våderleken och de måst gångbare Sjukdomar, månaderne April, Maji och Junius 1785.

April:

1. Morg. urvåder, 7 gr. k. Barom. 24,79. midd. 4 gr. k. Bar. 24,93, urvåder.
2. Morg. mulet, 9 gr. k. Bar. 25,08. midd. 3 gr. k. Bar. 25,18.
3. Morg. urvåder, 6 gr. k. Barom. 25,16. midd. 1 gr. k. inögade och yrade hela natten.
4. Morg. urvåder, 6 gr. k. Barom. 25,26. midd. 2 gr. k. Bar. 25,43.
5. Morg. klart, 11 gr. k. Barom. 25,73. midd. 4 gr. v. Bar. 25,80.

6. Morg. dimma, 4 gr. k. Bar. 25,86. midd.
6 gr. v. Bar. 25,78.
7. Morg. dimma, klart, 6 gr. k. midd. 7 gr.
v. Bar. 25,61.
8. Morg. klart, 1 gr. v. Bar. 25,67. midd.
5 gr. v. Bar. 25,73.
9. Morg. dimma, 4 gr. k. Bar. 25,89. midd.
8 gr. v. Bar. 25,74.
10. Morg. strömoln, 1 gr. k. Barom. 25,59.
midd. 4 gr. v. litet våt snö morg. och
afton.
11. Morg. klart, 1 gr. k. Bar. 25,79. midd.
4 gr. v. mulet.
12. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,63. midd.
8 gr. v. Bar. 25,40.
13. Morg. klart, 2 gr. v. Bar. 25,13. midd.
8 och en half gr. v. Bar. 25,16.
14. Morg. klart, 2 gr. v. Bar. 25,35. midd.
7 gr. v. Bar. 25,38.
15. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,50.
midd. 10 gr. v. Bar. 25,54. mulet.
16. Morg. klart, 2 gr. v. Bar. 25,45. midd.
11 gr. v. Bar. 25,49.
17. Morg. klart, 5 gr. v. Bar. 25,46. midd.
9 gr. v.
18. Morg. strömoln, 3 gr. v. Barom. 25,58.
midd. 13 gr. v. klart.
19. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,66. midd.
12 gr. v.
20. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,53. midd.
13 gr. v. mulet, aft. och natten rågn.
21. Morg.

21. Morg. duggrågn, 4 gr. v. Bar. 25,31. midd. 10 gr. v. mulet.
22. Morg. dimma, 2 gr. v. Bar. 25,42. midd. 8 gr. v. Bar. 25,45.
23. Morg. mulet, dimma, 1 gr. v. Barom. 25,43. midd. 9 gr. v.
24. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,51. midd. 12 gr. v. Bar. 25,41.
25. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,35. midd. 10 gr. v. aft. 7 gr. kalt, började hagla mot midnatten.
26. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,43. midd. 6 gr. v. strömoln, Bar. 25,49.
27. Morg. strömoln, Therm. O. Bar. 25,78. midd. 3 gr. v.
28. morg. mulet, 3 gr. v. Bar. 25,83. midd. 11 gr. v.
29. Morg. mulet, dimma, 7 gr. v. Barom. 25,93. midd. 13 gr. v.
30. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,98. midd. 10 gr. v. klart. (a).

Maji.

1. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,87. midd. 12 gr. v. Bar. 25,75.
2. Morg. mulet, duggrågn, 6 gr. v. Bar. Q 4 25,34.

(a) Efter medium April började Isen lösna, sedan den myckna snön hastigt bortsmält och mot slutet af månaden flöt Isen rundt omkring Staden. Segelfarten dröjde dock ini Maji, tils de stora Fjärdarne genom stark blåst blifvit ränsade,

- 25,34, kl. 9 Nordan storm med rågn-
blandad snö. midd. 6 gr. v. Bar. 25,41.
3. Morg. klart, 1 gr. v. Bar. 25,52. midd.
6 gr. v. strömoln.
4. Morg. strömoln, 4 gr. v. Bar. 25,46.
midd. 7 gr. v. mulet, rågn e. m. och
natten.
5. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,33. midd.
4 gr. v. Bar. 25,38.
6. Morg. klart, $1\frac{1}{2}$ gr. kalt. Bar. 25,48.
midd. $10\frac{1}{2}$ gr. v. aft. rågnstänkte.
7. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,20. midd.
12 gr. v. strömoln.
8. Morg. mulet, 6 gr. v. Bar. 25,20. midd.
11 gr. v. strömoln, rågn skurtals.
9. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,30. midd.
7 gr. v.
10. Morg. mulet, 3 gr. v. Bar. 25,59. midd.
8 gr. v. Bar. 25,65, haglade skåftals.
11. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,82. midd.
9 gr. v. strömoln.
12. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,89. midd.
12 gr. v.
13. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,87. midd.
17 gr. v.
14. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,70. midd.
10 gr. v. Bar. 25,51, mulet.
15. Morg. töcken, 8 gr. v. Barom. 25,14.
midd. 11 gr. v. strömoln.
16. Morg. töcken, 8 gr. v. Barom. 24,90.
midd. 9 gr. v. Bar. 24,80, e. m. små
snö-llar.
17. Morg.

17. Morg. halfklart, 4 gr. v. Bar. 24,91.
midd. 6 gr. v. Bar. 24,98, små snö.
18. Morg. strömoln, 5 gr. v. Bar. 25,13.
midd. 11 gr. v. Barom. 25,18, strö-
moln.
19. Morg. snö, 2 gr. v. Bar. 25,09. midd.
5 gr. v. Bar. 25,16, mulet.
20. Morg. strömoln, $4\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,21.
midd. 8 gr. v. rågn. f. m. Bar. 25,15.
21. Morg. mulet, 6 gr. v. Bar. 25,20. midd.
8 gr. v. smått hagel och rågn.
22. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,46. midd.
13 gr. v. Bar. 25,50.
23. Morg. mulet, duggrågn, 9 gr. v. Bar.
25,64. midd. 10 gr. v. rågnskurar.
24. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,86. midd.
13 gr. v.
25. Morg. måst klart, $8\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,85.
midd. 15 gr. v. Bar. 25,79.
26. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,79. midd.
14 gr. v. Bar. 25,75.
27. Morg. måst mulet, $9\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,62.
midd. 15. gr. v.
28. Morg. strömoln, 10 gr. v. Bar. 25,30.
midd. 12 gr. v. Bar. 25,22.
29. Morg. mulet, $6\frac{1}{2}$ gr. v. Barom. 24,90.
midd. 7 gr. v. rågn.
30. Morg. dimma, 4 gr. v. Barom. 25,18.
midd. 7 gr. v. Bar. 24,26.
31. Morg. strömoln, 4 gr. v. Bar. 25,39.
midd. 11 gr. v.

Junius.

1. Morg. strömoln, 7 grad. v. Bar. 25,44.
midd. 12 gr. v.
2. Morg. måst klart, 8 gr. v. Bar. 25,47.
midd. 12½ gr. v.
3. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,51. midd.
16 gr. v. mulnade med rågnikurar.
4. Morg. strömoln, 11 gr. v. Bar. 25,49.
midd. 15 gr. v. rågnstänkte för och ef-
middagen.
5. Morg. smårågn. 10 gr. v. Barom. 25,64.
midd. 14 gr. v. mulet.
6. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,69.
midd. 19 gr. v. klart.
7. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,68.
midd. 19 gr. v.
8. Morg. klart, 14 gr. v. Bar. 25,74. midd.
22 gr. v. strömoln.
9. Morg. klart, 14 gr. v. Bar. 25,80. midd.
22 gr. v.
10. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,81. midd.
23 gr. v. strömoln.
11. Morg. smårågnade, 16 gr. v. Bar. 25,65.
midd. 21 gr. v. åska med rågn e. m.
12. Morg. halfmulet, 17 gr. v. Bar. 25,51.
midd. 20 gr. v. åska med rågn e. m.
13. Morg. halfmulet, 12½ gr. v. Bar. 25,38.
midd. 13 gr. v. mulet, åska och rågn
skäftals hela dagen.
14. Morg. mulet, 10 gr. v. Barom. 25,63.
midd. 13 gr. v. Bar. 25,70.
15. Morg.

15. Morg. Imärågnade, $6\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,68.
midd. 9 gr. v. Bar. 25,54.
16. Morg. mulet, 8 gr. v. Bar. 25,50. midd.
11 gr. v.
17. Morg. mulet, 7 gr. v. Bar. 25,68. midd.
19 gr. v. strömoln.
18. Morg. klart, 12 gr. v. Bar. 25,71. midd.
22 gr. v. Bar. 25,73.
19. Morg. klart, 11 gr. v. Bar. 25,80. midd.
23 gr. v.
20. Morg. klart, 13 gr. v. Bar. 25,79. midd.
24 gr. v. Bar. 25,71.
21. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,68. midd.
18 gr. v. strömoln.
22. Morg. klart, 14 gr. v. Barom. 25,68.
midd. 19 gr. v.
23. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 21,71.
midd. 18 gr. v. strömoln.
24. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,68.
midd. 21 gr. v. strömoln.
25. Morg. strömoln, 16 gr. v. Bar. 25,67.
midd. 25. gr. v. klart.
26. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,50.
midd. 23 gr. v. strömoln, rågnstänkte
e. m.
27. Morg. klart, 11 gr. v. Bar. 25,58. midd.
18 gr. v.
28. Morg. strömoln, 16 gr. v. Bar. 25,49.
midd. 20 gr. v.
29. Morg. strömoln, 13 gr. v. Bar. 25,33.
midd. 19 gr. v. strömoln.
30. Morg.

30. Morg. klart, 15 gr. v. Bar. 25,60. midd.
21 gr. v.

***

***

***

Sjukdomarne voro i April Rôtaktige Febrar, dock sparsamt, sedermera mycket hålfosamt utom någon Angina, men i Junii månad började en lindrig Mefsling visa sig på Södermalm.

*Berättelse om en Ko, som framfödt fem
levvande Kalfvar. Insändt af Profess.
HELLENIOUS i Åbo.*

Ju närmare vi känna naturen, ju tydligare blifva vi varse, huru hon uti sina verkningar styres af de visaste lagar. Desse endast syftande på hennes säkra bestånd ålka en obrottlig efterlesnad, och kunna ej utan de viktigaste skäl och ordsaker öfverträdas. Naturen kan således ej annat än i det närmaste blifva sig lik och afvikningar ifrån dess vanliga gång ej annat vara än högst sällsynta. Men ju sällsyntare dessa äro, ju värdigare tyckas de ock blifva för vår granskning och upmärksamhet. Vi äro väl skumögde för at genast upptäcka ordsakerne til dem, men det är oss nog til en början, at endast upteckna händelserne, samt huru och under hvilka om-
stån.

ståndigheter de timat, då framdeles flere af lika art och ytterligare undersökningar kunna meddela oss det ljus uti Naturens kännedom, som vi utan en sådan omhugsamhet länge nog torde blifva tvungne at sakna.

I anledning häraf har jag til Naturforskarens kunskap och uplysta granskning velat lämna följande händelse, såsom i sanning en af de sållsyntaste i sit slag, samt hörande til de för oss ännu måst fördolda naturens hemligheter, och det enligt den beskrifning Herr Comministern ABRAHAM FELLMAN, såsom uppå orten vistande, öfver densamma uppå trovärdiga och åsyna vittnens intygan upfatt och mig sedermera benågit meddelat.

Uti Limingå Socken och Tornåvä Capellgåll framfödde, en Kläckaren, PITZÉN tilhörig Ko, uti November månad föttedit år, på en gång fem stycken lefvande Kalfvar. Koen var af de större på den orten, långsträckt och väl fodrad. Hon har aldrig varit gall och tilförene redan kalfvat fem reor: uti hvilka hon vid de fyra första kalfningarna frambragt hvarje gång en lefvande kalf, men den femte, och det i förtid, 2:ne döda. Efter denna har hon varit omåttlig uti sin brunst, som ock tillika påstådt ovanligen länge. Tiden til den sjette eller sista kalfningen inföll tidigare och omkring en månad förr än man förmodade. Fyra dagar förr

förr densamma låg hon af matthet och kunde ej förmås at hålla sig på benen. Födslo-plågan varade vid pafs i sex timar, efter hvilken Koen utmattad knappast öfverlefde et halft dygn. Kalfvarne, af hvilka 2:ne voro Oxe- och 3:ne Ko-kalfvar, framkommo fullkomlige och af den storlek, som smärre slaget af vanliga kalfvar, lyftade genast up sine hufvuden och råmade. Til färgen voro de alla rödspräckliga lika tecknade med modren. Ehuru i begynnelsen så svage at de ej kunde stå på fötterne, hafva de dock synbarligen med qvicka och listiga rörelser utmärkt, at de med skötsel och tillräckelig föda kunnat bringas til växt och trefnad. Men jämte brist på vederbörlig näring efter modrens död, gjorde en dåraktig vidskeppelse, at desse kråk, hvilka, enligt Allmogens antagne fördomar om alla sällsynta händelser, lades förebåda de svåraste olyckor, inom et dygn blefvo dödade.

Måne man icke af denna händelse, så vida Koen var frisk och af stark sammanfattning, född med godt foder, för hvilket hela Limingå Socken är namnkunnig, samt at hon varit omåttlig och det i längre tid uti sin brunst, kunde ledas på den tanke, at hos friska och vål lagda djur en tätt på hvarannan följande coitus, ehuru frustaneus, dock åtminstone bidroge til flere vesicularum ovarii snarare och liktidiga skicklighet, eller om
man

man vil fåga mognad til fecundation, hvilka vid en påföljande conception sedan lätteligen på en gång kunde fecunderas. At af någon skedd superfetation förklara denna underbara fruktsamhet, hvar til äfven Koens långvariga brunstetid kunde gifva anledning, torde så mycket mindre låta göra sig, som emellan dessa Kalfvar man icke märkt den minsta skillnad hvarken i storlek eller liflighet, födsloplågan ej heller påstådt längre än vanligen ske plågar, åtminstone vid deras svårare partus. Exempel på något dylikt hos djuren lårer ock näppeligen gifvas, hållt deras brånad är inskränkt inom vissa tider, och utom desd bland de många tusende, hvilka af detta slagte i synnerhet slagtas och öppnas, icke hos en enda någon til en så beskaffad fecundation beqvämlig och af flere rum bestående uterus, blifvit funnen.

At denna casus tyckes man ock kunna påstå, at uteri utvidgning til desd högsta mått vid hvar och en partus, ingalunda blifver så nödvändig, som flere Auctorer det fordra. Ty då dessa Kalfvar ej voro mindre än de vanliga af smärre fortén, så blifver onekligt, at denna Koens uterus innan desd partus måtte varit ansefningen mera utvidgad än de förra resorne, då hon endast burit och framfödt en enda, ehuru stor den ock kunnat vara. Man måtte ock medgifva, at moles cæterarum ovi partium denna gången kunnat

vara mångfalldigt mindre än de förra, dock tyckes det vara utom all tvifvel, at volumnen af dessa 5 Kalfvar tillsamman tagne, vida vågnar öfverträffat den en enda Kalf kunnat utgöra, om man ock antager desse delar flerdubbelt större än de vanligen förekomma.

Men det mörker, som omgifver vår kunskap, angående naturens hemliga verkningar vid generation, är större än, at vi af en enda händelse såsom denne, hvilken därjämte til alla sina omständigheter ej blifvit så noga undersökt, som i et så för oss fördoldt ämne hade fördrats, kunna hinna längre än blott til sannolika gissningar; desse torde dock förtjäna at anmärkas, ty huru ofta har icke det händt, at små och obetydliga anledningar ledt oss til de ymnigaste och rikaste upptäckter i naturens kannedom.

Til Natur-Forskaren.

Den hvita Rättan (a) (*Mus Musculus* Linn.) är här i Linköping icke så sällsynt, som uti Westervik, ty denna Våren har man härstädes uti Rättfällor bekommit 6 stycken krit hvita Rättor af lika storlek med de vanli-

---

(a) Se mera om samma Djur i K. Vet. Acad. Handl. Vol. 22. p. 213.

liga Hus-mössen: men desse hvita hafva alle-
 samman röda ögon och se rätt täcka ut. Öf-
 ver 8 dagar har jag haft och har ännu en
 lefvande helt hvit Råtta, som är innesluten i
 en glasburk. Utaf egen erfarenhet får jag
 därför anteckna hennes egenskaper: hon är
 ganska qvick och snällfotad (agilissima) som
 Lekatten eller Vislan, och hon putfar sig
 oftast, då hon sätter sig på bakfötterna och
 med bägge framföttren stryker fram och til-
 baka öfver hufvudet, öron och ansigtet, ej
 olik Kattens putfande: detta förrättas väl 10
 gånger om timman öfver hela kroppen, me-
 rendels först öfver öronen och så i ordning.
 Hon dricker sällan och det ganska litet. Rid-
 daren von LINNÉ skrifer at denna hvita Råt-
 ta är en variete af Hus-Råtten. Det är ock
 troligt, ty denna min hvita har ock lika lukt
 med våra Hus-möss, sårdeles om icke fri
 luft lämnas henne, då lukten är ingalunda
 behaglig. Min hvita Råtta söker ständigt at
 rymma bort, ehuru hon har tillräckelig föda
 af Bröd, Kött, Hampfrö, Flåsk med mera.
 Linköping d. 13 Junii 1785.

Inländt af JOHAN OTTO HAGSTRÖM.

Prov. Med. i Linköpings Län.

Lehrbuch von dem unvermeidlichen Gebrauch der Instrumente in der Geburtshilfe, von RAPHAEL STEIDELE, öff. Lehrer der pract. Wundarz. und Entb. Wien, 338 s. in gr. 8:o n. K. 1785.

Vectis kan A. icke tåla, ehuru hans nit dæremot något aftagit. Han brukar i des stålle den ena armen af sin Forceps. Det år den *Levrettiske*, utan invårtes ränder. Emot Hr. STEINS mening förkastar han, (efter vår tanka med skål) det slags Forceps som vrides rundt om på sin axel. På et svagt Barn, och som synes dödt, afskår han straxt Navelstrången och förbinder honom; sedan bjuder han til at på vanligt fått uplifva Barnet, hvaribland han för kraftigast anser at i et varmt bad af Vin och Vatten frotera barnet, blåsa det i mun och lägga varmt omslag öfver hufvudet af Vin. När hufvudet år i bäckenet aldeles fast inklämt vil han, at man först abbidar barnets död, emedan Forceps sedan kan lättare anläggas. När Hustrun redan drages med döden och man hvarken kan eller törs förlossa henne, bör man söka til at skaffa fostret andedrägt genom et rör, som føres moder-slidan och moder-mun igenom til des mun, samt förrätta operatio Cæsarea straxt efter modrens död.

A. talar ock något om denne och om operatio Symphyseos. (Allg. Litt. zeit. 1785. N. 123.)

Opuscoli Scientifici di Fel. FONTANA.
Flor. 1783. 8.o. 219 p.

A. har ganska mycket vinlagt sig at utbreda ljus i läran om Eld och Luft, genom mångfaldiga försök. Först förekommer Bref til Hertigen DE CHAULNES, där A. granskar åtskillige nya meningar om andedrägten och den förändring, som Luften därigenom lider: Brännbar och Phlogificerad Luft äro endast i så måtto skadelige, at då de inandas kan icke Lungan göra sig fri från deras phlogistica väfande; men andra Luftarter, som gemenligen upplöfas, angripa själsva lifskrafterne: Vid utandningen blåses bort så vål brännbart väfande, som fast Luft; blir af det förra för mycket kvar i blodet, så försvagar det Musclernes retlighet i den mån, at de sluteligen ej vidare kunna göra den til livets bibehållande nödige tjensten, hvarmed de i dephlogificerad Luft så mycket längre uthärda; Djur, som hafva kallt blod, äro mycket mera retlige än de med varm blod; de förra gifva icke genom andedrägten från sig så mycket brännbart ämne. — Et annat Bref til Prof. AD. MURRAI granskar några H:rr BERGMAN och SCHEELES meningar. Lungan drager ingen brännbar luft til sig ur Luften; utan stöter den från sig i Luften; utaf 668 lefvande Djur (Foglar, Råttor, unga Marsvin och Kaniner) dem A. uti allmän Luft höll så länge öfver Qvicksilfver til dess de

dogo, har luften icke hos 17 minskat sig, men hos alla andra til $\frac{1}{9}$, $\frac{1}{21}$, $\frac{1}{27}$ och $\frac{1}{30}$ del minskats; åfvenså aftog han i godhet. God Luft förlorar både til myckenhet och godhet om han någon tid står öfver blod eller omfqualpas därmed. En del af den fasta Luft som finnes i den luften, där djur andats, kommer från djurens lungor, likasom den åfven kommer från andra våtskor, utan slägtskap därmed; squalpar man Blod öfver Qvicksilfver med dephlogisticerad, allmän, brännbar och phlogistik Luft, så taga de alla til i rymd, och tvättar man dem sedan med vatten, så viser det sig at denna tilväxt ej är annat än fast Luft. Allmän Luft förlorar icke genom utdunstning af sin godhet, ej heller brännbar Luft genom utandning sit brännbara väfende. — Flere försök intyga at vårma ej består af dephlogisticerad luft och brännbart väfende och at den sednare tränger sig genom Vasa i förening med den förra, när kroppar förbrännas. — Luft, som blir kvar i vatten när Fast luft blifvit afdrifven och utgör ungefärligen $\frac{1}{40}$ del, upkommer först vid vattnets rörande; ty vatten är aldrig rått fritt från brännbart ämne, hvilket vid långsamt squalpande med fast Luft går in däruti. I Dunstkretsen är gemenligen ingen fast Luft, och den däri upstigande stora myckenheten insupes tillbaka af de oräkneliga kropparne; den låter ock icke så lätt blanda sig med allmän

mån Luft; Saltpeter-lyra har han fördelt i fast, phlogistik och allmän Luft. Utom fastfulle plantor, gifva växter i solskenet mer skadlig än dephlogisticerad Luft. — I Bref til Hr. GIBELIN berättas at på Lamb och Kaniner, dem A. lät en Viper bita och sedan insprutade 20—40 droppar Spir. Cornu C. i Vena Jugularis, märktes ingen värkan af giftet; när ingen stark inflammation visar sig i bettet, utan giftet endast värkar invärtes, botas ock sjukdomen af sig sjelf, hvilket gifvit anledning at berömma flere kraftlöse medel, t. e. at betäcka såret med jord. — Uti Bref til Hr. DARRET berättar A. sina försök, til at utröna ordsaken til Fårens svindel; han har lika med H:rr LESKE och GÖZE hos 15 sådane Får funnit i hjernan en stor blåsa, ofta 2 a 3 tum i diameter, uti hvilken fanns en klar vätska och på inre sidan 2 a 300 blås-maskar fastslugne, försedde med en krants af hakar och 4 sugvärtor. Hos vilda och tama Caniner har han ofta uti underlivets inålfvor, Nätet och Pancreas, funnit en stor myckenhet enkla blås-maskar, som icke voro i blåsa inneslutne. A:rs anmärkningar vid Tænia stamma öfverens med H:rr O. F. MÜLLER, GÖZE, BLOCH och WERNER. Ibland 20 Djur återväxte endast hos et enda et stycke af 4 a 5 linier, som A. bortskar af en Nerv. (Gött. anz. 1785. 95. St.)

K. Collegii Medici underdåniga Bref til Kongl. Maj:t, om medel til den Veneriska smittans förekommande och botande, dat. Stockholm d. 21 Martii 1785.

Sedan Ed. Kongl. Maj:t i Näder tåckts infordra Dets Collegii Medici underdåniga yttrande om den Veneriska smittans förhållande, huru tillståndet i Lånen värdeligen är? hvilka orter fordra snaraste hjälpen, samt om de sjukas antal, så mycket af Provincial-Medicorum berättelser kunnat intagas? Och åndteligen omkostnads förslager til Curhus-Inrättningar? Har Collegium sökt uptäcka, framdraga och pröfva allt hvad som til detta ämne hörer; hvilket Collegium härmed drifvar i underdånighet Ed. Kongl. Maj:t understålla.

At sluta af de årligen inkomne Sjuk-Rapporter, är det, ty värr, en afgjord sanning, at den Veneriska smittan i de flåsta Lån mer och mer tagit öfverhanden, och är så mycket mer at befrukta, som denna smitta icke hårefter som hittils, då den varit i sin början, lårer med små och dolda steg frammyga, utan med håftigaste utbrott vidga sig til Nationens förderf, aldramåst i et Climat, hvars naturliga låge är i denna sjukdom en fiende mer som hotar.

Af tåt brevväxling med Herrar Lands-höfdingar och inhändigade Embets-berättelser ifrån hvarje Districts Provincial-Medicus, befinnas följande orter vara de som behöfva den snaraste hjälpen, neml. Småland kring Jönköping, Wexiö och Calmar, därest i synnerhet omkring Jönköping antalet af smittade personer ensamt uppgifves til 400.

Bohus och Wenersborgs Låner omkring Götheborg, Uddevalla och Wenersborg öfver 600.

Östergöthland omkring Lindköping, Norrköping och Wadstena 500.

I Blekingen omkring Carlscrona och Carlshamn vid 300.

I Westergöthland omkring Borås. — I Nerike omkring Örebro. — I Westernorrland, fårdeles i Jämtland. — I Dalarne omkring Falun. — I Österbotten omkring alla de större Stapel- och Sjö-Städer, samt i synnerhet där Garnizoner äro förlagde; om ej på alla dessa ställen til en lika mängd, dock i den proportion at hvar och et nödvändigt fordrar hjälp.

At nu i lika underdånighet uppgifva förslager til den kostnad, som skulle åtgå vid Curhus Inrättningar, vågar Collegium i underdånighet föreslå, om icke de redan inrättade Lazaretter, kunde, til vinnande af en anseelig besparing och snarare vårkställighet, egenteligen til detta ändamål inrättas och ut-

vidgas, samt nya upföras där slike ännu felas och nöden är måst trängande.

Deras Excellencer Herrar Seraphimer-Riddare, som få utmärkt vid hålfans vård understödt Ed. Kongl. Maj:ts omsorg för sine underfåtare, hafva besörgt om sådane Lazaretters inrättande i de flåste af Rikets Provincer, hvarest årligen en anfenlig mängd Veneriske sjuke på Medicinal-Fondens kostnad redan blifvit botade, oaktadt på de flåsta stållen knappast fångar varit at tilgå.

Til et Cur-hus, sådant som det i Jönköping förledit är inrättade, har Ed. Kongl. Maj:ts i Nåder beviljat en summa af 400 R:daler specie, då likväl Låkare-arfvode, Fåltskårs aflöning och Medicaments kostnad icke blifvit inberåknade, dårest antalet af botade stigit til 66 personer.

En sådan Inrättning provisionaliter upförd, där alt måste genast för reda penningar anskaffas och af Entrepreneurer underhålles; där Låkare från- och tillåttas, efter det är omöjligt för en Provincial-Medicus, at i et vidstråckt Lån bestrida få olika göromål, kan ej annat ån medföra större kostnad och blifva mindre nyttigt ån de värkelige Lazaretter; där til det minsta 30 Sångar blifva nödige, efter som en lång erfarenhet har bevilat, at allmogen och gemene man, drifven af sin fördom, fållan uptåcker sin sjukdom fört ån den är i det grad, at omö-

jeligen några medel, utom under en förfaren Läkares ständiga tillsyn, kunna förordnas, at förtiga det åldrar, kön och årstider förändra sjelfva Cur-metoden.

Om därför Ed. Kongl. Maj:t i afseende på dessa skäl, tacktes i Nåder gilla Collegii underdåniga förslag, torde den påsyftade nyttan blifva aldeles säker och kostnaden i den mån lindras, som fonder til Lazaretterne äro at tilgå, hvarom, såsom i Herrar Seraphimer Riddarnes disposition, Collegium icke åger någon kunskap; men blir efter här om lämnad del, i stånd at utfätta de summor, som i proportion på hvar Landsort til en säker och skyndsam hjälp kunna behöfvas. Emedlertid kan Collegium icke närmare uppgifva kostnaden än til 2 R:daler på personen öfver hufvud räknadt, för Medicinalbehofven m. m.

Men vid et så Riks-vårdande ämne dä faran är oundvikelig och hjälpen högst nödvändig; tacktes Ed. Kongl. Maj:t i Nåder tillåta Collegium, at i djup underdånighet göra de erhindringar, som från dess Embets-plikt synas vara oskiljaktige, aldramäst vid et tillfälle, då Ed. Kongl. Maj:t i Nåder behagat yttra Sig vilja igenom någon allmän författning för hela Riket, utse medel och utvägar til det ondas förekommande.

Collegium tror för sin underdåniga del, at alla medel synas säfänge och alla omkost-

ningar blifva nästan fruktlöfe, därest icke sjukdomen i sin första uprinnelse kan förekommas och fädane medel vidtagas, som bidraga at afhålla sjukdomen ifrån Rikets gränfor, så at de kostsamme anstalter til dess botande en gång måtte uphöra.

Det är otvifvelaktigt, at ju den Veneriska smittan inkommit under krig och igenom utrikes handel. Dess utspridande har sedan härrört af 3:ne hufvudsakelige ordfaker: neml. okunnighet om faran, brist på tilbörliq skötsel och åndteligen felande anstalter til dess förekommande. — Okunnigheten om faran viser sig ännu hos gemene man och är desto mer åfventyrlig, som efter Provincial Medicorum nästan enhälliga intygande, olyckligt vis den villfarelsen tilkommit, at en smittad tror sig sjelf blifva från sjukdomen befriad, så snart han kunnat densamma på flere forplantä. — Brist på tilbörliq skötsel har beklageligen altid visat sig, tils nu på de sednare 10 åren, då Collegium ägt at med något mera eftertryck sträcka sin Embetsåtgärd; under hvilken tid, enligt Collegii Räkningar, blott til detta ändamål åtgädt en summa af . . . R:daler, däremot har nöden tvingat folket at söka qvaksalfvare, hvilka egenteligen af denna sjukdom bära namn, och äro så mycket mer at befrukta, som under deras ofullkomliga och farliga hjelp sjukdomen förändrar sin natur, och så-

fåledes under annat lynne, fast likväl den-
samme, tager fastare rötter, med fördubblad
styrka angriper och desto lättare smittar, som
den hårigenom blifvit mindre misstänkt.

At nu til dessa hinders afhjelpande up-
gifva något fåkert förslag, har Collegium öf-
vervägat följande puncter och i underdånig-
het drifvat sig Ed. Kongl. Maj:t dem före-
draga:

1:o, det första är utan all tvifvel, *en
lätt tilgång at blifva botad*: den fattiga på
Kronans bekostnad och den förmögnare för
en drägelig utgift; och aldenstund Hufvud-
staden i synnerhet hyser det största antal smit-
tade, hvarifrån denna sjukdom beklagligt vis
måst utspredas, därest hittils ingen tillräcklig
författning i detta ämne varit vidtagen; vå-
gar Collegium föreslå utvidgandet af det lå
kallade Danviks Cur-hus, som af denne Sta-
dens medel underhålles, i synnerhet til smit-
tade Båtsmans och Sjöfolks botande, hvilket,
jämte den förträffliga inrättning, som af H:s
Excellences Herr Riks-Rådet och Öfver-Ståt-
hållaren för Policens bekostnad är bragt i
stånd, til en märklig mån skulle blifva gag-
nande.

2:o, Tycks yttersta nödvändigheten for-
dra, at någon utväg påtänktes för de olyck-
lige Barn, som vid Accouchements-Husen
födas, hvilka af sina lika olycklige Mödrar
årft denna förderfvelige smitta, och med
dem

dem i brist på tilbörlig skötsel hafva at vända det farligaste öde; dessa blifva så mycket mer för staten skadelige, som de til upfostran utlåmnade på Landsbygden utspida giftet; således borde de tillika med de Barn, som från Barnhusen blifva på Landet utförde at upfostras, vara alla med giltiga Sundhets-bevis förut försedde.

3:o, Borde hos alla Närings-idkare i Städer och på Landet, samt de som hålla Källare, Caffehus, Vårdshus och Krogar, i synnerhet vid större Marknads-platser, tilbörlig uppsigt handhafves och visitationer anställas, dårest billiga misstankar om smitta förekomma.

4:o, Skulle alla Handels-Vestgöthar, Mångelskor, Gefäller, Besökare, Laquajer, med et ord alt flyttande folk, såsom i synnerhet Ziguenare, Glasförare, Häcktmakare m. fl. medföra Sundhets-bevis, hvilket hvar fjerdels år borde förnyas. Detta borde ock framför alt i akttagas vid Sill-salterierne kring Götheborg och Bohusländska Skärgårdarne, därifrån en stor mängd folk smittade hemkomma och utspida giftet.

5:o, Som Läkare-Rapporter intyga, at omkring de större Hålfö-Brunnar, såsom *Medevi*, *Loka*, *Såtra* m. fl. Venerisk smitta ofta utsprides, borde äfven här förfaras som i 3:dje Momentet nämnt är.

6:o,

6:o, Anhåller Collegium i underdånighet, at Ed. Kongl. Maj:t i Näder tacktes igenom Circular till Bisköppar och Consistorier förordna, det de tilhålla Rikets Prästerskap, at igenom nödig föreställning bidraga til allmogens uplysning, fårdeles på Landet, där enfald och okunnighet måst regera. Detta torde aldralämpligast kunna ske vid de husförhör som årligen Rot-vis hållas, då Prästen åger det bästa tilfälle at utforska om någon smitta finnes, hvilken Collegium vil med det första korteligen afskildra uti någon beskrifning, som til vederbörandes efterrättelse vid hvar Församling bör vara at tilgå.

7:o, Som det är igenom dageliga årfarenheten å daga lagdt, at med de fläste Commenderingar, spridas icke allenast farsoter, utan ock den förderfveliga Veneriska smittan utbreder sig så skändeligen, at Collegium altid efter sådane Marcher, har at vänta sig de bedröfveligaste Rapporter, hvarom nu nyligast efter Hellsinge-Regementets hemkomst ifrån Carlsrona, en vidlyftig berättelse til Collegium inkommit; således borde ifrån alla stället där Regementen, Arbets- och andre Commenderingar samlas, ingen marche få ske förr än en behörig undersökning för sig gått, då de smittade, fränskilgde på stället, singe njuta skötsel. Detta skulle ock vara gällande för alla Garnizons-Regementen, at ingen Chef måtte få permittera någon Man, som icke förut erhållit et giltigt Sundhets-betyg.

8:o, Som det är en bevisst och updagad fanning, at den Veneriska smittan med utrikes ifrån kommande Sjöfolk införes och utspredes, torde någon allmän författning kunna härutinnan vidtagas, hvilken blefve så mycket kraftigare, som det Veneriska giftet alltid hos detta folket är i sin största activité; efter som en längre återhållsamhet gjordt deras begär håftigare och följacktligen utspidandet så mycket skyndsamma.

9:o, Sluteligen borde alla Sundhetsbe-tyg vara meddelte af *edsvurne och hos Collegium-väl kände personer*. De borde vara edsvurne, efter man ännu i Landsorterne blyges för denne sjukdom, och oftast icke utan under yttersta försäkran om tyfthet den yppar. Kundskap åter är en hufvudsakelig punct, aldenstund en rätt väl förfaren Läkare, stundom behöfver all sin insigt för at icke blifva bedragen om en sjukdom, som i så skiljak-tiga skaplynnen sig företer.

Skulle Ed. Kongl. Maj:t i Näder tackas gilla och stadfästa dessa puncter, vågar Collegium tro at i det närmaste hafva en förmur emot smittans hittills obehindrade utspidande, aldenstund efter Collegii underdåniga tanke, sådane förvarings-medel uträtta i sin mon lika så mycket som sjelfva Läkare-bitrådet, så länge inga gränstor blifvit satte för en så bedröfvelig sjukdom.

Då nu Ed. Kongl. Maj:t til den Veneriska smittans förekommande i Näder lär vid-

vidtaga de kraftigaste utvägar, hvilka nödvändigt måste medföra en långt större kostnad än den som til Medicinal-värkets underhållande hittills åtgådt, torde en värdelig besparing äfven kunna vinnas, i synnerhet hvad Läkare-arfvoden beträffar, om vid hvarje Gymnasium i Riket efter omständigheterna en eller 2:ne Philosophiæ Lectors-beställningar alltid besattes med Promoverade Medicinæ-Doctorer, som borde vara förbundne at jämte denna sin sylvla, hafva Läkare-vården vid Lazaretterna. Vid flere i Riket varande Gymnasier är väl denna inrättning redan genom en viss praxis bibehållen, men icke af Ed. Kongl. Maj:t i Näder befastad, hvilket vid flere Riksdagar varit *projecterat*, och desto lättare kunde ske, som ingen får antaga Medicinæ-Doctors graden, hvilken ej förut undergådt vederbörlig Examen i alla Philosophiens nödvändigaste delar, då en slik Embetsman, i följe af så nyttiga kunskaper förenade, blifver i detta fallet dubbelt nyttig för det allmänna. Til förtigande af alt annat Läkare-biträde, som hvarje Landsort härigenom skulle vinna.

De Gymnasier där denna författning skulle blifva högst betydlig, hvarest Lazaretter redan äro inrättade eller nödvändigt fordras, äro: *Lindköping, Calmar, Westerås, Göteborg, Carlstad, Gese, Borgo och Visingsö*, på hvilket sednare ställe nöden är så mycket större, som communication med fasta landet vissa tider af året är aldeles omöjlig.

Collegium anhåller i djupaste underdånighet, at i samråd med Consistorierne få tilse, det dessa syflor bliwa med de skickligaste Läkare försedde, på det: at bägge ändamålen, som så lätt stå at förena, måtte til Ed. Kgl. Maj:ts Nådiga välbehag och det allmännas nytta kunna vinnas.

Hvad åter Fältskårs-biträde vidkommer, torde en anseelig besparing i lika måtto kunna årnås, om hvar och en Regements-Fältskår vid de indelte Regementerna, som i fredstider sålän år för sin lön i publici tjenst besvärad, blefve ålagd at vid Lazarettet göra nödig handräckning. Hvilket kan så mycket lättare ske, som i allmänhet hvar och en Regements-Fältskår, har sit hemvist i de större Provincers Hufvudstäder, där dylika Lazarettar äro inrättade. I öfrigt då Collegium skall nödgas fårskildt betala Läkarearfvoden, blir det en ömande skyldighet, at underdånigt tillstyrka det billigaste högsta, efter här äfventyras hälsa och lif, i en sjukdom, där stänk, smitta och för månskigheten de ohyggeligaste syner, äro en dagelig börda för Läkaren.

Detta är hvad Collegium i underdån. trodt sig Ed. Kgl. Maj:ts Nådiga och Vifa granskning böra underställa, såsom efter Collegii underdåniga mening oskilgaktigt från förevarande ämne. Hvad i öfrigt ankommer på Collegii handhafvande och underdåniga nit, hoppas Collegium kunna til Ed. Kongl. Maj:ts och Rikets bättnad värkställa.

*Utdrag af Bref til Gen. Dir. o. Ridd.
af ACREL från D. RUNG, (a) dat.
Paris d. 23 Maji 1785.*

--- Sedan jag list hade den åran at skrifva Hr. General-Directeuren til, har en hastig förändring genom M:r FERRANDS död och M:r DESAULTS flyttande från La Charité til Hôtel-Dieu, åfven gjordt det jag nu mera hela tiden bortåt fölgdt honom och detta Hospital. Dets place vid la Charité har blifvit uptagen af M:r DESCHAMPS, som förut varit Gagnant Maitrise vid detta Hospital. Munkarne, som hafva rättighet at sjelfve utvälja sin Chirurgien en Chef, hafva nämnt honom, som ej är mindre än kunnig och förfaren Chirurg; men högst enfaldig och god för at låta sig styras af Père Potentier, som haft sit spel under alt detta, och som i M:r DESAULTS tid ej hade det minsta at säga. Det är likvist skada at detta Hospital, onekeligen det bästa här finnes, skall förestås af så ymelige styresmän. Så snart en kunnig Chirurg blir här antagen, utåtes den snart af Munkarne, som sjelfve vilja åga våldet och förordna om alt. M:r LOUIS och DESAULT hafva under deras vistande här jämt och samt

VI. B. N: o 18. S haft

(a) Ung Stud. Chirurgiæ, som nu på Publik kostnad refer utomlands, samt gifver mycket hopp, genom flit och skickelighet.

haft cabaler, och nödgades Mr Louis för en sådan ordsak få godt som lämna Hospitalet, kunnandes aldrig komma öfverens med desse egennyttige och oförståndige Munkar.

Stenskårningarne hafva denna Vår här varit mycket lycklige. Af 15, måst Gässar om 4 a 5 år, har endast en enda blifvit död; de öfrige må alla väl och hafva somlige af dem redan lämnat Hospitalet.

Frere Come's Lithotom caché brukas alltid här, och ehuru som oftast i okunnige händer, är den likväl högst lycklig. Hospitalets goda inrättning och de sjukas skötsel och låge bidraga såkert mycket därtill, då man onekeligen får räkna bristen häraf hufvudorsfaken til den olycklige utgång, som *Stenskårningarne* hafva på Hotel-Dieu. Här hafva 22 st. blifvit skurne denna Vår, af desse åro 7 döde, de öfrige komma sig småningom den ena efter den andra, och hafva någre redan lämnat Hospitalet friske. Ehuru tredjedelen således gått åt, räknas det dock här för ganska lyckligt, då merendels hälften och däröfver plåga stryka med.

Här kan ej skyllas på Operateurn, som såkert är den förnämste nu finnes i Paris, ja detta loford lämnas Mr DESAULT til och med af sina ovänner.

Sedan han lämnat La Charité har han glömt le *Lithotom de frere Come* och dess *methode*. Han har gjort sig en egen liknan-
de

de en rak Bistori, som sedan är fästad på et långt skaft. För öfrigt följer han nu mera M:r MOREAUS methode, som blifvit antagen vid detta Hospital. Den åger vårkelige fördelar framför de öfrige, i anseende til den skyndsamhet hvarmed den utöfvas och appareillens minskande, ty et och samma Instrument brukas til de yttre och inre delars skårande. — Operateuren håller Sonden sjelf med ena handen, då, väpnad med sin Lithotom i den andra, han gör en *incision lateral* i tegumenta, den härigenom blottade Sonden sökes med udden af Lithotomen, som med dess biträde klyfver *la partie membraneuse et le bulbe de l'urethre, le col de la vessie et la glande prostate*. Vid Lithotomens utåtskårande skonas tela cellulosa, som omgifver dessa delar. Sedermera göres yttre incision något större. Härigenom undvikas at afskåra de vasa som löpa uti tela cellulosa, och hvilka ibland gifva mycket blod. En conducteur införes sedermera, medelst Sonden, samt däruppå tenetten, och fortfares för öfrigt efter vanligheten.

Med frere Comés Bistouri undvikas visserligen icke dessa vasa; men hemorrhagien tror jag ej vara så besvärlig. Likvift har jag nu nyligen sedt et bevis häraf vid sista operation, då incision gjordes mot vanligheten stor, för stenens vidd, som var ungefär af et hönsäggs storlek, gäfvos desse i tela cellulosa

löpande vasa, som alla blifvit lacererade, och bland dem en gren i synnerhet så mycket blod, at man nödgades efteråt stilla hœmorrhagien, medelst compression, som dock gick ganska lätt för sig.

Icke des mindre blir alltid frere Comes Lithotom det lättaste och tjenligaste Instrument för en nybegynnare och dem, som ej hafva tillfälle at ofta öfva sig i denna operation, och hvartil fordras säkert god öfning, i synnerhet om man vil följa MOREAUS methode.

Bråkbanden lysselsätta mig dageligen, och har jag til den ändan enskildt undervisning af en Bandagist, som här hålles för den bästa. Desutom bitrådes jag af M:r DESAULTS och PIPELETS goda råd och undervisande i det hufvudsakeligaste. Jag skulle önska mig hafva medel nog at kunna förskaffa mig modeller på de åtskillige Bråkbänd som här finnas, gode och elake, de gagna mig i alla fall; men om jag ej kan hafva utväg därtill, vil jag dock skaffa mig de förnämligaste. Vid *Hotel-Dieu* åger man det bästa tillfälle i verlden at kunna få se åtskillige slag af synnerlige casus och Bråk. Hvar Onsdags och Lördags eftermiddag visiteras alla som här visa sig med Bråk, och lämnas dem då gratis et Bandage på Hospitalets bekostnad. Ingen visite går med mindre af än några 20 a 30 sådane Bandager;

ger; skulle intet denna nyttiga inrättning vara, skulle man här öfverhopas af *Bråkskärningar*, som icke des mindre nog ofta förekomma. Redan har jag sedt 5 sådane operationer förrättade, men ty värr ej mer än en enda lyckligen; operation varande alltid gjord för sent. Nu nyligen var jag med M:r DESAULT i Staden och såg honom göra denna Operation. Tarmen var nedfallen i Scroto om morgonen kl. 7. Flere försök, ehuru ej mödosamme, hade gjordts för at införa den; men omöjeligen. Hickningar och lust at kråkas, hade redan plågat den sjuke kl. 3 eftermiddagen samma dag. Kl. 6 om aftonen kommer M:r DESAULT dit på begäran at förrätta operation, som då genast af honom gjordes. Ehuru således ej mera än II timmar voro förbi sedan inspärningen, och fastän man ej mycket fatiguerat med at införa den nedfallne tarmen, fants den likväl redan så starkt inflammerad, at den var helt mörkblå. Reduction gjordes; men hickningarne och kråkningar samt en olidelig värk i underlifvet, togo på 36 timmar efter operation lifvet af den sjuke. Skulle man efter sådane flere exempel någonlin för bittida kunna skrida til operation? för min del vil le jag håldre våga göra den för snart, och kanske fast den ej behöfts, än exponera den sjuke för en nästan säker död med mit upskof. Med nästa Post vil jag öfverfända Hr.

Gen. Direct. 3:ne observationer öfver et öppet Pulsådre-Bråk, som nu snart blifver opererat. Endast at denna hetta blir något minskad, som nu några dagar bortåt här continuerat.

Die Eispflanze, als ein fast specifisches Arzencimittel empfohlen von D. JOH. WILH. FR. LIEB, K. Poln. Hof-R. und Pract. in Mittau. Hof. 1785. 16 s. 8:o.

At *Mesembryanthemum Crystallinum* skall specificke drifva Urin och at därigenom, äfven hos friske, Urinen skall sätta mycket sediment, påstår A. af egen årfarenhet. Saften gifves, nyss utpräffad, en hel matsked til fullvuxna; örten kan ock läggas in med Socker. A. tror sig ock hafva sedt god värkan däraf vid *Infardus Viscerum*, *Kikhosta*, *Krampe i Urin-blåsan* och *Dysurie*, och hoppas at det blir nyttigt i *Cachexci*, *Vattusot*, *Tabes*, *Gallsjukdomar* och *Febrar*; härvid bifogas 4 korta försök.

Råa Gurkors kraft i Röt- och Fluss-febrar, nämnes som hastigast.

(Ehuru detta Medel ej synes kunna göra alt det biträde som A. lofvar, torde det dock

dock förtjåna Practicorum upmärksamhet. *Rec.*)
 (Allg. Litt. Zeit. N. 136, 1785.)

Practicus i Lüttich D:r FOULON upgifver et nytt sätt at hämma Epileptiska anfall, bestående däri at af sugpapper göra en tut, som sucktas til hälften med *Alkali Amm. Caust.*: och den torra åndan införes i Näsan, hvarigenom Convulsionerne strax skola uphöra; den sjuke tar med handen åt Näsan och vil taga ut tuten, som dock ej bör tillåtas förr än han kommer sig aldeles före.

(Ehuru detta medel redan nämnes af MACQUER i des *Dict. de Chemie*, förtjänar det dock at kommas ihog. *Rec.*)

Abhandlung von dem Krebs, und von der besten heilart desselben, von JOH. H. JANISCH; M. D. und Arzt bei der Mosch. Erzieh. 1784 Petersburg.

Alla utvärtes mjukande, hettande, re-
 tande och skarpa medel har A. funnit ska-
 delige, men bly-medel alltid nyttige; ty om
 de ej alltid hjälpa så lindra de dock. Inga
 Håftplåster eller Salsvor af förstnämde art bö-
 ra brukas, icke heller bör såret fyllas med
 charpi, ty yttre luften är snarare nyttig.

Emot knölar af stockad Mjölck i Brösten, berömmes varmt Vatten eller Såplöder med ylleklutar pålagde. Mot Schirrer Blyplåster. Invärtes Conium med en tisan af Trif. aquat. med Tart. tartarifatus.

Denna afhandling, såsom grundad på en lång förfarenhet, förtjänar komma i unga Practicorum händer.

(Gött. anz. 1785. St. 98.)

Märkvärdiga Händelser i den Practiska Förlossnings-Vetenskapen med Anmärkningar, sammandragne af HERMAN SCHUTZERCRANTZ, M. D. Kgl. Arch. Lif-Med. och Accoucheur, Ledamot af K. Sv. Vet. Acad. Kejs. Acad. Not. Cur. och K. Colleg. Med. Stockh. 1785. 8:o. 280 pag.

Auctor har här i 67 Casus upgifvit nästan alla möjliga händelser i detta ämne, med en upriktighet och välgrundade anmärkningar, som lika hedra sin Författare och gifva et det lärarikaste fält där ungdomen i denne nyttiga Vetenskap kan finna nyttiga upptäckter och varningar, samt förberedas til Fäderneslandets och Medborgares tjenst.

Det är således önskeligt at Boken må hos hvar och en blifva med det första bekant och nyttjad.

Utdrag af Bref til Öfver-Directeuren Dr. THÉEL från D. RUNG; dat. Paris d. 29 Maji 1785.

---- Privata Collegia jämte Hospitalens dageliga besökande occupera den tid jag här haft och ån kan hafva öfrig. Bland de förra räknas en Cours d'Operations et d'Anatomie hos M:r DESAULT, som varit Chirurgien en Chef de l'Hospital de la Charité, men nu för 3 månader sedan blifvit utnämnd til Chirurgien Major de l'Hotel-Dieu i afl. M:r FERRANDS ställe.

M:r DESAULT är för mycket känd för at jag skulle behöfva nämna något til dess beröm; kunnig Anatom — Säker Operateur — förfaren Chirurg, är en kort, men sann målning af dess förtjenster, och som gör honom känd och hedrad som en af de förnämsta Chirurger i Paris. Han har gemensamt med M:r CHOPART — Prof. à l'ecole Prat. de Chir. utgifvit 2:ne Volumer in 8:o *sur les maladies chirurgicales et des Operations qui leur conviennent — a-Paris — 1779.* Denna *Traité* håller och åger mycket värde; 3:dje Volumen väntas med det första. M:r DESAULT arbetar äfven uppå en ny *Traité d'Anatomie*, hvilken torde utkomma i slutet af detta år. Den skall tilökas och skiljas från de öfrige *Traités d'Anatomie* med många nya observationer uti Anatomien; men äfven i Phy-

fiologien och Chirurgien, samt en beskrifning på flere Pathologiske Piecer som förvaras i des Cabinette.

M:r BAUDELOCQVE är en af de måst berömde och fåkert måst förtjent Accoucheur här finnes. Han gifver en Cours theor. et prat. des accouchemens, hvilken jag äfven följer. 2:ne Volumer in 8:o *sur l'art des accouchemens* har gjordt honom billigt känd och hedrad, och är detta Systême det bästa vi förmodeligen nu äga i den vägen. Det var han som först uphof sig emot Sectio Symphyseos, proponerad af M:r SIGAULT uti et Programme loutenerat aux Ecoles de Chirurgie d. 5 Nov. 1776, II månader förr än SIGAULT försökte operation på Hustru SUCHOT. Detta Programme har til titul: *An in partu, propter Angustiam pelvis, impossibilis symphysis osium pubis sectio?* 1776. Sedermera har M:r BAUDELOCQVE haft och har ännu at strida med en denne operation högst tilgifven rival, Herr ALPHONSE LE ROY — Doct. en Med. de la Fac. de Paris, som äfven skrivit uti *Accouchemens*, ehuru ganska superficielt och exalteradt i alt som Auctor. M:r ALPHONSE LE ROY har sökt åter uplifva Sectio Symphyseos här i Paris, och har practicerat den ömsom med fördel och som måst til Modrens och Barnets förlust.

Uti April månad förledne opererade han en Hustru här i Staden, och sauverade efter
des

dets tanka Barnet från en oundvikelig död. Efter dets berättelse var Bäckens diameter antero-posterieur ej mer än 2 och en half tum. Modren fant sig ganska vål och inga accidenter fölgde operationen flere dagar efteråt. — Bulret om dets lyckliga framgång hinner til Baron BRETEUIL, som anmodar M:r ANDOVILLE, Prem. Chir. du Roi, at examinera huruvida denna operation kan blifva nyttig eller ej för det allmänna. M:r BAUDELLOCQVE blir anmodad af honom at tillika med M:r ALPHONSE LE ROY tilse och följa denna Hustru under sin sjukdom och samfält observera hvad som kunde förefalla. M:r BAUDELLOCQVE fant Ossa pubis ecarterade från hvaran til 2:ne tum; men kunde då straxt ej mera undersöka. — När Hustrun vardt bättre och låkt undersöktes Bäckenet af honom med dets Compas och äfven med M:r COUTEILLIERS Pelvimeter. Diametern antero-posterieur fants 3 tum och 2 linier — ej 2 och en half tum som sagt var af M:r LE ROY, och hade denne Hustru ganska lätt kunnat accoucherat med Forceps, eller ock naturligen, hvarpå vi äge flere exempel då Bäckenet varit än trängre än detta, och likafullt Barnet öfverlevvat.

Denna Hustru har lyckeligen sluppit undan den fara, som medföljer denne operation. — Hon mår nu aldeles vål. Barnet dog 14 dagar efteråt, af någon tillstötan-

tande ordfak, som man ej kunnat fått reda uppå.

En sådan lycklig aflupen operation gynnade för mycket M:r LE ROY för at i tyfthet gömma desfs framgång. Wecko-Skrifter och flere utländska Avisor upfyllas med denne operations lyckliga användande, och desfs trodda fördel framför de hittils i dylike fall använde medel, som Forceps, hvilken aldeles ogillas af M:r LE ROY, som aldrig, enligt desfs utfago, vil betjena sig af några instrumenter.

Men under det man som bäst talte och läste öfver alt om denna operations lyckliga framgång, utspridde sig en annan högst beklagelig nyhet om desfs olyckliga utslag. M:r DEMATTHIS, Pensionair de Roi de Naple — en lika få enthoufiast i denna operation, som desfs Låromåstare ALPHONSE LE ROY, förrättar denne operation i slutet af April månad, några dagar efter sedan M:r ALPHONSE opererade den förra. Båckenets diameter antero-post. var 2 och en half tum. Barnet blef utdragit med föttren — vänstra armen och låret illa ledvridne, samt dödt. Modren afled några dagar efteråt. Man öppnade desfs Cadaver och fant section gjord på en branch af os pubis. — De yttre födsflodelarne måst gangrænerade. — Les Symphyfes sacro-iliaques ecarterade från hvaran, och en varfamling vid båda Symphyfes.

En annan Hustru opererades straxt efteråt några dagar af M:r LE ROY, som likvift förut kallade M:r BAUDELOCQVE til närvarande vid des förrättande. Som Nafvelstrången här presenterade sig, så kunde ej förlöfningen uppskjutas. — Application af forceps blef altid risquabel för Barnets lif. — Således proponerades och förrättades Sectio Symph. Då undersökningen gjordes med Coutelliers pelvimeter, fants Diamet. anteropost. ej mer än knappa 2 och en half tum. Så snart Section var gjord ecarterade sig vänstra Hoftbenet til 2 tum. Barnet framkom lefvande; men Modren måste fåtta lifvet til 4 dygn efter operation. Vid Likets öppnande fants section gjord på vänstra os pubis. — Les Symphysis Sacro-iliaques voro mycket dechiorerade, och fants där en varfamling på den vänstra sidan. — Lifmodren var gangrænerad, åfvenledes vagina och de yttre födflodelarne.

Efter dylike och flere olycklige fölgher skulle man knappast tro det M:r ALPHONSE LE ROY, ännu bjöd til at försvara sin antagne operation. Men icke des mindre fortfar han i sin en gång fattade tanka, och är det högst underligt det Regeringen ej söker hindra sådant missbruk med förbud af denna operations utöfvande. Flere från Landsorterne åfvensom från utrikes, lämna til Academien berättelser om denna operations förrät-

rättande, stundom lycklig, stundom med elak framgång. M:r DE CHAMBOU, de Mous har flere gånger lyckligen förrättat den. Men af 28 observationer in alles öfver denna operation, finnes ej mer än 7 lyckligen förrättade, och således är öfvervigten på den mindre lyckliga sidan.

Af de publique Lektioner som gifvas på l'École de Chirurgie, har jag denne termin bevistat M:r SABATIERS och LASSUS, öfver Operationerne. M:r SABATIERS talenter äro noga kände. — Han ämnar nu snart utgifva en Cours d'operations Chirurgicales, hvaruti de nyare methoderne blifva antecknade och granskade. Han har fått M:r FERRANDS ställe som Profess. de l'École pour les operations. — M:r LASSUS, Inspecteur de l'École, är en ganska habil Chirurg. Det är han som skrifvit *Les Recherches critique sur la Chirurgie moderne*; som vittnar nog om des genie och insigter. — Han har äfven öfverfatt den delen af POTTS *Oeuvres*, som handlar om Amputationerne och Secretioner. Nu för denna termin bevistar jag M:r LOUIS föreläsningar i Physiologien, äfven som M:r HEVINS i Pathologien och Thérapevtiquen. Utom des har jag enskildt Collegium för operationerne, hvarvid jag sjelf lägger hand, och hvar til les salles des morts de l'Hotel-Dieu et de la Charité lämna ypperligt tillfälle. Den tid som mig mellanåt är öfrig, användes til Bråkb-

ban-

bandens görande. Jag har enskildt undervisning däruti af M:r DESAULT, utom des af M:r PIPELET, och därjämte har jag trodt det vara nödigt at rätt fatta sjelfva järnens struction, och til det ändamålets vinnande går jag dageligen och sjelf arbetar hos en Bandagist, som undervisar mig i des förfärdigande. Jag skulle önska åga råd at tilkøpa mig alla de differente slag af Bråkbånd goda och elaka om hvaran, som här inventerats och ån dageligen upfinnes, för at profitera så mycket bättre, så väl af de godes förmåner, som af de odugliges bristfälligheter; men om jag ej kan åga utväg därtill, skall jag dock laga at skaffa mig de måst gagnande Modeller.

Då M:r DESAULT ånnu var Chirurgen en Chef de la Charité, besökte jag detta Hospital dageligen. Det år här jag sedt flere operationer förrättade och varit vittne til den dexterité, med hvilken de utöfvats af honom, samt i alt fattat des principer. Framdeles vil jag lämna en fullständig beskrifning på detta Hospital, och vil då åfven anmärka hvaruti M:r DESAULT skiljer sig från de allmännare methoderne.

Tvåne Casus, som jag på detta Hospital observerat, tar jag mig den friheten at til Kongl. Chir. Societeten öfverlämna; smickrad i det glada hopp det kunna gagna mig sjelf och andra, har jag altid anmärkt de

får.

fårskildte hændelser, mer eller mindre betydande, som här förefalla, och önskade at häruti vinna et gynnande bifall. — Hotel-Dieu är nu sedan M:r DESAULT ditflyttat, det stället, som dageligen både mornar och eftermiddagar bevistas. Och har jag i det fallet gjordt et lyckligt byte. Nästan ingen dag går här förbi, som icke någon operation föråttas. Det är väl sant at sjuk-skötseln är ej densamma som på la Charité, och i det fallet mindre gagnelig för den, som vil däraf hämta sig principer för framtiden; men jag tror at med liten urskilning man icke dess mindre här vid detta Hospital, ehuru stort och således mindre väl sködt, kan genom flitige och noglammé observationer tilfyllest och äfven så väl som annorstädes tilfredsställa sin nyfikenhet, och tilräckeligen profitera och begagna sig. Dessutom tyckes mig här et det ypperligaste tilfälle at låra — då så ofta man får se en och samma sjukdom förekomma, och låra känna den under differenta ändringar. Samt äfven observera de skiljaktige metoder, som til dess botande användas, hör det en sjelf til at sedermera en gång då sådan Casus förefaller, utvälja den bästa och förbättra det felaktige. Det är onekeligit at icke här för en Chirurg är det bästa fält at öfva sig; och ser man på en månad mer i detta Hospital än på et år i de öfrige.

Nu nyligen har jag sedt här gjordts 3:ne *Bråkskärningar* och utomdels 2:ne opererade i Staden af M:r DESAULT, som då operationer förefalla är så god och tar mig med sig. Men af alla 5 som opererades, är ej mer än en enda säuverad. Jag har anmärkt dessa händelser och vil med det första öfverfända dem.

Då operationer förrättas på l'Ecole de Chirurgie, har jag äfven genom Hr LOUIS bevågenhet fritt intråde, och har där sedt opereras en *aneurisme* de l'artere poplitée af M:r PELLETAU, habil Chirurgien et Profess. de l'Ecole pratique. M:r PELLETAU har redan med framgång tvänne gånger förrättat denne operation uti l'Hospice de l'Ecole de Chirurgie. — Denne sednare misslyckades, ehuru äfven så väl gjord som de förra. — Gangréne vifte sig på 3:dje, och på 9:de dygnet efter operation dog Patienten.

Tvänne ligga nu inne på Hotel-Dieu, som skola opereras. Det ena är et aneurisma verum — det andra et aneurisma spurium. Då operation blir förrättad vil jag efteråt därom inlämna båda observationerne. *Castration* har jag sedt förrättad flere gånger både på la Charité — l'Hospice de l'Ecole de Chirurgie, och Hotel-Dieu, samt alla lyckeligen botade.

Sten-operationer denne Vår hafva varit mer lycklige än förleden Høst — af 15 opererade på la Charité, ömsom af M:r DE-

CHAMPS, Chirurgien en Chef, som substituerat M:r DESAULT, och ömsom af PÉRE POTENTIER samt le Gagnant Maitrise, är endast en enda död. Förledit är dog tredjedelen af de som opererades. Uppå Hotel-Dieu äro inalles hittills 22 opererade; af dessa äro 7 döde, de öfrige måst alla friske och färdige at lämna Hospitalet. Det är således tredjedelen måst döde här af dem som blifvit opererade, och räknas det för ganska lyckligt emot vanligheten, då hälften merendels plår stryka åt. Detta härrörer af de sjukas elaka låge och trångslen uti Hospitalet, där en elak luft ständigt kvarhålles. Här tillbygges nu en flygel, som blir inrättad så at där blir en Ampitheatre för operationerna, och tillika Sjuk-salar afskilde från de andra för de opererade at ligga uti. M:r DESAULT gör sig mycken flit at ställa i ordning så mycket han kan, och torde framdeles förbättra Hospitalets inrättningar ganska mycket.

På la Charité opereras alltid med le lithotom caché de frère Comê och med mycken dexterité af PÉRE POTENTIER, som liksom lagdt sig enkom på denne operation. På Hotel-Dieu följes MOREAUS method och des lithotom brukas af M:rs GAGNANT MAITRISE då de operera; men M:r DESAULT har gjordt sig en egen, som liknar aldeles en rak bistouri med rygg och fästad på et skaft, hvarmed han beständigt opererar numera.

Observation öfver en Fractura claviculæ obliqua.

Desse slags Brott hafva af alla tiders Chirurger blifvit ansedde som ganska låtte at förena; men som högst svåre at i ordning hålla, i anseende til de åtskilde benändarnes beständiga syftande at öfverskjuta hvarandra. At förekomma denna olägenhet; och så mycket möjligt år bidraga til de skilde delars fasthållande, hafva flere Bandager blifvit up-tänkte, hvilka alla syfta til et och samma ändamål, och skiljas föga åt i sammanfattningen. Hos GOUVEY och HEISTER finnas flere sådane Bandager beskrifne, och RAVATON i des *Pratique moderne de la Chirurgie Tom. IV p. 281*, ger en fullständig berättelse om et af honom därtill upfunnit Bandage samt des anläggande. Mr BRASDOR har ingifvit til Academie Royal de Chirurgie et annat, som finnes beskrifvit uti 5:te Volumen af *les Memoires de l'Academie*. Alla des Bandager syfta endast uppå at hålla Axlarne tillbaka dragne, hvarigenom man trodt vinna en tjenlig extension. Til den ändan anlades förut le Bandage en huit de chiffre, i hvars ställe Mr BRASDOR imaginerat en sort Corset, tjenlig at tillbaka hålla Axlarne under hela tiden.

At dessa Bandager måftadels fruktlöst blifvit nyttjade, vittna utgången af desse fle-

re Brotts förenande genom en vanskapelig callus, stundom har man sedt en ledgång i desz ställe formera sig.

Ordfaken til dessa svårigheter och dessa Bandagers mindre lyckliga användande, härledes onekeligen af desz enahanda värkan, at draga Axlarne bakåt, hvaraf fragmen scapulare Claviculæ äfven tillbaka drages, och skjutes således nödvändigt framom den andra benändan, som är fästad vid Sternum. De på Clavicula fästade Musclar kunna äfven genom desz action ganska mycket hindra desse Brotts förenande. Äfven som de, hvilka hafva sina fästen på Scapula, hvars rörelser fragmen claviculæ & scapulare beständigt följer, och böra så mycket möjligt år göras inactive eller relacherade.

Af desse Musclar draga förnämligast Sterno-cleidomastoideus och Trapezius den brutne delen upåt, då Pectoralis major-subclavius och Deltoides draga den neråt. Dessa Musclars action hindras genom hufvudets böjning mot bröstet, åt den sidan som brottet år, något vridit åt andra sidan, samt armens uphöjande och förande framåt Bröstet. Et Bandage som då kan på en gång hålla Scapula utsträckt något litet tillbaka böjd och upåt dragen, samt tillika fixera Armen, Axeln, Halsen och sjelfva Truncus, år det som fordras för at vinna en lycklig förening af desse slags Brott.

Ingen Chirurg gifves här, som icke smickrar sig af at hafva upfunnit det bästa; men M:r DESAULT är den första, som jag tror förenat alle dessa egenskaper uti et Bandage, som han för Claviculæ Brott upfunnit, samt hvilket jag flere gånger sedt med all önskelig framgång användt. Följande observation utvisar tydeligen des sammanfattning och anläggning samt de där af dragne fördelar.

Vattubåraren NICLAS LEMOINE, 36 år gammal, gående på gatan, halkar och faller på vänstra armbogen den 31 Julii 1784. — Genast förd til Hospitalet la Charité, blef han där af M:r DESAULT visiterad, och fants — vänstra Axeln lågre än den högra. — Vid yttre tredjedelen af vänstra Clavicula syntes en svulnad, som gjorde den sjuke något ondt, i synnerhet då man tryckte därpå eller då man förde Axeln fram och neråt. Crepitation hördes tydeligen och lämnade, utom öfrige tecken, en fullkomlig visshet om en fractura obliqua Claviculæ närmare des extremitas Scapularis. — Reposition och förbandet gjordes på följande sätt:

Den sjuke fattes på en stol. — En Eleve placerades på den sjukas högra sida för at göra Contra-extension, fattandes med båda händerna om den sjukas vänstra sida, hållande händerna korsvis om hvaran under Axelgropen. En annan Eleve stald på vänstra sidan gjorde extension, fattande med ena han-

den öfre delen af Armen inifrån och förde den utåt, då i det samma han omfattade nedre delen af Armen med andra handen utifrån och förde den inåt Kroppen. Härigenom drogs öfre delen af Armen tillika med Axeln bakåt något upåt samt utåt, under det at Armens nedre del trycktes närmare til Kroppen. Mr DESAULT placerad midtför den sjuke, gjorde conformation — böjde fragmen Scapulare litet nedåt, och lyfte med det samma fragmen sternalis något upåt, för at sätta Benändarne mot hvaran, som lätteligen gick för sig, utan at den sjuke därvid klagade sig det minsta. — För at nu fasthålla delarne i denne ställning, anlades Förbandet.

En kudde, uppstoppad med balles d'avoine; lades mellan Bröftet och Armen, på samma sida som brottet var. Denna kudde steg ned från Axeln, hvarest den var 4 tum tjock, ånda ned til armbogen, hvarest den endast hade en half tums tjocklek. Sådan blef den fastad ofvantil så tätt man kunde under sjelfva axelgropen med en binda, som gick öfver högra Axeln och var fastad med ena ändan framom öfre delen af kudden, och med andra ändan var den fastad bakom öfre delen af denna kudde, som liknade helt och hållit en kil. — Armen fastades sedermera mot Bröftet och kudden med en 16 alnars lång binda, hvarmed flere circulairer gjor-

gjordes omkring Bröftet och yttre sidan af Armen ända ifrån dess nedre extremitet, hvar-est de förste hvarfven gjordes, up til axeln; hvarigenom axeln, i anseende til kuddens tjocklek under axelgropen, blef utåt sträckt. Förarmen höjdes, blef fastad frampå truncus genom andra hvarf af samma binda, som gingo under förarmen långsamt och sedan upåt högra axeln, som var täckt med tjocka Compresser. Härigenom höjdes vänstra axeln litet upåt och äfven något bakåt, samt fasthölts således delarne i samma ställning som de lattes vid Conformations görande. Clavicula blef därigenom utsträckt och både Benändarne hållne emot hvarandra; fastän den sjuke bjöd til at röra hufvudet och kroppen, värdt likväl ingen ting rubbat, ej heller kände den sjuke därpå någon olägenhet, emedan axeln och armen voro tätt och noga fastade vid sjelfva kroppen. — Bröttet betäcktes med Compresser, blötte uti salt vatten; alla korshvarfven af bindan blefvo fastade med knappnålar; förarmen och handen understöddes med et skärp. — Således förbunden gick den sjuke hem til sig, emedan han af brist på rum i Hospitalet ej då genast kunde intagas. Följande morgonen återkom han för at låta se sig. Ej klagade han öfver den minsta värk, eller syntes någon svulnad på hela armen, som billigt fruktades, i anseende til den starka compression på Vasa; Bandaget

var ej eller det minsta rubbat. — På detta vis skredo 9 dygn förbi, då man nödgades å nyo anläggå förbandet, i anseende til det kudden något nedskridit och bindan åfven något tågnat. Den sjuke klagade nu öfver någon ömhet i armen, i synnerhet då han stod rak. Omkring brottet syntes en liten svulnad; men så snart förbandet var anlagdt försvunno desse olågenheter likfom af sig sjelfve, och den sjuke klagade sig ej mera. Detta var 10:de dygnet efter fallet och det 5:te sedan dess intagning i Hospitalet. — Som Bandaget åter något lösnat aftogs det d. 17 Aug. — Callus var då redan formerad och inga tillfälligheter eller minsta rubbning åkommen. Icke dess mindre anlades förbandet å nyo och lämnades så til den 26 Aug., då det för alltid aftogs. — Clavicula fants ganska solide och utan någon vanskapnad — Callus var så vål formerad at man knappast kunde åtskilja stället hvarest brottet varit, om ej genom en liten svulnad af en lineas tjocklek til det högsta, som, då jag någon tid därefter fick åter se den sjuke, var aldeles försvunnen. — Armen rördes ånnu med lika lätthet som förut, och lämnade den sjuke Hospitalet samma dag fullkomligen botad. Dageligen fortfar han med sit förra arbete och har sedermera ej kändt den minsta olågenhet.

Flere gånger har jag sedt desse brott lyckeligen läkte, så vål på la Charité, som
Ho-

Hotel-Dieu. Hår ligger nu en liten Gåsse om 6 år, som, ehuru oftyrig och vårdslös, likvift ej förmår rubba hvarken brottet eller förbandet, så väl håller det delarne i ordning. Nu på 13:de dygnet, som förbandet å nyo anlades, var Callus redan ganska väl formerad och inom några dagar lämnar han Hospitalet aldeles botad. — Af desse observationer finnes, huru lätt desse brott kunna läkas, då man därtill använder tjenlige medel; — at Benändarne lätteligen förenas genom axelns sträckning utåt, något upåt och bakåt; — at de sammanfåsta sig utan öfverskridning på hvaran, och at Callus på intet sätt blir vanikapelig då Conformation är rätt gjord, och då Benändarne genom tjenligt Bandage fasthållas mot hvarandra, — at tidens utdrägt til desse brotts läkande och den vanskaplighet, som så ofta därpå fölgt, här rör af de medel man använt för at fasthålla de åtskilde Benändarne, som i det stället tvårtom fyfta at skjuta dem öfver hvaran, genom det at fragmen scapulare skjutes emot fragmen sternale.

*Utdrag af Prof. ALMS Emb. Berättelse
til K. Collegium Medicum. Upläst d.
25 Jul. 1785.*

- - - Ifrån Midsommars afton förledit är til och med samma tid 1785, åro tillfammans 307

Barnaföderskor emottagne, förlöste och skötte. Af desse hafva 287 blifvit på Inrättningens bekostnad spifade, men 20 personer åter hafva intagit de så kallade Extra Rummen och för sig betalt i hyra 46 R:dal. 29 skill. 7 runst. enligt mine förr ängifne Qvartals-Räkningar i förledit år och detta, under förenämde tid. Födde åro 314 ft. Barn, af hvilka 14 varit tvillingar: Gåssar 159 och Flickor 155. — Af desse Barn har åter 15 varit dödfödde: 299 blifvit döpte, och 17 hafva inom huset, sedan de blifvit döpte, dödt.

Ut af förenämde 307 förlöste qvinnor, hafva 305 personer lefvande och friske utgådt, men 2:ne hafva med döden afidit, en af Lungfot och den andre af Apoplexie.

Af svårare beskaffenhet hafva 39 Förlofsningar förefallit, af hvilka de tilfällen som fordra hjelp genom Instrumenter, hafva i år varit sållsyntare än Förlofsningar beledsagade med Hæmorhagie; af denna olycklige omständighet hafva i synnerhet 7 personer varit i yttersta fara, men alla lyckeligen återvunnit sine krafter. Crochetten och Perforatorium har jag detta år varit lyckelig nog at icke behöfva nyttja, hvarken inom eller utom huset; men Forceps mera utom huset i Fattig-pratiquen, än inom.

Vid skårskådandet af et så stort antal, af hvilka hvar och en, i anseende til sig och
sit

sit barn, behöfver mera ans och skötsel än vanligen sjuklingar i Lazaretter, tacktes Kgl. Collegium höggunstigt tillåta mig at säga, det Betjeningen af en enda sköterska är så aldeles otillräckelig, at jag snart finner en omöjlighet at bibehålla den renlighet, på hvilken de sjukas tillfrisknande så mycket beror; utan biträde af en Piga, Linderska eller lika godt under hvad namn den antages, blott den på stat får antagas, kan Kongl. Collegium höggunstigt finna, at 600:de Människors ans på et år, redan öfverstiger hvad man kan vänta, äfven af den måst rörliga och raskaste Sjukvatterska eller Sköterska.

Til Kongl. Collegii höggunstiga bepröfvande öfverlämnar jag detta, i bästa hopp att vinna en lika så värkelig hjälp häruti, som han i sig sjelf är nödig, och bidragande til Inrättningens båtnad.

Utdrag af Bref från Hr. SAMUEL FAHLBORG (Se Band. 5 p 404.) dat. St. Barthelemi d. 14 Maji 1785, til Prof. BERGIUS.

- - - Vi ankommo lyckeligen och vid god hålsa til Fort Royal på *Martinique* den 15 sistledne Februarii, och seglade efter några dagar til Fort St. Pierre där sammastädes. Jag har

har ock varit på Öarne *Gvadeloup* och *St. Eustache* några dagar, hvarest vi blefvo med all vänskap och höflighet emottagne. På desse Öar har jag samlat en hop örter, som med det hängående Coupvardi-Skeppet skola hemfändas.

Hit til *St. Barthelemi* kommo vi d. 5 Martii och d. 7 öfverlämnades Öen til Svenska Kronan af Gouverneuren på *St. Martin* Chevalier DU RATE.

Denna Ö är ganska bergaktig, alla höjder öfverväxte med flere slags *Cactus*, *Opuntia* och en oräknelig hop stickande och giftiga Tråd (a), at man dels ogörligt, dels med största svårighet och fara kan komma fram; hvilket är en af ordsakerne at Öen är så litet upodlad; därtill bidrager dock måst Inbyggarnes fattigdom, som endast plantera något Bomull, hvilken är Öens naturliga produkt. Habitationer finnas ungefärligen 80 ft. och Folk-nummern stiger til 450 hvita och 278 Negrer; alla mycket ohyssade och lins emellan oeniga, emedan de icke haft någon ordentlig styrelse; väl hafva de haft en så kal-

---

(a) Bland dem *Hippomane Mancinella*, hvars frukt liknar de vackraste Äplén, men är så förgiftig, at den som äter därpå en bit, är dödsens barn; Svenske Gouverneuren har därför gifvit befallning at låta utrota alla desse Tråd på Öen, hållt Negrerne nyttja desse Äplén til at förgifva dem af de hvita, som de hafva ondt til. P. J. B.

kallad Commendant, som varit utfedd af dem sjelfve, men Frankrike synes ej hafva gjort stor upmärksamhet på dem. Dock synes det som skulle Öens fördelaktiga belägenhet och ringa afstånd från flere andra Öar, göra handeln härstädes med tiden anseelig, hvilket redan tydeligen börjat visa sig.

Climatet är hålsosamt och Jordmonen uppe i Landet stenblandad svartmylla; stränderne bestå dels af branta berg, dels af sand. Friskt vatten finnes ej, undantagandes några små gropar mellan bergen, som dock hafva både et otillräckeligt och elakt vatten; inga Cisterner äro af Inbyggarne anlagde; rågn är mycket sparsamt, så at växterne brännas af den starka hettan desse månader; vi nödgas nu hämta vatten från St. Eustache och St. Christoffer.

Så mycket min inskränkte tid kan tillåta, vil jag samla och nu med Skeppet hemlända af Öens Örter och Naturalier, med berättelse om deras nytta, såsom jag kan det af Inbyggarne inhämta; längre fram skall jag utvidga mine samlingar til nästgränsande Öar.

Upsala.

Beskrifning om Medevi Surbrunnar 1:sta Delen, är titeln på en Disputation, som Philosophiæ Candidaten JOH. CNATTINGIUS, Östgö-

göthe, pro gradu utgifvit, och den 11 Julii 1785 under Herr Prof. LINDBLOMS præsidio försvarade. Disputation (a) innehåller 44 sidor i quart och är både på Latin och Svenska, hvarjämte följer en Charta öfver Brunnen och de där belagne Byggnader, af FR. EKMANSON.

I §. som inbegriper 2 sidor, uptages til Östergöthlands beröm i allmänhet. Kärlek til Fosterbygden, så vanlig, i synnerhet hos unga oförfarna snillen, torde gifvit en ledning til desse nog updrefne loffånger.

Enligt Auctor skall det *lyckliga Östergöthland*, eller som det ännu mera högljudande heter på Latin: *Alma Ostrogothia*, åga et icke ringa antal öfverträffande och afundsvårda fördelar bland Svenska Provincer. Ehuru han tror sig endast med tre fjerndels skål kunna yfvas öfver *de talrika härar, som ur des (Öster-Göthlands) sköte utgjutit sig och kringstrukit andra Verldsdelar, uprest sina segerminnen på Roms Ruiner, samt inråttat Nybyggen i aflågna Länder, hos hvilka han än i dag igenkänner gamla slamllynnet* (b) finner han dock nog skål til sit beröm i *Förfädernes*

(a) Det vil fåga 1:sta Delen.

(b) Det hade varit ännu mera väl, om Auctor upgifvit kännetecken, hvarigenom man kunnat skilja desse från andre Nordiska Nybyggen.

nes gagnande Snillen, Vetenskaper, Lagar, flere slags blidare yrken &c. (a).

Från Inbyggarens fördelar, beger sig Auctor til sjelfva Landets, tilböriligen danat för få värdige Åboer. Beskrifningen härpå är aldeles förtjusande: *Få Landskaper*, låger han, *hafva det företräde af en bördig Jord, sköna trakter, en ren och upfriskande Himmel* (b) och *en öppen beldgenhet för alla luf- ten rånfsande vindar* (c).

Auctor underlåter väl ej at bland öfver- flöd af gröda på sine ställen märka knappare tilgång på Skog, men den, tycker han, lika- som årsättes genom angenäma och mångfär- gade blomsterfält (d). Skogarne i Östergöth- land måste vara mera besynnerlige än för- mänlige; *de äro, neml. än rikare Skogar, än glesare Skogsparker.*

Men desse och flere fördelar, hvarmed Naturen förjt för de lefvandes beqvämlighet,
d-

(a) De fläste öfrige Provincer torde dock äfven kun- na uppte förtjenster, de där svårligen lära efter- gifva, äfven de romanesque stycken, i detta Öst- göta lofqvåde.

(b) Förtjusningen lär hindrat A. at blifva varse de nästgränfsande sköna trakter af en del af Söder- manland, Nerike, Småland, Westergöthland &c.

(b) Så framt ej Omberget, Skogarne och flere andra Bergsryggar endast utestänga orenande vindar, måste trakterne däromkring sakna desse förmåner.

(d) Denna årsättning kunde ge vederbörande anled- ning til en ny Skogs-ordning.

dro ej de ende som utmärka Östergötland; då de vanlige lifsbehagen plåga lämna affsmak och slapphet efter sig, (a) finner man här sådane, som återgifva, om det är möjligt, behaget af lifvets förra retelser (b) och återställa förrådet af dess uttömde krafter, och detta göra de underbara Hälso-vatten, hvilka hvarken i den mängd eller kraft låra finnas inom Riket (c), som i Auctors älskade Fosterbygd (d).

Innan Auctor vidare inlåter sig i detta ämne, håller han det billigt (e) at förklara, det Medevi ägare, Cammarherren Vålborne Herr MATTH. ODENCRANTS, är den som lämnat honom de måst uplysende esterrättelser, som til saken böra (f) och som understödt honom at i Studier vinna någon förkofran, så at han kunnat lämna detta lilla vedermdle (g) af sin kärlek til Fosterbygden och sorgfål-

(a) Det vore ej lofvärdt om Östgötharne vanligen nyttjade lifs-behag, som ha så elaka påföljder; men huru svårt är likväl icke-at vara återhållsam i detta jordiska Paradis.

(b) Hvilka?

(c) En noggran jämförelse mellan Sättra, Ramlösa m. fl, torde dock gifva oväntade utslager.

(d) Lyckligt at Naturen placerat desse medel just där som de vanlige lifsbehagen lämna slapphet och affsmak efter sig.

(e) Kanske öfverflödig.

(f) Således ingen af de föregående.

(g) Tydeligen ironice.

fällighet at bidraga til at göra den känd af Allmänheten. Auctor tycks annars här varit rätt lycklig på Latin: *Cui (Scilicet Cubiculario Nobil. D: no ODENCRANTS) nos præcipue debemus non tantum quæ ad illustrationem præsentis materiei maxime faciant monumenta; Sed etjam ea liberalis Ejus magnificentiæ præsidia, quibus, angusta re pressis, hoc qualecumque Specimen non Studiorum magis, quam amoris, quo in natale Solum (Ostrogothi?) ducimur (a), publici juris facere, atque ad illustrandam, quantum in Nobis, Patriam, aliquid conferre Nobis licuit.*

2 §. Afhandlar Medevi Brunnars belågenhet; den är i Vadstena Lån, Aska Hård och Nykyrke Socken, 3 mil från Vadstena och 2 och en half från Askerfund, Polhögdén uttagen 1748 den 21 Julii af Herr Prof. STRÖMER, år 58 gr. 41°, 21" samt Magnet-nålens declin. determinerad til 8 grad. Väst. om Nordstrecktet. De ligga på Hemmanet stora Baggebys ågor, som lyder under Sätessgården Medevi, hvars namn härledes från gamla ordet *Med* (medlersta delen) och *Wi* (Skog), hvartil belågenheten äfven skall ge anledning. — Belågenheten är ganska angenäm och utsigten öfver Vettern, som

VI. B. N:o 20. U på

(a) Auctor har här ganska väl i akt tagit regeln om *non magis, quam*, hvarest alltid största vigten ligger på sista momenter.

på en åttondels mil gränzar härintil, högst behaglig af Vester-göthland, Vadstena, Omberget &c. Medevi har 3 Brunnar, den öfversta, som måst nyttjas, upspringer på en Skogbevåxt kulle och kallas *Högbrunnen*, 25 steg därifrån ligger en mera sidländt, kallad *Dalbrunnen*, som hyser et kårraktigt vatten, den tredje ligger 3 a 4 gånger längre bort, hyser et af ömrigare ochra rōdaktigt Vatten och kallas *Rōdbrunnen*; hitintils har man här endast härmtat gyttja til bad, men som Prof. BERGMAN här uptåckt ymnigare förråd på Järn ån vid sjelfva Högbrunnen, torde desls bruk snart bli allmännare.

3 §. *Omtalar Brunnarnes ålder och upfinning.* Auctor tror at Medevi varit känd ganska länge, til bevis hvarpå en fornlågen anföres; åfven som det at Kongl. Hof-Råtts Medicus i Jönköping Herr M. D. Jos. CONSTANTIUS, som dōdde 1698, berättat sig sett i Vaticanska Bibliotheket et Manuscript om Surbrunnars besynnerliga kraft i Östergöthland. Vist år at R. R. Baron GUSTAF SOOP, Herre til Medevi, efter åtskillige dårom erhållne underrättelser utomlands, år 1677 skickade en quantite at af Arch. HIERNE undersōkas. Högbrunnen blef då anfedd såsom båst belågen och anfedd at hysa finaste Mineral, den blef försedd med tunna, omgifven med huggen sten, öfverbyggd med et ordentligt Brunshus och invigd d. 25 Julii 1678.

4 §. Beskrifver *Brunnens Mineraliska beskaffenhet*. Arch. HIERNE sade at Vattnet nyfte et *Acidum universale*, flygtig *Vidriol*, *Järn-svafvel* och något litet *Alun*. Professor BERGIUS och Assessor ZETZELL hafva sedan bepröfvat Vattnet. 1778 lät Cancellie-Rådet Baron AHLSTRÖMER tilfånda Prof. BERGMAN 12 kannor af detta Vatten, jämte en inkokning af 10 kannor bragte til 2 quarters rymd, hvarjämte bifogades en berättelse om de rön Doct. DUBB med Vattnet anstält. 1782 och de bägge följande åren var Pr. och Rid-daren BERGMAN sjelf vid Brunnen och anstälte förfök med Vattnet, som finnas beskrif-ne i K. Vetenskaps Academiens Handlingar för år 1783.

Medevi Vatten skall ej vara aldeles li-ka klart med annat Hålfvatten. Dets värma var i Augusti månad vid botten $6\frac{1}{4}$ gr. öfver O, i vatubrynet 7. Smaken lindrigt martialisk, utan den stickande syrlighet som medföljer luftiga Vatten. Lukten hepatisisk; denna hepatiska luft, som skall gifva Aknet varma Vatten sin förträfflighet och Loka he-la sin styrka, är et af Medevi kräftigaste äm-nen, och som den skall finnas på botten til större myckenhet än vid ytan, rådes at där-ifrån hämta sig Vatten vid Brunsdrickningen.

5 §. Upråknar *Vattnets beståndsdelar*. En kanna däraf väger 194 lod. Det inne-håller Luftsyra til inemot 6 cubik tum på

kannan, och hepatiske Luft til 8 cubik tum, 3 gran Järn uplöst i Luftsyra, men af Calx Salita endast et halft gran, Koksalt knapt $\frac{1}{4}$ gran och 1 gr. Extractum mucilaginosum. HIERNE tros således med acidum universale ment Acidum Aereum, med *Järnsvasvel* Aer hepaticus och med Alun Calx Salita. — Medevi hyser mindre Acidum Aereum, än Spa och Pyrmonter Vattnet, som däremot sakna hepatiske Luften; Järnhaltigheten vid Högbrunnen endast $\frac{1}{4}$ gr. mindre, på kannan; däremot finnas ej de skadeliga ämnen i Medevi Vatten, som i desse utländske, til ex. Gips och Kalk.

6 §. Innehåller *undersökning om Vattnet* af tagit i styrka, hvilket nekas, och störste skälet härtil ligger i följande:

7 §. Där *Curerne vid Medevi Brunn* anföras, hvilka skola vara högst märkelige i *Gikt, Rheumatism, förlamningar och andra styfheter* efter luxationer och fracturer, och skall endast på de 4 sednaste åren af krymplingar blifvit som tropheer lämnade en Bår, 2 Klampar och 11 Kryckor. Lazarett-Journalerne skola äfven visa det, at *Medevi Vatten väl botadt*, utom flere Chroniske sjukdomar, *svaga Magar, Hypochondre, Reningens uteblifvande, Maskar, Convulsioner, Rosen, Skörkjugg, gamla Rotsår*, m. m. Auctor hänviser sina Läsare til URBAN HIERNE, TRANEUS, SOEM, men förnämligast til de i
sed-

sednare tider hållne Journaler, at få speciellare kunskap om desse Curer.

8 §. Låmnar beskrifning om *Byggnaderna vid Brunnen*. Om desse får man at Charatan håfta begrepp. Deras antal skall vara inemot 50, och skola ge Medevi anseende af en liten ordentligt anlagd Stad. De förnämste äro: *Brunshuset*, en åttkantig byggnad, som jämte sit gamla tak bibehållit sig 108 år. Källan ger lika nu som i Archiat. HIERNES tid, neml. 32 tunnor om dagen. *Brunns-Salen* 36 aln. lång och 18 bred, bygd af Ölver-Hof-Jågmåstaren Grefve CARL FERSEN 1750. En myckenhet olika *Byggnader* för Brunsgåsterne, som hvardera hafva sina särskildte namn. *Kyrkan*, bygd 1771 af tråd, genom Brunsgåsternes sammanškott. 3 stycken *Lazarettis-Byggnader*, utgörande 5 Salar, 1 Kök och Kammare. *Billard-Byggnaden*, 2 våningar hög, med Torn och Slag-Ur, bygd 1782 af Kammarherren ODENCRANTS. Flere *Kök*, *Bodar*, *Vagnshus*, *Stall*, *Is-Källare m. m.* 2 *Badhus*, et för Herrskaper och et för Lazarettet, hvardera försedt med 2 slangar.

9 §. Omtalar *tilförseln och förplågningen*. Tilförseln skall vara tilräcklig och Köpmån hela Sommaren här hålla öppna *Bodar*, samt *Marknad* den 25 Julii. Priserna upräknas sedan af Auctor för *Rum* och *spisning*.

IO §. Handlar om Lazarettet och de Fattigas vård. Enke-Drottningen HEDVIG ELEONORA skänkte 1707 til de Fattigas understöd 20 Tunnor af Vadstena Slots af-rad, som sedan årligen influtit; detta jämte Gästernes Sammanskötter har varit tilräckligt at årligen underhålla 250 personer. År 1781 var Cassan 5637 Daler R:mt, men har sedan vuxit til 600 Riksdaler specie genom Brunsgästernes frikostighet. 1784 skänkte R. R. Grefve CARL FR. SCHEFFER hit en Billard, hvars inkomst tillfaller de fattige; samma höga Herre har ock dragit förforg at et Badhus och flere Sångar blifvit för de fattige inrättade.

Andra Delen; af Herr Candidaten JOHAN RAMSTEDT.

Denne Auctor har endast, ledd af kärlek til Födslobygden, företagit sig at fullbor-da Cand. CNATTINGII vackra Afhandling om Medevi Hälso-Brunnar, hällst han både är född och uppfödd på samma ort.

I §. Om Inrättningar til beqvämlighet och nöje. Den första, är at en douche (a) blif-
vit

(a) Ehuru behagelig ock Medevi måtte vara, tviflar jag dock något på at dess douche och gytija kan räknas bland nöjen; större skäl har såkert Auctor at härtil föra Gunghråjer, hvilka således efter min tanka förtjent första rummet i denna §.

vit inrättad och at Gytija, hämtad från Rödbrunnen, kan nyttjas til Bad. Den andra Inrättningen äro Gungbräden, och den tredje Alléer at spatsera uti; Håstar, Vagnar, Vurst, fås här ock för lindrig hyra; äfven som det gifves tillfälle til Dants, Kåggelspel, Billard, Bällkastande och Volant.

2 §. Om Kyrkan, Apotheket, Bruns-Medici, Post-Contoiret. Böner hållas morgon och afton och allmän Gudstjänst om Söndagarne under Bruns-Terminen, af Kyrkoherden i Församlingen, som enligt Constitutorial tillika bestrider Bruns-Predikant Syslan (a). Apotheket lærer vara gammalt och hålles nu af Apothekaren CAVALIN från Linköping. Af Bruns-Medici upräknas: URBAN HIERNE och TRANEUS til 1690, MAGN. v. BLOCK 1704, JOH. LINDELIUS 1711, J. WOLLHUN 1723, CONST. SOEM 1737, J. G. GERINGIUS 1738, WILH. KAMECKER, HUNTER och J. GERINGIUS för andra gången, tillfammen til 1760; J. FORSKÅL, C. RYDBECK, ISAC SVENSSON, AND. WÄHLIN, J. FORSKÅL andra gången til 1777 (b), Professor TINGSTADIUS til och med 1783 och sedan til nu Assess.

U 4

D.

-
- (a) Då de förr omtalte syslor äro afgjorde, lærer han som Bruns-Predikant ej ha fårdeles mycket at bestrida.
- (b) Under denna tid var ock Assessor KAMECKER andra gången Bruns-Intendent.

D. WÄHLIN. — En Fältskår underhålles äfven, som är Stads-Chirurgus NATHEL från Schenninge. 1719 blef et ordentligt Post-Contoir med Postmästare på Stat inrättat.

2 §. *Om Medevi Privilegier och andre dit hörande Författningar.* 1688 utfärdade K. CARL XI:te et Placat angående Medevi, bestående i 9 Artiklar, om god ordnings &c. hållande; denna Stadga förnyades och tillöktes sedan 1707. Götha Hof-Rätt har ock 1701 utfärdat et Bref om Jurisdiction därstädes.

4 §. *Enskildte Författningar vid Medevi af dess Innehofvare.* Enke-Drottningen HEDVIG ELEONORA, som från 1688 til 1694 ägt Brunnen, har utgifvit flere hållsamma Författningar. Vidare har de sednare Ägarne af Medevi, jämte Bruns-Intendenterna, framgifvit många *Memorialer*, förslager m. m.

5 §. *Om Bruns-Terminerne och Brungästernes antal.* Tiden är från Maji månads slut til slutet af Augusti. Brungästernes antal var störst 1783, neml. 212, utom Lazarettshjon och Allmoge. Flere Kongl. Personer, som där varit, uppräknas sedan.

6 §. *Medevi Gods och dess Ägare.* Godset beskrifves här och Innehafvarena räknas, hvilket som mindre interressant förbigås. — Til slut förfäkrar oss Auctor ännu en gång, at han författadt denna Disputation til tacksam-

sambets.prof mot en älskad Fösterbygd. Några vackra Latiniska Versar, skrefne 1697 af en Tysk til Medevi beröm, anföras sedan, hvarpå följer en artig samling af Publique Författningar, angående Surbrunnen; hvilka, enligt K. Senatens beslut af d. 5 Maji 1709, äro extenderade til alla af Kongl. Collegium Medicum för kraftige och hållsosome fundne Mineral-Källor.

Prof, anstälte vid en Källa å Södermalm, belågen vid Cattuns-Tryckeriet, Herr Bruks-Patron SjöBERG tillhörigt, under namn af gamla Surbrunnen (a).

Denna Källa, som för 80 år sedan skall hafva blifvit af Stadens och i synnerhet af Invånarne på Södermalm nyttjad såsom Hållso-Brunn, är belågen nederst vid Södermanlandsgatan uti Gården N:o 116, och finnes nu innesluten uti en hvålfid portgång af det Stenhus, som framl. Directeuren DE BROUN låtit upbygga. Den delen af Södermanlandsgatan, som sträcker sig från Nya gatan, förbi Cattuns-Tryckeriet, til Hammarbygatan, kallas ännu i dag, förmodeligen af denne anledning, *Surbruns-gatan*. Gammalt trovär-

U 5

digt

digt folk, som bo uti denna trakt, berätta, at för några 60 år sedan stod ännu Brunschuset kvar, med stenar här och där i jorden nedfatte, omgifvit, uti hvilket Källan var innesluten, men Vattnet hade vid den tiden redan börjat förlora sin förra credit, utan tvifvel sedan andra Källor voro uptagne; närmare gatuporten, vid pass 300 steg från nu nämde Källa, innom staquetet, til det så kallade Bleket, ligger äfven en Källa, hvars Vatten hafver samma egenskaper som förenämde fordna Hålsö-Brunn, dock i svagare grad. Med Vattnet uti Källan vid Bleket kan Ärtor i nödfall kokas och klåder tvättas; men den så kallade gamla Surbrunnen, är aldeles obrukbar til slike behof, emedan Ärtor genom kokning blifva mera hårde än mjuke, och Såpa eller Tvål loddras icke.

Vattnet i den fordna Surbrunnen är klart och genomskinligt, och då Thermometren däruti nedfattes, föll Qvicksilfret til $8\frac{1}{4}$ gr. öfver O. Efter omsvalpning uti et glas, upstego några Vattubläddror, som gäfvö tillkänna *Lufsfyrans närvaro*, som man dock efter anstälte försök fant vara sparsam; men ingen hepatisck lukt kunde förmärkas. Vid Reactions prof fants:

1:0, af Lacmus tincturen, — oförändradt, tycktes dock draga något litet i rödna.

2:0,

- 2:o, — Acidum sacchari — upkomma hvita strimmar i åtskillige directioner.
- 3:o, — Solutio lunæ — fatte sig et hvitt moln eller sediment.
- 4:o, — Terra ponderosa salita — åstadkom en dylik värkan, dock tycktes fällningen vara något mindre och af ljufare färg och utseende.
- 5:o, — Aqua Calcis — hvittnade det.
- 6:o, — Lixivium Tartari — blef vattnet opal-färgadt.
- 7:o, — Saccharum Saturni — gaf et stort hvitt måln.
- 8:o, — Mercurius nitratus — förordskade et hvitt sediment och en gul rand formerade sig i botten af glaset.
- 9:o, af Solutio Merc. corrosivi.
- 10:o, — Acid. Vitr. concentratum.
- 11:o, — Tinctura gallarum och
- 12:o, — Oxblods-luten — blef det oförändradt.

Af försöken N:o 1 och 5 finner man at detta Vatten hyser Luftsyra. Huru många cubic-tum af nämde Syra uti en kanna Vatten innehålles, skall närmare utrönas. At Vattnet ej är martialiskt, bevisa experimenterna N:o 11 och 12; men at det hyser Koksalt-syra, förent med Alkalisk basis, inhämtas af försöken N:o 3 och 7. Af försöken N:o 2, 4, 6 och 8, kan slutas at en calx vicriolata häruti ingredierar. — DANIEL WICKMAN.

Således lærer det ej nu mera löna mödan at nyttja detta Kållvatten i medicinsk afsigt, sedan vi straxt vid och inom Hufvudstaden hafva goda Mineral-vatten at tilgå. Detta Vattens smak är ock så kånbart kalkartad, at det torde blifva nog trögt, både at dricka och gå bort ur kroppen.

J. L. O.

Kongl. Vet. Acad. Nya Handl. T. 6. Qv. 2. år 1785.

P. 79. *Forfättning om Sjukdomarnes förhållande i Carlsrona (Se det föregående p. 213.) af ARVID FAXE.*

Influenza, som äfven här instälde sig 1782 den 22 Maji (a), liknade mycket en Peripnevmonia putrida, hvarvid Acid. Vit. tenue gjordt utmärkt god nytta. Catharralfebrar utgöra et stort antal sjuka, måst i Junii månad. *Sjö-Skörbjugg* yppas alltid då Skeppet flere dygn måste hållas tillslutit, då den instångde luften snart rutnar; lika så har det 1778 händt i Carlsrona, at Manskapet som varit inqvarterade för många i et rum, fådt denna sjukdom; desse botas lättast genom frisk luft; de från sjön såttas i land och de

---

(a) Se om denne Sjukdom Band. 5 p. 40.

de i land för trångt boende flyttas från hvar annan. *Strangurie* fingo flere på en gång af elakt dricka.

P. 115. *Tetradon Mola* beskrifven af A. J. RETZIUS.

Detta Hafs-djur är fällsynt vid Svenska stränder; blef funnit vid Landscrona, vågde 12 skålp. har i svalget 3 brosk med tånder, de ytterste hvardera med 7 och det inre 6, som tyckas kunna indragas och utskjutas efter behag, desutom framkommo tånder sedan djuret blef tort, och som ej förut voro synliga. Den ytterligare beskrifningen kan bäst förstås genom jämförelse med Tabellen. Uti des s tarmar fants en hel hop *Tæniæ*, som ej af *Göze* voro beskrifne. Inga Lungor, utan 4 bronchia.

P. 130. *Beskrifning på en Ödla från Java*, af CLAS FRÉDR. HORNSTEDT.

Denna är en varietet af *Lacerta Amboinensis*, märkvärdig för den ansenliga Fena hon bår åfvanpå stjerten. Beskrifningen uttydes genom en bifogad afritning.

P. 134. *Rön om Ferrum Phosphoratum och Sal Perlatum*, af C. W. SCHEELE.

Denne af H:rr BERGMAN och MEYER fundne, och först för en egen half-metall(a)

(a) Under namn af *Hydrosiderum*.

ansedde, Järnart, är orfaken til kallbräckt Järn; är ock det samma som kallas *Naturligt Berlinerblått*; af honom har A. kunnat bereda phosphorus (p. 138).

Når *Sal Perlatum*, som skall bestå af Alk. minerale och phosphors-syra, men hvilken Syra Hr. PROUST påstår där ej finnas, handteras med Järn (p. 139.) har A. varkeligen funnit at denna Syran utgör des beståndsdel: Hr. PROUST har förvillat sig därmed at han ej aldeles frånskildt Alkali minerale.

P. 141. *Försök at af Brunsten erhålla Magnesium och at sammansätta den med några andra Metaller, af P. J. HJELM.*

Affess. JOH. GOTL. GAHN är första upfinnaren til denna half-metall, men des tilrednings- och reductions-sätt har aldrig blifvit af Trycket utgifvit. Sådant fullgör nu Hr. HJELM, ehuru allenast i smått.

Brunstenen är tagen från Udenås Socken i Wästergöthland. Magnesiumi gravitas specifica är mot rent vatten som 7000 til 1000. Des förvittrings egenskap förminskas och uphåfves ofta genom förening med andra Metaller. Den blandar sig icke med Qvicksilfver och icke gärna med Zink, men eljest med alla andre Metaller; hvarpå anföres några förlök.

P. 156. *Beskrifning på tvänne Maskar som skada blomstren på Frukt-träd, af CLAS BIERKANDER.*

1) *Phalæna Pruniella*; des's larv uppehåller sig i Kårsbårs-blomman, spinner sig sluteligen ned i jorden mot slutet af Maji och en månad därefter blir Phalæn. De böra, under sit nedstigande, fångas och dödas, för nästa års växt.

2) *Phalæna rectangulata*; des's larver uppehålla sig i Äple- och Påron-träd; spinna sig ned i början af Junius och utkläckas vid Midsommartiden. A. tror at denne gör äfven så stor skada som *Phalæna brumata*.

Observations sur la præparation et les propriétés Medicinales de l'ether Nitreux et de la Liqueur anodine nitreuse, par M. M. de LASSONE Pere et CORNETTE.

Desse bägge medel hålla A:r före vara mera kräftige än allmänt tros; men til at kunna utvidga deras nytta i möjligaste måtto, böra deras berednings-sätt simplificeras. Man har hittils mycket förlorat af productet, som gjordt det kvarblefne ganska dyrt, at förtiga den fara som Laboranten varit underkastad.

På följande sätt skola dessa svårigheter kunna förekommas: Man tager Acidi Nitri purissimi och Spiritus vini en libre af vardera, hvilka blandas i en rymlig glaskolf, hvartil lutas en recipient med limpapper, på hvilket genom en stor knappål lämnas den skarpa Gaz fri utgång. Blandningen lämnas stilla i 2 a 3 timmar, sedan destilleras den i Sand-capel med så lindrig värma, at öfra delen af kolfven knapt kännes varm; man får då 4 a 5 uns *Ether Nitrosus*, så god, at den utan rectification kan brukas; dock för mera noggranhet, lägger man så mycket Alkali fixum til, som kan neutralisera den fria Syran, samt rectificerar honom sedan med lika varsamhet.

Liquor anod. nitrosus beredes aldeles lika, endast at Spir. vini tages dubbelt mot Acidum. När hälften af blandningen är öfverdestillerat, rectificeras den. Man får af 2 libr. Spir. vini til 1 lib. Acidum 10 a 12 uns Liquor.

A. anser dessa medel kraftigare än de, som göras med Acidum Vitrioli, emot *Vderspänningar*, *Spasmodisk upkastning*, *Migraine*, *Hicka*, *Hjertklappning* och vissa arter *Kikhosta*; men enkannerligen emot *Spasmodisk stranguri*.

(Journal de Paris 1785 N:o 189.)

*Utdrag af Hr. Hof-R. o. R. MURRAYS
Afhandling de Materia Arthritica ad
verenda aberrante Sectio. I. et II. Gøtt.
1785.*

- - - En gift Man, i sina bästa år, på hvilken åfven så litet som på desls Maka någon misstanka om Venerisk smitta kunde falla, som länge förut varit plågad af, ombytlig Gicktisk eller Rhevmatisk värk, och några månader varit frånvarande från sin Fru, blef vid hemkomsten, efter umgänge med henne, angripen af sådana åkommor, som vanligen af Venerisk ordsak plåga visa sig: *slimaktig flytning med brännande urin och retelse, delarnes upsvällande, värk i Testiclarne och Ljumskarne, Feber m. m. samt därefter inflammation i prostata med afgång af slemmige tråder och hinnor uti urinen*, voro de plågor, som i första perioden med mycken håttighet yppades. Någon lisa spordes väl genom ömnic mucilaginos drick, besynnerligen emulsion af Hampfrö, oljaktige Mixturer, lindriga afföringar med Manna, åderlåtning, små doses Nitrum, jämte utvärtes dambad och badningar; men en stor hårdhet i förenämde körtel blef kvar, som genom retelse til stolgång och fruktan för värre påföljder var mycket besvärlig. Hr. MURRAY anfåg desse symptomer, af ofvannämde ordsaker, för en fixerad Gickt, med någon

VI. B. N: 021. X bland-

blandning af hæmorrhoidal-retelser; hvilket sjukdomens lyckliga utgång synes honom bevisa. — Han försökte först Conium, enligt CLERKS erfarenhet, men förjäfves, oaktadt 3 och en half uns Extractt förtärdes; i anseende til de plågsamma känningar i Rectum och Feber-rörelser mot quällarne, valdes därefter Thedens Antimonial Tinctur, från 10 til 20 droppar 2 a 3 gånger om dagen, jämte Gummi Guajacum med Sapo Alicant: i piller eller upplöst i vatten genom G. Arab. eller Äggegula, i sådan myckenhet at lifvet hölts löst öppet. Sedan desse medel, med några upskof emellan, voro brukade inemot 12 veckor, lyckades det at fördela hårdheten i körtelen och förekomma den befara-de Kräftan.

Efter denna tiden har Gickten länge uteblifvit och aldrig mer med sådan håftighet återkommit.

Hr. Gener. Chir. THEDEN har i Bref omrört 7 a 8 lika händelser, af hvilka 3 blifvit olycklige genom tillagen Kräfta och 2 blefvo räddade genom en slemflus uti röret; men de som WHYTT, CLERK och POUTEAU omtala, bestodo antingen i en ringa slem-flus eller andra locala låtta åkommor.

(Gött. Anz. 1783. St. 131.)

Symp-

Anmärkning:

Symptomerna synas mer än mycket likna en vanlig Gonorrhœ; och Hr. MURRAYS Cur-method kan nästan i allmänhet däremot brukas, ehuru Tinct. antimonii ej lårer alltid blifva så nyttig. Hvem kan väl vara vis om den länge bortavarande Mannens, eller den lika länge hemmavarande Hustruns upförande? ehuru troligast synes, som ville Mannen, genom detta föregifvande, dölja för Hustrun orsaken til sin hemförda plåga. Gickt kan väl på visst fått fåsta lig vid partes genitales så väl som annorstädes; men ganska svårt lårer bli at få pålitelig diagnosis; här synes Gickten så mycket mindre vara allena orsak, som den efteråt icke mera så våldsam återkom, aldraminåt på det stället, ehuru Gickten något torde hafva bidragit til symptomernas håftighet.

Professor TODE torde väl hårutaf få någon glad anledning at fortfara i sin dröm om et eget *Miasma Gonorrhœicum*; men huru skall det då skiljas från en MURRAYS Materia Arthritica ad verenda aberrans?

JOH. L. ODHELIUS.

Rön om en fractura Cranii cum depressione, utan Trepanation lyckligt helad af J. J. BESKOU (a).

Ehuru mycket Chirurgien i nyare tider har (at tacka Herrar POTT (b), DEASE (c) och KÖLPIN (d), för uplysningar uti hufvudskador, har dock i synnerhet Hr. General Chirurgus SCHMUCKER utmärkt sig i denna delen af Chirurgien genom påfinningen af kalla omslagen (e). Sättet at nyttja dem är redan i första Bandet af denna Wecko-Skrift upgifvit; emedlertid torde följande händelse i sin mån bidraga at ytterligare bestyrka kalla omslagens nytta uti Hufvud-skador, framför de varma.

Fru N. N. här i Staden, 50 år gammal och af en frisk krops-constitution, blef den 20 Novemb. 1782 utaf sin egen tjenstepiga med en yxa slagen i hufvudet, och efter alt utseende lämnad för död uti Visthuset. Efter några timmars förlopp insafade den

-
- (a) Stads-Chirurg. i Arboga. Se om honom mera B. I. p. 385.
 (b) Se desß Abhandlung uber verschiedene Gegenstände der Wundarzeneykunst. Tysk öfverfätn. p. 161 & seq.
 (c) Observations on the Wounds of the Head. Lond. 1776.
 (d) De capitis læsionibus meletemata. Havnæ 1777.
 (e) Chirurgische Wahrnehmungen Tom. I. p. 144 seq.

den sårade sig så mycket at hon öppnade dörren, och med mycken svårighet kunde begifva sig krypande in i sina vanliga boningsrum, hvarest hon af kraftlöshet föll neder til golfvat, men af en tilstådes varande karl bars i sin fång.

Jag blef genast ditkallad och fant den sårades utseende ganska hiskeligt; ansligtet blåblekt och öfvermåttan svullet, håret samman-tuddat af blod, andedrägten forlande, kläderna sönderlitne och blodige, hon var utan all fansning samt kall om händer och fötter, samt pulsen så klen at han knapt kändes. Hon hade förlorat mycket blod. Litet Theevatten med Renst Vin håldes varmt i munnen, hvarest hon upkråkte mycket blod-lefver och seg slem.

Blodskorpan på hufvudet upblöttes med varmt vatten och håret afrakades, då följande åkommor vifte sig:

1:mo, På vänstra sidan af nackbenet straxt nerom Sutura lambdoidea et krossadt sår af 2 tums längd och 1 tums bredd, och var benhinnan afkrubbad, så at benet syntes bart. 2:o, På högra Hjälsbenet 2 tum ifrån Sutura sagittali och nära invid ytura lambdoidea et kråssat sår, äfven af 2 tums längd och penetrerande inpå benet. 3:o fem stycken mer och mindre betydande sår, af hvilka 2 på högra sidan af Pannbenet penetrerade intil benet. 4:to, betydliga Contusio-

ner öfver hela ansigtet och hufvudet, men i synnerhet på högra tinningen, hvarest dock i anseende til den starka svulsten, ingen o-jämnhet kunde rönas i sjelfva benen. Alla dessa åkommor voro förmodeligen, förorsakade af sjelfva yxhammaren, och således med mycken våldsamhet. Frampå halsen syntes äfven en svulnad och blånad, utan tvifvel förorsakad genom de försök Pigan gjordt at med näfven strypa henne. Såren förbundos med en blandning af Arquebuse, beaume de Commendeur och melle rosarum; med SCHMUCKERS fomentatio frigida fuktades en fyrdubbel hoplagd Serviette, som lades iskall öfver hela hufvudet, samt ömslades så ofta den blef ljum.

Härpå tycktes den sjuka sanfa sig något, dock utan at kunna gifva minsta uplysning huru med henne tilgådt, ej heller kunde hon göra sig något begrep om sit närvarande tillstånd.

Segt slem och blodlefrar i svalget befvårade rätt mycket, hvarföre varmt Théé med Oxymell Scilliticum ordinerades, som förorsakade lätta kräkningar med stor lindring för andedragten. Et retande lavement applicerades, som gjorde god värkan.

Pulsen kändes ännu ganska klen, samt händer och fötter kalla, hvarföre åderlätning uppskötts tils vidare; men af spiritus Aetheri: Vitriol. och lavendul compos. aa. ingafs 30 drop-

droppar. Fördelande fomentationer ordinerades i ansligtet och frampå halsen.

Den 21 hade den sjuke hela natten legat i en dvala, men då och då svälgt ner något tunt. Hon var nu varm om fötterne, samt pulsen hård och snäll; en god åderlätning företogs, retande Lavementer applicerades och Nitrosa ordinerades samt fyrilig fast at blanda i dryckslet.

Den 22 hade hon något mera fansning, men klagade öfver mycken värk på högra sidan af hufvudet jämte mera svårighet vid at svälja, och hade svulnaden och rodnaden frampå halsen märkeligen ökt sig, så at det liknade sig här til bulning, därför applicerades emollierande gröt ikring halsen, samt sprutades flitigt med Infus. Salviæ, blandat med mell. rosar. och Vinätticka. Pulsen kändes ännu hård och spänd. Såren på hufvudet liknade sig nu til bulning och förbundos med ungent. Basil. citrin. och Balsam. Arcei aa, men det blottade Cranium med b-e aume de Commendeur. Svulnaden på högra tinningen hade märkeligen minskats, och kändes nu en ojämnhet där pars squammosa offis temporum förenar sig med osse parietale dextro, som liknade en depressio offis squammosi, men benen kändes intet löse eller vaklande. Åderlätning förnyades, med fomentatio frigida continuerades ouphörligen, och Infusum sennæ Tamarindatum med Manna

ordinerades. Svulnaden i ansigtet började märkeligen minska.

Den 23. Laxer-drycken hade förordskat 4 starka öppningar af stinkande excrementer; den sjuke hade slumrat hela natten, men var vid någorlunda sansning; pulsen kändes mera mjuk och värken i hufvudet dråglig, men svårigheten at svälja hade få ökt sig, at hon icke förmådde få neder det ringaste, och svulnaden på halsen började gifva tecken til maturation, hvarföre med emollierande gröt och sprutning continuerades. Mot afton kändes pulsen ganska klen och den sjuka låg i en art sopor. Spanska flugor applicerades på Vadorne.

Den 24 om morgonen kändes tydlig fluctuation i tumoren på halsen, den öppnades genast med Lancetten och en anseelig mängd vålartadt var utsläppts. Detta medförde märkelig lindring i symptomen, ty den sjuka, hvilken hade tilbragt hela natten i känslolös slummer, tycktes nu genast sanfa sig och började kunna få ner något tunt. Spanska flugorne hade gjordt god värkan, och pulsen började kännas högre och jämnare. Såren på hufvudet visste god bulning, och klagade hon intet öfver någon synnerlig värk. Med kylande och syrliga medel continuerades, och Lavementer applicerades.

Den 25 klagade hon vål öfver mycken ömhet i hufvudet, men svarte för första gången

gen redigt på alla frågor. Pullen kändes mjuk och jämn, samt svårigheten at svälja ansemligen förminskad. Alla contusioner, så väl i anslaget som på hufvudet, voro mått fördelte, och därigenom kändes den förmodade depressio ossis squammosi mera tydelig, så at en del af margo inferior ossis bregmatis kändes utstående, men benen kändes tämmeligen stadige och inga lösa benbitar kunde uptäckas. Och som symptomerna minskades, tycktes incisio här numera vara umbårlig, och ingen Indication vara för Trepanation.

Den 26 var Patienten vid god sansning och klagade endast öfver ömhet i hufvudet. Skötseln var nu som förr. Såren suppurerade väl och förbundos som förr. — Et Infus. Kinkinæ aquosum ordinerades.

Omständigheterna förbättrades nu dagligen, och under behörig skötsel voro hufvud-såren utan någon märkelig exfoliation efter 5 veckors förlopp så nära läkte, at icke mera än et enda af de större på högra hjälsbenet återstod, som tycktes intet villa läkas utan exfoliation. Med per Forativ-Trepan borades flere små hål intil substantio diploëtica; linneskaf sucktat med Tinctura euphorbii applicerades på benet, samt ömsom digestiv och tort linneskaf på sårets bräddar. Småningom började små papillulæ carneæ skjuta fram, och i medio Januarii 1783 af-

föndrade sig en bit af tabula externa af en och en half tums längd, och vid början af Februarii månad blef den sjuka aldeles lågt och var fullkomligt til hälfan återstald, utan den minsta känning i hufvudet. Och eburu den deprimerade delen af osse sqvammofo rycktes småningom uphöja sig, så kännes ån i dag et svank på detta ställe, men utan at förorsaka den minsta olågenhet.

Vid en Commotio Cerebri, med fullkomlig sopor, långsam och full puls, samt tvungen andedrägt, förorsakad af et fall på golvet, men hvarvid icke den minsta utvårtes åkomma kunde skönjas, oaktadt håret afrakades, har jag jämvål rönt den hårligaste nytta af kalla omslag, förenade med åderlåtningar, lavementer, Spanska flugor, laxativer m. m.

Utdrag af et Bref från Prosten F - - e i Skåne, om vårkan af Lignum Visci och Calmus-Roten d. 3 Aug. 1785.

- - - Jag kan ej undgå at nämna et medel, som de äldre redan känt och Herr Professor ROSENBLAD, med flere, i sednare tider försökt emot epileptiske anstötter, när den egenteligen kommer af nerv-

ver-

vernes retlighet, neml. *Viscus quercinus*, el-
 efter Pharm. Svec. Lignum Visci, hvaraf jag
 ockfå haft tillfälle at se goda prof, när intet
 annat ville slå an. Jag har brukt det i pul-
 ver; men det kan jämväl gifvas i stark De-
 coct.

Communicera detta med Herr Assessor
 ODHELIUS, och fåg honom at jag, i anled-
 ning af Wecko-Skriften för Läkare 4:de Ban-
 det, äfven försökt Calmus-roten för Skabb
 och Utslag, samt funnit des goda värkan
 få ofta någon Skörbjuggs-art däri varit blan-
 dad. En Fru af 70 års ålder hade i 2:ne
 år haft rheumatiska krämpor, och fick slute-
 ligen en hårdhet och värk i ena smalbenet.
 när detta genom brukande af salta kryddpä-
 far hant fördelas, fick hon et utslag öfver
 hela kroppen, som kliade mycket, och när
 det refs gaf en blodblandad våtska. Så vål
 däraf, som at Antimonialia, sulphurata och
 Mercurialia intet uträttade, slöt jag at hen-
 nes våtskor voro scorbutiske: låt henne där-
 före dricka en Decoct af Rad. Bardanæ och
 Graminis, samt tillika taga Calmus-rot i pul-
 ver, med tillfats af Sulphur och Nitrum til
 en fjerdedel. Innom 8 dagar visade detta
 god värkan, och 3 veckor fullbordade Cu-
 ren, hvarefter hon nu snart i trenne måna-
 der mådt vål.

16) *Embetsberättelse för år 1784 af Provincial-Medicus i Nyland Doct. CARL H. WÄNMAN. Forts. fr. p. 245.*

- - - Redan uti Januarii månad yppade sig i Kyrkslätt Socken en håftig *Fluss- och Rötfeber*, som hos flere hade fläckar i följe med sig; en del klagade öfver sidostygn och en svår hosta samt en håftig feber, som hos några fordrade åder-öppning straxt i begynnelsen, hvarföre Antiphlogistiska Medicamenter och Spanska Flugor nyttjades. Denna Feber höll en *Typum amphimerinæ*, och slutade sig hos dem som kommo sig före efter 14:de dygnet eller på tredje veckan ifrån Febrens första acces.

De vanliga *Evacuantia*, som *Emetica Antimonialia*, *Laxantia Rhabarbarina* med *Acida* författa, och *Acida Vitriolata* diluerade, tycktes här inarast coupera Febern och bringa den til skyndsamt slut.

En del af dessa sjuka voro så medtagne af Feberns håftighet och långvarighet, at för dem *China* och bårkt *Thée* föreskrefs, innan de rätt kunde vederfås och få någon matlust; några fingo gangræneusa liggfår, i synnerhet de som blefvo vanskötte, och utgårdade uti flere veckor; en del åter åsted uti pleurisie, och någre föll uti hastig yrrel, hvilka dödde inom 11:te dygnet.

Uti Lojio Socken och Nummis Capell yppade sig i September månad *Rödfo*t och *Rötfeber*; til dessa Febrars håfvande affände jag Medicamenter och underrättelse om deras bruk.

Denna Maligna Fluss- och Röt-feber, som få tidigt af året under strångaste köld yppade sig, får man mycket tillskrifva den stora svält, som detta Lånets innebyggare utstodo år 1783; ty nöden var så stor, at allmogen Vintertiden grep til Bark och Stamp. Ryskt Mjöl fördes väl på slådar hit, men förslog icke långt åt myckenheten, och icke af bästa slaget; ty Brödet blef däråf mycket svartgrått. Uti detta betrångda tilstånd här i Landet det året, föreslog jag för de fattige koka Välling af Islands-måssa med vatten, sedan den förut blifvit väl förväld och den laxerande kraften afdragen, och at de, som hade råd, därtill lägga litet Mjöl och Salt, nyttjade den med fördel, samt hade därjämte en grönkåls-smak af Målla och Portlaka, som gjorde Soppan tämtelig behagelig. En del Herrskaper på Landet, efter inhämtad underrättelse af mig, beslitade sig om at på lika sätt tilreda Vällingen, och sedan instruera Allmogen om bruket och nyttan däråf, hvarigenom många uti bröd-nöden fingo sin bårkning.

I öfrigit får jag ödmjukast berätta, det åtskillige Socknar i Lånet blifvit af mig be-
fök-

lökte, uppå Herr Landshöfdingens sårskilte befallningar, i anseende til den hos flere personer yppade *Veneriska sjukan*; och har vid des botande sådana hinder ofta mött, hvilka betagit tillfälle at befordra curens snara verkställighet, i synnerhet då för slike sjuke rum felats i Lazarettet, hvarest förut til 12 a 14 personer varit intagne och legat under cur, då däremot rätta antalet är 4 i sänder, som där kunna och böra inrymmas til sin förmån. Dock har jag til denna smittans afböjande, sökt i orten vidtaga alla de mått och steg, som imedlertid för mig möjelige varit. Men som Lazarettet nu mera blifvit transporterat til Tavastehus; så lär min åtgärd härvid framdeles icke annorlunda blifva, än at dit förvisa alla *Veneriska* sjuke, som til bot och cur därför sig anmäla; beklagligast är det, at genom så lång transport landvägen, de sjuke vid sine nattläger kan inficiera andra oskyldige personer, då de resa så lång väg genom Landet med dessa uslingar. Därom har jag ödmjukast flere gånger tillkänna gifvit detta Låns förlust af nämde olyckeliga flyttning.

Mycket annat i den Chirurgiska vägen, som 1784 passerat, såsom tilfogade fracturer på Hufvudskåls-benen med en anseelig depepditio Cerebri substantiæ af et Betsmansslag af den tunga åndan, hvilken patient ån-

nu lefver och är hulpen, utan synnerlig svaghet i hufvudet.

En annan åter mera singular Casus, af en fissura Cranii genom 3:ne Hufvudskålsben, hvilken Patient lefde uti 71 dagar och hade desutom 9 andra blesurer, samt öfre läppen i tu klufven och 2:ne gånger måste håftas genom sutura nodosa, dog änteligen, sedan han hela tiden gådt uppe, åtit och druckit, hade förstånd at skriva och tala, med mera, utan at kunna märka hos honom någon synnerlig memoriae oblivio eller fåkunighet, annat än at han de första dygnet efter slagen något yrat i 2:ne dagar.

Casus Medico-Legalis om et Barn som föddes i 12:te Månaden.

Til Kongl. Maj:t underdånigst.

Eder Kongl. Maj:t har genom Nådige Remiss af den II sistledne Julii anbefalt Collegium däröfver afgifva underdånigt yttrande: huruvida möjeliget vara kan, at Fruntimmers-Skråddaren i Åbo MELLENIUS varit Fader til det af des Hustru MARIA MAGD. FORSELL 12 månader efter hans bortresa ifrån orten födde Gåssebarn, til hvilken ånda de hit hörande Handlingar blifvit Collegium tilstålte, hvilka med all möjelig noggranhet blifvit granskade.

Där-

Dåraf finner Collegium at Hustru FORSELL, ibland annat sökt sit föregifvande styrka med Hustru MARIA LINDGRENs och ULRICA REGINA ELFBERGS betyg om egen erfarenhet, jämte Barnmorskans Hustru MARIA AHLQVISTS bifogade Attest; men hvilka bägge förstnämde så mycket mindre kunna som bevis anföras, som, om de icke grundade sig på okunnighet och misräkning, samma granskning med dem vore af nöden, som med den i fråga varande händelse; och hvad Barnmorskan AHLQVISTS intygande beträffar, at Hustru FORSELL under de 10 veckor hon före barnfången hos henne vistats, plägats med barnvårda och varit mycket sjuklig, skulle det väl synas fordra någon upmärksamhet, dock som samma Attest äfven innehåller, at Barnet 6 veckor innan det föddes varit, som orden lyda, 2:ne gånger med sina händer uti födslen, och ändock sedermera med lifvet framkommit; förfaller des tvärdighet, särdeles som den icke eller är beedigad: Således ock som af sjelfva ransakningen därjämte inhämtas, at Mannen under alla desse förflutne 12 månader vistats på aflägsse ort; är Coll. i anledning af dessa skäl af den underdåniga tanka, at Hustru FORSELLS påstående är ofanfärdigt, och at MELLENUS icke är Fader til det af henne framfödde Barn.

Väderleken och gångbara Sjukdomar under Julii, Augusti och September månader 1785.

Julius:

1. Morg. klart, 17 gr. v. Bar. 25,63. midd. 27 gr. v. Bar. 25,59.
2. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,55. m. 22 gr. v.
3. Morg. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,45. midd. 20 gr. v.
4. Morg. klart, 15 gr. v. Bar. 25,50. midd. 20 gr. v. Bar. 25,54.
5. Morg. klart, 17½ gr. varmt. Bar. 25,58. midd. 22 gr. v.
6. Morg. klart, 15 gr. v. Bar. 25,57. midd. 22 gr. v.
7. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,57. midd. 25 gr. v. B. 25,55.
8. Morg. klart, 19 gr. v. Bar. 25,44. midd. 22 gr. v. strömoln; åska med flere rågnkurar.
9. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,26. midd. 15 gr. v. mulet.
10. Morg. klart, 12 gr. v. Bar. 25,10. midd. 20 grad. v. Bar. 25,02; strömoln, om natten rågn.
11. Morg. mulet, 14 gr. v. Barom. 25,10. midd. 17 gr. v. smått rågn f. m. men starkare til afton och natten.

12. Morg. rågn, 13 gr. v. Barom. 25,10.
midd. 13 $\frac{1}{2}$ gr. v. rågnade hela dagen
och långt inpå natten.
13. Morg. duggrågn, 12 gr. v. Bar. 24,89.
midd. 14 gr. v. Bar. 25,02, fmårågn.
hela f. m.
14. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,23.
midd. 19 gr. v. strömoln med några
rågndroppar.
15. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,36.
midd. 24 gr. v. strömoln.
16. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,39.
midd. 24 gr. varmt, mulet.
17. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,34.
midd. 20 gr. v. rågnade til afton och
inpå natten.
18. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,27.
midd. 18 gr. v. litet rågn f. m.
19. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,27.
midd. 23 gr. v. strömoln.
20. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,27.
midd. 26 gr. v. strömoln.
21. Morg. mulet, 16 gr. v. Bar. 25,20. midd.
23 gr. v. strömoln.
22. Morg. mulet, duggrågn, 18 gr. v. Bar.
25,25. Midd. 18 gr. v. rågnade f. m.
och til afton med lindrig åska.
23. Morg. mulet, 18 gr. v. Barom. 25,12.
midd. 15 gr. v. Bar. 25,06; e. m. storm
och rågn inpå natten.

24. Morg. rågn, 16 gr. v. Bar. 25,15. midd.
19 gr. v. Bar. 25,32, rågn skoftals e. m.
25. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,57.
midd. klart, 22 gr. v. Bar. 25,65.
26. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,70.
midd. 23 gr. v. strömoln.
27. Morg. måst klart, 14 gr. v. B. 25,62.
midd. 23 gr. v. Bar. 25,60.
28. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,58.
midd. 24 gr. v. rökigt.
29. Morg. mulet, 17 gr. v. Barom. 25,65.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,68; strömoln.
30. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,66.
midd. 24 gr. v. Bar. 25,62.
31. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,48. midd.
25 gr. v. Bar. 25,42.

Augusti:

1. Morg. rågn, 15 grad. v. Barom. 25,40.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,32, rågn e.
m. skoftals.
2. Morg. strömoln, 11 gr. v. Bar. 25,32.
midd. 12 gr. v. Bar. 25,33, mulet med
litet rågn.
3. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,41.
midd. 17 gr. v. mulet.
4. Morg. klart, 14 gr. v. Barom. 25,59.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,66; strömoln.
5. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,78.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,76.

6. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,65.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,59, klart.
7. Morg. klart, 15 gr. v. Barom. 25,53.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,46, strömoln.
8. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,41.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,35, strömoln,
til natten rågn.
9. Morg. mulet, 17 gr. v. Barom. 25,26.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,24, rågn skof-
tals e. m. och natten.
10. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,15.
midd. 20 gr. v. Bar. 25,17, rågnade
f. m.
11. Morg. klart med dimma, 15 gr. v. Bar.
25,26. midd. 21 gr. v. Barom. 25,31.
starkt rågn med åska.
12. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,40.
midd. 22 gr. v. rågnstänk mot afton.
13. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,50.
midd. 19 gr. v. strömoln.
14. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,39.
midd. 20 gr. v. Bar. 25,34, litet rågn
til afton, starkt mot morgon.
15. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,29.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,27, rågn skof-
tals hela dagen.
16. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,34.
midd. 20 gr. v. Barom. 25,38; strö-
moln.
17. Morg. dimma, 16 gr. v. Bar. 25,45.
midd. 21 gr. v. strömoln.
18. Morg.

18. Morg. dimma, 14 gr. v. Bar. 25,53.
midd. 20 gr. v. strömoln.
19. Morg, rågn, 18 gr. v. Barom. 25,38.
midd. 18 gr. v. rågnade måft hela da-
gen.
20. Morg. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,42.
midd. 21 gr. v.
21. Morg. klart, 17 gr. v. Barom. 25,45.
midd. 22 gr. v. strömoln.
22. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,55.
midd. 22 gr. varmt, e. m. hagel och
rågn med åskedunder.
23. Morg. dimma, 16 gr. v. Barom. 25,45.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,41; strömoln.
24. Morg. dimma, 15 gr. v. Barom. 25,31.
midd. 20 gr. v. Bar. 25,30; strömoln.
25. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,23.
midd. 18 gr. v. til natten starkt rågn.
26. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,00.
midd. 15 gr. v. Bar. 25,06., rågnade
f. m., om aftonen och inpå natten.
27. Morg. rågnade, 9 gr. v. Bar. 25,00.
midd. 14 gr. v. Bar. 25,10, rågnade
måft hela dagen och natten.
28. Morg. rågu, 7 gr. v. Bar. 25,03. midd.
12 gr. v. Bar. 25,14; rågn skåftals öf-
ver dagen.
29. Morg. mulet, 7 gr. v. Barom. 25,25.
M. 10 gr. v. rågnade smått hela dagen.
30. Morg, strömoln, 7 gr. v. Bar. 25,36.
midd. 11 gr. v. mulet.

31. Morg. mullet, 8 gr. v. Barom. 25,34.
midd. 12 gr. varmt, mulit.

September:

1. Morg. strömoln, 8 gr. v. Bar. 25,31.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,38; strömoln.
2. Morg. klart, 8 gr. v. Barom. 25,52.
midd. 14 gr. v. Bar. 25,55.
3. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,60. midd.
17 gr. v. Bar. 25,63.
4. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,60.
midd. 16 gr. v. Bar. 25,53, rågnade
e. m. några droppar.
5. Morg. mullet, 12 gr. v. Barom. 25,49.
midd. 18 gr. v. til natten rågn.
6. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,33.
midd. 19 gr. v. til afton och natten
rågn.
7. Morg. mullet, 16 gr. v. Barom. 25,04.
midd. 17 gr. v. Bar. 25,21, rågnade
f. m.
8. Morg. klart, 14 gr. v. Bar. 25,40. midd.
21 gr. v. strömoln.
9. Morg. mullet, 14 gr. v. Barom. 25,54.
midd. 17 gr. v. Bar. 25,55.
10. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,69.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,73.
11. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,77.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,80.
12. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,76.
midd. 17 gr. v. Bar. 25,73.
13. Morg.

13. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,64.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,65.
14. Morg. dimma, 11 gr. v. Barom. 25,60.
midd. 16 gr. v. Bar. 25,55; strömoln.
15. Morg. måst klart, 11 gr. v. Bar. 25,45.
midd. 13 gr. v. half-mulet.
16. Morg. rågn, 10 gr. v. Barom. 25,40.
midd. 9 gr. v. e. m. strömoln.
17. Morg. klart, 3 gr. v. nattfrost, Barom.
25,45. midd. 10 gr. v. strömoln.
18. Morg. rågn, 4 gr. v. Bar. 25,43. midd.
8 gr. v. Bar. 25,46, strömoln.
19. Morg. klart, 3 grad. v. Barom. 25,70.
midd. 12 gr. v. Bar. 25,76, strömoln.
20. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,62. midd.
11 gr. v. Bar. 25,51.
21. Morg. rågn öfver natten, 8 gr. v. Bar.
25,10, midd. 11 gr. v. strömoln.
22. Morg. klart, 2 grad. v. Barom. 25,13.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,16.
23. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,25.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,33.
24. Morg. mulet, 6 gr. v. Barom. 25,12.
midd. 11 gr. v.
25. Morg. smått rågn, 8 gr. v. Bar. 25,04.
midd. 12 gr. v. Bar. 24,97, smårågn.
26. Morg. mulet, 11 gr. v. Barom. 24,74.
midd. 14 gr. v. duggrågn f. m.
27. Morg. mulet, 7 grad. v. Barom. 24,58.
midd. 5 gr. v. Bar. 24,68, e. m. rågn
och hagel.

28. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,06. midd.
5 gr. v. Bar. 25,21.
29. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,40.
midd. 3 gr. v. Bar. 25,51; strömoln.
30. Morg. klart, 1 gr. v. Bar. 25,54. midd.
9 gr. v. Bar. 25,50; strömoln.

**

**

**

Den måst härskande sjukdom var Målslingen, hvilken ovanligen allmänt angripit äldre och yngre, ehuru han snarare var lindrig än svår, så at rätt få dödt. Hos fattigt och värdsloft folk, som tidigt blottstält sig för blåst och den kalla våderlek, som i September inföll, upkom ibland en svår Rödsfot efteråt, så at Kongl. Collegium Medicum fant sig föranlätit at för sådan ovarsamhet varna Allmänheten.

Rödsfoten viste sig ock sporadice, utan sammanhang med Målsling och utan at vara mycket dödande.

Til Kongl. Maj:t underdånigst.

Kongl. Collegii Medici Bref om Tobakens skadeliga bruk.

E. K. Maj:t har i Dets för Coll. under den 29 Julii 1774 Nädigst utfärdade Instruktions 8 paragraphe befalt Coll. utröna de ord-

ordsaker, som göra vissa Socknar, Byar eller näringsfång mer ofunde, samt at då fåkre utvägar, til ändring eller afhjelpande där-af kunna uppgifvas, böra de til E. K. Maj:ts Nådiga omsorg och åtgärd i underdånighet anmålās.

I stöd af denna Nådiga anledning, och såsom bidragande til i underdånighet omsörmålte höga ändamål, har Collegium fåst sin upmärksamhet på det nu mer än förr bland Rikets Allmoge öfver hand tagande missbruk med nyttjande af Tobak, jämte alla de skadeliga påföljder, som därifrån böra ledas.

Det är icke allenast de äldre bland Allmogen, som genom en inrotad vana på hvarjehanda sätt därmed öfverflöda, utan denna osed sträcker sig äfven til den upväxande ungdomen, som ifrån späda åren af en slags efterapnings-lusta, eller inbillning at härigenom likna de äldre, sluteligen därför få en sådan smak, at den icke kan umbåras; hvartil mera beqvåmlighet nu gifves, då Tobaken ej behöfver köpas från Staden, sedan den af Allmogen öfver alt nästan planteras til Landtbrukets skada och så vål allmän som enskildt förlust.

Den värkan den har på Människo-kroppen är likvål af större betydenhet, i anseende därtill at han genom våtskornas för myckna uttömning minskar matlusten, samt förmedelst dess Narcotiska egenskap och värkan

på Nerverne, försvagar matsmältningen och de delar, hvaraf kroppen bör få sin föda, styrka och tillväxt, och således förderfvar äfven i tilkommande leder, genom en klen och sjuklig afföda.

At således förekomma et så inrotat missbruk, torde vara mer at önska än hoppas, men som det är en märkelig ordfak til folkhopens försvagande, således i de orter där mera Jord lämna större utrymme och tilfälle at förskaffa sig denna växt, har Collegium trodt sin underdåniga Emhets-skyldighet fordra, at alt detta hos E. K. M. i underdånighet anmäla, och förmodar i lika underdånighet, at denna skadeliga ovana ansefligen skulle inskränkas, om Allmogens planterings-lusta leddes på nyttigare och födande ämnen, så nödiga i vårt Climat (där hållt i sednare ären missväxt så ofta infallit,) och öfverlättnas Städerna, som hafva mer ämnen för dylike planteringar, och med Sådesväxters frambringande ej så egentel. torde böra sig befatta.

Jämte det tilgången af denna vara då ej vore så lätt, blefve äfven Tobaken genom beredning hos Fabriqueuren för hälften mindre skadelig, än då den utan all förädling rå och omogen nyttjas, och Allmogen torden af detta skäl, och då den för redz penningar måste från Städerna köpas, icke allenast indraga en stor del af desz bruk för

egen del, utan åfven, som mer kostsam, betaga ungdomen, Rikets framgena hopp, des skadelige nyttjande.

Hvilket alt E. K. Maj:ts Nådiga ompröfning Collegium i underdånighet hemställer. D. 22 Aug. 1785.

Förlofsning af et Foster efter Modrens död, timad på Bystad i Nerike 1785.

Friherrinnan ARMFELDT, född HILDEBRAND, hade til sin förestående barnsbörd låtit kalla til sig Examinerade Barnmorskan GRETA ELISABET BLOHM från Linköping; jämte henne blef ock Professoren och Regem. Fältskåren Doctor WITKOPH anmodad at vara tilstådes.

Enligt BLOHMS berättelse, ingifven genom Prov. Medicus Doct. JOH. OTTO HAGSTRÖM, hade Friherrinnan mådt väl til natten emellan den 13 och 14 Maji, då en myckenhet vatten börjat gå bort, som varade den 14 och 15 til eftermiddagen, då små värkar infunno sig; hon underfökte, då och fant Lifmodren ej det minsta öppen; följande natt, til den 16, infunno sig plågsamma svedvärkar, som, ehuru sparsamma, räckte hela dagen den 16, då mot aftonen Lifmodren fants litet vara öpnad; den

17 fortforo dylike värkar; den 18 om morgonen fants Lifmodren öpnad til en Riksdalers storlek och Fostret var väl vändt. Friherrinnan begärte den dagen åderlätning, hvilken dock Prof. WITKOPH ej fant nödig, men flere Lavements applicerades desse dagar. Prof. WITKOPH gjorde underfökning mot aftenen den 18 och sade sig finna tilståndet lika som morgonen förut, och åtog sig at sjelf förrätta förlofsningen; därefter ock Barnmorskan ej tillåts at sig därmed på något sätt befatta. Natten emellan den 18 och 19 fortforo dylika värkar, åfven hela följande dag; följande natt til den 20 voro värkarne sparsammare och Friherrinnan sof stundtals. Värkarne voro ej så tåta öfver dagen den 20, förr ån eftermiddagen då de blefvo mera tryckande, hållt mot stolgången, som räckte hela natten med håftig törst, til kl. 2, då en stark Frosse i 3-4:dels timme åkom, hvarester Friherrinnan klagade öfver värk och domning i benen, hvarpå fölgde mycken matthet och domningar med stark hufvudvärk, som fortfor til klockan half 4, då Friherrinnan, *utan märkeligt dödsarbete* afled helt stilla, oförlöst. Prof. WITKOPH var då syffelsatt at ställa til et imbad, men innan vattnet hant blifva varmt, affomnade Patienten.

De närvarande både sågo och kände Fostret röra sig.

Liket lades då långsefter i fången, emedan Friherrinnan de 3 sista dagarne hade varit baddad på tvären af fången, och hade fångklåderne sluteligen så sjunkit undan, at blotta fångbrådet tryckt mot perineum.

Likets knån och ben sammanbundos och lämnades det sedan i fången i lika ställning, til Söndags morgon den 22 Maji kl. ungefär 10, då Liket bars in i en Gårds-Kyrka, som är belägen straxt bredevid, och lades där på et bord, vid hvilken flyttning ingenting ovanligt märktes; icke heller kl. 12 s. d. då Inspektoren WAHLBERG såg efter Liket; men klockan emellan 4 och 5 eftermiddagen då Liket skulle läggas i Kistan, föll efterbörden, under lyftningen, utom kistan. Man blef ock då med håpenhet varse at förlofsning gädt för sig. Fostret fants med hufvudet liggat under och vid Likets knå och fötterne upåt. Något blodblandat fants ock, sedan middagsstunden, vara afgädt från Liket.

En Piga hade samma morgon kändt på Likets Mage och tyckt sig känna ännu någon rörelse, hvarom hon gjordt berättelse för Prof. WITKOPH, men han hade förklarad det för våder, som vid tryckningen flyttat sig.

Detta förlopp, som är sammandragit, dels af Barnmorskan BLOHMS förenämde berättelse, dels af Prov. Medicus i Neriket

Hr.

Hr. Doctor LYMANS, på K. Collegii befallning, ingifne Embets-Relation, hvilken han på stället upfatt, enligt de personers berättelse, som sjelfve tilstådes varit, gifver anledning til mycken omtanka, såsom:

1:mo, Männe icke de falska värkarne den 15, 16 och 17 Maji blifvit til en del upretade genom den promenad Friherrinnan tillåts taga i Trågården, uti då varande kyliga väder, enligt ojäfaktigt folks intygande?

2:do, Männe Artificielt Mineral-Vatten, som hon desse dagar förmåddes at dricka, icke åfven bidrog til förkylnings och spasmer upretande?

3:tio, Männe icke Åderlåtning och Opiater varit ganska nyttiga, ja oumbärliga d. 18 Maji, då Modermunnen var öpnad til en Riksdalers vidd och Barnet fants vara våldt?

4:to, Männe en Barnaföderska mår våld af at ligga 3 dygn på kort fång och männe det icke är tids nog därmed när förlofsningsstunden infaller?

5:o, Männe icke Friherrinnan snarare var opprimerad af en stark Spasme än död, från kl. half 4 om morgonen den 21:sta til kl. efter 12 om middagen den 22 Maji, då Fostret föddes?

6:o, Männe icke Fostrets förlofsning skedde i samma ögnablick som den sista Spasmen quäfde Modrens lif, hålft Friherrin-

nan, om natten til den 21 Maji, hade starka värkar, som voro mycket tryckande mot stolgången?

7:o, Männe, i fall alt blifvit försökt, som hade bordt göras och dock ej velat lyckas til Modrens räddning, Operatio Cæsarea icke hade bordt försökas, til at, om möjeliget varit, rädda Barnets lif? (a). J. L. ODHELIUS.

Bref från Doctor PER AFZELIUS, dat. Paris d. 1 Sept. 1785, til Assessor J. L. ODHELIUS.

- - - Öfvertygad om at alla de nyheter som röra Läkare-Vetenskapen, roa och interesserar Hr. Assessorn, tar jag mig den friheten at öfverlända innelyckta papper. Dessa äro 1:mo Prospectus til Hr. VICQ D'AZYR's stora Anatomiska och Physiologiska Värk, hvilket kommer at utgifvas par Cahier. Författarens skickelighet och lysande insigter känner Hr. Assessorn förut, de lemna intet tvifvelsmål om at arbetet skall blifva förträffeligit, och at ej Typographisk magnificence kommer at saknas, kan man nogsamnt inhämta af Prof. arket. Hr. VICQ D'AZYR har haft den godheten at visa mig alla nu färdiga Tabeller, de öfvergå vida alt hvad jag hittils sedt i den vägen, och jag har i synnerhet beundradt dem

(a). Collegium har funnit omständigheterna vid denna händelse *si betänkeliga*, at föreämde Relationer blifvit til Hans Exc. Justitiæ-Cancelleren insände.

dem som föreställa *Hjernan*, hvars mångfaldiga och sammanvicklade delar där föreställas med en noggranhet och likhet, hvarom man svårligen kan göra sig begrepp, innan man sedt dem. Fårgorna kunde väl umbåras, men de äro här så obeskrifveligen väl efterapade, at man med nöje väljer de colorerade framför de svarta Figurerna. Skada at Vårket blir nog dyrt för en enskildt samlare, men jag hoppas ändå at något Exemplar däraf skall komma til Sverige. Hr. VICQ D'AZYR fyssellåtter sig mycket med *Anatomia comparata*, hvaruti han är Professor vid l'Ecole Veterinaire uti Charenton, och Hr. Assessorn känner de Afhandlingar han i den saken infördt uti Vet. Acad. Handlingar. Han har nyligen inlämnat til nämde Sällskap *Re-nens Anatomie* med sköna Ritningar, hvilka blifvit gjorde efter 3:ne dylika Djur, dem en Italienare vid Midsommarstiden hitfördt och som dogo kort därpå. Bland annat har han där gifvit en vacker beskrifning på den broskaktiga pärlan, som finnes så vid *Re-nens*, som flere andra Djurs Larynx. Uti Academiens sista sammankomst upläste han en Afhandling om Nyckel-benet (*Clavicula*), det han upptäckt hos flere Djur-slågten, på hvilka det tilförenej blifvit observerat. Man trödde det endast finnas hos *Primates*, men han visste det nu både hos Hunden, Kaniner och Marfvin.

2:do, Den plan som Medicinska Societeten månateligen sänder til sina inhemska Correspondenter. Denna tyckes mig vara både beqväm och uplyfande, och det skulle vara nyttigt om Svenska Collegium Medicum ville gifva dylika til Provincial-Medici eller andra kunnige Mån i Landsorterna. Om Herr Assessorn befäller skall jag åsven öfverfånda det förslag til en ords Typographia Medica, som Societeten länge sedan upgifvit, och hvilket haft den goda värkan, at dylika beskrifningar inkommit öfver större delen af Rikets Städer. Jag tycker detta vara högst nödvändigt, och en sådan samling skulle vid flere tilfällen vara för Collegium en dyrbar skatt. Det är i synnerhet vid hungersnöd och farfoter, som desse underrättelser skulle komma til pass. Denna författning fåtter desutom Herr Provincial-Medici i ständig relation med sit hufvud och nödgar dem at upgifva de märkvärdigheter, som förefallit inom deras krets, hvilka annars af tröghet, rådsla eller kanske någon gång okunnighet, skulle blifva begrafne i glömskan. Man finner många som villa gifva strödde underrättelser, men få som åtaga sig en fullständig afhandlings författande, och detta bör man betjäna sig utaf. Jag vet väl at en dylik Inrättning redan är i gång uti Sverige, men jag vil påminna mig at den ej är på

nog Catechetisk fot, hvilket i detta fallot är högst nödvändigt

3:tio, Förteckning på de Frågor, som vid Med. Societetens allmänna sammankomst i förrgårs blefvo belönte eller propönerade. Vid samma tillfälle uplåstes Prospektus til en Topographia Medica öfver Staden Paris; en afhandling om de förändringar som Gallan och Urinen undergå uti vissa sjukdomar, tillika med undersökningar huruvida putrescentia humorum äger rum i de åkommor, som allmänt sågas härröra af denna ordsak, af Herr FOURCROY, samt 2:ne Åreminnen öfver afledne Ledamöter af Hr. VICQ D'AZYR, hvilka slutade sammankomsten. Det ena var öfver Hr. CUSSON Math. Prof. i Montpeiller, som är Författare til en ännu outgifven förträffelig afhandling om Plantæ umbellatæ; det andra öfver vår store BERGMAN. Få Lärde hafva så mycket utmärkt sig som han och aldrig har någon ännu erhållit et så lysande Åreminne. Det var en värdelig högtid för närvarande Svenskar at så hugna sig öfver de låford, som då tildeltes Nationen i allmänhet, och öfver det rättmätiga beröm hvarmed man helgade minnet af denna oförligenliga Mannen, hvilken större delen af oss kände personligen och alla vördade. Vi sågnade oss öfver at se åhörarne mindre dela sit bifall åt Orators våltalighet, än åt dess Hjeltes förtjenster, och at den förra aldrig blef

blef mer adplauderad, än då det tjente at fåtta de sednare i fullan dag. Hr. VICQ D'AZYR har, som bekant är, skrifvit et Åreminne öfver Hr. Archiatern v. LINNÉ, hvaruti han tillåtit sig en hel hop förklenliga eller ofanna utlåteller om samma Man, och har därföre blifvit starkt criticerad. Detta sökte han nu at ersätta och gjorde det på et tilfredsställande sätt. Til Utländsk Ledamot af Med. Societeten efter Prof. BERGMAN, har Hr. SCHEELE blifvit utnämnd, likasom tilförene skedt i Turin och på andra itälän. Jag har nu i händer Konungens Kallelse-Bref därtill och skall med det första öfversända det til dess förtjente ägare. Jag skickar äfven vid samma tillfälle Diplomen til H:rr THUNBERG, JÖRLIN, BIERKANDER och ADAM AFZELIUS, dem la Societé Royale d'Agriculture hårtådes, som nu mera vunnit en anfenlig både luster och rikedom, behagat utnämna til sina Correspondenter. — 4:to, Prospectus til et nytt periodiskt Arbete uti Medicinen, som tyckes hafva vidlyftigt föremål. Jag känner Auctorerne som skickelige Mån, men vågar dock ej påstå at deras företagna Vårk skall blifva dugligt, ty jag misstror Fransoerne så snart de villa lämna begrep om annat än deras egen Litterature. De känna fällan främmande Språk, och om de än göra det, så låsa de ej Originalét; utan åtnöja sig med den måst beqvåmliga utvägen at öfversätta ur

Utrikes Journaler. Dessa Recensiones biscoftæ åro ibland goda, hållt då de åro tag-na ur Engelska Vecko-Skrifterna, men ofta eländiga, besynnerligen då de komma från de Tyska, hvilka gemenligen åro partiska och mera lekande ån uplyfande. Utom Engelska Böcker, hvilka åro nog allmänne se-dån Anglomanien kommit til sin största högd, finnas här på Boklädorne ganska få Utländ-ske, knapt en gång de måst hufvudsakelige och det endast på et eller annat publikt Bi-bliotheque. Om ej någon Tysk Dentist, Oculist eller dylik Qvaksalvare, då och då tilkomme och gjorde lycka bland de lättfin-nige Pariserboarne, samt federmere för at synas Lård, skaffade sig et Bok-förråd af sit Lands alfter, skulle man helt och hållit Jef-va i okunnighet om denna lärda Nationens ymniga och digra compilationer, hvilka åt-minstone åga den förmånen at lätta vår mö-da, då vi villa veta hvad andre skrivit före-ofs. Utaf Journaler utgifves här en förfärlig mängd, och bland dem höra *le Journal de Medicine* och *la Gazette de Santé* til Medi-cinska Departementet, men de åro rätt mag-re och förtjäna ej stor upmärksamhet. *La Gazette Salulaire* från Bouillon år något båt-tre. — 5:to, Åter en Prospectus til et Bota-niskt Värk, som kan fåna dem som syffel-sätta sig med denna Vetenskap. Det år i-bland de vackrare som härstädes blifvit ut-gif-

gifne och åtminstone mera Scientifict än de som ägt TOURNEFORTS och JUSSIEUS til grundval.

Sluteligen följa handskrifne underrättelser om Digitalis purpureæ och Tobakens Medicinska nytta, den jag öfversatt och utdragit ur London Medical Journal p. 2. 1785. Desse torde förtjäna et rum i Hr. Assessorns Tidning, i fall ej nämde Journal redan ankommit. Til Hr. Prof. ACKEL har jag redan för en tid sedan infärdt en berättelse om den förstnämde Växtens värkan i Vattusot, och denne torde redan vara i Hr. Assessorns händer. Dessa försök förtjäna upmärksamhet och vidare granskning; de bevisa ytterligare den förr kända sanningen, at alle medel som starkt angripa magen eller åstadkomma en håftig alteration uti Människo-kroppen, kunna i mer eller mindre mån vara tjenlige til Vattusotens curerande.

Til mina Bröder har jag öfversändt de sista Volumerna af Vet. Academiens och Medicinska Societetens Handlingar och behöfver således ej lämna utdrag af de märkvärdigheter som finnes uti dem.

Ehuru discouragerande det än för mig är at vara beröfvad alt publikt understöd, vid et tillfälle då jag så väl behöfde och kunde använda det, (a) skall jag dock altid söka til at draga af mina resor all den nytta, som hälfa och tilgångar tillåta. Det fågnar,
 Z 3 ming

(a) Huru kan det hänga ihop?

mig mindre at erhålla någon heder och belöning, än det smickrar mig at hafva förtjent dem, och om jag genom mit bemödande kunde vinna det sednare, skulle jag lätteligen trösta mig öfver det förras förlust.

***

***

***

An Account of the great Efficacy of Digitalis purpurea in Dropsies. Communicated in a Letter to Dr. Simmons by JOHN WARREN M. D. Physician at Taunton in Somersetshire. Ur London Medical Journal p. 2. 1785.

Hr. WARREN hade för 6 år sedan fådt höra det en Qvacksalfvare med denna Växt curerat en af Låkarne öfvergifven Vattuligtig, och har därutaf tagit sig anledning at sjelf bruka den. Första försöket skedde med en til åren kommen Man, som alltid lefvat måtteligit, men hvars hålsa lidit genom stillasittande och disposition för Skörbjugg. Han hade några månader besvärats af Anasarca och Hydrothorax, med hvilke en hastigt åkomman e Ascites nu mera förenat sig. Under en tid af flere veckor hade han ej låtit mer än en half pint starkt rödfärgad urin om dygnet, oaktadt det törsten nödgade honom at inom samma tid dricka 6 gånger så mycket vätvaror. Under sjukdomens lopp hade han utan märkelig nytta brukat starka cathartica af Jalappa och Chryst. Tri, Elaterium, Gum-

Gummi Gutta &c., och desse afmattade honom så mycket at han i längden ej kunde fortfara därmed. Squilla i hvarjehanda former, tillika med Alkaliska Salter och andre i dylika fall berömde medel, medförde likaledes ingen förmån. Krafterne voro helt och hållit medtagne och svulnaden med svårighet at andas hade så tiltagit, at Pat. var oskickelig til minsta rörelse, och dess tilstånd syntes både för honom sjelf och dess vänner helt och hållit förtvifadt. Sådane voro tillfälligheterna då Hr. WARREN förordnade följande Decoct: R. Fol. Digit. purp. recent unc: iij. Coque ex A:æ font. libr. I $\frac{1}{2}$ ad u: ix cola et adde A:æ Junip., Syr. Cort. Aur. aa unc: ijs. M. Håraf skulle 2:ne fulla matskedar intagas hvar 4:de timma, til dess upkastning, purgering eller ymnigt urinerande instälde sig. Dagen efter, sedan han börjat härmed, åkom stark åckel, som kort därpå beledsagades af tåta nifus vomendi. Urinen började nu gå i ymnighet, på 36 timmar evacuerades inemot 56 pint vatten, och Patienten blef fullkomligen qvitt sin sjukdom utan andra medel än rörelse och tjenlig diæt efteråt. — Ikke långt därefter såg Hr. WARREN en annan händelse som äfven bevisar Digitalis kraft, ehuru utgången varit olyckelig. Patienten var en åldrig Man, som flere månader haft Anasarca och Ascites; abdomen och extremiteterna voro otroligen updrifne; hvarjehanda

medel hade utan nytta blifvit brukade. Han intog om morgonen Decoët. Digitalis i nämnde dosis, som repeterades hvar fjerde timma, -kl. 9 om aftonen började den värka både som emeticum, laxans och diureticum. Evacuationerna voro ganska håftige och varade 10 timmar, utan at något cardiacum eller annan tjenlig hjälp blef af de närvarande lämnad åt den sjuke, som dog kort där- efter sedan krafterna blifvit helt och hållit medtagne. — Tredje försöket skedde med et Fruntimmer af 36-års ålder, hvars sjukdom tycktes vara en hydrops ovarii dextri. Svulnaden hade under en lång tids förlopp småningom tiltagit uti högra epigastrium. Urinen hade länge gådt sparsamt. Patienten var utmårglad och dess tilstånd såg förtvifladt ut. Innan Hr. WARREN tilkallades hade hon flere veckor brukat Pil. et acet. Scillit. så långt magen kunde tåla, utan minsta förmån. Decoët. Digit. blef nu gifven, som fullkomligt curerade henne på 3 dygn. — Detta skedde för 5 år sedan; efter den tiden har Hr. WARREN beständigt och med mycken framgång brukat Digitalis i all slags Vattusot, den han ej misstänkt hårröra af något sjukt viscus. Han låger den i synnerhet vara fördelaktig i det species Hydropis som hårrör af debilitate vasorum exhalantium, hvilket är aldra-ållmännaft, och ehuru hon ej alltid slagit in, är hon dock vida kraftigare än

än andra medel, samt fordrar ej efteråt som de corroborantium bruk. — Huruvida det är nödigt at medlet skall upväcka åckel innan det börjar drifva urinen, tror Hr. WARREN sig ej i stånd at utstaka, men han har observerat, at det aldrig gjordt en fullkomlig Cur eller medfört betydelig nytta då ej så hårdt. At de hållsamma effecter, som påfölja des bruk, äro nära förbundne med des åvärkan på magen, är så mycket troligare, som man vet at en vomitus spontaneus ofta värkat vattnets absorption och evacuation hos Vattusktige, hvaraf Practici tagit sig anledning at bruka emetica i dylika sjukdomar, ej sållan med mycken förmån. I fall åter Digitalis vis emetica et diuretica ej helt och hållit bero af hvarandra, skulle det vara ganska fördelaktigt om man kunde hitta på medel at förekomma den förra, som är ganska håftig och gemenligen besvärar de sjuka så mycket, at de svårligen kunna bevekas til längre bruk af detta Läkemedel. At Digitalis likväl kan curera Vattusot, utan at tillika oroa magen, bevises af en händelse som blifvit meddelt af en Apothekare i Taunton och här anföres, men denna är ensam i sit slag. Herr WARREN säger sig hafva hört det man brukat T:a radicis Digit. med lika fördel som Decoct. folior. och han anser denna formel som ganska fördelaktig, emedan man vet at Spirituosa ansefligt förbättra Squil-

lans elaka smak och emetiska kraft. Han tror at et Extract förenat med Aromatica, skulle vara förmånligt. Man har åfven brukat pulvis foliorum med dubbel portion Såpa, men Hr. WARREN håller färska Blader för bättre. At Digitalis i Skottland efter Doct. KARR's anmärkning ej vilat sig lika kraftig, förmenar Hr. WARREN härröra af climatets hårdhet, hvilket, som han säger, ökar the tone and vigour; Han tror sig under sit vistande i Edinburg hafva funnit at Vattusot är där en morbus rarissime Sanabilis, och at bland 10 händelser 8 leda sit ursprung från starka dryckers missbruk, sållan af någon oordning i perspirationen. Då Hr. WARREN brukat Digit. har han alltid tillika gifvit en Julep Cord. at taga skedtals under des håftiga värkan och har aldrig fortfarit med Decoct. bruk, då den ej drifvit urinen få timmar efter sedan åckel eller purgering infunnit sig. Sluteligen upmanar Hr. WARREN Låkarne til vidare bruk af detta medel, hvilket han kallar *optimum Dei donum*.

***

***

***

Medical Reports of the effects of Tobacco, principally with regard to its diuretic Quality, in the Cure of Dropsies and Dysuries. Together with some Observations on the use of Clysters of Tobacco in the Treatment of Colic. by THOMAS FOWLER, M. D. Physician

to the General Infirmary of the County of Stafford, 8:o. London 1785. 84 p.

Sedan Tobaken är 1560 blifvit införd uti Europa, hafva i synnerhet STAHL och andra Tyska Läkare tillskrifvit densamma hvarjehanda i Medicinen nyttiga egenskaper; men nyare tidens Författare, som afhandlat Materia Medica, hafva talt så litet til dess fördel, at den nu mera blifvit nästan helt och hållit förkastad uti Pratiquen. Detta har ej afskräckt Hr. FOWLER ifrån at anställa ytterligare rön med denna växt; dess försök äro talrika och som det tyckes både noggranna och trovärdiga; utslaget af dem blir det, at Tobaken, försigtigt brukad, kan gifvas invärtens både med säkerhet och nytta. Den är i synnerhet et verkamt diureticum uti Vatufot och Dylurie, hvilken egenskap hittills ej blifvit anmärkt af dem som annars vidlyftigt beskrifvit dess vires Medicæ. — Den formel hvaraf Hr. FOWLER vanligast betjent sig, är följande: Rc. Fol. Siccæ. Nicotianæ Virg. unc: j Macera per horam vase clauso in Balneo Mariæ cum A:æ font. bullientis libr. I. deinde exprime et colaturæ adde Spirit. vini rectific. unc: ij. Utom denna infusion har Auctor äfven efter omständigheterna brukadt at infundera Fol. Siccæ. unc: j uti en pint Sp. v. r., hvitt Spanskt Vin eller Vin-ätticka, som lämnas 4 dygn at dragga sig. Han omtalar äfven följande formel til piller: Rc. pulv. fol. Nicot., Conserve

rosarum aa ʒj Mucil. Gumi Arabici q. f. F. Pillulæ N:o 60. — Han har funnit at 60 til 100 droppar af Infusionen gifne uti vatten, Jul. cordial. eller något annat tjenligt vehiculum, gemenligen varit tilräckelige at hos fullväxte personer åstadkomma den önskade värkan; men hos en mycket irritabel Pat. värkade 24 dr. långt starkare än 500 hos en gammal Gubbe, som var van vid Tobaks-tuggande. För Barn af 10 år göra 50 droppar tillfyllest, och 20 för dem af 5. Under denna ålder har han ej vågat ge medlet. — En stickande het smak i munnen, som snart går öfver och åtföljes af en värma i magen, lik den som förordsfakas af en liten sup, är omedelbarliga effekten af Infusionens intagande. Då medlet blifvit gifvit i mindre dosis, agerar det därpå som diureticum med eller utan åtföljande svindel; tagit i större mängd är det såkrare diuretiskt, ofta laxerande och förordsfakar gemenligen svindel samt ofta åckel. I smärtsamma händelser är det gemenligen anodynum; ibland förordsfakar det en tyngd och befordrar sömnen; i andra en tyngd med hetta och sömlöshet. — Hr. FOWLER anmärker at medlet af de 115 händelser i hvilka det af honom blifvit nyttjadt, var diuretiskt i 93, purgerat i 40, 79 Patienter klagade öfver svindel och hos 52 upväckte det åckel. Som han i allmänhet funnit det medlet varit mer eller

min-

mindre urin-drifvande, i mån som det förordfakat svagare eller starkare svindel, nausea eller bägge tilhopa, råder han NB. om ej purgeringen först infinner sig, at öka dosis tils dels dessa symptommer efter 30 eller 40 minuter åkomma. Men om de åter visa sig i för hög grad eller en hastigt öfvergående yrfel (transient confusion of ideas) åstadkommes, som han sedt hända i 2 eller 3 fall, bör man uphåra med intagningen tils de faktat sig, och därefter råtta de följande dosis. Bästa tiden til infusionens tagande läges vara 2 timmar före middagsmåltiden och mot fångdags, emedan den i synnerhet besvärar på fastande maga, och de fläste Pat. behöfva i de händelser en fjerde- om ej en tredjedel mindre dosis än eftermiddagen. Utaf 31 Vattusigtige, dem Hr. FOWLER gifvit denne infusion, hafva 18 blifvit curerade, nemligen 4 med Anasarca, 2 med Ascites och 12 med vattenaktiga svulnader i lår och ben: 10 erhöillo betydelig lindring, och således har medlet slagit felt i 3. — 10 Patienter plågade af Dysurie hafva nyttjadt Infusionen och hos dem har den visat sig som et mäktigt anodynum et diureticum. Det lindrade plågorna, relacherade uringångarna och tréf urinen. Uti Dysurie af Stengrums (gravel) lättade den ansenligen detta ämnes utdrifvande. — Hr. FOWLER omtalar därpå Tobaks-clystirer som mycket förmanliga i

Coliquer. Et uns af Infusionen uti en half pint Mjôlk eller Hafresoppa, anses som tilrâckeligt fôr en fullvâxt, men om det ej inom en half eller hel timma fôrordsakar svindel eller åckel, hvilka uti envisare fôrstoppnin- gar gemenligen fôregå medlets laxerande ef- fect, bôr Lavementets styrka smâningom ô- kas, tils den ena eller den andra af dessa verkningar infinna sig. Herr FOWLER har åf- ven brukat Tobaken i flere andra sjukdo- mar. Han har brukt den med fôrman i ut- slag, i synnerhet uti det af Scorbutisk natur, åfvensfå uti nerveus hufvudvârk, uti andtåp- pa och hyfteriska plågor. Han omtalar det en Schrophuleus svulnad uti armbogen, som varat 4 månader med stark vârk, blifvit fôr- drifven genom 8 dagars bruk af Infusionen, och han berättar det en tympanites intesti- nalis, som 2 år emossfådt alla medel, blif- vit lindrad genom et starkt Tobaks-clystir.

Præmier, utdelte uti K. Medicinska So- cietetens allmänna sammankomst i Pa- ris d. 30 Aug. 1785.

Vid sammankomsten den 26 Augusti 1783, var til besvarande frågat: *hvilka åro fôrmaner eller oldgenheter af Kinkinan uti hvarjehanda Intermittente Febrar?* Ibland de där-

därpå inlämnade svar, beslöt Societeten at tildela den största belöningen, en Guld-Medaille af 250 Liv. värde, til Hr. BAUMES, Med. Doct. i Lunel i Langvedoc. Den andra belöningen af lika värde, tildömdes Hr. BATAILON, M. Doct. i Chambon. Desutom utdeltes Guld-Jettons til H:rr RUDOLF DELMAN och PETERSEN MICHEL, Med. Doctorer i Amsterdarn, i anseende til en af dem samfält utarbetad väcker Afhandling i samma ämne. Likafä seck Herr PET. MATH. NIELEN, M. Doct. i Utrecht, en dylik Guld-Jetton för samma ordsak.

Accessit tilärkändes Hr. Doctor ACKERMAN från Saxen, och H:rr Doctorer BERNARD i Beziens och JEMOIS i Moulins nämnas äfven med beröm.

Alla desse vackra Skrifter låter Societeten af Trycket utgifva, hvarigenom detta angelågna ämne lårer på alt sätt vara undersökt och tilräckeligen uplyst.

2) På frågan om *hvad fördel Läkare-Konsten må kunna draga af kunskapen om sätet at urskilja Luftens renhet genom allebanda slags Evdiometrer*, voro inga svar inkomne. Frågan utfattes därför ä nyo, emot 600 Livres Præmium, at besvaras til Ludvigs dag 1787.

3) För Medicinska Topographiska beskrifningar utdeltes den vanliga Guld-Jetton til följande:

1) til Hr. JEUNET, M. D. i Bezançon, som beskriver Bergsbygden i Franche-Comte.

2) Hr. BERTIN, Med. Doct. som beskriver Öen Gvadeloupe.

3) Hr. MOUBLET-GRAS, M. D. som beskriver Staden Tarascon. Hvarförutan flere förtjent at berömligen nämnas i Societetens Handlingar.

Samma dag upgafs til besvarande följande nya frågor:

1) Emot 600 Liv. Præmium: uti hvilka slags Chroniska sjukdomar och hvad tid kan Feber vara nyttig eller skadlig, samt med hvad försigtighet bör den upretas och modereras, under deras botande?

Svaren böra inlämnas inom d. 1 Jan. 1787 och belöningen utdelas Fastlags-tiden.

2) Frågan om Luftens renhet, hvarom nyss talt är.

Enkla, Complicerade, huggna, skurna och skutna Sår på Hufvudet och Ansigtet; insändt af HERMAN SCHUTZERCRANZ, M. D. Kongl. Archiater. m. m.

I.

Et bakifrån och på högra sidan af Hufvudet huggit Slampsår, hvarvid öfra delen af Örats vidhäftande tillika var genomhuggen.

Vid den olyckliga och uproriska Dahlkarls-fejden år 1743, feck nu afledne Stads-Chir-

Chirurgien H. SOEM och jag, på Hög befallning, ordres at sköta och vårda de bleserade och vid lif behållne Dalkarlar.

Dahlmannen PEHR PERSON från Lexan, af et sanguiniskt choleriskt temperament, 38 år gammal, låg vid min ankomst på marken af Arsenals-gården, med en klen och matt puls, hårrörande af för mycket blods förlo- rande; klagade därjämte öfver mycken värk i hufvudet och örat. Man hade anlagdt et klåde under hakan, hvilket til en del uplyftade och betäckte slampen.

Vid klådet's aftagande, hårets och blodlefrars bortskaffande, började såret åter at blöda, men af ingen betydlighet. Det tog sin början från pars media ossis Parietal: geck at båda sidor utföre, mer än i en half cirkel; framåt öfver sutura coronalis och os Frontis, en tums bredt genom aponeurosis musculi Temporalis och sjelfva muskeln, öfver apophylis zygomatica et styloidea ossis Temporum, hvarvid öfra örats fäste tillika var skilgt ånda til meatus auditorii öfra del; men bak at geck det öfver sutura squamosa ossis Temporum och et stycke nerom nämde ben.

Pericranium och sjelfva Cranium voro ofkadda. Sårets förening företogs; slampen uplyftades; sedan de genomhuggna delar, hvart på sit ställe och på möjligaste sättet voro förenade, anfattes fem blodige Suturer

(Suturæ Nodosæ), den första midtpå och öfverst, de andre, tvänne på hvar sida, dock så at Tinninge-musclen och dels aponeurosis ej genomstacks, NB. Nålens genomförande skedde alltid först genom slampen; sedan betäcktes yttersta såret med mjukt linneskaf, däröfver anlades åtskilliga torra håfter. I örat infördes en vål ihoprullad vebl. Altsammans betäcktes med compresser och bindan Uniens à un Chef. Honom förböds at tugga och tala. Han fördes sedan til Sjukhuset i det nya Corps de Gardet på Norrmalms-Torg.

Morgonen därpå var pulsen naturligare, värken i Tinningen och Hufvudet starkare; han feck et lindrigt Laxans, som något soulagerade honom. Följande dagen därefter voro pannan, ögat och halfva ansiktet svullne, dock utan rodna, men klagade måst öfver en olidlig värk i Tinninge-musclen. Vid bandagens aftagande, funnos compresserna nog styfva och hårda af det utspjade blodet; nya mjuka anlades, som ock ny vebl i örat, detta lifade honom ganska mycket; halfva ansigtet betäcktes med en torr resoliverande och Aromatisk Kryddpåsa.

På 5:te dygnet gafs åter et Laxans Antiphlogisticum, därefter han sig ganska vål befant, utom någon värk i Tinningen, dock ej svarande emot förr.

Som

Som svulnaden i ansigtet vid 6:te dygnet anseeligent minskat sig, efterlägs skadan; labia Vulneris voro i full suppuration, och de anlagde ligaturerna hade til en liten del skurit Seno Mössan (— iffe Aponeurotique) igenom, men i öfrigit förmärktes hvarken vid Tinningen eller örat någon svulnad; upklipptes och borttogs de på sidorne anlagde Sutures, utom den medlersta. Skadan förbands med Ungv. Basilic. Citr. och Bals. Arcæi, flere torra häfter anlades, graduerte compresser och bindan såsom förr. Två dagar efter upklipptes den medlersta ligaturen. Efter sårets renande förbands det med Tinct: Myrrhæ et Aloës, med bibehållande af de torre Suturena. Ur örat flöt ständigt något vahr och blod, hvilket gaf anledning at tro det meatus auditorius var til sin öfra del tillika læderad, däremot nyttjades små insprutningar af ljum Mjölke blandad med oleo Tartari per deliquium. På 4:de veckan förmodade Patienten lämna Sjukhuset och gick hem.

2.

Et huggit Sår öfver Nackbenet, hvarvid första taflan af Hufvudskålen tillika var igenomhuggen.

Dahlkarlen ERIC ANDERSSON från Mora Socken, 26 år gammal, af et håstigt temperament, feck vid samma tillfälle åtskilliga Vårje-hugg, et nästan midt på Nackbenet öfver

et os triquetrum, geck på Innedden öfver Sutura Lamdoidea och vänstra os Parietale, til 2 tvåfingers bredt från örat, penetrerade genom första Taflan til Dipplæ. Det andra öfver vänstra os Frontis på dess medlersta del, geck rätt utföre til 3 fingers bredd från margo Orbitæ Oculi superior, penetrerade midt på, nästan igenom båda Taflorna Cranii. Tvåne andra öfver högra os Parietale, de gingo allenast genom svålen til pericranium. Sedan håren på hufvudet voro bortskaffada, lades linneskaf försedt med Spirit. Vin. Gall. i fissurerne, men tort emellan Lalia Vulner. De andra 2:ne sednare håftades tillsammans med torra håster, linneskaf och plåster. Hela hufvudet försågs med en torr resolverande och aromatisk kryddpåse, allsammans betäcktes med bandagen Le grande Couvre chef kallad. Ådren vardt öpnad, kylande medel förordnades och en strång diæt föreskrefs. Han klagade sig hafva mycken värk i hufvudet och et susande för öronen, samt en benågenhet til upkastning; men som han stank af Brånvin och var mycket taltrångd, anfåg jag de öfverklagade plågor mera af fylleri än af skadan; hvilket ock visade sig efter åderlåtningen, ty straxt där-efter feck han håftiga kräkningar och gaf i-från sig en mängd brånvin och osmålt mat. Han transporterades i Sjukhuset.

Dagen efter mädde han något bättre,
et

et Laxans förordnades och kryddpåsarna på hufvudet ömsfades. På 3:dje dygnet klagade han öfver mera värk i hufvudet och susningens tiltagande; Pulsen var full och snabb. En veitererad stark åderlåtning företogs och med kylande medel fortfors.

På 16:de dygnet exfolierade sig första Taflan af os Triquetrum; på 20:de, åtskilliga benstycken af de genomhuggna benen på os Frontis; ur dipplœ utsköt nytt Kött; dageligen återhåmtade han sina krafter, gick uppe och klagade öfver intet. Alla fåren fylde sig med stadigt kött; cicatriserade sig och gick på det 29:de dygnet ur Sjukhuset hem igen.

Dylika huggna skador med och utan læsio Cranii, voro på mit departement öfver 14 stycken.

3.

Et med Vårja huggit Slampfår tillika med Hufvudskålens uplyftande.

Stadsvakten HANS SÖDERQVIST, 33 år gammal, af et sanguiniskt temperament och mycket begifven på fylleri, var en afton på Krogen, kom där i tråta med en Soldat af Kongl. Lif-Gardet, då denne drog Vårjan hastigt ut, högg den andra på hufvudet öfver os Parietale. Han blef genast förbunden och hemförd. Dagen efter blef jag af min nu afledne Fader anmodad at sköta den bles-

ferade. Vid ankomsten gick han i stufvan och rökte en pipa Tobak. Han klagade väl öfver någon värk i hufvudet, men pulsen fanns god och jämn. Förbandet och linneskafvet blöttes up och borttogs. Jag finner et snedt huggit sår, en tum bredt från Sutura Sagittalis och pars media offis Bregmatis, af en Riksdalers vidd, hvilket tillika gådt genom bägge Tabulæ Cranii, tagit samma direction med slampen och hängde fast vid seno-mössan, utan duræ matris læderande; men slampen och cranium voro på andra sidan til örat ännu fogade vid sina delar til 2 fingers bredd; hela slampen gapade til en tums bredd up.

Jag var i början tvehugsen, om hela slampen med benstycket antingen skulle borttagas, eller foga dem ner vid sina förra delar igen; i förra fallet insåg jag väl, det des depertitio blefve altför stor, och at med läkningen skulle fordras en lång tid, utomdes kunde han sedan blottställas för den minsta kåppslång på samma ställe; i sednare åter skulle det utådrade blodet och materien under hufvudskålen ej obehindradt kunna utkomma, och därigenom lättas i större fara, Beslöt således at låta det så stå.

En Cidon-afslårft, försedd midtpå med en trådsända, i Balsamo de Fioraventi doppad, lades på den blottade dura Mater, som tillika betäckte Cranii nedre kânt; en dylik af

af Linneskaf med Mell. rosarum försedd där äfvanpå; men hela hålet upfyldes med långt hoprullat linneskaf. På det upgapande benstycket lades en lapp med samma Balsam försedd och hela sårets kant fylles med lösa bourdonneter af linneskaf, med ungv. basil. Citr. och Bals. arcæi påstrukne. Hela hufvudet betäcktes med en kryddpåse, förut i varmt Dricka och Åtticka doppad, väl utkramat; därpå bindan couvre chef.

Därefter öppnades ådren, kylande medel förordnades och sedan gafs då och då et Laxans antiphlogisticum, med åtvarning at ej gå ut, icke heller taga några starka drycker til sig.

Inga 8 dagar därefter var man nödsakad at eftersöka honom, då han på Krogen igenfants. Detta skedde under min ankomst til honom åtskilliga gånger; det halp inga förmaningar eller med spös hotelser.

Man fortfor emedlertid i 14 dagar at på sådant sätt förbinda honom, hvarestef föga vahr mer under Cranium förmärktes; dageligen såg man sedan små köttgryn ur dura mater och dippløe utskjuta, så at hela hålet på 4:de veckan var därmed upfyldt. Nu böd jag väl til at småningom trycka den uplyftade delen ner, men föga litet lät sig därtil tvinga.

På 5:te veckan var hela circumferencen af slampen fylld med stadigt kött, det öfver-

flödiga och svampaktiga förtärdes med Lapidē infernali; kort därpå cicatriferade sig hela färet och blef läkt.

Såsom något besynnerligt får jag anföra, på det man vid dylika göromål och under förbindningen kan taga sig tilvara. Under det jag en gång geck til denne karlen, mötte mig Apothekaren N. N. vid Catharinæ Kyrkogård, med förfrågan hvårt hån? efter riktigt svar bad han få följa med, som tillstaddes. Under förbindningen och i det Cindongen fördes med Sonden under Cranium och på dura mater, dånade denne följelagaren som stod något på sidan bakom mig, utan at förut nämna et ord det han får ondt, och föll framstupa mot min armboge, så at Sonden kom, til all lycka, stöta mot kanten af Hufvudskålen, och krökte sig där mer än i en half cirkel; hade Instrumentet blifvit nerfördt in i Hjernan; har döden o-undvikeligen varit en påfölgd för karlen. En varning för andra.

4.

Nåsan måst afbuggen.

Dahlkarlen LARS LARSSON från Tuna, 41 år gammal, af et choleriskt temperament, feck vid samma fegd et huggit-lår öfver Nåsan, det tog sin början på Spina Nasi; 3 a 4 linier nerom fogningen med ossē Frontis, geck utföre åt båda sidorna vid fogningen

gen af båda ossa maxillaria, genom Septum Narium, hvilken var til tredjedelen tillika genomhuggen, och stadsnade vid alæ Narium, så at Nåsan lutade framåt.

Sedan all lefrad blod var afskölgd och bortskaffad, fogades de genomhuggna delar väl emot hvarandra; tvänne blodiga Suturer anlades, en på hvar sida om dorsum Nasi, däröfver lades litet linneskaf och några torra häfter tvärs öfver Nåsan. I brist af Blyrör, fördes i hvardera nås-bären en lagom tjock och lång ihälig penna, hvilka voro försedda utanpå med litet plåster och Mel rosarum, och för at hålla dem i Nåsan fast, anlades en ganska smal remsa häftplåster tvärs öfver och på öfra kanten af pennorna. Alt sammans betäcktes med bindan Frontalis med fyra hufvuden, försedd med sina compresser. Efter förbindningen blef han åderlåten, med ätvarning at hålla sig stilla.

Två dagar därefter var hela ansigtet updrifvit och svullet, ögonlåcken igengrodde och Tunicæ adnatæ starkt inflammerade. En reitererad åderlåtning företogs; af Aqua ophthalmica Camphorata dryptes några droppar i sönder uti ögonen och torra resolverande kryddpöfar lades öfver halfva ansigtet; men som förra förbindningen ej på minsta sätt var rubbad, ej heller ligaturerna skurit huden igenom, och ingen suppuration visade sig, blef den orörd; dock klagade han sig kån-

na en ståpp i Nåsan och något som retade honom up i svalget til åckel; de införde pennorna uttogos, ljumt vatten sprutades up och i Nåsan, hvarester åtskilliga tjocka blodlefrar, få vål ur halven som ur nåsan utkommo; därefter infördes bly-rör i stället för pennorna, med trä försedda, för at fåsta och kvarhålla dem i nåsan. På 7:de dygnet upkliptes och borttogs Suturene; yttre såret förbants med Tinctura Myrrhæ et Aloë och med de torra håfterna continuerades. Tid efter annan utkommo åtskilliga benskårsvor, dels från ossa Spongiosa; dels från ossa Nassi. På det 29:de dygnet var alt läkt och gick han ur Sjukhuset hem.

Utom denne voro 2:ne andre, hvilkas Nåsor voro i den bröstaktiga delen genomhuggne, hugget gick ner mot kinbenet och stadnade vid Nåsans flyglar. Deras läkning skedde på kortare tid och med långt mindre besvär.

5.

Et huggit Sår genom os Maxillare sinistrum.

Bergskarlen MATS MATSSON, 36 år gammal, af et melancoliskt temperament, feck åfven för lit besök et huggit sår öfver vänstra kindbenet; det tog sin början litet nedanföre Cantu externo Oculi, gick öfver os Jugale i tvåren ner i os Maxillare och des

Si-

Sinus, stādnade på öfra läppen, et fingers bredt från mundgipån i Musculo Oris.

Såret försågs åfvan och nedan med några torra häfter och linneskaf, men på den genomhuggna Maxillen lades en smal bourdonnette försedd med Spir. vini; Labia comuniar. integument. fyldes med linneskaf, utan häfter, af fruktan för något utådrat blod i sjelfva Sinu; jag bjöd vål til at med linneskaf kunna utpumpa det i Sinu tilfinnande blodet, men sårets trångfel hindrade sådant. Altsammans betäcktes med compresser och bindan à un Chef.

Några dagar därefter aftogs bindan och nya compresser försågs med varmt Vin. På 5:te dygnet infant sig et bultande och värk i öfra Maxillen, oro tilfatte som betog honom nattro; kinbenet var svullet och inflammerat, alt liknade sig til någon suppuration i sjelfva Sinu. En varm injection af Decoct. hordei, blandat med litet Vin och Tinctura Myrrhæ, spröts in i Sinu, men kom dels genom den genomhuggna Maxillen tillbaka, dels ock genom Antrum Higmori ur Näsan ut, utan at taga någon blodlefver med sig.

Hårmed fortfors i 8 dygn; såret började starkt at suppureras, det gaf mera vahr än förmodas kunde, blef ock mer stinkande. At förekomma en totale ben-röta i Maxillen, be-

beslöts at borttaga en Oxeltand (a), som ock skedde, sedan bårades med en spetslig trois-quarts Tandhölfsan igenom in i Sinu, hvar-efter en mångd stinkande vahr utkom. Med insprutningen fortförs dageligen, afhållande luftens myckna intrångande i Sinu. Tid efter annan utkommo sedan större och mindre benskårsvor, så vål ur det genomhuggna såret, som ur tandhölfsan; såret gaf omsider et godt vahr, det fylde sig med stadigt kött, och sluteligen cicatriferade det sig.

Fortf. e. a. g.

Nouvelles experiences pour servir à déterminer le vrai point de congelation du Mercure & la difference que le degré de pureté de ce Metal pourroit y apporter, par MATHIEU GUTHRIE, Conseiller de Cour de S. M. J. Membre de la Societé Royale de Londres, de celle d'Edinbourg, Medecin du Corps noble des Cadets &c. a St. Petersburg 1785. 4:to.

Sedan framledne Jos. AD. BRAUN år 1759
på

- (a) Mycket bidrog til benrötans mindre öfverhandtagande, det jag mig i tid resolverade til tandens borttagande och kistans genombårande, hvarigenom det putredinösa och qvarhållne vahr i Sinu feck tidigare utlopp och medlens införande kunde bättre värka.

påfann at Qvicksilfver genom en stark köld kunde antaga en solide forme, så har detta phénomene på flere ställen blifvit granskat. Detta oaktadt har man dock ej med full visshet gittat determinera sjelfva beständiga Thermometer-graden, vid hvilken Qvicksilfrets stelning skedde. Engelska Vetenskaps-Societen upmuntrade därför sina Ledamöter, som vistades i kalla Climater, at genom anställda försök utstaka denna Thermometer-grad. Herr HUTCHINS, Gouverneur vid Hudsons baye, blef egenteligen ombeden at i denna våg anställa experimenter, hvartil Herrar CAVENDISH och BLACK gäfvu honom instructioner, jämte förträffeliga Instrumenter, som från Londen honom blefvo tilfände. Herr HUTCHINS fann då, medelst en god Thermometer af Spiritus Vini, at det hastiga och irreguliera fallandet, som Qvicksilfret gör i Thermometrer, då de utställas för en ganska hårtig köld, endast bör tillskrivas den starka contractionen, som denna Metall utstår, då han i Thermometer-kulan börjat stelna eller bli solide, tilläggandes at denna contraction icke förhåller sig i den reguliera progression, som då Qvicksilfret är i sin fluidité. Man ser häraf företrädet af Spiritus Vini Thermometrar, framför dem af Qvicksilfver, vid desse congelations-försök. Häraf fant han, at långt mindre köld-grad behöfts til Mercurens fixering, än man tilförene trodt.

Genom 10 försök stadfäst Hr. GUTHRIE följande resultat: 1) at absolute graden för Mercurens congélation, är 32 grader på Rheaumurs Thermometer. 2) at en vanlig Mercure, eller en oren, eller en högst purifierad Mercure, förhåller sig aldeles lika vid frysningen; dock om Qvicksilfret är renadt genom Antimonium, så fixerar det sig vid 2 graders svagare köld. 3) at Thermometer-Qvicksilfret kan, genom vissa omständigheter, blifva kyldt några grader under Mercurens vanliga frysnings-grad, utan at det stelnar, då likväl den Mercuren, hvari Thermometren vid försöket blifvit nedfatt, helt och hållit varit stelnad. 4) at Qvicksilfver-Thermometrar äro ganska påliteliga för at mäta värma och köld, ifrån koknings-graden ända ned til Mercurens congelations-grad; men sedan ej, ty denna Metalls contraction blir sedermera altför irreguliere och bedrägelig.

Deffa experiencer äro af Hr. GUTHRIE anstälde, medelst artificiell köld, förordfagad genom Snö och Spiritus Nitri fumans, och de slå aldeles in med det Hr. PALLAS anmärker vid Qvicksilfrets stelnande i Siberien vid en naturel köld, som där skedde vid 32 graden på Reaumurs Thermometer. Det stelnade Qvicksilfret hölt sig solide, så länge appareilen stod i köldgörande blandningen, men då den därur uplyftades och hängdes i fria luften, ehuru det var stark

vin-

vinter-köld, så smälte Mercurén och dropp ner droppetals.

Den frusna Qvickfilfers-klimpen kan dock hamras platt, ehuru det icke länge dröjer innan han faller sönder i bitar, som et amalgama, och kort därefter blifver flyrande.

---

*Utdrag af Hr. SAMUEL FAHLBERGS Bref
til Prof. BERGIUS, från St. Barthele-
my d. 9 Julii 1785.*

- - Emot min förmodan åger jag denna gången intet den fågnaden, at til Fäderneslandet hemfånda några Naturalier. Jag har hitils varit dageligen sysselsatt med Chartor och Ritningar öfver denna Ö, som til Kongl. Maj:t in duplo blifvit inlånde, och som kostat mig mycken möda.

Vårman är nu ganska stark, med svalka om nätterna; men det oaktadt gå nu inga åfventyrliga sjukdomar härstädes. Rheumatifmer angripa väl som oftast Soldaterna, men de öfvervinnas gemenligen lätt inom 4 eller 5 dagar.

At upräkna alla de här befintelige Växter, fordrar längre tid än jag här på stället tilbringat. Men hvad jag med visshet vet, är at följande växter finnas här vildt växande: *Anacardium occidentale*, *Hippomane*
Man-

Mancenilla & glandulosa, Psidium pomiferum, Bassiflora vespertilio, Vinterania canella, Ricinus communis, Cactus Opuntia, Ficus indica & heptagonus, hvilkas blommor och blad varera synnerligen i färgor och figur. Håritil komma Aloe hyacinthoides & viscosa, Tamarindus indica, Cassia fistula, Cratæva gynandra & marmelos, Bromelia ananas carne albida & aurea, Bromelia Pinguin; af palmer Coccyphæna umbraculifera, Cocos nucifera, Phoenix Jactylifera &c. De Örtor jag samlat på Öarne, hafva alla olyckeligen blifvit bortskåmda af rågn under vårt ohyggliga vistande i tälten.

Cremor Tartari har, som bekant är, den olågenheten at vara svårsmålt i kalt Vatten. Den kan dock på följande sätt blifva lätteligen löslig, utan at mista något af sin Medicinella egenkap.

Man tager en del Borax, pulveriserad, til 4 delar *Cremor Tartari*, hvilken blandning snart löses i en liten quantité kokhett vatten och *Cremor Tartari* crySTALLIFERAR sig icke, ånskönt denna uplösning blir kall.

Tager man Borax som är skild vid sin vattenaktiga del, så behöfs ej mer ån en tionde-del däraf, hvarigenom ock smaken af

Borax är aldeles borta och fyran af Cremor Tartari kânnes.

CADET et DESROSNE.

Apothekare i Paris.

(Journal de Paris 1785 N:o 227. 236.)

Viola Canina är funnen åga någon Medicinsk kraft. Roten samlades sent om hösten och torkades; den gör ibland kräkning och ibland öppnar lifvet, uti pulver tagen, från en scrupel til en half dr. eller 2 scrupel.

(Gött. anz. 1785 St. 151.)

Några händelser vid ut- och invärtas sjukdomar, af BENGTE BËÖRNELUND, Assessor och Prov. Medicus.

1) En svulnad i knäet, liknande Anchylosis Spuria, med svår värk, förekom hos en Man 30 år gammal, af ofund kropps beskaffenhet, förledne år, som i anledning af märkt fluctuation, jag blef föranlåten at öppna, ehuru ofåker prognosis är vid denna ledgång, af förbättring härigenom. Efter öppningen utflöt en mogen och gul materia i förstone, men sedan, ån blodaktigt vatten, ån blodros liknande, med ledvatten blandat uti några dagar, och til slut gulaktigt vatten.

VI. B. N:o 25.

B b

ten.

ten. Incisionen hölls öppen med vejl, smord med oleum ceræ, då ledvattnet vid vejls ombytande hvarje gång med språng såsom af en åder utflöt, men ej dessemellan. Igenom ut- och invärtes medels bruk fördeltes ånteligen svulnaden, samt öppningen tillåktes efter 3:ne veckor, då knäet blef rörligt igen, och har samma sedan varit friskt, utan någon följd häraf. De utvärtes medlen utgjorde, nåst åderlåtning, et Cataplasma Saturninum i förstone, sedan Björkaske-lut med Salmiak och Campher, jämte någon fördelande Spiritus, samt kallt vatten uppå knäet, til inflammationens och het brands afvårjande, som några dagar befarades, samt invärtes China och kylande pulver. Blodrenande medel bruktes emot slutet och efteråt en tid, utom Laxativ en och annan gång. Spansk fluga, som fattes å sidan nära intil svulnaden i förstone, höls öppen ånda til slutet. Någon stadig bindning med compresse å knäet, behöfvs en tid efteråt. Svulnad i knäet är ibland för flere ordfaker skul svår at sköta, samt utfaller ej alltid väl därstädes, såsom ock öppningen vid denne svulnad ofta betänkelig eller skadlig. Då godt pus existerar och det onda håller sig utom leden, har öppning rum, såsom här tycktes inträffat, men vid suppuration inuti, med skärpa därstädes, som förvandlar Cartilagines med mera, i putrilago, är hjälp sållan möjlig.

2) En Fru hade för några år sedan en ledsvamp uti ena knäet, eller *Anchylois Spuria*, som mentes igenom förkylning tillkommit. Knäet var mycket uppöft, styft och tillbaka bögd, med oförändrad eller hvit färg. Den uppöfte svulnaden lämnade ej grop efter påstrykning med fingren. En svår värk åtföljde dag och natt. Efter en månad i från början blef jag kallad til biträde, då, efter Hr. Gen. Direct. och Ridd. af ACRELS råd uti des Chirurgiska händelser, torra fördelande kryddpäfar af *Assa Foetida*, *bacc. Laur.* *Herb. Levistic.* *Rosmarini* &c. med *Campher* ihopblandade, pålades, jämte *Spansk Fluga* åfvan och under knäet. Kalt vatten håldes åfven til något stånd uppå knäet ibland, vid kryddpäfarnes ömsfande, jämte det blodrenande och laxerande medel då och då togos. Efter 14 dagar var ingen ändring eller förbättring värdad härigenom. Tunn färsk *Hågg-bark*, af den inre barken, pålagd öfver natten, förskaffade ibland lindring för värken. *Spansk Fluga* fattes nu i stället för krydderna öfver sjelfva knäet på 10 dagar, hvarigenom svulnaden något förminskades, sedan pålades, efter tillåkt *Spansk Fluga*, som ej längre kom at få hållas öppen, krydderna åter, jämte det Seltfervatten ordinerades til invärtes bruk på några veckor, under hvilken tid svulnaden begynte at aftaga och efter några veckor aldeles förgeck, och

har samma sedan haft friskt knå, utan minsta känning häraf. Varm Aska pålagd tycktes också något minska svulnaden emot slutet.

3) Hos samma Fru afhalps af mig et Sarcoma oculi et par år förut, som hade sitt faste å inre kanten af öfra ögonläcket och hängde likt en klimp, af en tums längd, för ögat. Ehuru man tyckte at den blifvit ifrån grunden utskuren första gången, märktes dock för början af des återkomst, efter en tid, at ej så var, hvarföre efter ny öppning och frätmedels bruk å grunden, dock under aktsamhet för ögat för des ävärkan, samma ej sedan har återkommit.

4) För en ledsvamp uti ena knäet hos en Gåffe, 12 år gammal, har jag försökt upplöst Gummi Ammoniacum, så til salfva som plåster gjordt, enligt anvisningen här om och detta medels recommenderande uti andra Stycket och fjunde Bandet af *Sammlung Auserlesener abhandlungen zum gebrauche praktischer Aerzte*, men utan någon förspord förbättring här af efter en månads bruk. At vidare något här före försöka, har jag sedan ej fått tillfälle.

5) En Retroversio Uteri, Lifmodrens omstjelpning, har förleden Höst år 1784 förekommit hos en Hustru af 37 års ålder, och 3:ne månaders grossesse, hvilken näst för förra gången haft missfall, abortus, men sist fullgånget Barn. Moderbotten var vänd ned i kors-

korsgropen åt stolgängen, och Moderknappen updragen emot Isbenet. At rätta Uterus och föra den i sit låge, som några gånger försöktes, har ej Barnmorskan förmådt, ehuru Hustrun var bragdt i behörig ställning därtill, efter vattnets aftappning igenom Catheter och tagit Lavement förut. Efter Barnmorskans utfago har den varit så inkilad och fåstad, at hon den ej förmådt replacera. Försöken därtill, har Hustrun af något otåligt humeur yttradt sig ej kunna tåla, igenom deras retning på vattnet och åkommen svindelaktighet därunder, och hvarföre hon äfven afslagit mit tilbud, som hade inseende öfver Curen, med försök om des återförande, menandes tiden skulle desse befvärligheter afhjelpa, hvaremot erhindrades, at igenom drögsmål härmed hon kunde mera ålventyra. Dylurie medföljde hela dagen, tillika med värk öfver korset och ibland lånderne, invärtes bränningar emellan hvarje gång som vattnet droppvis afgeck, och som öktes stund efter stund, tils urinen mera samlad påträngde, och då någon gång om dagen den litet mera, dock i ringa quantitet, kunde aflåtas, hvilken annars måst hvarannan dag hela tiden bortåt måste med Catheter afhjelpas. Med kryftningar bemödade den vändande äfven at få vattnet fram, för des svåra påträngande och värk därvid. För henne ordinerades af mig, utom åderlätning i försto-

ne och lindrig laxering, half-bad några gånger, lenande omslagor och fomentationer til vårkens lindrande, samt kylande pulver eller Emullioner. Lindriga diuretica, Antispasmodica, Anodyna och Opiater gäfvos då och då. Lenande Clystirer togos ofta. Efter 3:ne veckor tycktes Uterus litet ändrat sin ställning, så at plågorne något minskades och urinen fick et friare lopp ibland, och hvilket var så mycket mera efter önskan, som Cathetern nu med möda och fällan kunde appliceras, och hvarvid urinen visste sig mera tjock och liksom purulent. Uppå fjerde veckan emot slutet fick hon missfall och emot 4 månaders foster, som ej visste särdeles tecken til róta. Ingen blodflöd föregick missfallet, såsom ock nog liten blodflytning infann sig straxt därefter, och äfven i barnfången, dock igenomgick hon den utan särdeles svårigheter och har sedan varit frisk.

6) För den här på orten i år gångbara Kikhostan, som infunnit sig ej långt efter Kopp- och Måslings-farsöterne, har Skålspåcks-mjolk varit förmånlig hos några Barn. Kikningen har därigenom öfvergådt och en lös hosta blifvit kvar, som ånteligen öfvergifvit. För åtskillige Barns Kikhosta, hos hvilka jag haft inseende öfver Curen, har SUTCLIEFS remede, som af ARMSTRONG och LETSOM berömmes och måst på lika sätt blifvit nyttjad, af Tinctura Chinæ, Cantharidum

dum och Elixir paregoricum, efter tagit kråkpulver några gånger, hvaraf dock ej ännu båttring hunnit visa sig, med god värkan blifvit nyttjad, at kikningen inom 8 a 10 dagar öfvergilvit, då för den öfrige lösare hostan China Tinctur med Elixir Paregoric. eller China-Decoct, blifvit brukt. Fyra hafva utan föregången kråkning eller annat medels bruk för denne hosta, nyttjat desse Succiels droppar, och måst lika snart som de andre, hos hvilka kråkmedel gådt förut, kommit sig före och öfvervunnit kikningen samt den svårare hostan härigenom. För en och annan har Tinctura Cantharid. Ph. Londinens: såsom svagare håldre tagits. Fem hafva blifvit med Tinctura Cantharid. Ph. Lond. ensam til råtta hulpne och öfvervunnit likaledes Kikhostan. För den öfriga hostan hafva de då ock blifvit tagne, samt til slut China, såsom stärkande. Af nämde Tinctur har gifvits mycket liten dosis för sig sjelf och blott 2 droppar för 3:ne år, för 6 år 4 droppar och så vidare, hvaraf den således säkrare och utan fara kunnat tagas för sig sjelf, för at utröna dess värkan utom föreningen med Chinan och Elixiret, dock bör denna sammanfattning alltid anses för förmånligare och sålunda bibehållas. Jag har annars gifvit desse få droppar med någon mucilageuse drick, men ej då erfarit någon värkan häraf, och hvilken vid en stö-

re dosis kunnat vara nödig. Dosis har alltid behållits lika efter åldren, så af China-Mixturen, hvaruti Tinctura Cantharid. ingädt, som då den sistnämde blifvit tagen för sig sjelf, och hvilken gifvits 3 gånger om dagen, tils hostan förbättradt sig, eller den henne åtföljande kråkningen uphört. Strangurie har hos 3:ne infunnit sig, som blifvit snart afhulpen med någon mucilagineuse drick eller Emulsion, och hos en af de 5 som tagit nämde Tinctur för sig sjelf, då en droppe för året, annorlunda än ordination var, kom at tagas. Kikhostan har merendels varit värre hvarannan dag och alltid svårast om nätterne, samt ofta med feberaktighet och någon kyla då och då förenad. Hos en var den complicerad med quotidian eller hvardags-frässa, som infann sig estermiddagen med et par timmars kyla, därpå hetta och til slut någon svettning, under hvilken paroxysme hostan var håftigare och oftare påkommande än förut om dagen eller förmiddagen. För några som haft mycket svår Kikhosta, har jag efter dageligen brukt lindrigt kråkmedel och laxativ en a 2:ne gånger i veckan, måst antaga flere medel, såsom China med Muschus och Castoreum blandad, och, såsom löfande för hostan, Oxymel Scillitic. Kermes Mineral, Pulvis Rad. Ireos florent. Lac Ammoniac. &c. Fotvatten hafva då och då nyttjade, varit lindrande. En och

och annan gång har ej fårdeles bättring för-
sports utaf de evacuerande medlen med kråk-
och laxer-medel, förr än Chinan blifvit ta-
gen, ehuru med de förenämde länge påhål-
lits. Hos mycket afmattade har Renst Vin
kommit til gagn, såsom stärkande, och hvil-
ket med dess sylighet ej just ökt hostan. Spå-
da och diande Barn hafva haft Kikhostan nå-
got mera envis och svårare. Då hostan va-
rit svår och länge påhållande, har däraf för-
ordfakats ofta puffig och blek hy, hård och
svullen Mage, färgiga läppar och näsa &c. Hos
sömlige som haft lindrigare Kikhosta, hafva
kråkmedel allenast några gånger tagne, vår-
kat snar förbättring, då ej vidare, för små
öfverlevvor, utom China, behöft at tagas,
såsom stärkande efteråt.

7) En Anasarca åkommen, utan före-
gången märkt sjuklighet, men som dock nå-
gon tid varat, åtföljd därjämte af en fårde-
les svår andetåppa, har igenom bruket af u-
rindrifvande, Laxerande, Squillitica, Cremor
Tartari, tillika med Frictioner öfver hela
kroppen, ej velat hjälpas eller förminskas,
hvarföre baders bruk jämte svettdrifvande
medel invärtes tagne, blifvit af mig tillstyrk-
te, och hvarigenom, i synnerhet Myrbad,
denna blifvit på kort tid öfvervunnen, och
hvarvid andetåppan tillika förlorade sig.

Förteckning på Födde och Döde i Stockholm år 1784.

Födde, Gåssar	-	-	1153.
- - - Flickor	-	-	1185.

S:ma 2338.

Af desse voro:

Äckta, Gåssar	-	-	1011.
- - - Flickor	-	-	1028.
Oäckta, Gåssar	-	-	142.
- - - Flickor	-	-	157.

S:ma 2338.

Döde, Mankön	-	-	1843.
- - - Qvinkön	-	-	1753.

S:ma 3596.

Bland de döda voro: *Barn*, til och med 10 år: 1579. *Ungdom*, til och med 30 år: 411. Från 30 til och med 50 år: 710. Från 50 til och med 70: 660. Från 70 til och med 90: 226. Öfver 90: 6. Öfver 100: 1 Man, som var 102 år och 10 månader gammal.

De måst härjande Sjukdomarne voro: Hetfuge Febrar: 296. Inflammations-Febrar: 231. Slag och Brådöd: 726. Hectique, Trånsjuka och Lungfot: 597. Röt- och Fläck-
Fe-

Febrar: 190. Vattusot: 193. Ålderdoms bräcklighet: 143. Barnsbörd: 33. Barns Convulsjoner: 32. Kikhosta: III. Koppor: 4II. Drunknade: 35. Döde af os: 4. Skadat sig sjelfve 3.

Denne förteckning är af lika grund som den nästföregående (B. 5:te p. 268.) aldeles pålitelig; hvaremot den i Upsl. S. Tidsn. införde, äfven för detta året, är ofullständig. Hvilket til Utlänningars uplysning anmärkes.

JOH. L. ODHELIUS.

Utdrag af Herr Hof-Rådet o. R. MURRAYS Bref til Prof. BERGIUS, dat. Göttingen d. 15 Sept. 1785.

- - Vi hafva haft en ganska våt Sommar, som bådär dyr tid, då däremot Sir JOSEPH BANKS berättar mig at omkring London torkan varit så stark, at de knapt kunnat skörda en tredjedel så mycket Hå som vanligt. Det är undransvärdt, huru denna våtan hos oss, i förening med varma luften, befordrat vegetationen i Trågårdarna. Växter som eljest plåga vara nog osynlige, äro därigenom förvandlade til Jättar i vår Botaniska Trågård.

Läkare Nyheter:

At genom utvärtes bruk af Mercur. Corrosif. Albus bota Veneriska åkommor, efter Doct. CIRILLOS lätt (a), såsom både ganska säkert och mera kraftigt än vanliga metoder, vil samma Auctor ytterligare bestyrka genom en i Neapel 1783 utgifven Bok, kallad: *Offervazioni pratiche intorno alla Lue Venerea, del Dott. DOMENICO CIRILLO. 1783 stor 8:o p. 288.* Auctor anförer Casus i de måsta siphilitiska symptomer. Blandar ibland Opium i Salfvan, och vil härmed hafva botat de måst iritade och rebelska anstötter.

På den af Medicinska Faculteten vid Acad. i Göttingen uppgifne Fråga (Se p. 95), hafva 2:ne Svar af Studerande inkommit, ibland hvilka Hr. JOACH. DIETR. BRANDIS från Hildesheim århållit Priset och Hr. JUST. ARNEMAN från Lüneburg Accessit. Nya Frågor för nästa år blefvo genast uppgifne, hvarom mera e. a. g. Detta skedde d. 4 sistl. Junii, som är Konungens Födelse-dag.

En Avanturier, vid namn HANS NICL. BROSE, som under Fristads-Privilegier vistats i Marstrand, utgifvande sig för Medicinæ Doctor, och som gjordt mycket oväsende både som Läkare och Apothekare; dog i Marstrand d. 1 Julii, 40 år gammal.

Hr.

(a) Se denna Weckö-Skrift Band. 3 p. 330.

Hr. VOLTA i Pavia har uppgifvit en ganska litet kostsam method *at bereda Bränbar Luft*; han låter vatten-ånga gå genom et glas-rör, som är fylt af glödande kål, hvarigenom uti pnevmatiska kåril samlas en myckenhet bränbar Luft; denne är renare och ömrigare än den som fås då man fyller et glödande Järn-rör med järn-spån och leder vatten-ångor därigenom.

D:r KOSEGARTEN har fådt et värkeligen sutt Salt, som i flere märklige omständigheter är skiljaktigt från Säcker-syra, därigenom at han 8 gånger abstraherat dephlogisticerad Acidum Nitri öfver Campher.

Assistenten vid Chir. Societ. FRED. KREY, är under d. 18 Julii i Nåder hugnad med Assessors värdighet, lika med Assess. i Kongl. Collegium Medicum.

S. D. år M. Doct. PER TENGMALM af Kgl. Collegium Med. förordnad til Fristads-Medicus i Eskilstuna.

Stads-Physicus i Westervik D:r CHRIST. PALM, har den 8 Aug. i Nåder undfådt Professors Namn och värdighet.

Prov. Medicus i Nyköpings Lån Doct. HENRIC ZETTERBERG, dog i Nyköping d. 3 Sept. 1785 uti des 60:de år. Han hade Promoverat i Greiffsvald och sedan öfver 20 år förestådt Prov. Medici Syflan med mycket förfroende; de sista 3 åren varit angripen,
ef-

efter Apoplexie, af Paralysis, få at han måtte tage afsked. (Se Band. 4 p. 384.)

Assessoren Doct. JOH. WESTMAN dog i Westerås d. 25 Sept. i dets 71:sta år. Han var född i Westerås d. 10 Nov. 1714. Studerade i Upsalå, blef där Medicinæ Doctor 1743, Vice Prov. Medicus i Westmanland 1745; Amir. Medicus i Stockholm och Assessor i K. Collegium Medicum 1749; följande år Prov. Medicus i Westmanland och 1754 Stads-Physicus i Gøtheborg. År 1764 skänkte han 20,000 Dal. K:mt til Löningsfond för en Gymnasti-Adjunct i Westerås, hvilken Syssa blef honom sjelf updragen och befordrades 1766 til Matheseos Lector, hvarifrån han 1781 feck tjenstfrihet. Har 1782 testamenterat större delen af sin efterlätenskap til K. Patriotiska Sällskapet i Stockholm, af hvilket han var Ledamot.

Hof-R. o. Prof. SCREBER i Erlangen har år 1785 utgifvit Vol. 8 af framl. Arch. LINNÆI Amoenit. Academicæ på 21 Ark i 8:vo, bestående af 21 Disp., af hvilka *Coloniæ plantarum* är den första och *Hypericum* den sista; åfven lofvas ännu en Vol. til, som utgör lista samlingen. (Gøtt. anz. 1785. St. 151.)

Til at förekomma *Hydrophobie* hos den som af et rasande kreatur, (Katt eller Hund) blifvit biten, och at bota den samma sedan hon

hon börjat vifa sig, genom omöjlichkeit af at
 svälja vatt och convulsivisk affsky för alt vat-
 ten; upgifver Professor MEDERER följande be-
 pröfvade methode:

”Såret brännes genast (a) eller genom dju-
 ”pa inskärningar göres blödande och vidgas,
 ”om det är litet och trångt. Därefter tvåt-
 ”tas det med en Lut, som göres af Lapis
 ”Causticus Chirurgorum (Caustic. Salinum
 ”Ph. Sv.) 30 gr. och 1 libr. rent vatten. Är
 ”såret redan inflammerat, få afvaktas suppu-
 ”rationen och därefter förfäres på endera
 ”sättet; är det åter låkt, bör det genom
 ”Caust. Salinum å nyo upfråtas och efter
 ”rufvans affallande tvättas med Luten. Den-
 ”ne tvättning sker flere gånger om dagen
 ”ända til inflammation hindrar det. Håri-
 ”genom vinnes all nödig säkerhet emot den-
 ”na ohyggeliga och hiskeliga sjukdoms ut-
 ”brott.”

”Med den, som utan föregångan præ-
 ”servations Cur däraf olyckeligen blir angri-
 ”pen, bör försökas at kasta honom i Hafs-
 ”vatten, flere gånger, ända til fara af drunk-
 ”nande, hvarigenom efter TULPII vitnesbörd
 ”flere blifvit räddade.” Mercurial-smörjning
 hjälper intet, utan, efter MOREAUS årfaren-
 het, skadar mera. (I Bref til K. Vet. Acad.
 inländt, med många Attester beledsagat, af
 Prof. MEDERER.)

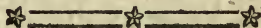
An-

(a) Se därom mera B. 5 p. 10.

Anmärkning.

Vifferligen ligger förnämsta fåkerheten emot Hydrophobie, efter et rasande kreaturs bett, uti giftets afförande på fått nu fåges, hvarom ock redan p. 58 detta Band bevis af mig är anført, där man ser at Spanska Flugor likaledes med stor nytta, i samma afseende kunna nyttjas. Sedan åter Hydrophobie utbrustit, böra ej heller invärtes medel föraktas, t. e. Pulver af Rad. Belladonnæ; se l. c. Uti Frankrike har nyligen en sådan olycklig Människa blifvit räddad, af den händelsen, at han i raseri slitit sig lös, sprungit utåt marken utan at kunna fasttagas och änteligen uttröttad fallit i en ström, därifrån han med möda kunnat räddas; han har dock därefter fallit i en stark svett, infomnat och upvaknat frisk från den förra grymma sjukdomen.

J. L. O.

*Förteckning på de i detta Band införde
Afhändlingar:*

Kongl. Vetensk. Acad. Nya Handlingar 3:dje Qvårt. 1784, <i>Rec.</i> - - - - -	Pag. 1.
<i>Fulica Chloropus</i> , funnen i Sverige - - - - -	6.
Nouveaux Mem. de l'Ac. R. des Sc. et de B. L., <i>Rec.</i> - - - - -	8.
A Treatise upon Ulcers of the Legs &c., <i>Rec.</i> - - - - -	10.
Sätt at förena Järn med Zink, <i>Rec.</i> - - - - -	12.
Bref om Beståndsdelarne af Spaniskt Snus Matordning vid 1785 års Curhus i Jön- köping - - - - -	13. 17.
Sätt at genom afbränning förvandla Sp. vini i Vatten - - - - -	17.
Sätt at tilreda Theriak i Paris - - - - -	19.
Winzels unterf. des Feldspats, <i>Rec.</i> - - - - -	21.
CAMPER om Blåsestenar, <i>Rec.</i> - - - - -	22.
SELLE Beyträge zur Natur- und Arze- ney-Wissenschaft - - - - -	24.
Aff. EKMARKS Bref til K. Coll. Med. - - - - -	25.
Dito Aff. MONTIN - - - - -	26.
En dödellg Asthma Convuls. - - - - -	26.
Morve, en Hund-sjukdom - - - - -	29.
Sätt at Chemice undersöka Kalla Mi- neral-Källor - - - - -	30.
Utdrag af H. Pr. Medic. Emb. Berätt. för 1784 - - - - -	53.
Caut. Potent: emot gälna Hundars bett - - - - -	59.
En Operatio Cæsarea - - - - -	61.

Förfök med Kräftmedlet	-	-	-	62.
Våderleken och gångb. Sjukd. Octob., Nov. och Dec. 1784	-	-	-	70.
Dödligheten omkring Fatburs-Sjön i Stockholm	-	-	-	77.
Förfök med Opium i Siphilis	-	-	-	81.
Sjuka i K. Lazarettet 1784	-	-	-	86.
Dito på Sahlgrenska Sjukhuset	-	-	-	87.
Dito i Publ. Barnbörds-Huset 1781-82	-	-	-	89.
K. Vet. Ac. Nya Handl. Vol. 5. Quart. 4, Rec.	-	-	-	90.
Läkare-Nyheter	-	-	-	94.
Utdrag af Pr. Med. Emb. B. I. fortf.	-	-	-	98.
K. Med. Soc. Handl. i Paris	-	-	-	106.
Demours Ophthalmostat	-	-	-	109.
Puerperal-Febrens bot	-	-	-	110.
Bref från D. AFZELIUS til Öfv. Direct. THEEL	-	-	-	111.
Dito från D:r BUCCHAVE til Ass. HEDIN	-	-	-	141.
Obotelig oförmögenhet at svälja	-	-	-	141.
Våderleken och gångbara Sjukd. Jan. Febr. och Martius 1785	-	-	-	148.
Sätt at bereda och öfversända döda Foglar	-	-	-	156.
Bref om fal. Arch. RUDBECKS målade Svenske Foglar	-	-	-	163.
Bot för Hydrocele	-	-	-	165.
SCHMALZ Seltene Med. und Chir. Vor- fälle, Rec.	-	-	-	165.
Förfök med Vatn-Salamandern	-	-	-	167.

Utdrag af Pr. Med. Emb. Ber. 2:dra Fortf. - - - -	169.
PARK om Knåen och Armbogars Sjuk- dom, <i>Rec.</i> - - - -	184.
GERSON om en långsam Grosseffe, <i>Rec.</i>	186.
Bref om Morer och Americaner -	188.
Utdr. af Pr. Med. Emb. B. 3:dje fortf.	189.
Ytterligare om Demours Ophthalmostat	204.
Fr. Chir. Academiens Afhandl. -	205.
Lycklig Synchronotomie - -	207.
Dödligheten i Stockholm, <i>Rec.</i> -	208.
K. Vet. Acad. Nyå Handl. Vol. 6. 1:sta Quart. - - - -	210.
Påminnelser om Surbrunnen på Söder- malm - - - -	214.
Prov. Med. Emb. Berättels. 4:de fortf.	220.
Analysis af Volfram, <i>Rec.</i> - -	232.
Sätt at tilreda Eau de Luce -	234.
Läkare-Nyheter - - - -	235.
Medicinæ Doctors Promotionen i Up- sala 1785 - - - -	236.
Prov. Med. Emb. Ber. 5:te fortf. -	238.
Våderleken och gångbara Sjukd. April, Maji och Junii 1785 - -	345.
En Ko som fødde 5 lefvande Kalfvar	252.
Om hvita Råttor - - - -	256.
Om Instrumenter vid Barnsbörd -	258.
<i>Fontana Opuscula</i> , <i>Rec.</i> - -	259.
Collegii Medici Bref til Kongl. Maj:st om den Veneriska smittan -	262.

Bref från D. RUNG til Gen. Dir. och Ridd. af ACREL - - -	273.
Om Mesembryanthemi Medicinska e- genskap - - - - -	278.
Sått at håmma Epileptiske anfall -	279.
Dito at bota Kråftan - - -	279.
Händelser i Accouchements-konsten -	280.
Bref från D. RUNG til Öfver-Direct. Dir THEEL - - -	281.
Prof. ALMS Emb. Berättelse om Publ. Accouchem. Huset - - -	297.
Bref från S. FAHLBERG til Prof. BER- GIUS om Öen St. Barthelemi -	299.
Beskrifning om Medevi Surbrunnar, <i>Rec.</i>	301.
Prof med Södermalms Surbrunn -	313.
Kgl. Vet. Acad. Nya Handl. Vol. 6. Qv. 2:dra - - - - -	316.
Försök om Æther och Spir. Æther. Nitratum - - - - -	319.
Om Arthritis som angriper pudenda, <i>Rec.</i>	321
Fractura Cranii lyckeligen botad -	324.
Bref om Lignum Visci och Calmus -	330.
Prov. Med. Emb. Ber. 1783, 6:te forts.	332.
Collegii Medici Bref til Kongl. Maj:t om et i 12:te månaden födt Barn	335.
Våderleken och gångbara Sjukd. Julii, Augusti och Sept. 1785 - - -	337.
Coll. Med. Bref til Kongl. Maj:t om Tobakens skadlighet - - -	344.
Förlossning af et Foster efter Modrens död - - - - -	347.
	Bref

Bref från D:r PER AFZELIUS til Assess. ODHELIUS om hvarjehanda Läkare- Nyheter - - - -	351.
Digitalis purp. Kraft i Vattusot -	358.
Tobaks kraft i Vattusot - -	362.
Præmier af Medicinska Societeten i Paris - - - -	366.
Chirurgiska Händelser rörande Hufvu- det - - - -	368.
Om Mercurii stelnande vid viss Köld- grad - - - -	380.
Bref från FAHLBERG til Professor BER- GIUS - - - -	383.
Sätt at göra Cremor Tartari lätt-smält	384.
Om Violæ Caninæ Medic. Kraft -	385.
Händelser vid In- och Utvärtes Sjuk- domar - - - -	385.
Förteckning på Födde och Döde i Stockholm 1784. - - -	394.
Bref från Hof-Rådet och Ridd. MUR- RAY til Prof. BERGIUS - -	395.
Läkare-Nyheter - - - -	396.

Register

öfver

Sjette Bandet.

A.

- Acetofel-Syra; den samme som Socker-syra, 2.
Achard, 8, 90, 91.
ACREL (OL. Af) 141, 143, 273.
Æther Nitri, dels beredning och kraft, 319.
AFZELIUS (PER) M. D. III, 237, 351.
Albuca beskr. 92.
ALM (JAC.) Prof. 297.
Americäner, anm. 188.
Arnoenitates Academ. LINN. continueras, 398.
AMMONS Instr. at spränga Blässten, 24.
Amputationer, 126.
Anasarca, 199, 393.
Anclylosis spuria, 385, 387, 388.
Andedræktens värkan på Luftén, 259.
ANDOVILLE (Pr. Chir. du Ror) 283.
Anevrisma, dels operation, 289.
Angina gångse, 76, 182, 190.
APELBAUM (NILS) 98.
APELBAUM (PER) 96, död 98.
Arsenici kraft emot Kråstan, 57, 62, 68.
Arterers Ligaturer, 127.
Asthma Convulsivum, beskrifven, 26.

B.

BANKS (Presid.) 97.

Bark-mjöl, desfs värkan som Mat, 178.

Barna-upfostran och sjukdomar, 4.

Barn som födes i 12:te månaden förklaras
oåckta, 335.

Barnbörds-Hufet, publika, 89, 297.

BAUDELOCQVE (Accoucheur) 282.

BÆCK (ABR.) M. D. K. Arch. m. m., 62.

Begrafningar i Kyrkor m. m. 200.

Benbrott, 138. — i clavicula och Pat. 139,
166.

- - - complic. 140.

Benfär, deras bot, 10.

BERG (P. M.) M. D. 238.

BERGUS (P. J.) 299, 300, 383.

BERGMAN (TORB.) 354.

Berlerkagång, en sjukdom, 3.

BESKOV (G. J.) Stads-Chir. i Arboga, 324.

BIERKANDER (CLAS) 94.

BJÖRNLUND (B.) Assessor, 3, 238, 385.

Blodsvulst vid knäet, 166.

BLOM (Assessor) 169.

BLOM (Barnmorska) 347.

BLUMENBACH (Prof.) 167, 188.

Blåsten, undersökt, 22.

BONSDORFF (GABR.) M. D. 237, 238.

BROSE, en Qvakfalsvare, död, 396.

Bråk-skärning, 135, 277, 289.

- - Band, 276.

Bränbar Luft at lätt producera, 397.

Register.

BUCHAVE (Doctor) 141.
Bår-fyror underfökte, 210.
Böld vid Anus, 166. — Vid costæ sp. 180.

C.

Cajeput, Oleum, 57.
Calmus-rot, des's nytta, 330.
Campanula, Håfslekål, åtelig, 105.
CAMPER (PETR.) 22.
Cardialgie, bot, 176.
CARGER (C. H.) Prov. Med. 230.
Catalepsië, 93.
Catharral-Fehrar, gångse, 155.
Caut. potent. kraft mot galne Hundars bett, 59.
Cicuta, farlig för Kreatur, 105.
CIRILLOS method at bota Siphilis, 396.
Colica hysterica bot, 173.
Coll. Med. i Preussen, des's dom-rättighet, 95.
- - - - Stockholm, 262.
COLLIANDER (J. G.) Lector och Prov.
Med. 198.
Cophosis diurna, 175.
Cremor Tartari at göra lättmålt, 384.
Cruciferæ, deras antisc: kraft, 107.
Crusta Lactea, 174.
Curculioner beskrefne, 212.

D.

DEMOURS (Oculist) 109, 205.]
DENEKE (C. H.) 62.
DESAULT (Pr. Chirurg.) 273, 281.

DES.

Register.

- DESCHAMPS (Pr. Chirurg.) 273.
DESSAUSSON (Chirurg.) 120.
Digitalis purp. des kraft mot Vattusot, 358.
DOMBEY (Bot.) återkommen, til Europa,
235.
DRYANDER (JONAS) 92, 97.
Dödfödt Barn at uplifva, 258.
Dödligheten i Stockholm, 208.
E.
Eau antiputride underfökt, 20.
Eau de Luce, bästa tilredning, 234.
EKMAN (O. J.) 28, 238.
EKMARK (C. D.) P. M. Aff. 25, 96, 214.
Ekällon, tjenlige til föda, 100.
Electriske gnistror hafva ingen fyra, 8.
Electricitetens ursprung, 18, 19. Des nyt-
ta, 109.
Elephantiasis, 238.
Epilepsi at hindra, 279.
Evidiometer, des nytta, 5, 367.
F.
FAHLBORG (SAM.) Chirurg. 299, 383.
Fateburs-Sjön beskrifves, 77.
FAXE (ARVID) 93, 213, 316.
Febris lenta nervosa, 170.
Febers nytta eller skada vid Chroniska sjuk-
domar, 368.
Ferrum phosphor. 317.
Fiskljusens Historia, 93.
Fluor Albus, bot, 173.

Register.

- Flusspat, des undersökning, 21.
FLODIN (C. CL.) Prov. Med. 179.
Fläckfeber, gängse, 155.
Foglar at upstoppa, 156.
FONTANA (FEL.) Prof. 259.
Forceps, anm. vid des bruk, 258.
Foster, födt efter Modrens död, 347.
Fotvattens nytta mot Podager, 58.
FOWLER (Eng. M. D.) 362.
Fractura Claviculæ, 291. Bandage därtill, 294.
- - - Cranii, 324.
Fulica Chloropus, beskrives, 6.
Fullslag, 129.
Fårens Svindel, orsak, 261.
Födde och Döde i Stockholm 1784, 394.

G.

- GAHN (JOH. GOTL.) Assessor, 318.
Gangræn, den våta, i Sjukhus, 108, 120,
125.
GEOFFROI, 18.
GERSSON (JOS.) M. D. Accoucheur, 186.
Get-hudar, smittosamme, 108.
Geum urbanum, 56.
Gickt vid pudenda, 321.
GLEDITSCH, 9.
GMELIN, 12.
Gramen ossifragum, 9.
GRILL (AD. ULR.) Bruks-P. 165.
Grossesse, långsam, 186.
Gulfot, 239.

Register.

Gummi Gutta, emot Tænia, 167.

Gurkors nytta, 166.

- - - värkan mot Rötfeber, 278.

H.

HAGSTRÖM (A. J.) 163; bef. 236.

- - - - - (J. O.) Med. D. Prov. Med.

257, 347.

HALENIUS (J. P.) Prov. Med. 194.

HARTMAN (Apoth.) död, 235.

HAST (B. R.) Aff. död, 94.

- - (Med. Lic.) bef. 236.

Hæggbarks-Decoct, 3.

Hæmorrh. uteri, bot, 69.

HEDIN (SVEN) Aff. 141.

HELLENIUS (Prof. i Åbo) 252.

HERÆUS (CHRIST.) M. D. 220.

HESSELIUS (AND.) M. D. 238.

HIERTZEL (G. F.) Aff. bef. 97.

HORNSTEDT (CL. FR.) Studiosus, 317.

Hotel-Dieu i Lion, sjuk-skötsel, 119.

Hufvud-skador, svåra, 112, 116.

Huggfår öfver Nackbenet, 371.

- - - - - Kindbenet, 378.

HULTMAN (DAV.) Aff. 98.

Hundar i America, anm. 188.

Hungers värkan 1784, 25, 26, 169, 179,

203, 221, 222, 333.

HUNTER (BENJ.) K. Lif-Med. död, 235.

Hvitkål, dets art, 173.

Hvita Infl. Svulster, 130.

Hy-

Register.

Hydrocele, bot, 165.

Hydrophobie at bota och förekomma, 398,
400.

Hydrophthalmie, 134.

J.

Järn at förena med Zink, 12.

K.

Kikholsta, gångse, 54; bot, 141, 225, 390.

Kinkinas nytta eller skada, 366.

Ko, som födt på en gång 5 kalvvar, 252.

Koppor, gångse, 53, 179, 180, 189, 196,
225, 243.

KREY (FREDR.) Assist. i Chir. Soc. befordrad, 397.

Kräfta, bot därför, 57, 279.

L.

Lacerta bimaculata beskrives i Lacustris 167.

LASSUS (Fr. Chir.) 286.

LAVOISIER (Fr. Chem.) 17.

Lazarettet, K. i Stockholm, 86.

- - - - Sahlgrenske i Göteborg, 87.

- - - - i Borås, 182.

Ledsvulsters bot, 184.

Ledum palustre, 55, 57, 239.

Levist. rad. i Decoct, 173.

LINDROTH (P. G.) 8, 141, 156, 163.

Liqu. Anod. intr., des beredning och kraft,
319.

LOB.

Register.

- LOBSTEIN (JOH. FR.) (Prof.) död, 96.
LODIN (JOH. G.) M. D. 237.
Loxia, några Species beskr. 92.
Luftarters värkan i allmänhet, 260.
Luftarter, inblåste hos kreatur, 9; värkan i sjukdomar, 24.
Lycopod. clavat. des kraft, 176.
LYMAN (J. L.) Prov. Medicus, 178, 350.

M.

- Magnesium, 318.
Mania, bot, 99, 166, 175.
Mask på Frukt-träd, 319.
Mat-ordning vid Cur-huset i Jönköping, 17.
MATTHIIS (M. D. Accoucheur) 208, 284.
Medicinska Societeten i Paris, des sammankomst, 4.
Medevi Surbrunn, 301.
MEDERER (Prof.) 399.
Menstruation, tidig, 100.
Mercurii frysnings-grad, 380.
Mesembryanthem. Cryst. starkt diuret. 278.
Mesling, gångbar, 225, 344.
MICHAELIS (Lif-Med.) 168, 188.
Miliaria Alba, anm. 176.
Mineral-Källors undersökning, 30.
Mineral-Vattens skadlighet i Vattusot, 203.
Mjolk, allahanda slags, granskning, 106.
MONTIN (LARS) M. D. Assessor, 26, död, 97.
Morer, anm. 188.

Mor.

Register.

- Morve, en dødelig Hund-sjuka, 29.
MORVEAU (GUYTON DE) 90.
MULLER (OTTO FREDR.) død, 96.
MURRAY (Hof-R. o. R.) 321.
MUTIS (JOS. CEL.) 93.
MUZEL (Fr. H. L.) død, 97.

N.

- Nerver återväxa när de bortskåras, 261.
Nerveuse sjukdomars tecken, 5.
NORELL (CARL) M. D. Adjunkt, død,
236.
NOUFFERS Maskmedel, 172, 240, 244.
NYANDER (JOH.) M. D. P. M. 98.
Nåsan måst afhuggen, 377.
Nåslor från Jamaica, 212.

O.

- ODHELIUS (J. L.) Aff. 2, 16, 29, 58,
61, 208, 316, 323, 351, 400.
- - - (ERIC) M. D. 236, 237, 238.
Oper. Cæsarea, 61.
Ophthalmostat, 109, 205.
Opium mot Siphilis, 56, 81. — mot Gan-
græn, 166.
Ormbett, bot, 261.

P.

- PALANDER (L. A.) Laz. Chirurg. 238.
PALM (CHR.) Stads-Phys. i Westervik, be-
fordrad, 397.

PARK

Register.

- PARK (H.) Chirurg. 184.
PAYKULL (G.) Hof-Junkare, 213.
PELLETAU (Chirurg. Prof.) 289.
Pera arborea beskr. 93.
Phthisis, 177.
Phalæna Tinea Bet. beskr. 213.
Phellandrium, farlig för kreatur, 105.
PIPPING (JOS. G.) 97, 237.
Pris-frågor i Göttingen, 95.
Puerperal-Feber, des bot, 110.

Q.

- Qvakalfvare, 58.
Qvarts, des uplösnings-medel, 90.

R.

- Rachitis, 56.
Reproductio Nervorum, 168.
Retroversio uteri, 388.
RETZIUS (A. J.) Prof. 317.
Rhabarber-jordens beståndsdelar, 1.
RINMAN (B. R. o. R.) 16.
Rofvor, nyttige til omslag, 185.
LE ROY (ALPH.) M. D. Accoucheur, 18,
207, 282.
ROSENBLAD (EBERH.) 97, affkedad, 97.
ROSENSTEIN (N. v.) K. Arch., des Bok
om Maskar 5:te uplagan, 236.
ROTHMAN (GÖRAN) 30.
RUBBÄCK (OLOF) Arch., des Naturalie-
Samling på Löfstad, 163.

RUNG

Register.

- RUNG (D.) Stud. Chir. 273, 281.
RYDBÄCK (ERIC) Prov. Med. 201.
Rätta, hvit, 256.
Rödfot, des art, 25, 55, 192, 199, 215,
333.
Rökvärk, des värkan på luften, 9.
Rönbår, saftens kraft mot hämorrh. uteri, 69.
RÖNNÖW (CASTEN) 88.
Rötfeber gångle, 182, 190, 191, 194, 196,
201, 241, 333.
Rötfär, 121.

S.

- SABATIER (Fr. Chir.) 286.
SAHLBERG (JOH.) Assessor, 171.
Sacch. Saturni, des värkan invärtes, 172.
Sal. perlatum, 317.
• SALOMON (ELIAS) 98, Promotus, 236.
SANTESON (A. L.) M. D. befördrad, 236.
Sarcoma oculi botat, 388.
SCHEELE (C. W.) 1, 210, 317.
SCHMALZ (C. L.) M. D. 165.
SCHUTZERCANTZ (HERM.) M. D. K.
Arch. 280, 368.
SELLE (C. G.) 24.
Signerier, 181. 182.
Siphilis, 55, 99, 171, 179, 193, 226, 262.
Sium, farlig för kreatur, 105.
Sjukdomar i Carlsrona Sjukhus, 213, 316.
Skålpåcks-Mjöl, nyttig i Kikhosta, 390.
Skårande Saxars nytta eller skadlighet, 205.
Skörbjugg, hetlig, om den gifves, 107; bot,
176, 316. Slamp

Register.

- Slampfår på Hufvudet, 368, 373.
Smitta sprides genom Soldaters marcher, 202.
Soldaters hålla i kvarteren, 5.
Spanskt Snus, dels beståndsdelar, 13.
SPARRMAN (AND.) I, 212.
Spiritus vini förvandling til Vatten, 17.
Spasmodiska sjukd. gångbara, 98; bot, 166.
Starr, Venerisk, dels operation, 2, 109,
134, 205; Svart, 99, 166.
STEIDELE (RAPH.) Prof. 258.
Stengyttringar i tarmarne, 108.
- - Operation, 136, 274, 289.
Stenpassion hos Barn, 5; i allmänhet, (Præ-
mium) 94.
Strypsjukan, 4, 177.
SUNDBERG (ERIC) dels Test. 94.
Sutcliefs medel mot Kikhosta, 390.
Surbrunn på Södermalm, 214, 313.
SVARZ (OLOF) 212, promotus, 238.
Sväljande, oförmögenhet därtill, 141.
Synchondrotomie, lyckl. anställd, 207.
Syra af Campher, 397.

T.

- TENGMALM (P. G.) M. D. 237; bef. 397.
THEEL (DAN.) M. D. Öfv. Dir. III, 281.
Theriaks högt. tilm. i Paris, 19.
THUNBERG (C. P.) 92, 236.
Tobaksrökande vid Mercurialier, 172.
- - Skadeliga bruk, 344; nytta mot Vat-
tusot, 362.
TODE (Prof.) 323.

Register.

Tympanites, bot däremot, 366.

Tårstflar, 133.

U

Ulmi Cortex, 57.

UNGE (P.) Prov. Med. 190.

UNDERWOOD (SAM.) Fng. Ch. 10.

V.

VADSTRÖM (J. A.) 53.

VAHLBOM (J. G.) Aff. 26.

WARREN (Eng. M. D.) 358.

Vatten-Salatmander, exp. därmed, 167.

Vectis, des bruk, 258.

VEHSE (DAN.) M. D. Aff. död, 96.

VERTMULLER (C. H.) Prov. Med. 189.

VERMONT (Dr:s i Frankrike Accoucheur) 206.

Veneriska sjukdomar i Sverige, Bref därom til Kgl.

Maj:t, 262.

Vesicatorii kraft mot galna Hundars bett, 61.

VESTBERG (J. L.) M. D. 236.

VESTMAN (JOH.) M. D. Assessor, död, 398.

VICHMAN (DAN.) M. D. 77, 315.

VICQ D'AZIR (Prof.) 351.

VINZEL, 21.

Vinum Aromat., des kraft i Rötflår, 123.

Viola Canina, des kraft, 385.

Viscus quernus, des nytta, 330.

VITKOPH (M. D. Prof.) 347, 348.

Volfram, en ny Metal underiökt, 232.

VOLTA (Phys. i Pavia) 397.

Vomitas Cruentus, bot, 176.

VÄHLIN (AND.) Assessor och Prov. Med. 204.

Våt och varm Sommars värkan på Trägårds-växter, 399.

VÄNMAN (C. H.) Prov. Med. 332.

Z. Å. Ä. Ö.

ZETTERBERG (HENR.) M. D. Pr. Med. död, 397.

ÅKERBERG (M. D.) 193.

Æther Vitrioli nytta för Hundar, 29.

Ödla från Java, 317.

ÖDMAN (SAM.) 3, 93.

